Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
w Warszawie

Raport końcowy

Badania i analizy dotyczące innowacyjności regionu Mazowszaoraz przygotowanie raportów w ramach projektu „Budowa systemu monitoringui podstaw ewaluacji wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza”

CZĘŚĆ II

Analizy potencjału innowacyjnego sektora MŚP w województwie mazowieckim

Warszawa, czerwiec 2013

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Opracował zespół badawczy w składzie:

dr hab. Bogusław Plawgo

dr Anna Grabska

dr Magdalena Klimczuk-Kochańska

dr Tomasz Klimczak

mgr Wojciech Stypułkowski

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Spis treści

Streszczenie 5
Summary 9
1. Koncepcja badania 13
1.1. Uzasadnienie badania 13
1.2. Cele badania 13
1.3. Zakres przedmiotowy badania 13
1.4. Obszary badawcze 14
2. Metodologia badania 15
3. Aktualny stan sektora MŚP w województwie mazowieckim 21
3.1. Rola sektora MŚP w województwie mazowieckim 21
3.2. Zmiany rozwojowe sektora MŚP w województwie mazowieckim 23
3.3. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne funkcjonowania sektora MŚP 32
3.4. Branże wiodące województwa mazowieckiego 33
3.5. Dynamika zmian rozwojowych MŚP w branżach wiodących województwa mazowieckiego 46
4. Analiza potencjału innowacyjności sektora MŚP 57
4.1. Poziom innowacyjności sektora MŚP 57
4.2. Rodzaje wdrażanych innowacji w województwie mazowieckiem 69
4.3. Innowacyjne branże – podsumowanie 87
5. Czynniki determinujące stopień innowacyjności sektora MŚP 91
5.1. Stymulanty i bariery rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw 91
5.2. Czynniki determinujące innowacyjność sektora MŚP w województwie mazowieckim. 98
6. Konkurencyjność sektora MŚP 109
6.1. Konkurencyjność przedsiębiorstw i regionu 109
6.2. Czynniki wpływające na pozycję konkurencyjną MŚP w Polsce i w województwie mazowieckim 111
6.3. Poziom konkurencyjności firm sektora MŚP w województwie mazowieckim 122
7. Internacjonalizacja sektora MŚP 143
7.1. Poziom eksportu MŚP w Polsce i w województwie mazowieckim 143
7.2. Poziom internacjonalizacji firm sektora MŚP 156
8. Strategie sektora MŚP 165
8.1. Znaczenie planowania strategicznego w rozwoju sektora MŚP 165
8.2. Strategie rozwoju przedsiębiorstw w Polsce i w województwie mazowieckim 166
8.3. Strategie rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim 169
9. Analiza SWOT potencjału innowacyjnego sektora MŚP w województwie mazowieckim 179
10. Potencjalne inteligentne specjalizacje województwa mazowieckiego 181
11. Wnioski z badań i rekomendacje 193
12. Bibliografia 202
13. Wykaz tabel 205

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

14. Wykaz wykresów 207
15. Wykaz rysunków 209
Załącznik 1. 211
Załącznik 2. 212
Załącznik 3. 216
Załącznik 4. 268

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Streszczenie

Celem badania było dokonanie analizy potencjału innowacyjnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w województwie mazowieckim oraz opracowanie na jej podstawie rekomendacji dotyczących inteligentnej specjalizacji Mazowsza w odniesieniu do podstawowych obszarów działalności MŚP – określenie możliwych specjalności branż MŚP w województwie mazowieckim.
W ramach badania dokonano określenia pozycji innowacyjnej i pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw sektora MŚP. Są one zależne od strategii działania firm na rynku.Wśród obszarów badawczych przewidziano następujące: 1) Stan innowacyjności sektora MŚP; 2)Czynniki determinujące stopień innowacyjności sektora MŚP;3) Konkurencyjność sektora MŚP; 4) InternacjonalizacjaMŚP; 5) Strategie rozwoju MŚP.
W ramach procesu badawczego zostały przewidziane cztery następujące zasadnicze etapy. Etap I były to „Badania statystyczne". Na etapie tym dokonano analizy specjalizacji MŚP działających w województwie mazowieckim z uwzględnieniem branż i poszczególnych subregionów. Pozwoliła ona zidentyfikować potencjał inteligentnych specjalizacji w układzie całego województwa, jak i poszczególnych jego części. Etap II, czyli„Badania ilościowe", polegał na przeprowadzeniu badań metodą kwestionariuszową z zastosowaniem techniki CATI na próbie 1002 przedsiębiorstw. Dobór próby miał charakter celowy i warstwowy. Zostały przy tym przyjęte warstwy takie, jak powiaty i subregiony oraz uwzględniona została specjalizacja branżowa poszczególnych subregionów.Etap badań ilościowych miał na celu przede wszystkim dokonanie pogłębionego pomiaru innowacyjności sektora MŚP z województwa mazowieckiego oraz analizę jego uwarunkowań, a także ocenę konkurencyjności MŚP funkcjonujących w poszczególnych sektorach i obszarach terytorialnych. Kolejny,Etap III„Badania jakościowe" służył przede wszystkim jakościowej weryfikacji wyników badań statystycznych i ilościowych. W tym celu została zastosowana technika zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI) i indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI). Zostało przeprowadzonych6 wywiadów grupowych, po jednym w każdym z subregionów województwa mazowieckiego. W trakcie wywiadów grupowych były prezentowane i testowane wnioski co do inteligentnych specjalizacji poszczególnych subregionów formułowane w oparciu o Etapy Ii II. Ostatni, Etap IV„Formułowanie rekomendacji" posłużył dokonaniu podsumowania przeprowadzonych badań i analiz. Na tym etapie, jako niezbędne w całym procesie badawczym, dokonano wyciągnięcia wniosków i zaproponowano rekomendacje co do działań na rzecz poprawy potencjału innowacyjności sektora MŚP z województwa mazowieckiego. W formułowaniu wniosków i rekomendacji ważną rolę odegrał panel ekspertów, w trakcie którego przedyskutowane zostały, w gronie ekspertów, najważniejsze wnioski płynące z badania i wynikające z nich rekomendacje.
Wniosek 1.
Na podstawie przeprowadzonej analizy statystycznej dokonano wyróżnienia tzw. specjalizacji regionalnych I i II stopnia, które następnie zostały zweryfikowane za pomocą wyników badań metodą CATI przedsiębiorców z sektora MŚP. Na tej podstawie wyróżniono te sekcje PKD, które cechuje wysoka dynamika i innowacyjność. W efekcie omówienia powyższych, uzyskano 8 działów PKD w województwie mazowieckim, w których można wyróżnić tzw. inteligentne specjalizacje województwa. Są to: K64 Finansowa działalność usługowa; A01 Uprawy rolne, chów zwierząt; G46 Handel hurtowy; H53 Działalność pocztowa i kurierska; w sekcji J: J61 Telekomunikacja; J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; J63 Działalność usługowa w zakresie informacji oraz R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką.
Rekomendacja 1.
Należy poszukiwać inteligentnych specjalizacji rozwoju MŚP we wskazanych działach PKD.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wniosek 2.
Subregiony województwa mazowieckiego są silnie zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju gospodarczego. Wskaźnik PKB *per capita*miasta Warszawa wielokrotnie przewyższa odpowiednie wskaźniki uzyskiwane w innych subregionach. Ponadto, zdecydowana większość produkcji w województwie mazowieckim wytwarzana jest w sektorze usług. MŚP w województwie są zlokalizowane przede wszystkim w mieście stołecznym Warszawa i subregionie warszawskim zachodnim. Pozostałe subregiony cechuje niski poziom rozwoju przedsiębiorczości.
Rekomendacja 2.
Zróżnicowany poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie województwa mazowieckiego w układzie poszczególnych subregionów wymaga stosowania zróżnicowanej/selektywnej polityki wsparcia przedsiębiorczości. W szczególności w subregionach poza miastem Warszawa, warto zwrócić uwagę na rozwój przedsiębiorczości w sferze przemysłowej. Promocja postaw przedsiębiorczych powinna natomiast dotyczyć całego województwa, także w Warszawie warto oddziaływać na podnoszenie chęci mieszkańców do podejmowania własnej działalności gospodarczej.
Wniosek 3.
Poważnym problemem rozwoju przemysłu przetwórczego w mieście Warszawa są m.in.: wysokie koszty pracy, ograniczenia środowiskowe (np. dozwolony poziom hałasu), brak terenów inwestycyjnych. Ponadto, istnieje brak odpowiednio przygotowanych terenów pod taką działalność, co sprawia, że łatwiej o rozwój sektora usługowego niż przemysłowego.
Rekomendacja 3.
Konieczne jest tworzenie przez władze korzystnych warunków dla inwestorów. Należy podkreślić, iż istnieją ograniczone możliwości wygospodarowania dużych terenów pod inwestycje MŚP w granicach miasta Warszawa. Konieczne jest zatem tworzenie takich terenów w szerszym obszarze metropolitalnym Warszawy.
Wniosek 4.
Potencjał wielu branż w województwie mazowieckim jest bardzo rozproszony. Przykładem jest chociażby przetwórstwo metalowe. Duża liczba, ale stosunkowo niewielkich przedsiębiorstw napotyka wiele barier rozwoju, co nie zachęca do podejmowania działalności innowacyjnej. Działając indywidualnie nie osiągają one efektów skali i napotykają na bariery finansowania działalności innowacyjnej.
Rekomendacja 4.
Rozproszenie przestrzenne małych firm z określonych branż na terenie województwa, które utrudnia ich współpracę, powinno być w części pokonywane przez wsparcie rozwoju inicjatyw klastrowych o zasięgu regionalnym.
Wniosek 5.
Podmioty sektora MŚP w ostatnich latach odczuwały dynamiczne zmiany rozwojowe, jednak u przeważającej części podmiotów miały one negatywny charakter. W ostatnich trzech latach większość przedsiębiorstw odnotowała spadki zysku netto, zaś poziom zatrudnienia pozostał bez zmian. Większość respondentów spodziewa się też, że w najbliższych latach dojdzie do ograniczania działalności podmiotów w ich branży.
Rekomendacja 5.
Biorąc pod uwagę prawdopodobne zagrożenie ograniczania działalności, a także zatrudnienia w sektorze MŚP, należy wspierać firmy w zdolności do utrzymania potencjału kadrowego w okresie pogorszenia koniunktury.
Wniosek 6.
Przeprowadzone analizy wskazują na nierównomierny geograficzny rozkład innowacyjnych przedsiębiorstw w województwie. Okazuje się, że firmy poza miastem Warszawa charakteryzują się zdecydowanie słabiej rozwiniętym potencjałem innowacyjnym.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rekomendacja 6.
Ogólnie niski potencjał innowacyjny przedsiębiorstw poza miastem Warszawa wymaga stosowania w stosunku do nich odpowiednich instrumentów wsparcia innowacyjności dostosowanych do ich aktualnych potrzeb.
Wniosek 7.
Województwo mazowieckie jest liderem w kraju pod względem wartości nakładów na działalność B+R i generuje najwyższy w kraju wskaźnik nakładów na B+R w stosunku do PKB. Jednak w większości nakłady te są ponoszone przez podmioty o większej skali działalności, zaś przedsiębiorstwa sektora MŚP posiadają wysoce ograniczone środki na wdrażanie innowacji. Brak środków finansowych jest podstawową barierą rozwoju działalności innowacyjnej w sektorze MŚP województwa mazowieckiego.
Wśród czynników innowacyjności przedstawiciele MŚP najniżej oceniali własny potencjał finansowy podmiotów oraz posiadanie wysoko wykwalifikowanych pracowników.
Rekomendacja 7.
Niezbędne jest wspieranie sektora MŚP w zakresie poprawy dostępu do środków finansowych na działalność innowacyjną.
Wniosek 8.
Inwestycje zagranicznych koncernów w województwie mazowieckim okazują się nie mieć oczekiwanego wysokiego wpływu na podnoszenie stanu innowacyjności województwa, a w szczególności sektora MŚP. Inwestorzy traktują małe podmioty jako podwykonawców, często bardzo prostych elementów. Nie są one partnerem do współpracy, lecz jedynie „rezerwuarem taniej siły roboczej".
Rekomendacja 8.
Tworzenie platformy współpracy sektora MŚP z wielkimi koncernami.
Wniosek 9.
Po części niska innowacyjność MŚP wynika z ich uzależnienia od współpracy z dużymi firmami zlecającymi podwykonawstwo. Wynika to ze stawianych oczekiwań m.in. sprzętowych, które są podstawowym warunkiem do przystąpienia do współpracy z dużym koncernem, który oczekuje odpowiedniego standardu wykonywanej pracy. To zaś w bardzo wysokim stopniu ogranicza kreatywność MŚP i możliwości wdrażania własnych innowacji, w tym innowacji produktowych.
Rekomendacja 9.
Trzeba wspierać MŚP w poszukiwaniu nowych rynków zbytu i kooperantów na produkty, które są one w stanie wytwarzać na zapotrzebowanie aktualnych jednostkowych dużych zleceniodawców.
Wniosek 10.
Instytucje Innowacyjnego Otoczenia Biznesu, w tym w szczególności parki technologiczne, w niedostatecznym stopniu są nastawione na realizację oczekiwań sektora gospodarczego. Ich oferta i kierunki rozwoju nie są znane podmiotom sektora MŚP. Raczej realizują one swoje wewnętrzne działania i w niedostatecznym stopniu wychodzą z ofertą do podmiotów w otoczeniu. Zarówno władze samorządowe, jak i przedsiębiorcy, nie wiedzą, czy i w jakim zakresie sektor MŚP może spodziewać się wsparcia ze strony tego rodzaju instytucji.
Rekomendacja 10.
Parki technologiczne w większym stopniu powinny rozpoznawać potrzeby firm sektora MŚP, nie tylko tych ulokowanych w samych parkach, ale także pozostałych, na które także mogłyby oddziaływać wspierając ich procesy innowacyjne. Zasadna jest poprawa ukierunkowania oferty parków technologicznych na potrzeby sektora MŚP.
Wniosek 11.
Uczelnie wyższe są raczej nastawione na współpracę z dużymi podmiotami, a nie sektorem MŚP. Nie są przygotowane do jej podjęcia, szczególnie, że często taka współpraca nie przekłada się na wyniki badań naukowych, które można „opublikować", za które można „otrzymać punkty", a poza tym naukowcy bardzo często nie potrafią pracować w formie pracy projektowej. Innym przykładem barier współpracy są: trudność w oszacowaniu kosztów

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

realizacji badań na potrzeby firm, czy też odpowiednie dopasowanie terminów realizacji do partnera biznesowego.

Rekomendacja 11.

Wsparcie finansowe procesu współpracy na linii nauka-biznes.

Wniosek 12.

Przedsiębiorstwa sektora MŚP przede wszystkim wdrażają innowacje produktowe i procesowe. Rzadziej były wprowadzane innowacje marketingowe, natomiast szczególnie rzadko organizacyjne.

Rekomendacja 12.

Konieczne jest uświadomienie firmom potrzeby wdrażania innowacji organizacyjnych i marketingowych oraz wsparcie tego procesu.

Wniosek 13.

Wdrażane innowacje produktowe MŚP w niewielkim stopniu przekładają się na przychody ze sprzedaży nowych produktów. W przypadku jednej trzeciej badanych podmiotów średni udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych wynosi do 10% całości przychodów. Jednocześnie stwierdzono, że to innowacje produktowe są tym rodzajem innowacji, które sprzyjają wchodzeniu na rynki zagraniczne przedsiębiorstwom z sektora MŚP.

Rekomendacja 13.

Należy zachęcać firmy do zwiększania udziału innowacyjnych produktów w całości sprzedaży. Niezbędne jest uświadomienie im takiej potrzeby.

Wniosek 14.

Wśród czynników szczególnie pozytywnie determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw znaleźli się wysoko wykwalifikowani pracownicy. Przedstawiciele badanych firm wysoko oceniają element swojego potencjału konkurencyjnego, jakim jest zaangażowanie pracowników w sprawy jakości, a także wykształcenie pracowników.

Rekomendacja 14.

Zasadne jest wspieranie podnoszenia kompetencji pracowników jako kluczowego źródła innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

Wniosek 15.

Podmioty z województwa mazowieckiego silnie determinują ogólnopolskie wskaźniki charakteryzujące wymianę zagraniczną, gdyż udział eksportu w PKB w województwie utrzymuje się od lat na poziomie ok. 20%. Udział w tym eksporcie podmiotów MŚP jest jednak niedostateczny. Podstawą działalności eksportowej mazowieckich firm są produkty zaliczane do średnio-wysokich technologii oraz niskich technologii.

Rekomendacja 15.

Należy wspierać silne podmioty z sektora MŚP, które uzyskały dobrą pozycję konkurencyjną w regionie w zakresie ich ekspansji na inne rynki, w szczególności na rynki zagraniczne.

Silna pozycja w zakresie ogólnego poziomu eksportu województwa mazowieckiego powinna być wykorzystana do wspierania eksportu sektora MŚP.

Wniosek 16.

Większość podmiotów MŚP nie posiada strategii rozwoju, a jeśli już, to częściej mają ją przedsiębiorstwa działające w mieście Warszawa. Co więcej, okazuje się, że podmioty posiadające strategię częściej niż inne podejmują się innowacji organizacyjnych, które jak się wydaje są wynikiem przemyślanego działania.

Rekomendacja 16.

Niedostateczny poziom zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach MŚP w regionie wymaga wsparcia ich w zakresie opracowywania optymalnych strategii rozwoju.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Summary

Analyses of innovative potential of the SME sector in Mazowieckievoivodship

The objective of this research was to carry out an analysis of innovative potential of the SME sector in Mazowieckievoivodship and to elaborate on this basis recommendations concerning intelligent specialization of Mazowsze as regards fundamental areas of activity of SMEs – defining possible specialties of SMEs' branches in Mazowieckievoivodship. As a part of the research, the innovative position and the competitive position of enterprises of the SME sector were determined. They both depend on action strategy of companies on the market. The following research areas were differentiated:1)The condition of innovativeness of the SME sector; 2) Factors determining the degree of innovativeness of the SME sector; 3) Competitiveness of the SME sector; 4) Internationalization of SMEs; 5) Development strategies of SMEs.

As a part of the research process, the following four fundamental stages were differentiated. Stage I consisted of "Statistical Research". At this stage, an analysis of specializations of SMEs active in Mazowieckievoivodship was carried out with regard to branches and individual subregions. It allowed to identify the potential of intelligent specializations in the whole voivodship, as well as in its individual parts. Stage II "Quantitative Research" was based on a research conducted by means of a questionnaire assisted with CATI on the sample of 1,002 enterprises. Purposive and stratified sampling was applied. Strata such as poviats and subregions were assumed; also, branch specialization of individual subregions was taken into consideration. The purpose of the stage of quantitative research was mainly to perform in-depth measurement of the SME sector innovativeness in Mazowieckievoivodship, as well as to analyze its determinants, and finally to assess competitiveness of SMEs functioning in individual sectors and territorial areas. Stage III "Qualitative Research" served mainly as qualitative verification of statistical and quantitative research findings. The following techniques were applied: focus group interview (FGI) and individual in-depth interviews (IDI). Six group interviews were conducted – one in each subregion of Mazowieckievoivodship. During group interviews, conclusions concerning intelligent specializations of individual subregions formulated on the basis of Stage I and II were presented and tested. The last stage, Stage IV "Formulation of Recommendations" was composed of conclusions drawn from the conducted research and analyses. At this stage, conclusions were drawn and recommendations were suggested as being essential in the whole research process. They concerned activities to be undertaken in order to improve innovative potential of the SME sector in Mazowieckievoivodship. At the point of drawing conclusions and suggesting recommendations, an important role was played by the panel of experts, during which the most important conclusions from the research and resulting recommendations were discussed by the experts.

Conclusion 1.

On the basis of the conducted statistical analysis, so-called regional specializations of I and II degree were differentiated. Subsequently, they were verified by means of findings of the CATI research carried out among entrepreneurs of the SME sector. On this basis, sections of Polish Classification of Activities (PolskaKlasyfikacjaDziałalności – PKD) characterized by high dynamics and innovativeness were differentiated. As a result of discussing the above, eight sections of PKD in Mazowieckievoivodship, in which so-called intelligent specializations of the voivodship may be differentiated. These are the following: K64 Financial service activities; A01 Agricultural cultivation, raising of animals; G46 Wholesale trade; H53 Postal

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

and courier activities; in the J section: J61 Telecommunications; J62 Computer programming activities and computer consultancy activities, and related activities; J63 Information service activities and R90 Culture and entertainment creation activities.

Recommendation 1.

Intelligent specializations of SMEs development shall be sought in indicated divisions of PKD.

Conclusion 2.

Subregions of Mazowieckievoivodship are remarkably diverse as regards the level of economic development. The rate of GDP *per capita* in Warsaw is multiple higher than pertinent rates in other subregions. Furthermore, most production in Mazowieckievoivodship is obtained in the service sector. SMEs in Mazowieckievoivodship are mainly localized in the capital city of Warsaw and West Warsaw subregion. Other subregions are characterized by a low level of entrepreneurship development.

Recommendation 2.

A differentiated level of entrepreneurship development in Mazowieckievoivodship in the configuration of individual subregions requires a diversified/selective policy of supporting entrepreneurship to be applied. Especially, in subregions outside Warsaw, the level of entrepreneurship in the industrial branch is worth noticing. Promotion of entrepreneurial attitudes should be done in the whole voivodship; also in Warsaw citizens should be encouraged to undertake own business activity.

Conclusion 3.

The main obstacles for the development of processing industry in Warsaw are: high costs of work, environmental restrictions (e.g. permitted level of noise), lack of land for investment. Furthermore, there is a lack of land properly prepared for such an activity; which in consequence causes that the service sector develops more easily than the industrial sector.

Recommendation 3.

Favorable conditions for investors to be created by authorities are essential. It shall be emphasized that there are restricted possibilities of sparing large areas in Warsaw for SMEs to invest there. Thus, it is necessary to create such areas in a wider metropolitan area of Warsaw.

Conclusion 4.

The potential of numerous branches in Mazowieckievoivodship is significantly dispersed. An example is metal processing industry. A high number of enterprises of a relatively small size encounter many developmental barriers, which discourage to undertake innovative activity. When acting individually, they fail to achieve returns to scale and encounter barriers of financing innovative activity.

Recommendation 4.

Spatial dispersion of small enterprises from some branches in the voivodship, which hampers their cooperation should be overcome in part by supporting development of cluster initiatives of regional reach.

Conclusion 5.

Entities of the SME sector in recent years have felt dynamic developmental changes; however, a vast majority of entities suffered from their negative character. In last three years, majority of enterprises reported a decrease in net profit, whereas the level of employment remained on the same level. Majority of respondents expect that in the following years there will be gradual limitation of entities' activity in their branch.

Recommendation 5.

Taking possible threat of activity limitation into consideration, as well as employment in the SME sector, companies must be supported in capability to maintain personnel potential in the period of deteriorating economic situation.

Conclusion 6.

The conducted analyses point out uneven geographical distribution of innovative enterprises in the voivodship. It turns out that companies outside the city of Warsaw demonstrate a significantly less developed innovative potential.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Recommendation 6.
A generally low innovative potential of enterprises outside the city of Warsaw requires, in relation to them, application of adequate instruments of supporting innovativeness adjusted to their current needs.
Conclusion 7.
Mazowieckievoivodship is the national leader as regards the value of expenditures for R&D and generates the highest rate of R&D expenditures in relation to GDP in the country. Nevertheless, most expenditures are borne by entities of a larger scale of activity, whereas enterprises of the SME sector possess highly limited funds for implementation of innovation. A lack of financial means is the fundamental barrier for development of innovative activity in the SME sector of Mazowieckievoivodship.
Among factors of innovativeness, SMEs representatives rated entities' own financial potential and possession of highly qualified employees as least favorable.
Recommendation 7.
It is necessary to support the SME sector in scope of improvement of access to financial means for innovative activity.
Conclusion 8.
Investments made by foreign concerns in Mazowieckievoivodship appear not to have an expected considerable influence on increasing the level of innovativeness of the voivodship, especially of the SME sector. Investors treat small entities as subcontractors, often of very simple elements. They are not a partner for cooperation, but only "reservoir of cheap workforce".
Recommendation 8.
It is necessary to create a platform of cooperation between the SME sector and large concerns.
Conclusion 9.
Partly, low innovativeness of SMEs results from their dependence on cooperation with large companies commissioning subcontracting. It results from expectations concerning, i.e. hardware, which is a fundamental condition to commence cooperation with a large concern that expects appropriate standard of work that is done. It hampers, to a significant extent, creativity of SMEs and possibilities of implementation of own innovations, including product innovations.
Recommendation 9.
SMEs should be supported in seeking new sales markets and collaborators for products, which they are able to manufacture to meet the demand of current individual large customers.
Conclusion 10.
Innovative Business Support Institutions, especially science and technology parks are oriented, to an insufficient degree, to meeting expectations of the economic sector. Their offer and directions of development are not familiar to entities of the SME sector. They rather undertake their internal activities and approach surrounding entities with their offer to an insufficient degree. Local government authorities, as well as entrepreneurs do not know if and to what extent the SME sector may expect support from this type of institutions.
Recommendation 10.
Science and technological parks should to a larger extent recognize the needs of companies of the SME sector, not only those that are placed in the same parks, but also other entities they could have influence on by supporting their innovative processes. Improvement of directing the offer of technological parks at the needs of the SME sector is justifiable.
Conclusion 11.
Higher education facilities are rather oriented to cooperation with large entities, not with the SME sector. They are not prepared to undertake it, especially because such cooperation is often not reflected in scientific research findings that can be "published", which "provide points". Furthermore, scientists often fail to have the ability to work in the form of project work. Another example of cooperation barriers are: a difficulty in estimation costs of

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

conducting research for companies and adequate adjustment of deadlines for accomplishment to a business partner.

Recommendation 11.

Financial support of the cooperation process between science-business should be provided.

Conclusion 12.

Enterprises of the SME sector above all implement product and process innovations. Marketing innovations have been introduced more rarely, whereas organization innovations particularly rarely.

Recommendation 12.

It is necessary to make companies aware that there is a need to implement organizational and marketing innovations and support them in this process.

Conclusion 13.

Implemented SMEs product innovations have slight influence on income from sales of new products. One third of the examined entities report that an average percentage of income from sales of new or significantly improved products in relation to general income equals 10%. Simultaneously, it was stated that it is product innovations which are this type of innovation that are favorable to enterprises of the SMEs sector that are entering foreign markets.

Recommendation 13.

It is necessary to encourage companies to increase contribution of innovative products in the whole sale. It is essential to make them aware of this.

Conclusion 14.

Among factors particularly positively determining the level of innovativeness of enterprises, highly qualified employees were mentioned. Representatives of the examined companies highly rate the element of their competitiveness potential, which is involvement of employees in quality matters, as well as their education.

Recommendation 14.

It is justifiable to support development of employees' competences as a key source of innovativeness of small and medium enterprises.

Conclusion 15.

Entities from Mazowieckievoivodship strongly determine Polish rates characterizing foreign exchange, because the contribution of export in GDP in the voivodship has been maintained on the level of approximately 20% for years. Nevertheless, contribution of the SME sector's entities in this export is insufficient. The foundation of export activity of companies in Mazowsze are products classified as medium-high technologies and low technologies.

Recommendation 15.

It is necessary to support strong entities of the SME sector, which gained a good competitive position in the region, in scope of their expansion to other markets.

A strong position in scope of general level of export of Mazowieckievoivodship should be used to support export of the SME sector.

Conclusion 16.

Most entities of the SME sector fail to possess a development strategy and if they possess it, they are usually enterprises from the city of Warsaw. Furthermore, it turns out that entities that possess a strategy more often than others undertake organizational innovations, which appear to be a result of considered activities.

Recommendation 16.

An insufficient level of strategic management in SMEs in the region requires supporting them in scope of elaborating optimal strategies of development.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

1. Koncepcja badania

1.1. Uzasadnienie badania

W kontekście trwającej na forum Unii Europejskiej debaty na temat kształtu europejskiej polityki spójności po 2014 roku oraz propozycji Komisji Europejskiej, aby warunkiem *ex ante* dla wspierania inwestycji ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego była inteligentna specjalizacja, Zarząd Województwa Mazowieckiego zainicjował prace prowadzące do aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza na lata 2007-2015. Zaktualizowana RIS dla Mazowsza będzie strategią wyznaczającą obszary specjalizacji w zakresie dwóch kluczowych założeń, tzn. wzmacniania badań, rozwoju technologicznego i innowacji oraz poprawy dostępu technologii informacyjno-komunikacyjnych i korzystania z technologii o wysokiej jakości. Dodatkowo jednym z priorytetów rozwojowych dla Województwa Mazowieckiego do 2030 roku będzie wspieranie i rozwój sektora MŚP w zakresie innowacyjności.

1.2. Cele badania

Celem badania było dokonanie analizy potencjału innowacyjnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w województwie mazowieckim oraz opracowanie na jej podstawie rekomendacji dotyczących inteligentnej specjalizacji Mazowsza w odniesieniu do podstawowych obszarów działalności MŚP – określenie możliwych specjalności branż MŚP w województwie mazowieckim.

Cele szczegółowe badania zostały zdefiniowane następująco:

1. Diagnoza aktualnego stanu innowacyjności sektora MŚP (z uwzględnieniem podziału wg podstawowego obszaru działalności) w województwie mazowieckim, Obszarze Metropolitarnym Warszawy oraz jego poszczególnych subregionach.
2. Analiza i ocena stanu innowacyjności sektora MŚP (z uwzględnieniem podziału wg podstawowego obszaru działalności) w województwie mazowieckim, Obszarze Metropolitarnym Warszawy oraz jego poszczególnych subregionach pod względem występujących lub potencjalnych inteligentnych specjalizacji.
3. Określenie czynników determinujących stopień innowacyjności sektora MŚP w województwie mazowieckim, Obszarze Metropolitarnym Warszawy oraz jego poszczególnych subregionach.
4. opracowanie rekomendacji dotyczących specjalizacji sektora MŚP w województwie mazowieckim, Obszarze Metropolitarnym Warszawy oraz jego poszczególnych subregionach o największym potencjale innowacyjności.

1.3. Zakres przedmiotowy badania

W ramach badania dokonano określenia pozycji innowacyjnej i pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw sektora MŚP. Są one zależne od strategii działania firm na rynku. Stąd też ważnym elementem badania potencjału innowacyjnego i konkurencyjnego podmiotów było również poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak wykorzystują go w celu radzenia sobie z coraz bardziej zmiennym otoczeniem. Niezbędne jest zatem podjęcie analiz pokazujących, jakiego rodzaju strategie rozwoju i konkurencji są stosowane przez sektor MŚP z regionu Mazowsza. Dzięki temu możliwe było zrozumienie dynamiki rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim oraz tego, jakie mechanizmy wspierają ich działania. Podejście takie miało na celu zaprezentowanie głównych barier rozwojowych przedsiębiorstw i sposobów reagowania na nie. W związku z tym jako dodatkowy obszar badawczy w proponowanej metodologii zaproponowano strategie rozwoju MŚP w regionie Mazowsza.

O konkurencyjności i innowacyjności podmiotów świadczą nie tylko takie wskaźniki, jak na przykład udział w rynku, przychody ze sprzedaży, czy liczba produktów. I chociaż powszechnie stosowane jest powyższe podejście, to jednak trzeba stwierdzić, że nie jest ono wystraczające. Wydaje się bowiem, że istotne jest również wskazanie, czy dany podmiot

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

potrafi sprzedać swoje produkty poza granicami kraju. Bowiem dopiero wejście na rynki zagraniczne wydaje się być ważną próbą weryfikującą ofertę i przyjęte strategie działania firmy. Bycie konkurencyjnym czy innowacyjnym na rynku lokalnym, regionalnym czy krajowym przestaje być już wystarczające. W warunkach globalizacji o sile podmiotów gospodarczych świadczy to, na ile ich produkty są innowacyjne w odniesieniu do potrzeb i oczekiwań obiorców w innych krajach. W odpowiedzi na powyższe w ramach zaplanowanych analiz dokonano również badań stanu internacjonalizacji sektora MŚP z regionu Mazowsza, będącego istotnym sposobem przejawiania stanu potencjału innowacyjnego i konkurencyjnego tych podmiotów.
Tak szeroki zakres badań był uzasadniony koniecznością przedstawienia rekomendacji co do inteligentnych specjalizacji Mazowsza, których nie można formułować wyłącznie na podstawie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w różnych branżach i subregionach. Wybór inteligentnych specjalizacji musi uwzględniać także sytuację zewnętrzną panującą w poszczególnych sektorach, reakcje na nią poszczególnych grup firm i w konsekwencji ich pozycję konkurencyjną. Stąd niezbędna jest analiza: konkurencyjności, przyjmowanych strategii rozwoju oraz poziomu internacjonalizacji jako obiektywnej miary międzynarodowej konkurencyjności. Bez takiej analizy może bowiem dojść do sytuacji, gdy region przyjmie za swoją inteligentną specjalizację sektor/branżę, który jest obecnie stosunkowo innowacyjny w stosunku do innych sektorów, ale nie jest wystarczająco innowacyjny i konkurencyjny w stosunku do podmiotów zewnętrznych, np. zagranicznych konkurentów. Nie można zaakceptować wyboru inteligentnej specjalizacji sektora pozostającego na marginalnej pozycji konkurencyjnej, którego firmy przyjmują już strategie wycofywania się z rynku na skutek znaczącej i niemożliwej do przezwyciężenia przewagi konkurentów.
Na podstawie powyższych badań wyciągnięto wnioski i sformułowano rekomendacje w zakresie inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego.

1.4. Obszary badawcze

Wśród obszarów badawczych przewidziano następujące:

1. Stan innowacyjności sektora MŚP.
2. Czynniki determinujące stopień innowacyjności sektora MŚP.
3. Konkurencyjność sektora MŚP.
4. Internacjonalizacji MŚP.
5. Strategie rozwoju MŚP.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

2. Metodologia badania

Koncepcja badania opierała się na dwóch filarach:

1. Identyfikacji specjalizacji terytorialnych i branżowych województwa, której dokonano za pomocą analizy statystycznej wskaźników ze statystyki publicznej na poziomie subregionalnym. Kluczową rolę pełniło tu wyznaczenie wskaźników lokalizacji (*LocationQuotient*– LQ);
2. Diagnozie poziomu innowacyjności sektora MŚP, w szczególności branż i skupisk wskazanych za pomocą wskaźników lokalizacji. Pomiar innowacyjności sektora MŚP dokonany został za pomocą badania ilościowego kwestionariuszowego na próbie przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego.

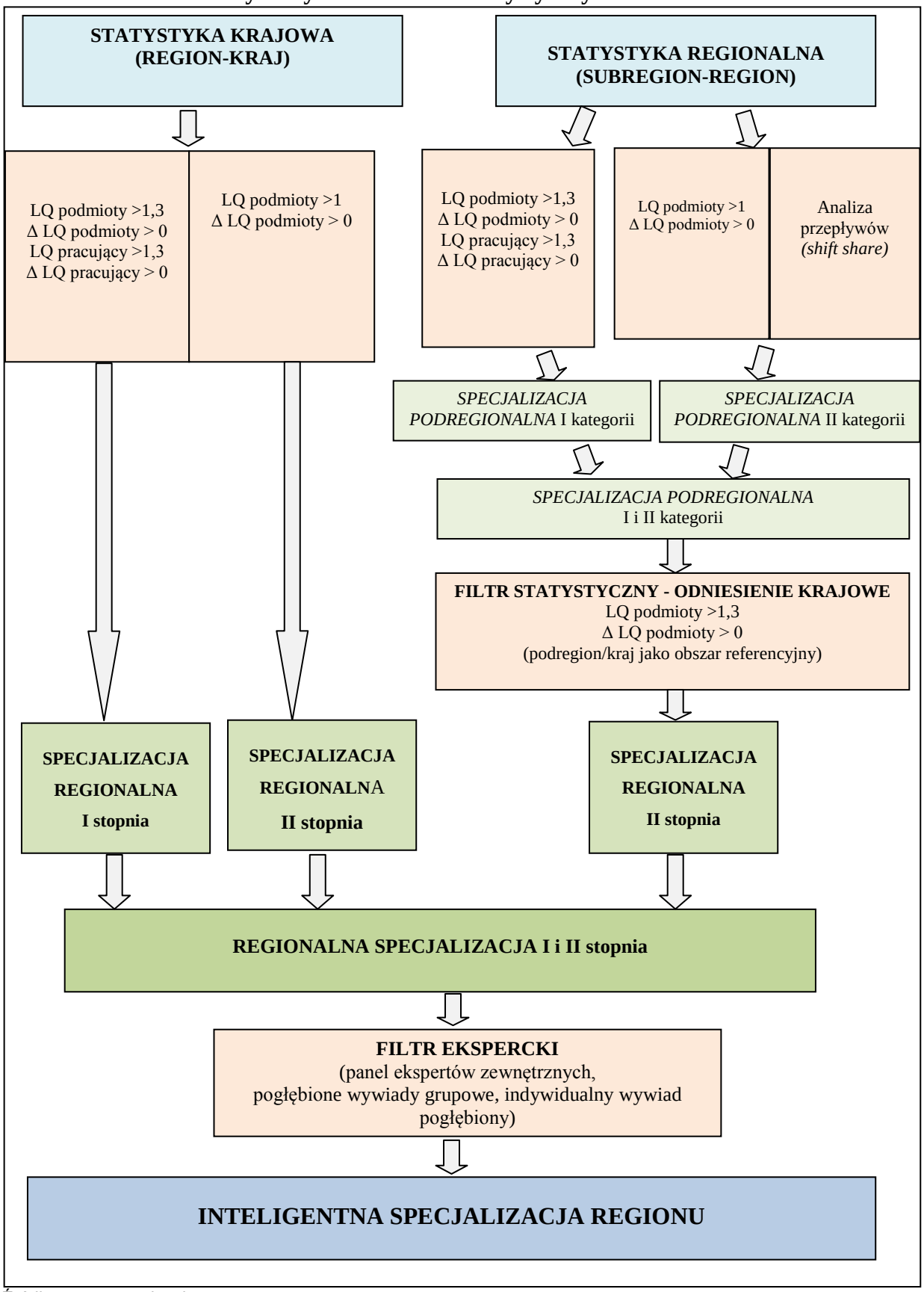
Wyniki obu analiz pozwoliły na wnioskowanie wsparte metodami heurystycznymi, przy udziale ekspertów zewnętrznych na temat możliwych inteligentnych specjalizacji subregionów województwa mazowieckiego.

W ramach procesu badawczego zostały przewidziane cztery następujące etapy:
Etap I: Badania statystyczne
Etap II: Badania ilościowe
Etap III: Badania jakościowe (weryfikacja jakościowa)
Etap IV: Formułowanie rekomendacji

Etap I: Badania statystyczne
W trakcie realizacji Etapu I została podjęta próba określenia stanu sektora MŚP pod względem innowacyjności. Przeprowadzono szczegółowe analizy dostępnych danych statystycznych, które pozwoliły na zidentyfikowanie potencjału innowacyjnego sektora MŚP w województwie mazowieckim.
Na etapie tym dokonano analizy specjalizacji MŚP działających w województwie mazowieckim, z uwzględnieniem branż i poszczególnych obszarów terytorialnych. Pozwoliła ona zidentyfikować potencjał inteligentnych specjalizacji w układzie całego województwa, jak i poszczególnych jego części.
Blokowy schemat wyznaczenia regionalnej specjalizacji w oparciu o analizy statystyczne, który został zastosowany w przeprowadzonej analizie w podrozdziale 3.4. oraz podrozdziale 11.1., przedstawia rysunek 1.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 1.Model wyboru specjalizacji regionalnej z wykorzystaniem analiz statystycznych

Źródło: opracowanie własne.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

W celu określenia specjalizacji regionalnej dokonano w pierwszym etapie zbadania poziomu współczynnika lokalizacji (LQ) ze zmienną w postaci liczby podmiotów, który został wyliczony dla województwa mazowieckiego w odniesieniu do kraju jako obszaru referencyjnego. Dodatkowo dla każdej branży obliczona została dynamika współczynnika lokalizacji. Obliczony został również współczynnik lokalizacji dla wszystkich powiatów i subregionów w województwie w oparciu o liczbę pracujących w sekcjach PKD. Pozwoliło to na sprawdzenie, czy zaobserwowane skupiska podmiotów generują istotne z punktu widzenia lokalnego rynku pracy zatrudnienie, a tym samym, czy mają znaczenie dla lokalnej gospodarki.
Prowadzenie obliczeń wskaźnika lokalizacji jest często wykorzystywaną techniką do identyfikacji regionalnych skupień i stanowi dobrą podstawę dookreślania regionalnej specjalizacji. W celu przeprowadzenia analizy wskaźnikowej posługiwać się można różnymi odmianami wskaźnika lokalizacji, który stanowi praktyczne narzędzie stosowane w badaniach koncentracji działalności na danym obszarze w odniesieniu do obszarów referencyjnych.
Podstawowa forma wskaźnika lokalizacji (*LocationQuotient– LQ*) przedstawia się następująco:

$$\text{Location Quotient} = \frac{E_{ib}}{E_b} \Big/ \frac{E_{ir}}{E_r}$$

gdzie:
E ib– zmienna w sektorze *i,* w obszarze badanym *b* w okresie *t*
E b – zmienna we wszystkich sektorach w badanym obszarze *b* w okresie *t*
E ir– zmienna w sektorze *i*, w obszarze referencyjnym *r* w okresie *t*
E r – zmienna we wszystkich sektorach w obszarze referencyjnym *r* w okresie *t*

Najczęściej stosowaną zmienną jest zatrudnienie w sektorze. Konstrukcja wskaźnika pozwala również na prowadzenie analizy uwzględniając na przykład liczbę podmiotów, dochody czy wartość dodaną.
Przyjęcie pewnych granicznych wartości wskaźnika lokalizacji nadal nie oznacza, że należy skupić się jedynie na danych sektorach czy branżach. Badanie skupisk podmiotów przy pomocy analizy wskaźników pozwala jedynie na zidentyfikowanie sektorów reprezentatywnych w odniesieniu do poziomu np. liczby podmiotów. Do planowanej analizyszczególnie w odniesieniu do pytania 1.b zostanie wykorzystany wskaźnik lokalizacji, który będzie liczony według następującego wzoru[1]:

$$\left(\frac{\text{liczba podmiotów w branży } i}{\text{liczba podmiotów ogółem}}\right)_{\text{województw}} > 1{,}3x \left(\frac{\text{liczba podmiotów w branży } i}{\text{liczba podmiotów ogółem}}\right)_{\text{kraj}}$$

gdzie:
i – dział PKD

Dodatkowo obliczono dynamikę współczynnika, według następującego wzoru:

$$\Delta LQ = \left(LQ_{t+1} - LQ_t\right) \Big/ LQ_t$$

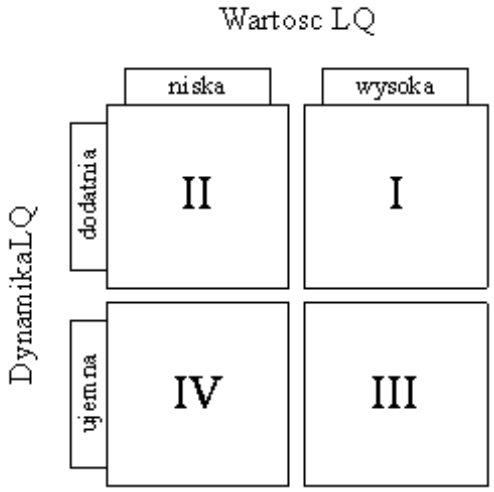
[1] Autorzy koncepcji badania byli uczestnikami projektu *Industrial Cluster Development* INCLUD, w ramach którego prowadzono badania klastrów w kilku krajach na świecie między innymi stosując analizę wskaźnikową.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

gdzie:
LQ t+1 – ostatni rok analizowanego okresu
LQ t – pierwszy rok analizowanego okresu

Rysunek 2. Macierz rozwoju branż

Źródło: A. Kowalski, *Aktywność gospodarcza przedsiębiorstw w ujęciu lokalnym (na przykładzie powiatu giżyckiego)*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2006.

Najbardziej pożądaną sytuację przedstawia grupa I obejmująca branże, które posiadały wysoki wskaźnik LQ (LQ>1) oraz dodatnią dynamikę rozwoju (ΔLQ>0). Podmioty zarejestrowane w sekcjach zakwalifikowanych do tej grupy są „kołem napędowym" lokalnej gospodarki. Dlatego też do określania regionalnej specjalizacji będą brane pod uwagę branże występujące w tej grupie.

Ponadto przeprowadzono badania typu *deskresearch* zastanych danych, m.in. analiz, ekspertyz, stron internetowych instytucji, na temat stanu innowacyjności i konkurencyjności sektora MŚP oraz zagadnień z zakresu strategii rozwoju i stanu internacjonalizacji firm z województwa mazowieckiego.

Etap II: Badania ilościowe
Etap II polegał na przeprowadzeniu badań metodą kwestionariuszową z zastosowaniem techniki CATI na próbie 1002 przedsiębiorstw. Dobór próby miał charakter celowy i warstwowy. Zostały przy tym przyjęte warstwy takie, jak powiaty i subregiony oraz uwzględniona specjalizacja branżowa poszczególnych subregionów. Dobór specjalizacji branżowych został dokonany na podstawie części wyników Etapu I.
Etap badań ilościowych miał na celu przede wszystkim dokonanie pogłębionego pomiaru innowacyjności sektora MŚP z województwa mazowieckiego oraz analizę jego uwarunkowań, a także ocenę konkurencyjności MŚP funkcjonujących w poszczególnych sektorach i obszarach terytorialnych. Taka wszechstronna analiza była niezbędna do określenia obszarówinteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego.
Podmioty do badań metodą CATI zostały przydzielone według subregionów województwa mazowieckiego. Ramowym układem odniesienia dla wyróżnionych jednostek badania były obiekty tożsame z jednostkami terytorialnymi w Nomenklaturze Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych na poziomie podregionów – NUTS3.
Akceptacja podziałów terytorialnych zawarta w Nomenklaturze Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) nie pozwoliła jednak na dokonanie dobrego przestrzennego powarstwowania próby według subregionów województwa mazowieckiego. Wynika to

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

z faktu, iż podmioty z subregionu miasta Warszawa stanowiły 52,8%, subregionu wschodniego 12,5%, zaś subregionu warszawskiego zachodniego 15,7% wg danych Banku Danych Lokalnych na rok 2012, przy jednoczesnym bardzo niewielkim udziale podmiotów z subregionów ciechanowsko-płockiego (6,8%), ostrołęcko-siedleckiego (8,5%) i radomskiego (3,7%). W związku z powyższym w przypadku trzech ostatnich subregionów przyjęto udział procentowy podmiotów w badaniu 2,5raza wyższy w porównaniu do pierwotnego. Było to niezbędne, aby można wnioskować o sytuacji innowacyjnej sektora MŚP także w tych subregionach. W subregionach warszawskim wschodnim i zachodnim pozostawiono udział podmiotów bez zmian, natomiast w przypadku miasta Warszawa przyjęto pozostały po odjęciu powyższych udział procentowy podmiotów gospodarczych w badanej próbie.

Tabela 1. Struktura próby według subregionów

Obszar	Łączna liczba podmiotów	Udział % w łącznej liczbie podmiotów	Przyjęty udział % w próbie	Łączna liczba podmiotów do badań
Subregion 25 – ciechanowsko-płocki	45732	6,8	**17,2**	**172**
Subregion 26 – ostrołęcko-siedlecki	57182	8,5	**21,3**	**213**
Subregion 27 – radomski	51213	3,7	**9,3**	**92**
Subregion 28 – m. Warszawa	355083	52,8	**24,3**	**243**
Subregion 29 – warszawski wschodni	84329	12,5	**12,5**	**125**
Subregion 30 – warszawski zachodni	105673	15,7	**15,7**	**157**
Łącznie				**1 002**

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Wybór sekcji i działów PKD kluczowych dla województwa mazowieckiego został oparty na podstawie posiadanych danych dotyczących liczby podmiotów ogółem w województwie mazowieckim, a nie samego sektora MŚP, gdyż takie dane nie były dostępne. Na pierwszym etapie zastosowano przy tym wyliczenia wskaźnika LQ. Opis sposobu zastosowania powyższego wskaźnika został przedstawiony w punkcie 3.4. niniejszego opracowania. W analizach nie uwzględniono tych działów PKD, w przypadku których liczba podmiotów funkcjonujących w województwie mazowieckim kształtuje się poniżej poziomu 100. W każdym powiecie wybrano 6 branż, w których zaobserwowano największą wartość wskaźnika LQ. Następnie z uzyskanego zestawienia branż dla subregionów wybrano te sekcje PKD, w przypadku których były co najmniej 2 działy PKD, uznając tę sekcję za bardziej istotną z punktu widzenia rozwoju danego subregionu. Wyjątek stanowi miasto Warszawa – sekcja C przetwórstwo przemysłowe w przypadku którego zidentyfikowano zaledwie 1 kluczowy dział PKD.
Na drugim etapie przygotowywania zestawienia branż do badań w ramach CATI uwzględniono wyniki badań, jakie zostały przeprowadzone w ramach Mazowieckiego Biura Regionalnego i które zostały zawarte w raporcie pt. „*Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego. Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny*”[2]Uwzględniono przy tym określone przez autorów powyższego raportu tzw. „branże rozwojowe”. Ponadto przyjęto założenie, że za każdym razem co najmniej 50% badanych podmiotów z danego subregionu stanowić będą przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym – gdyż to one są zazwyczaj badane pod kątem prowadzonej

[2]*Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego. Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny*, Mazowieckie Biuro Regionalne, Warszawa 2011.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

działalności innowacyjnej. Udział pozostałych branż i sekcji został podzielony proporcjonalnie do liczby przyjętych sekcji PKD.
Łącznie przeprowadzono badania wśród podmiotów reprezentujących 15 różnych sekcji PKD 2007. W tym najwięcej, bo dziesięćrodzajów działalności, zostało poddane badaniom w mieście stołecznym Warszawa. W subregionie warszawskim zachodnim było to osiem sekcji działalności. W ciechanowsko-płockim przebadano sześć sekcji, natomiast w pozostałych trzech subregionach po pięć sekcji PKD. Tabela przedstawiająca sekcje i działy PKD, w których zostały przeprowadzone badania w przedsiębiorstwach w poszczególnych subregionach została przedstawiona w Załączniku 1.
Ostatecznie w badaniach wzięły udział 1002 podmioty repezentującemikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Spośród nich zdecydowaną większość (69,4%) stanowiły podmioty zatrudniające od 0 do 9 pracowników. Kolejne 24,4% to przedsiębiorstwa klasyfikowane jako tzw. małe zatrudniające od 10 do 49 pracowników. Podmioty z większym zatrudnieniem od 50 do 249 pracowników stanowiły natomiast 6,3% wszystkich respondentów.

Etap III: Badania jakościowe (*weryfikacja jakościowa*)
Etap III służył przeprowadzeniu weryfikacji wyników badań statystycznych i ilościowych. W tym celu została zastosowana technika zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI) i indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI). Zostało przeprowadzonych6 wywiadów, po jednym w każdym z subregionów województwa mazowieckiego, które zostały wyodrębnione zgodnie z podziałem przyjętym przez Główny Urząd Statystyczny[3].
W trakcie wywiadów grupowych były prezentowane i testowane wnioski co do inteligentnych specjalizacji poszczególnych subregionów, formułowane w oparciu o I i II etap badania. Dyskusja w grupach fokusowych miała pozwolić na zweryfikowanie wstępnych ustaleń i wzbogacić je o perspektywę przedstawicieli przedsiębiorców i lokalnych instytucji związanych z rozwojem regionalnym.
Badania fokusowe zostały przeprowadzone w poszczególnych subregionach województwa mazowieckiego w okresie od 14.05.2013 r. do 16.05.2013 r. Łącznie wzięło w nich udział 51 osób.
W Załączniku2. zamieszczono listę instytucji, których przedstawiciele wzięli udział w zogniskowanych wywiadach grupowych. Ponadto przeprowadzono jeden indywidualny wywiad pogłębiony z przedstawicielem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, którym była osoba zajmująca się pracami nad aktualizacją RSI w kontekście inteligentnych specjalizacji.

Etap IV: Formułowanie rekomendacji
Etap IV miał posłużyć dokonaniu podsumowania przeprowadzonych badań i analiz. Na tym etapie, jako niezbędne w całym procesie badawczym, zostało dokonanewyciągnięcie wniosków i zaproponowano rekomendacje, co do działań na rzecz poprawy potencjału innowacyjności sektora MŚP z województwa mazowieckiego. W formułowaniu wniosków i rekomendacji ważną rolę odegrał panel ekspertów, w trakcie którego przedyskutowane zostały, w gronie ekspertów, najważniejsze wnioski płynące z badania i wynikające z nich rekomendacje.
Poza tym, w ramach zespołu badawczego prowadzone były wewnętrzne dyskusje moderowane, które kończyły każdy z wymienionych wyżej etapów badania. Zadaniem wewnętrznego panelu ekspertów była weryfikacja efektów każdego kolejnego etapu procesu badawczego i przygotowanie założeń kolejnego etapu. Pozwoliło to na właściwe koordynowanie działań badawczych i wykorzystywanie wyników wszystkich elementów procesu badawczego. Łącznie zostało zorganizowane 1 spotkanie panelu ekspertów zewnętrznych (zestawienie podmiotów,których przedstawiciele brali w nim udział znajduje się w Załączniku 2.) i 3 spotkania wewnętrznego panelu ekspertów.

[3] *Województwo mazowieckie – podregiony*, Główny Urząd Statystyczny,www.stat.gov.pl/gus/5840_6033_PLK_HTML.htm [15.03.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

3. Aktualny stan sektora MŚP w województwie mazowieckim

3.1. Rola sektora MŚPw województwie mazowieckim

Na rolę sektora MŚP i jego tendencje rozwojowe w województwie mazowieckim warto wstępnie patrzeć z perspektywy ogólnych trendów rozwoju gospodarczego regionu. Trzeba jednak na wstępie zwrócić uwagę na to, że wiele danych statystycznych nie jest prezentowanych dla samego sektora małych i średnich przedsiębiorstw, a raczej dla podmiotów ogółem lub tylko podmiotów zatrudniających np. od 10 pracowników. Na przestrzeni lat 2005-2012 liczba podmiotów gospodarki narodowej w województwie mazowieckim utrzymywała się na względnie wysokim poziomie. W końcu 2012 roku, w rejestrze REGON wpisanych było 699 212 osób prawnych, jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, tj. o 16,2% więcej niż na koniec roku 2005. Ta dynamika pozwoliła zwiększyć udział mazowieckich podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów w kraju. W 2005 roku aż 16,6% podmiotów gospodarki narodowej miało siedzibę w województwie mazowieckim, wobec 17,6% w roku 2012. Relatywnie najwięcej podmiotów gospodarczych decyduje się na prowadzenie działalności gospodarczej w mieście stołecznym Warszawa (50,8%). W dalszej kolejności podmioty koncentrują się w subregionach warszawskich zachodnim i wschodnim, gdzie znajduje się odpowiednio 15,1% oraz 12,1% wszystkich podmiotów. Najmniejszą popularnością cieszy się region ciechanowsko-płocki, gdzie działa tylko 6,5% podmiotów.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w latach 2005-2012

Region	2005		2007	2009	2010	2011	2012		Dynamika 2005=100
	Liczba podmiotów	(%) udział w kraju	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów	(%) udział w kraju	
Kraj	3 615 621	100	3685608	3742673	3909802	3869897	3975334	100	109,9
Województwo mazowieckie	601721	16,6	627277	646696	681012	675099	699212	17,6	116,2
Subregion ciechanowsko-płocki	41 918	1,2	43005	43 503	45 540	44 686	45 732	1,2	109,1
Subregion ostrołęcko-siedlecki	53 794	1,5	54 452	53 871	56 966	55 832	57 182	1,4	106,3
Subregion radomski	50 291	1,4	51 565	50 457	51 886	50 341	51 213	1,3	101,8
Subregion m. Warszawa	298 062	8,2	313 367	328 317	344 261	340 848	355 083	8,9	119,1
Subregion warszawski wschodni	70 846	2,0	73 477	75 451	80 894	81 319	84 329	2,1	119,0
Subregion warszawski zachodni	86 810	2,4	91 411	95 097	101 465	102 073	105 673	2,7	121,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2012 roku*, GUS, Warszawa 2013, s. 31 oraz *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie mazowieckim w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, s. 35-36.

Okolice subregionów warszawskich charakteryzują się nie tylko największą koncentracją liczby podmiotów, ale również największą dynamiką ich zmiany. W latach 2005-2012 na terenie miasta stołecznego Warszawa, subregionów warszawskich wschodniego i zachodniego liczba podmiotów gospodarki narodowej wzrosła o średnio 20%, wobec subregionu radomskiego, gdzie stopa wzrostu wynosiła jedynie 1,8%.[4]

[4] *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w lutym 2013 r.*, nr 2/2013, s. 23.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Struktura przedsiębiorstw pod względem wielkości w województwie mazowieckim jest zbliżona do struktury ogólnokrajowej. Dostrzegalny jest jedynie relatywnie większy udział dużych przedsiębiorstw kosztem małych i średnich w porównaniu do średniej krajowej.

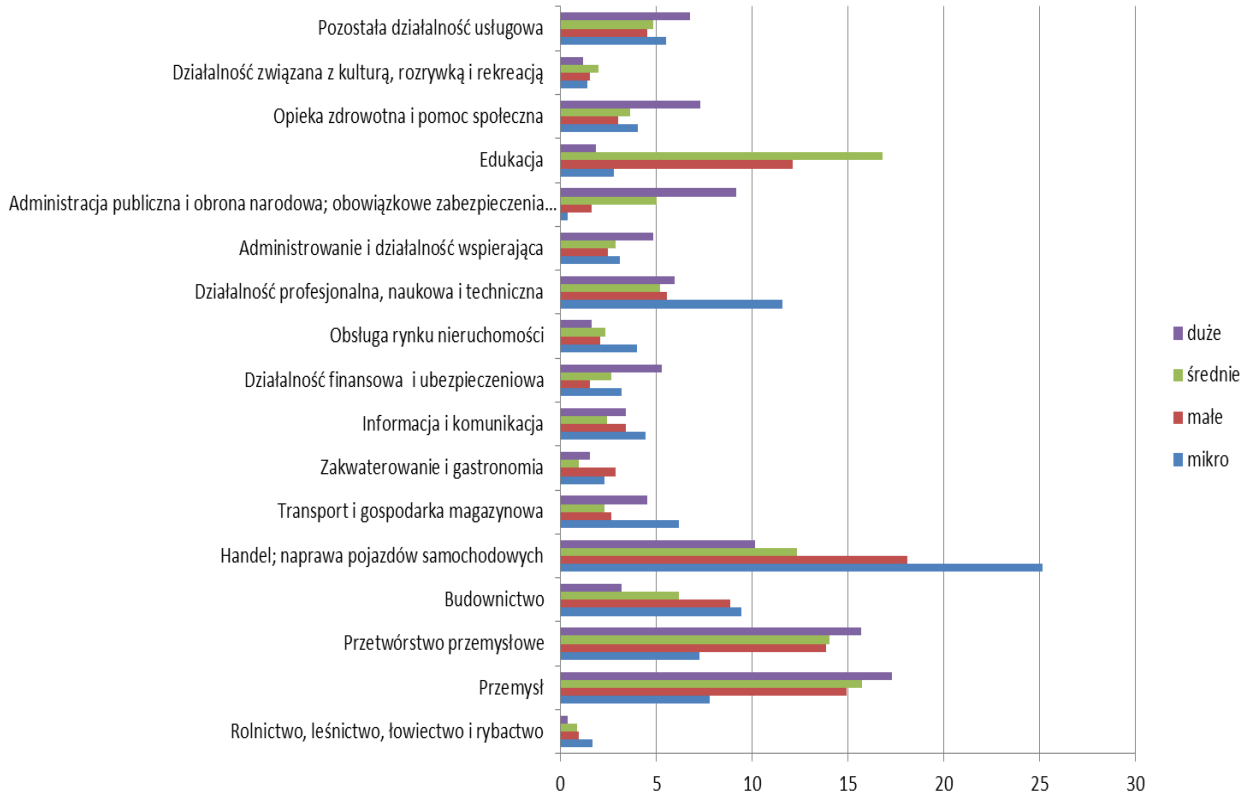
Tabela 3. Struktura przedsiębiorstw według klas wielkości (%)

Wielkość przedsiębiorstwa	Polska		Województwo mazowieckie	
	2006	2012	2006	2012
Małe	98,97	99,14	98,91	99,12
- w tym mikro	96,39	95,45	96,71	95,60
Średnie	0,86	0,75	0,85	0,72
Duże	0,17	0,11	0,24	0,16

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2006r.*, GUS, Warszawa 2006, *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2012.

W strukturze wielkościowej dominują mikroprzedsiębiorstwa, których udział jednak zmniejszył się z 96,7% w roku 2006 do 95,6% w rok 2012. W tym samym czasie zmniejszył się również udział średnich i dużych przedsiębiorstw: z 0,85% do 0,72% (średnie przedsiębiorstwa) oraz z 0,24% do 0,16% (duże przedsiębiorstwa).

Wykres 1.Struktura branżowa podmiotów w zależności od wielkości przedsiębiorstwa w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie mazowieckim w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013.

Najmniejsze przedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 pracowników najczęściej prowadziły działalność: handlową i naprawę pojazdów samochodowych (25% przedsiębiorstw mikro), profesjonalną, naukową i techniczną (11% przedsiębiorstw mikro) oraz budowlaną (9%

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

przedsiębiorstw mikro). Małe przedsiębiorstwa koncentrują swoją działalność przede wszystkim w takich sekcjach, jak: przetwórstwo przemysłowe (13% przedsiębiorstw małych), handel i naprawa pojazdów samochodowych (18% przedsiębiorstw małych) oraz edukacja (12% przedsiębiorstw małych). Najwięcej przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 pracowników deklaruje prowadzenie działalności w sekcjach: edukacja (16%), przetwórstwo przemysłowe (14%) oraz handel i naprawa pojazdów samochodowych (12%). Największe przedsiębiorstwa zajmują się przede wszystkim: przetwórstwem przemysłowym (15%), administracją publiczną, obroną narodową i obowiązkowymi zabezpieczeniami społecznymi (9%) oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną (7%).

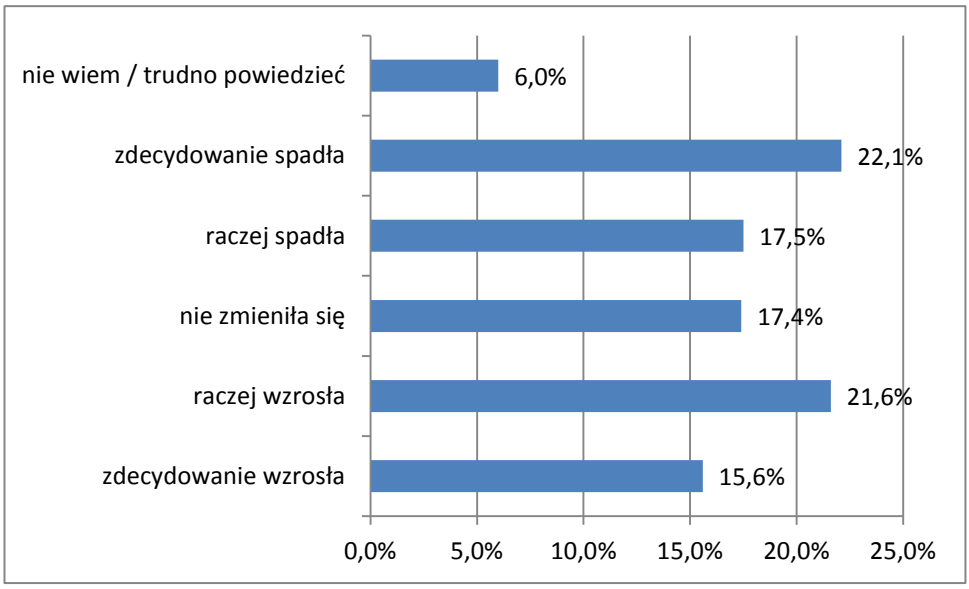
Z powyższej analizy wynika, że główne obszary działalności mazowieckich MŚP koncentrują się w sekcjach: handel i naprawa pojazdów, edukacja, przetwórstwo przemysłowe. Zakres ten rozszerzają mikroprzedsiębiorstwa, które dodatkowo deklarują działalność profesjonalną, naukową i techniczną oraz budowlaną.

Sektor MŚP w województwie mazowieckim charakteryzuje się znacznym poziomem koncentracji przestrzennej i jego podmioty jako miejsce swojej lokalizacji najczęściej wybierają miasto stołeczne Warszawa, gdzie na 1000 mieszkańców przypada aż 199,5 podmiotów gospodarczych, w tym 189,5 mikroprzedsiębiorstw i 9,5 małych i średnich. Drugim obszarem atrakcyjnym dla mazowieckich MŚPjest subregion warszawski zachodni, gdzie na 1000 mieszkańców przypada 131,4 podmiotów gospodarczych, w tym 125,8 mikroprzedsiębiorstw i 5,5 MŚP. Najmniej rozwiniętym pod względem przedsiębiorczości regionem jest subregion ciechanowsko-płocki, gdzie na 1000 mieszkańców przypada tylko 70,8 podmiotów gospodarczych, w tym tylko 66,7 mikro i 4 MŚP.

3.2. Zmiany rozwojowe sektora MŚP w województwie mazowieckim

Celem identyfikacji zmian rozwojowych w sektorze MŚP, zostały przeprowadzone w ramach badań metodą CATI analizy odnoszące się do czterech następujących zagadnień: (1) zmiany wartości sprzedaży firm w ciągu ostatnich siedmiu latach; (2) prognozy zmiany sytuacji podmiotów z branży w najbliższych latach; (3) zmiany zysku netto w roku 2012 w porównaniu do 2010 w ujęciu nominalnym; (4) zmiany zatrudnienia w ostatnich trzech latach w przeliczeniu na pełny etat.

Wykres 2.Zmiany w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7 lat

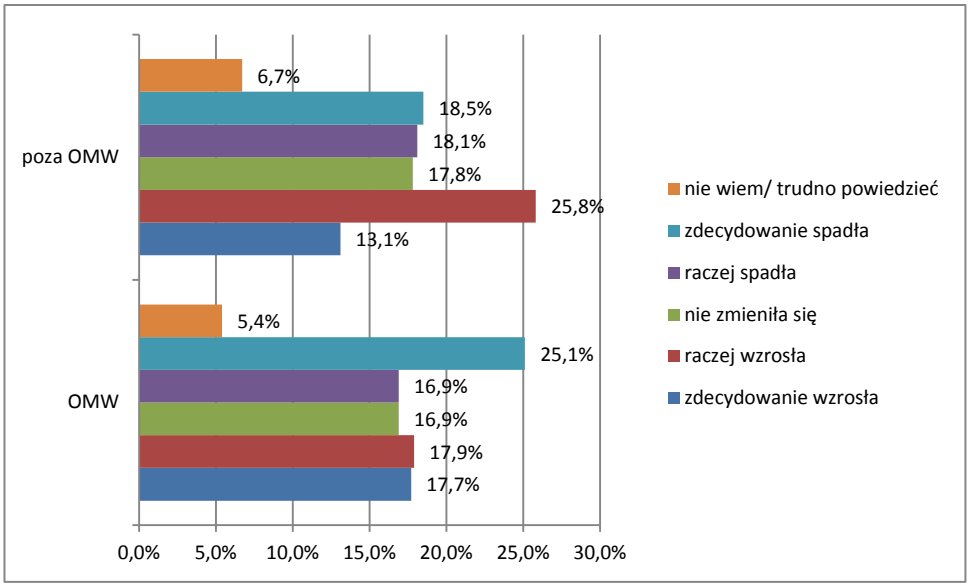

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Jak wynika z badań, przedsiębiorstwa z województwa mazowieckiego w okresie ostatnich siedmiu lat, a młodsze w okresie od początku swojej działalności, wskazywały przede wszystkim na spadek wartości sprzedaży w ich firmie (wykres 3.). Odpowiedź „zdecydowanie spadła" została podana przez 22,1% badanych, zaś kolejne 17,5% oceniło, że „raczej spadła". Jednocześnie jedna trzecia badanych uznała, że w przeciągu ostatnich kilku lat wartość sprzedaży reprezentowanych przez nich firm „zdecydowanie wzrosła" (15,6% respondentów) lub „raczej wzrosła" (21,6%).
Na zdecydowany wzrost wartości sprzedaży w ostatnich latach wskazywały częściej podmioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy (OMW). Udział podmiotów, których przedstawiciele udzielili takiej odpowiedzi wyniósł w tym przypadku 17,7%, gdy poza tym Obszarem wyniósł 13,1%. Jednocześnie zaś, co czwarty podmiot z regionu poza OMW stwierdzał raczej wzrostową tendencję w zakresie zmian w wartości sprzedaży. Zatem podmioty z tych lokalizacji oddalonych od Warszawy częściej cechował umiarkowany wzrost wielkości sprzedaży.

Wykres 3.Zmiany w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7lat w OMW i poza nim

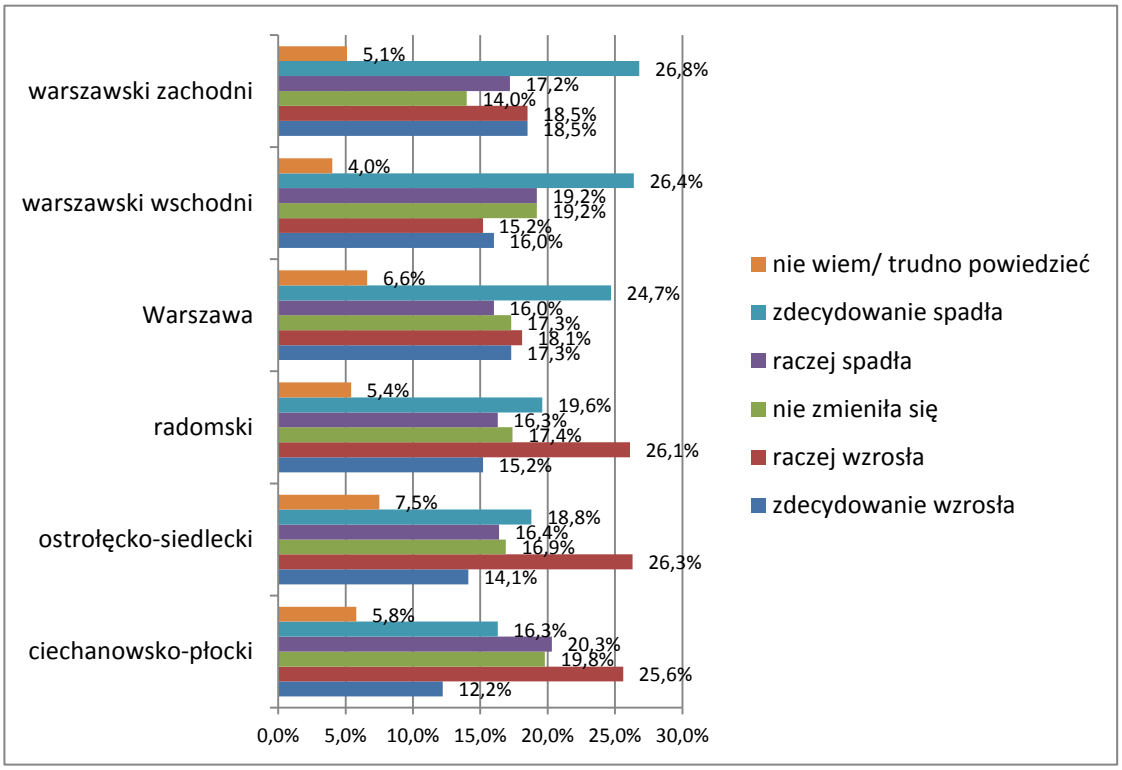

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Analiza wyników badań wskazuje, że bardziej optymistyczne odpowiedzi „zdecydowanie wzrosła" lub „raczej wzrosła" otrzymano od przedstawicieli firm z subregionów radomskiego, ostrołęcko-siedleckiego i ciechanowsko-płockiego. Dopiero na czwartym miejscu pod względem wskazań na wzrost sprzedaży znalazło się miasto Warszawa (35,4%). Natomiast najmniejszy udział podmiotów deklarujących wzrost sprzedaży miał miejsce w subregionie warszawskim wschodnim.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 4.Zmian w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7lat wg subregionów

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

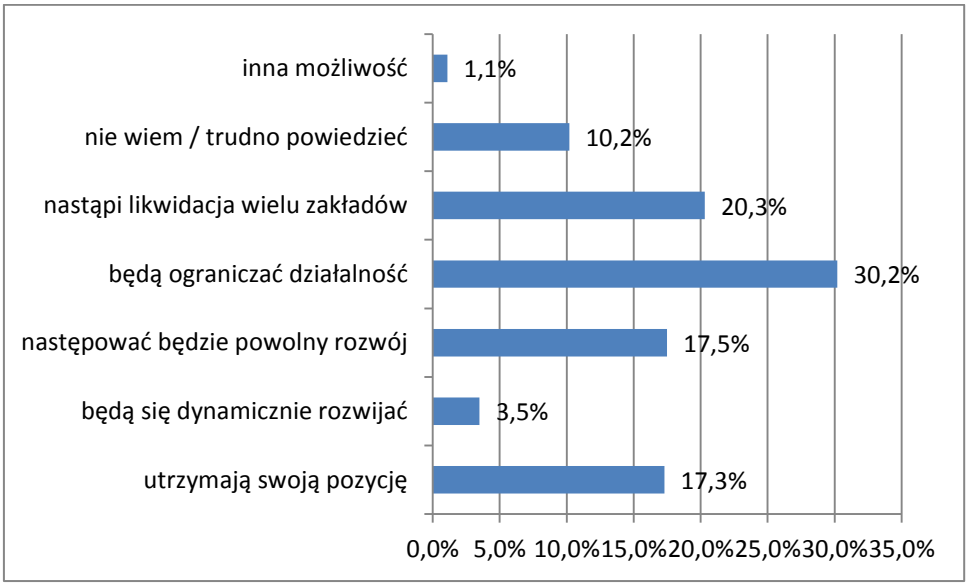
Jednocześnie jednak godne uwagi jest, że to w subregionach radomskim, ostrołęcko-siedleckim i ciechanowsko-płockim wskazywano częściej odpowiedź „raczej wzrosła" odnośnie zmian w wartości sprzedaży podmiotów. Natomiast na zdecydowane zmiany o charakterze wzrostowym wskazywał większy udział przedstawicieli firm z subregionu warszawskiego zachodniego. Procent odpowiedzi „zdecydowanie wzrosła" wyniósł w tym przypadku 18,5%, gdy dla miasta Warszawy było to 17,3%, zaś subregionu warszawskiego wschodniego mniej – 16,0%. Z drugiej strony jednak to przedstawiciele tych trzech ostatnich subregionów częściej wskazywali na zdecydowany spadek wartości sprzedaży.

Jeśli chodzi o ocenę zmian sytuacji podmiotów z poszczególnych branż w najbliższych latach wydaje się, że prognozy nie są optymistyczne. Większość przedstawicieli przedsiębiorstw uznało, że firmy z województwa mazowieckiego będą ograniczać swoją działalność. Na odpowiedź taką wskazał w zasadzie co trzeci respondent (30,2%). Co bardziej niepokojące, jedna piąta badanych stwierdziła, że może nawet dojść do likwidacji niektórych przedsiębiorstw z branży, w której obecnie funkcjonują.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

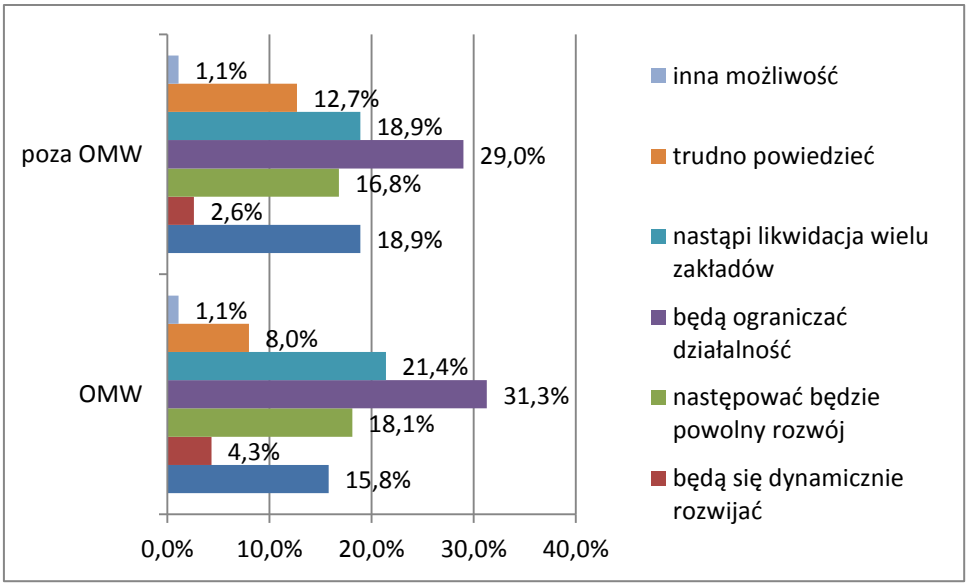
Wykres 5. Prognozy zmian

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Na utrzymanie bez zmian w najbliższych latach sytuacji podmiotów działających w branży, w której działa dany respondent wskazało nieco więcej – 18,9% podmiotów spoza OMW, w porównaniu do 15,8% z OMW. Na rozwój częściej wskazywały podmioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w tym 4,3% z nich deklarowało dynamiczny rozwój ich branży. Co piąty badany z tego regionu obawia się jednak, że będzie następowała likwidacja wielu podmiotów (21,4%). Wśród podmiotów spoza OMW taką odpowiedź otrzymano od 18,9% podmiotów.

Wykres 6. Prognozy zmian w OMW i poza nim

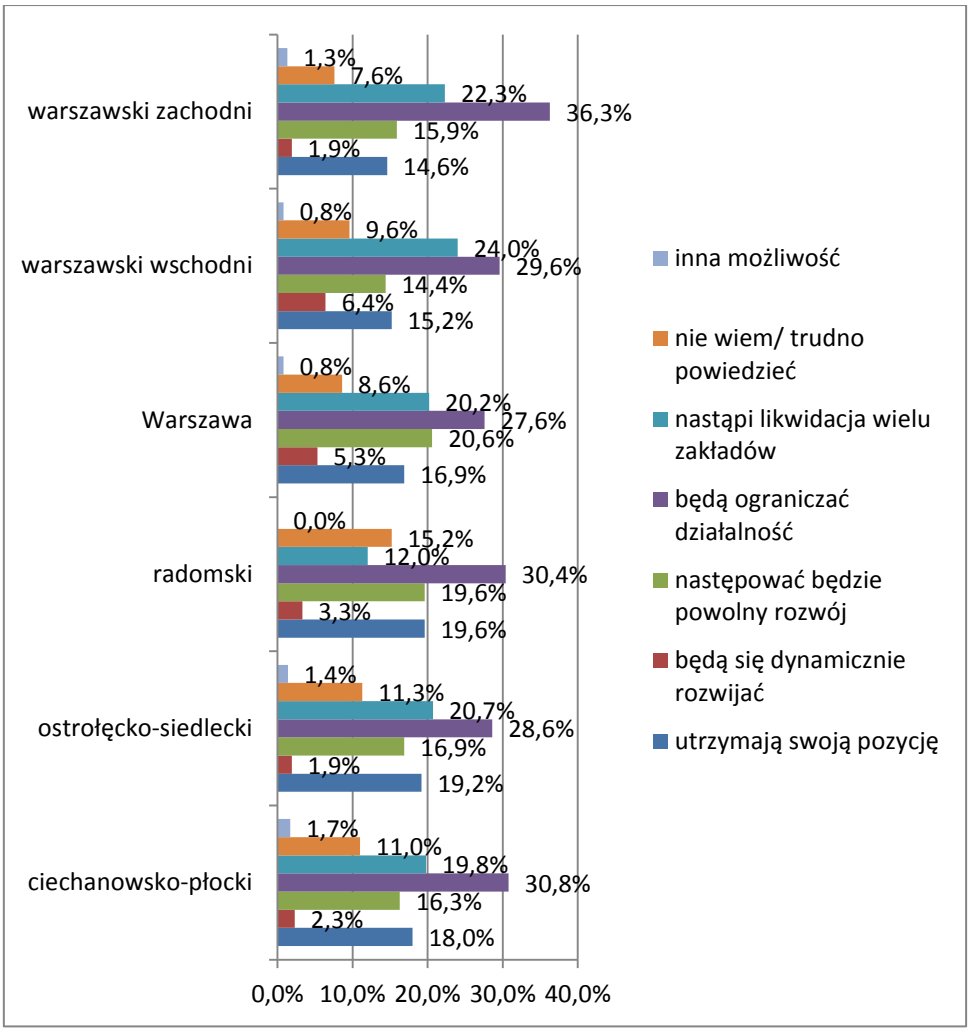

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Prognozy co do kierunków zmian w działalności innych podmiotów z branż,w których działają respondenci wskazują, że przewidywany dynamiczny wzrost częściej prognozowaliprzedstawiciele firm z miasta Warszawy i subregionu warszawskiego

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

wschodniego. Trzeba jednak zauważyć, że procent odpowiedzi tego rodzaju w całej badanej populacji był niski i najwięcej (6,4%)wyniósł w przypadku subregionu warszawskiego wschodniego.

Wykres 7. Prognozy zmian wg subregionów

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

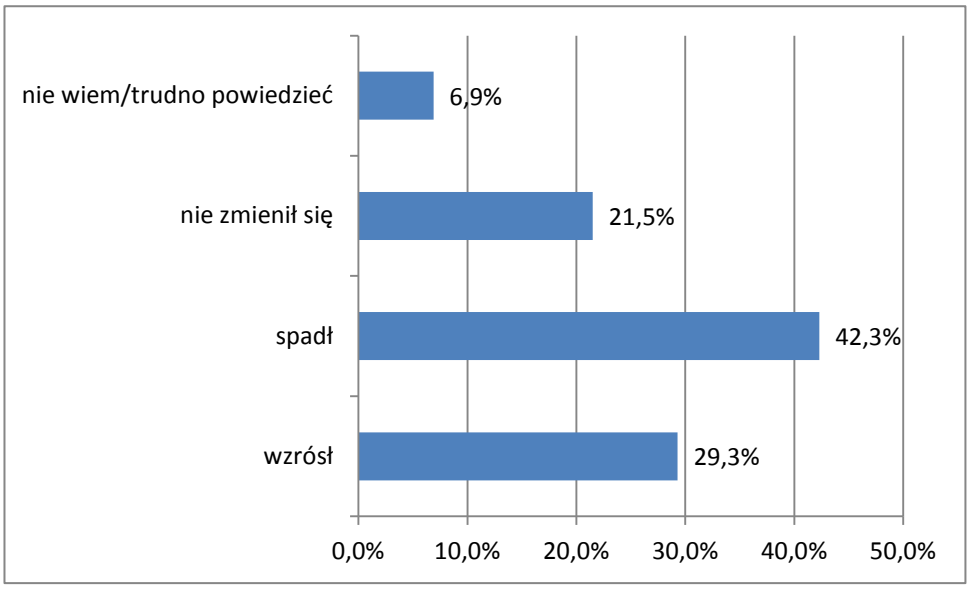
We wszystkich subregionach zdecydowana większość odpowiedzi dotyczyła ograniczania działalności podmiotów, czy też likwidacji wielu firm. Niewątpliwie jednak istotne jest, że na powolny wzrost wskazał co piąty respondent z miasta Warszawy oraz z subregionu radomskiego. Można zatem stwierdzić, że w subregionach miasto Warszawa, warszawskim wschodnim oraz radomskim prognozy zmian sytuacji podmiotów w perspektywie następnych lat są nieco lepsze niż w pozostałych.

W zasadzie wcześniejsze odpowiedzi na pytania respondentów odnajdują swoje potwierdzenie również we wskazaniach na zmiany poziomu zysku netto w roku 2012. Przeważająca większość przedstawicieli firm stwierdziła, że w roku tym nastąpił spadek zysku netto w ich przedsiębiorstwie w porównaniu do roku 2010. Odpowiedzi takiej udzieliło 42,3% badanych. Jednocześnie jednak co trzeci (29,3%) wskazał na zmianę wzrostową w odniesieniu do tej kategorii ekonomicznej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

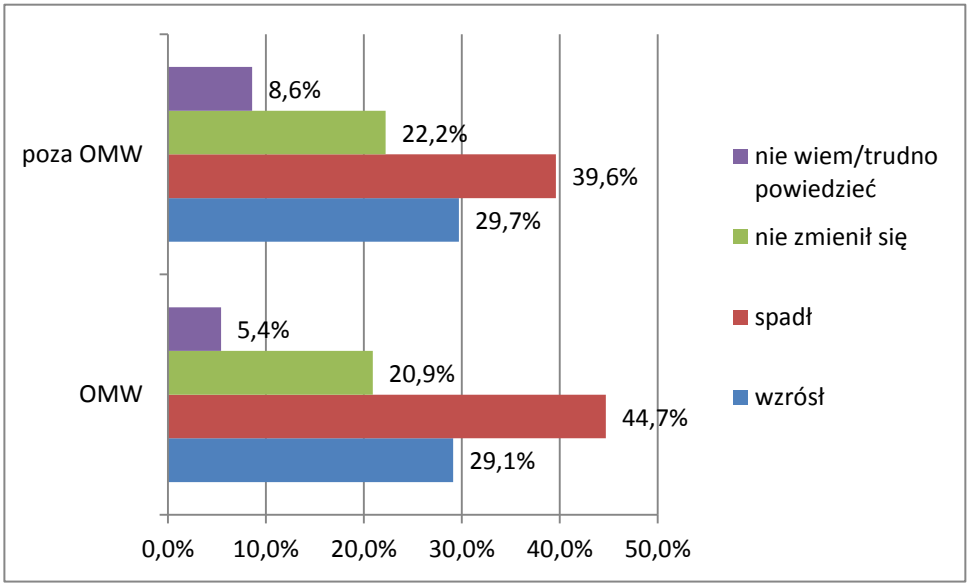
Wykres 8. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Respondenci z obu regionów – Obszaru Metropolitalnego Warszawy oraz spoza niego, którzy wskazywali na wzrost zysku netto, stanowili bardzo podobny udział w próbie badawczej, wynoszący odpowiednio 29,2% i 29,7% badanych. Jednocześnie jednak spośród podmiotów reprezentujących OMW znalazło się więcej tych, w przypadku których nastąpił spadek zysków netto.

Wykres 9. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 w OMW i poza nim

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

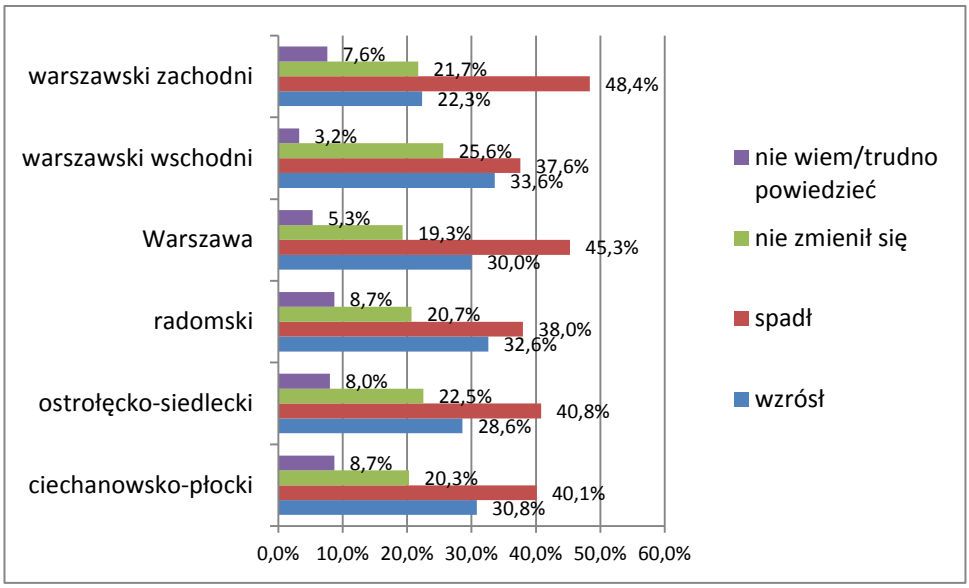
Analiza odpowiedzi na pytanie o różnicę w poziomie zysku netto między rokiem 2012 a 2010 według poszczególnych subregionów pokazuje, że w każdym z nich miały miejsce

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

najczęściej tendencje negatywne. Jednak najwięcej, bo prawie co drugi badany wskazujący na ten spadek, prowadzi swoją działalność na terenie subregionu warszawskiego zachodniego. Nieco mniej – 45,3% respondentów udzielających takiej odpowiedzi wywodziło się z miasta Warszawa. Najczęściej wzrost w poziomie zysku netto dostrzegali przedstawiciele firm z subregionu warszawskiego wschodniego (33,6%) i radomskiego (32,6%).

Wykres 10. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 wg subregionów

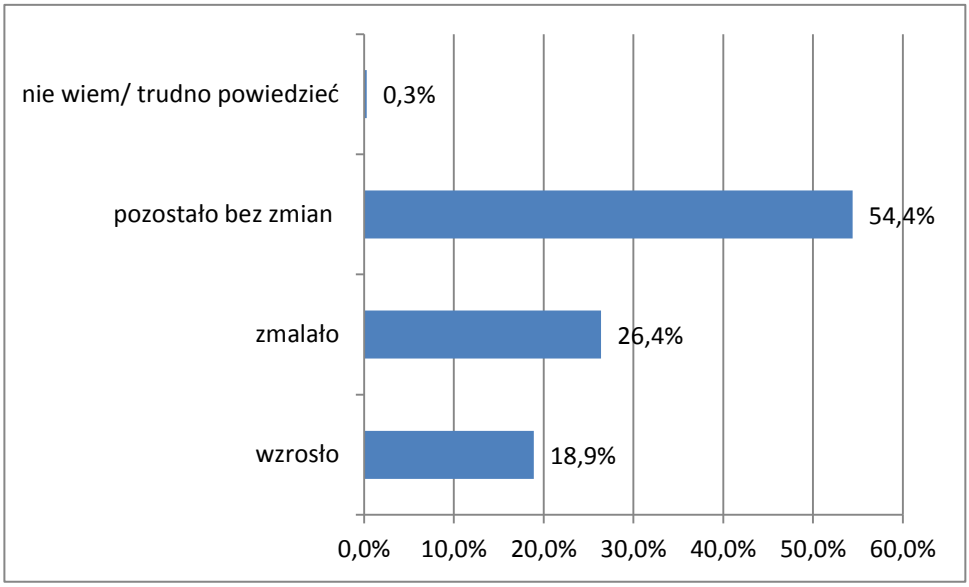

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Ocena rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim została przeprowadzona również na podstawie wskazań respondentów co do zmian w zatrudnieniu pracowników w ostatnich trzech latach. Ponad połowa badanych stwierdziła, że w tym okresie nie miały miejsce żadne zmiany w liczbie zatrudnionych pracowników. Co czwarty badany (26,4%) wskazał jednak, że doszło do zmniejszenia liczby pracowników. Co niepokojące, zaledwie 18,9% przedstawicieli przedsiębiorstw sektora MŚP mogło pochwalić się wzrostem zatrudnienia w swojej organizacji.

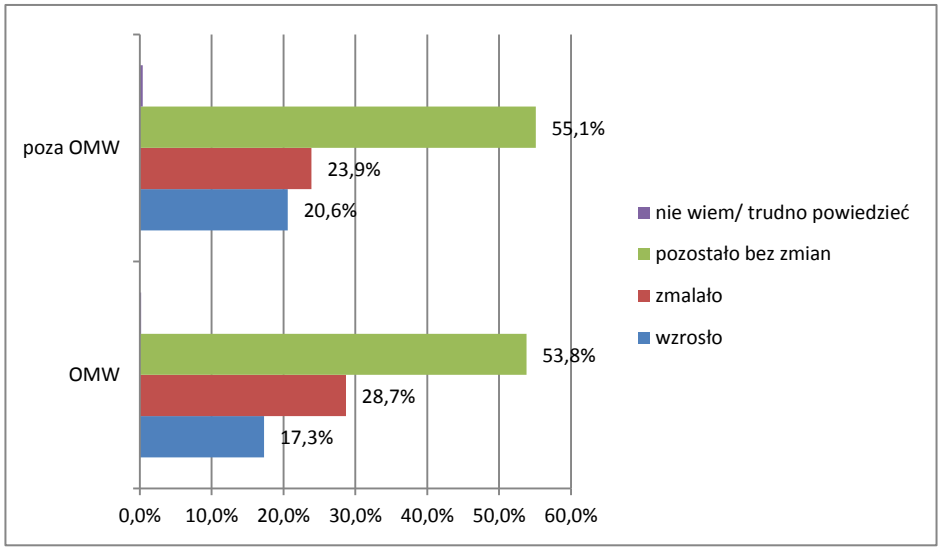

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 11. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3latach

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Wykres 12. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3latach w OMW i poza nim

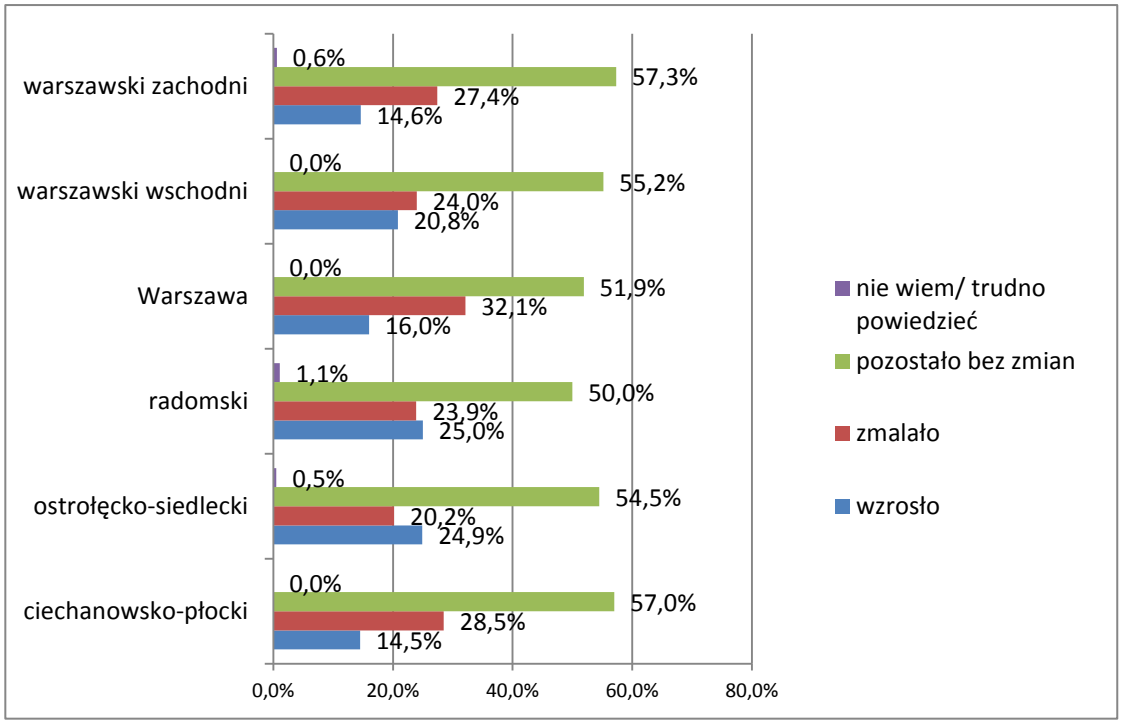

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W porównaniu do roku 2010 zatrudnienie w roku 2012 wzrosło dla większej liczby podmiotów spoza OMW niż z OMW. Jednocześnie w tym pierwszym większy był udział podmiotów w przypadku których nie nastąpiła zmiana wielkości zatrudnienia.
Analiza odpowiedzi na pytanie o zmianę w zatrudnieniu według subregionów pokazuje, że najczęściej na spadek zatrudnienia wskazywali przedstawiciele przedsiębiorstw z miasta Warszawa. Najmniejszy udział firm, w których miał miejsce spadek zatrudnienia to te zlokalizowane w subregionie ostrołęcko-siedleckim.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

To właśnie w tym regionie oraz w subregionie radomskim wskazywano najczęściej na wzrost zatrudnienia w ostatnich trzech latach w badanych firmach. Odpowiedzi takiej udzielił mniej więcej co czwarty respondent z tych regionów.

Wykres 13. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3latach wg subregionów

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Analiza wyników wskazań przedstawicieli przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego pozwala twierdzić, że generalnie sektor MŚP w ostatnich latach nie rozwijał się dynamicznie. W większości przypadków przedsiębiorstwa cechowała dość stabilna sytuacja. Z punktu widzenia zmian w wartości sprzedaży można uznać, że w województwiew równym stopniu występują zarówno podmioty, w przypadku którychnastąpił wzrost, jak i takie, w których miał miejsce spadek wartości powyższego wskaźnika. Przy czym minimalnie wyższy w zasadzie okazał sięudział podmiotów deklarujących tendencję spadkową. Więcej podmiotów spoza OMW wykazywało się rosnącąwartością sprzedaży w ostatnich latach. Ponadto wśród tych podmiotów nieco mniej miało problem polegający na zdecydowanym, czy tylko niewielkim, spadku wartości sprzedaży. Poza tym widoczne jest, że nastąpił wzrost wartości sprzedaży w przypadku większej liczby podmiotów z subregionów radomskiego i ostrołęcko-siedleckiego. Natomiast relatywnie częściej na spadek wskazywały podmioty zlokalizowane w subregionie warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim.

Prognozy przyszłych zmian w sytuacji podmiotów w przypadku każdego zbadanych regionów również generalnie nie są pozytywne. Najwięcej obaw znalazło wyraz w odpowiedziach respondentów nie tyle co do sytuacji własnej firmy,co do przyszłej koniunktury w danej branży, którą reprezentują. Respondenci często spodziewają się likwidacji wielu zakładów w swoim sektorze. Takie odpowiedzi były charakterystyczne dla każdego z badanych subregionów. Najwięcej negatywnych wskazań uzyskano od podmiotów z subregionu warszawskiego zachodniego. Natomiast relatywnie najbardziej optymistyczni są przedstawiciele firm zlokalizowanych w subregionie

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

radomskim. Jednocześnie można stwierdzić, że więcej optymistycznych odpowiedzi otrzymano od przedstawicieli sektora MŚPspoza Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Zmiany w poziomie zysku netto w ostatnich latach miały również najczęściej tendencje spadkowe. W tym szczególnie widoczna była takasytuacja wśród podmiotów z OMW, a także z subregionów warszawskiego zachodniego i miasta stołecznego Warszawa. Przedstawiciele firm z subregionu warszawskiego wschodniego deklarowali zaś dość często, w porównaniu do innych podmiotów,wzrost zysku netto.Najbardziej zaś optymistyczne były podmioty z subregionu ostrołęcko-siedleckiego.

3.3. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne funkcjonowania sektora MŚP

Jeśli chodzi o uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne funkcjonowania sektora MŚP w województwie mazowieckim, to w ramach prowadzonych badań metodą FGI uzyskano opinie przedstawicieli firm i instytucji otoczenia na ten temat.

Trzeba jednak na początku zauważyć, że mimo tego, iż badania te były prowadzone osobno w każdym z sześciu subregionów, to uczestnicy bardzo często utożsamiali się z całym województwem i raczej wskazywali na uwarunkowania rozwoju MŚP w województwie jako całości.

Respondenci z subregionu warszawskiego zachodniego zwrócili uwagę, iż istotnym uwarunkowaniem jest nadal różnica w kosztach pracy w Polsce i w innych krajach. To jednak niestety nie jest korzystne dla rozwoju województwa, a szczególnie sektora MŚP. Otóż zwrócono uwagę, że filie zagranicznych koncernów nie prowadzą w Polsce działalności B+R i traktują nasz kraj raczej jako źródło taniej siły roboczej. Jeden z rozmówców powiedział: „*Tu się wykorzystuje ten kraj dla prostych czynności, czy te montownie coś dają, dają, jeżeli mamy kulturę taką, jaka jest na Mazowszu ta techniczna, prosta, prostacka wręcz to daje. Ale, jeżeli idziemy do ludzi dobrze wykształconych, to to jest dla mnie piwnica, nie ma B+R, nie ma jednostek naukowych, nie są lokalizowane jednostki, w których Polacy mogliby się uczyć. Dlatego musimy postawić na nasz rozwój, na naszą naukę, oni tu przychodzą tylko montować.*” Ponadto w subregionie radomskim zdaniem rozmówców jest znaczący potencjał w branży przetwórstwa metalowego, jednak problemem jest, że sektor MŚP związany z tą działalnością jest wyraźnie rozproszony. Oznacza to, że istnieje szereg dobrych, ale jednak stosunkowo niewielkich firm, które napotykają bariery dalszego rozwoju.

Jednocześnie jednak, zdaniem uczestników badania, brakuje zaplecza dla branży metalowej w postaci wsparcia ze strony lokalnego środowiska naukowego. Istotą warunków działania jest fakt, że potencjał radomskich jednostek naukowych jest oceniany nisko przez przedsiębiorców. Nieco inaczej wygląda sytuacja w subregionie płocko-ciechanowskim. W regionie istniejesilna firma z branży chemicznej (Orlen). Poza tym jest dobrze rozwinięte zaplecze naukowe w postaci filii Politechniki Warszawskiej, która ma oparcie w kadrach i zasobach technicznych uczelni macierzystej w Warszawie. Politechnika współpracuje z Orlenem i innymi dużymi pracodawcami w regionie w zakresie przygotowywania kadr do pracy w tych firmach. Według prorektora filii Politechniki Warszawskiej, uczelnia ma szereg umów z większymi pracodawcami i na tej podstawie zapewnia staże studentom w tych zakładach. W subregionie funkcjonuje też Park Technologiczny, jednak w opinii uczestników nie działa on, tak jak powinien. Przedstawiciel samorządu regionu płockiego sam przyznał, że nie wie, jaka jest polityka władz Parku i miasta w zakresie pozyskiwania inwestorów i rozwoju tego przedsięwzięcia. To sprawia, że niespełnionych jest wiele warunków dla zaistnienia synergii pomiędzy atutami subregionu płocko-siedleckiego – silnym koncernem, dość prężną o dużym potencjale i zapleczu uczelnią (Politechnika Warszawska), dostępem do wykształconych kadr, a zlokalizowanym tam Parkiem Technologicznym. W związku z tym nie ma korzyści w postaci tworzenia wartości dodanej w ramach takiej potencjalnej współpracy. Podobna sytuacja ma miejscew subregionie ostrołęcko-siedleckim, gdzie jak stwierdzili respondenci, problemy z niedostatkiem potencjału są jeszcze większe.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Innym istotnym uwarunkowaniem działalności MŚP w województwie mazowieckim jest fakt, że większość firm sektora MŚP z województwa mazowieckiego to podwykonawcy. Co więcej, czasami są to podwykonawcy podwykonawców, produkujących jeden lub dwa elementy do produktu finalnego. Małe mazowieckie firmy nie mają własnych produktów. Ich model biznesowy polega na kupnie kilku wysokiej klasy obrabiarek i poszukiwaniu zamówień na wykonanie detali. Można zatem mówić o innowacjach procesowych, a nie produktowych. Tworzenie takich rodzajów powiązań między podmiotami sprawia, że współpraca z dużymi firmami, reżimy wykonawcze i standardy obowiązujące w dużych firmach, mogą jednak przyczynić się do podnoszenia kultury produkcji. Ponadto ma miejsce narzucanie stosowania najnowocześniejszych maszyn i urządzeń przez MŚP.
Jednak brakuje w subregionach firm w branży przetwórstwa przemysłowego, które dysponują własnym produktem rynkowym. Generalnie zatem przyszłość większości produkcyjnych MŚPuzależniona jest od zamówień od przedsiębiorstw większych. Jest to często największe zagrożenie dla ich przyszłości.Posiadanie jednego dużego klienta w przypadku zerwania kontraktu grozi upadkiem mniejszej firmy.
W lepszej sytuacji są podmioty dostarczające dużym firmom usług lub realizujące wyspecjalizowane zamówienia. Przykładem mogą być przedsiębiorstwa dostarczające oprzyrządowanie narzędziowe lub usługi montażu np. metalowo-konstrukcyjnego, polegające na budowaniu hal i magazynów na potrzeby dużych zakładów. Zwrócono uwagę, że ten rynek jest szerszy i firmy w razie braku regionalnych klientów mogą szukać ich poza województwem. Dla tego typu przedsiębiorstw atrakcyjny jest pobliski rynek warszawski. Przedstawiciel jednej z firm płockich zajmującej się usługami utrzymania ruchu powiedział:*„Moja firma działa w Płocku, ale tylko 10% klientów pochodzi z tej okolicy. 90% klientów to klienci z Warszawy.”*

Potencjał MŚPmożna w dużym stopniu postrzegać jako rozproszony, przez co należy rozumieć, iż występuje stosunkowo dużo, ale małych podmiotów w poszczególnych branżach, które zaczynają napotykać na silne bariery rozwoju.Większość firm sektora MŚP z województwa mazowieckiego to podwykonawcy, którzy z reguły nie posiadają własnych produktów rynkowych. W tej sytuacji kluczowe znaczenie mają relacje z większymi odbiorcami/zleceniodawcami. Szczególne zagrożenia wiążą się z sytuacją bycia podwykonawcądużych przedsiębiorstw będących częścią międzynarodowych koncernów (jak w subregionie ostrołęcko-siedleckim). Jak określił to jeden z respondentów, firmy takie realizują politykę koncernu i w daną lokalizację inwestują, ale „*już jutro mogą się przenieść w inną lokalizację, do innego kraju*”. Kluczowym zagrożeniem jest zatem brak związków dużych firm z regionem, w którym działają. Małe firmy nie uczestniczą w procesach innowacyjnych dużych korporacji, co sprawia, iż z jednej strony związki tych korporacji z regionem są słabe, z drugiej zaś niska jest innowacyjność firm sektora MŚP. W lepszej sytuacji są podmioty sektora MŚP, dostarczające dużym firmom usługi lub realizujące wyspecjalizowane zamówienia. One łatwiej mogą znaleźć alternatywnych odbiorców.

3.4. Branże wiodące województwa mazowieckiego

Diagnoza zagęszczenia podmiotów w województwie mazowieckim w oparciu o badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów

W celu zbadania specjalizacji MŚP dokonano analizy danych wtórnych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego poprzez Bank Danych Lokalnych dostępny na stronie internetowej www.stat.gov.pl (data pobrania: 30.03.2013) oraz zakupionych w Urzędzie Statystycznym w Warszawie, tj.:

1) liczba podmiotów w branży – dane te dotyczą wszystkich podmiotów prowadzących działalność w województwie (na podstawie rejestru REGON);

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

2) liczba pracujących – dane te dotyczyć będą przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób (składających sprawozdania Z-06 do GUS).

W 2012 roku w województwie mazowieckim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 699212 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 698120 stanowiły podmioty liczące do 250 pracowników. **Zatem podmioty sektora MŚP stanowiły 99,84% wszystkich przedsiębiorstw. W związku z powyższym, chociaż poniższe analizy będą odnosiły się do całej populacji przedsiębiorstw, to marginalny w sensie ilościowym udział firm dużych sprawia, iż analiza w pełni może być interpretowana jako odzwierciedlająca tendencje w sektorze MŚP.**

W porównaniu do roku 2009 liczba MŚPzwiększyła się o 52,5 tys. (8,1%).

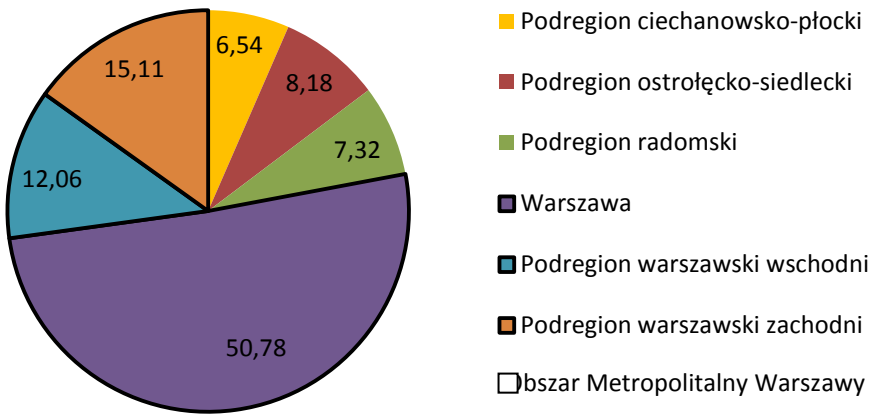
Zestawienie podmiotów według klas wielkości w poszczególnych subregionach województwa mazowieckiego przedstawia tabela 4. Udział liczby podmiotów w poszczególnych subregionach województwa mazowieckiego w stosunku do ogólnej liczby podmiotów przedstawia wykres 16.

Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w subregionach województwa mazowieckiego (stan na 31.12.2012 r.)

Jednostka terytorialna	ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
MAZOWIECKIE	699212	668481	24618	5021	837	255
Subregion ciechanowsko-płocki	45732	43328	1958	395	44	7
Subregion ostrołęcko-siedlecki	57182	54869	1910	360	36	7
Subregion radomski	51213	48968	1846	359	34	6
Obszar Metropolitalny Warszawy	545085	521316	18904	3907	723	235
Subregion Warszawa	355083	338581	12822	2859	603	218
Subregion warszawski wschodni	84329	81162	2666	445	52	4
Subregion warszawski zachodni	105673	101573	3416	603	68	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Wykres 14.Udział podmiotów (w %) w danym subregionie w ogólnej liczbie podmiotów województwa mazowieckiego (stan na 31.12.2012 r.)

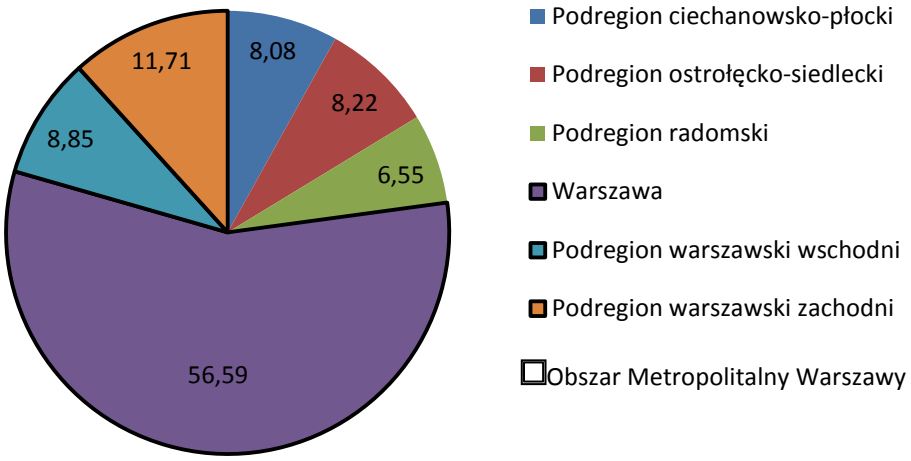

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Z powyższych danych wynika, iż ponad połowa wszystkich podmiotów gospodarki narodowej zlokalizowanych jest na terenie miasta Warszawy. Wpływa to w sposób znaczący na koncentrację podmiotów na Obszarze Metropolitalnym Warszawy[5]. Na jego terytorium łącznie zlokalizowanych jest 77,96% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w województwie mazowieckim.
Jeszcze większa dominacja Warszawy, a co za tym idzie Obszaru Metropolitalnego Warszawy, występuje w przypadku analizy liczby pracujących. Dane za rok 2011 wskazują na to, iż 56,59% ogółu pracujących w województwie mazowieckim było zatrudnionych w Warszawie. W przypadku Obszaru Metropolitalnego odsetek ten wzrósł do ponad 77%. Na rysunku 2. przedstawiono udział poszczególnych subregionów w ogólnej liczbie pracujących w województwie mazowieckim.

Wykres 15.Udział pracujących (w %) w danym subregionie w ogólnej liczbie pracujących w województwie mazowieckim w 2011 r.

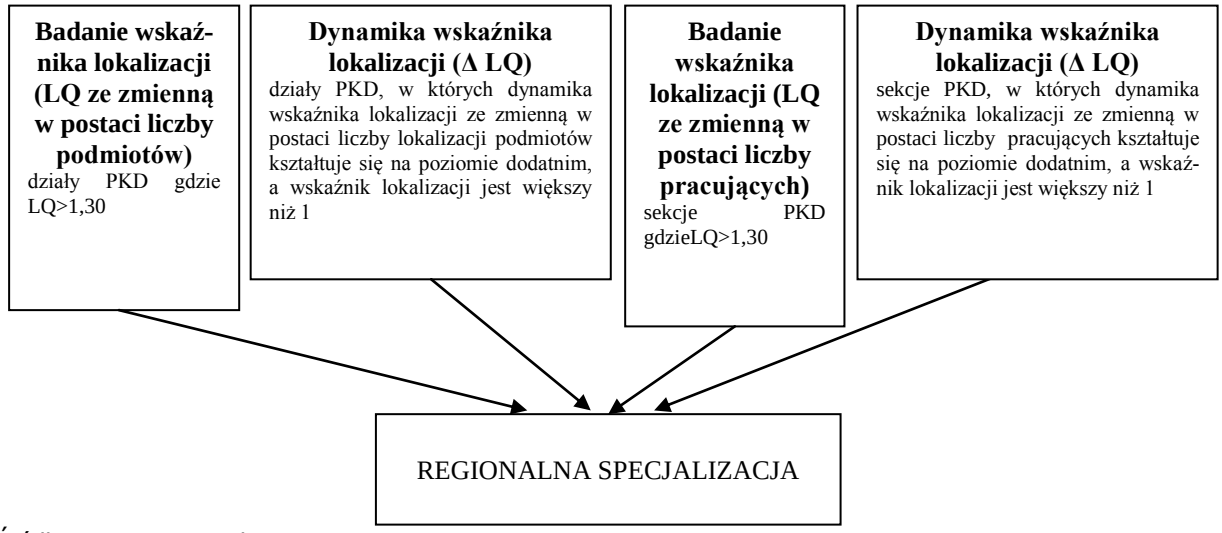

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Do dalszych analiz wykorzystano wyliczenia wskaźników lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci pracujących i jego dynamiki opisane w części metodologicznej. Syntetyczną koncepcją wyboru regionalnych specjalizacji przy wykorzystaniu wzmiankowanych wskaźników zaprezentowano na rysunku 2.Przy czym do samego doboru próby badawczej do badania CATI została wykorzystana analiza współczynnika lokalizacji na podstawie jedynie liczby podmiotów[6].

[5]Do celów wyliczeń wiodących branż na podstawie wskaźnika LQ Obszar Metropolitalny Warszawy był rozumiany jak składających się z trzech podregionów: miasta Warszawy, warszawskiego wschodniego i zachodniego, ze względu na brak szczegółowych danych dotyczących poszczególnych gmin województwa mazowieckiego. W części raportu analizującej wyniki badań CATI za Obszar Metropolitalny Warszawy przyjęto region wyznaczony przez powiaty: m.st. Warszawy, grodziski, legionowski, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, żyrardowski oraz wybrane gminy powiatów grójeckiego, mińskiego, nowodworskiego, otwockiego, sochaczewskiego, wołomińskiego i wyszkowskiego, zgodnie z opracowaniem: *Obszar Metropolitalny Warszawy*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2008, s. 17.
6Do przeprowadzenia analizy branż województwa mazowieckiego, która byłaby podstawą do określenia próby do badania CATI wykorzystano m.in. wyniki badań, jakie zostały przeprowadzone w ramach Mazowieckiego Biura Regionalnego. Zostały one zawarte w raporcie „Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego. Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny", Mazowieckie Biuro Regionalne, Warszawa 2011.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 3. Cztery kryteria specjalizacji regionalnej

Źródło: opracowanie własne.

Badanie zostało przeprowadzone dla wszystkich branż województwa mazowieckiego rozumianych jako działy wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 2007, przy czym nie prowadzono analizy dla działów, w których występowało poniżej 100 podmiotów w województwie.**Pierwszym etapem prac było zestawienie współczynników lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów w województwie mazowieckim dla danej branży z wartością wskaźnika LQ powyżej 1,30**, co przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego wg wskaźnikalokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów (kraj jako obszar referencyjny)

Jednostka terytorialna	Wskaźnik LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotóww poszczególnych branżach			
	1,30 – 1,60	1,61 - 2,00	2,01 - 3,0	3,01 i powyżej
Województwo mazowieckie	C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami H53 Działalność pocztowa i kurierska J63 Działalność usługowa w zakresie informacji K64 Finansowa działalność usługowa K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne	C 18 Poligrafia C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych J60 Nadawanie programów J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym M72 Badania naukowe i prace rozwojowe M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	J58 Działalność wydawnicza J59 Produkcja filmowa M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem	B06 Górnictwo ropy naftowej H51 Transport lotniczy

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo N78 Pośrednictwo pracy N80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Łącznie istotne zagęszczenie podmiotów dla województwa mazowieckiego w odniesieniu do kraju występuje w 15 branżach. Z czego, jak wynika z przeprowadzonej analizy, największe wartości współczynnik lokalizacji przyjmuje dla dwóch branż: B06 Górnictwo ropy naftowej, H51 Transport lotniczy.

Drugim etapem analizy regionalnej specjalizacji branżowej była ocena dynamiki wskaźnika lokalizacji. W tabeli 6. przestawiono zestawienie wskaźników lokalizacji oraz ich dynamikę obliczoną dla zmiennej w postaci liczby podmiotów w latach 2009 i 2012 w działach PKD, przy czym nie prowadzono analizy dla działów, w których występowało poniżej 100 podmiotów w województwie. W tabeli 6. wyróżniono te sytuacje, w których dana branża została zakwalifikowana do „Grupy I”.[7]

[7] Zgodnie z przyjętą metodologią, najbardziej pożądaną sytuację przedstawia „Grupa I” obejmująca branże, które posiadały wysoki wskaźnik LQ (LQ>1) oraz dodatnią dynamikę rozwoju (ΔLQ>0). Podmioty zarejestrowane w sekcjach zakwalifikowanych do tej grupy są „kołem napędowym” regionalnej gospodarki. Dlatego też do określania regionalnej specjalizacji będą brane pod uwagę branże występujące w tej grupie.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 6. Wskaźniklokalizacji i jego dynamika ze zmienną w postaci liczby podmiotów w województwie mazowieckim w latach 2009-2012 (kraj jako obszar referencyjny)

Dział	Województwo mazowieckie	
	LQ	ΔLQ
A 01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt	0,91	-0,05
A 02 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	0,31	0,09
B 06 Górnictwo ropy naftowej	**4,29**	**0,02**
B 08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie	0,95	0,03
C 10 Produkcja artykułów spożywczych	0,87	0,04
C 11 Produkcja napojów	**1,11**	**0,1**
C 13 Produkcja wyrobów tekstylnych	0,74	0,0005
C 14 Produkcja odzieży	0,88	-0,02
C 15 Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych	1,28	-0,08
C 16 Produkcja wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli	0,54	0
C 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru	**1,05**	**0,07**
C 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	1,83	-0,05
C 20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	1,37	-0,03
C 21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	1,81	-0,15
C 22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	1,00	-0,07
C 23 Produkcja wyrobów z sztucznych pozostałych surowców niemetalicznych	0,80	-0,02
C 24 Produkcja metali	0,79	-0,03
C 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych	0,72	-0,04
C 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	1,56	-0,08
C 27 Produkcja urządzeń elektrycznych	1,05	-0,01
C 28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	0,99	-0,08
C 29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	1,04	-0,07
C 30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	0,75	-0,04
C 31 Produkcja mebli	0,76	0,01
C 32 Pozostała produkcja wyrobów	0,97	-0,01
C 33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	0,86	-0,0042
D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę	**1,28**	**0,3**
E 36 Pobór i uzdatnianie wody	0,70	0,11
E 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	**1,07**	**0,11**
E 38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów	0,91	0,03
E 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami	**1,31**	**0,27**
F 41 Roboty budowlane związane z wznoszeniem budynków	0,97	-0,05
F 42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	0,56	0,24
F 43 Roboty budowlane specjalistyczne	0,83	-0,07
G 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych	0,89	-0,0044
G 46 Handel hurtowy	1,28	-0,01
G 47 Handel detaliczny	0,90	0,003
H 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy	1,01	-0,04
H 51 Transport lotniczy	3,47	-0,01

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

H 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	1,08	-0,06
H 53 Działalność pocztowa i kurierska	1,32	-0,16
I 55 Zakwaterowanie	0,42	0,1
I 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem	0,91	0,06
J 58 Działalność wydawnicza	2,03	-0,005
J 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	**2,16**	**0,06**
J 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych	**1,70**	**0,01**
J 61 Telekomunikacja	**1,27**	**0,01**
J 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	**1,68**	**0,01**
J 63 Działalność usługowa w zakresie informacji	**1,60**	**0,03**
K 64 Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych	**1,30**	**0,04**
K 65 Ubezpieczenie, reasekuracja oraz fundusze emerytalne z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego	1,50	-0,05
K 66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	0,99	0,02
L 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0,79	-0,001
M 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	**1,37**	**0,03**
M 70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem	**2,16**	**0,01**
M 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	0,97	-0,01
M 72 Badania naukowe i prace rozwojowe	1,83	-0,1
M 73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	1,74	-0,03
M 74Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	**1,10**	**0,02**
M 75 Działalność weterynaryjna	**1,01**	**0,03**
N 77 Wynajem i dzierżawa	**1,08**	**0,01**
N 78 Działalność związana z zatrudnieniem	1,53	-0,05
N 79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych	1,26	-0,01
N 80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska	1,47	-0,03
N 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni	1,16	-0,06
N 82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura	**1,53**	**0,01**
O 84 Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne	0,73	-0,04
P 85 Edukacja	0,99	-0,01
Q 86 Opieka zdrowotna	0,85	0,01
Q 87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	0,90	-0,03
Q 88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania	0,85	0,03
R 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	**1,22**	**0,02**
R 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz działalność związana z kulturą	0,82	-0,03
R 92 Działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi	0,80	-0,08
R 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	0,76	-0,01
S 94 Działalność organizacji członkowskich	0,99	-0,01
S 95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	1,00	-0,01

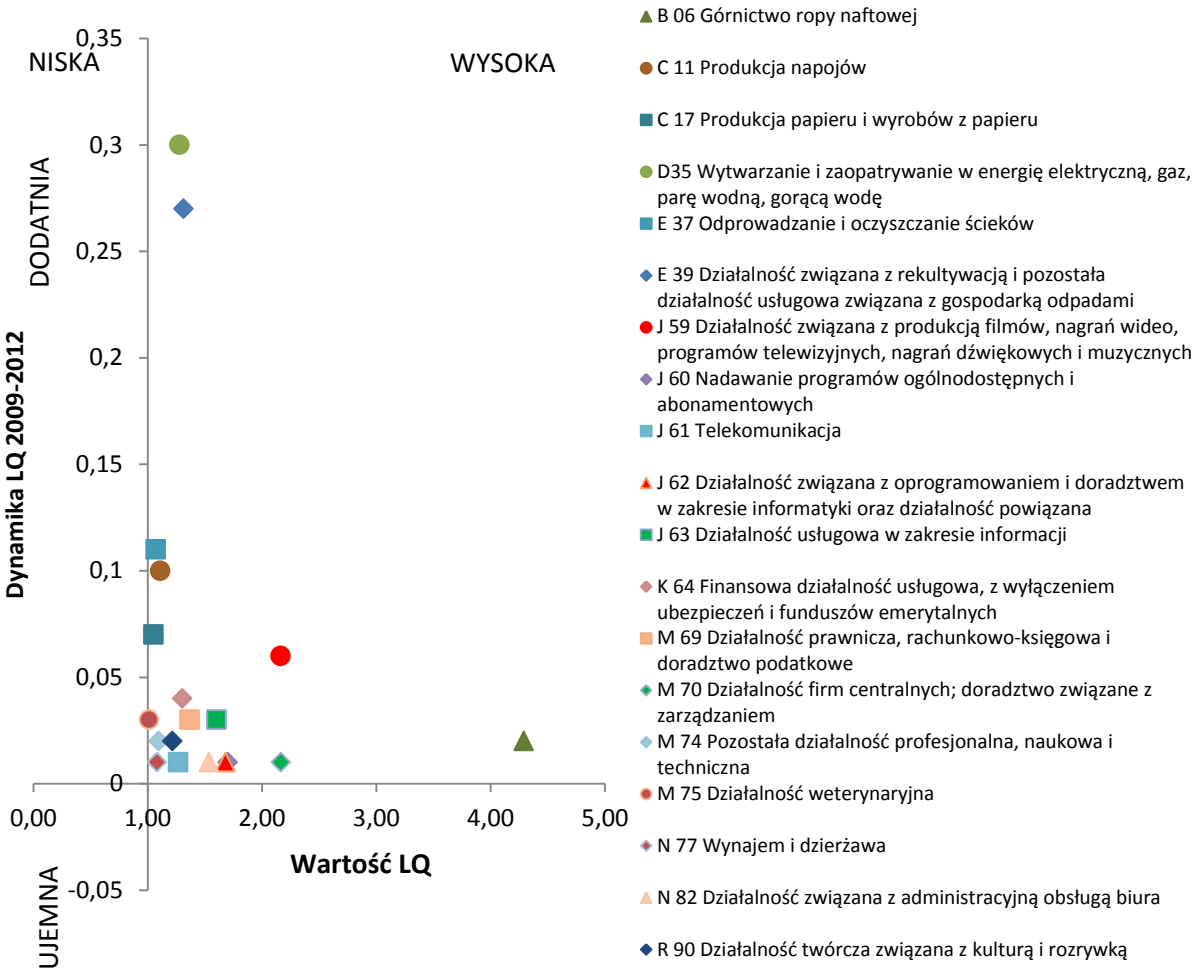
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Na rysunku5. przedstawiono łącznie rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki dla branż w województwie mazowieckim, dla których współczynnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów przyjmuje wartości większe od 1 (LQ>1) oraz dynamika tego wskaźnika przyjmuje wartości dodatnie (ΔLQ>0). Jest to zatem „Grupa I" (I ćwiartka).

Rysunek 4. Rozkład wskaźnika lokalizacji i jego dynamiki ze zmienną w postaci liczby podmiotóww województwie mazowieckim dla „Grupy I" regionu (kraj jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wyróżnione w tabeli 6. oraz zobrazowane na rysunku 5. branże mogą potencjalnie stanowić inteligentne specjalizacje regionu. Jednak celem precyzyjnego określenia należy powyższe dane zweryfikować poprzez wyliczenia wskaźnika lokalizacji i jego dynamiki ze zmienną w postaci liczby pracujących.

Diagnoza zagęszczenia podmiotów w województwie mazowieckim w oparciu o badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących

Drugą zastosowaną metodą weryfikującą, w jakich sektorach istnieje zagęszczenie podmiotów, było badanie wskaźnika lokalizacji LQ uwzględniającego liczbę

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

pracujących.Pozwoliło to na sprawdzenie, czy zaobserwowane skupiska podmiotów generują istotne z punktu widzenia regionalnego rynku pracy zatrudnienie, a tym samym czy mają znaczenie dla regionalnej gospodarki. Zestawienie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących w sekcjach przedstawia tabela 7. Wyróżniono w niej wskaźniki lokalizacji LQ o wartości przekraczającejpoziom 1,30.

Tabela 7. Wskaźnik lokalizacji wg liczby pracujących w 2011 r. w województwie mazowieckim w poszczególnych sekcjach PKD (kraj jako obszar referencyjny)

Sekcja		Województwo mazowieckie
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,78
B	Górnictwo i wydobywanie	-
C	Przetwórstwo przemysłowe	0,69
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	-
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	0,81
F	Budownictwo	0,92
G	Handel; naprawa pojazdów samochodowych	1,1
H	Transport i gospodarka magazynowa	1,16
I	Zakwaterowanie i gastronomia	1,08
J	**Informacja i komunikacja**	**2,18**
K	**Działalność finansowa i ubezpieczeniowa**	**1,88**
L	**Obsługa rynku nieruchomości**	**1,46**
M	**Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna**	**1,78**
N	Administrowanie i działalność wspierająca	1,23
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	1,16
P	Edukacja	0,93
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,9
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1,17
S	**Pozostała działalność usługowa**	**1,34**

- - brak danych statystycznych
Źródło: obliczenia własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Ze względu na brak danych statystycznych za rok 2011 dla sekcji B *Górnictwo i wydobywanie* oraz D *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wod*ęniemożliwe było przeprowadzenie analizy w tych dwóch obszarach. Analiza liczby pracujących wykazała, iż sekcjami PKD, które mają znaczący wpływ na regionalny rynek pracy są: I *Informacja i komunikacja*, K *Działalność finansowa i ubezpieczeniowa*, L *Obsługa rynku nieruchomości*, M *Działalność profesjonalna naukowa i techniczna* oraz S *Pozostała działalność usługowa*. Wyniki analizy wskazują na duże znaczenie sektora usług dla gospodarki województwa mazowieckiego.

Zagęszczenie podmiotów w poszczególnych branżach w województwie mazowieckim wg wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących

Należy przyjąć, iż wiodącą branżą (w rozumieniu działu PKD) w województwie jest ta, która spełnia następujące kryteria:

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

- wskaźnik lokalizacji kształtuje się powyżej 1,3 (LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów według działów PKD);
- dynamika wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów jest dodatnia, a wartość tego wskaźnika jest wysoka – „Grupa I"(I ćwiartka);
- badany dział PKD, który spełnia powyższa dwa warunki zawiera się w sekcji, w której wskaźnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących kształtował się na poziomie powyżej 1,3 (LQ ze zmienną w postaci liczby pracujących według sekcji PKD);
- dynamika tego wskaźnika jest dodatnia, a wartość wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących jest wysoka – „Grupa I" (I ćwiartka).

Zestawienie branż, które charakteryzują się opisanymi powyżej cechami przedstawia tabela 8. Wyróżniono w niej te branże, które spełniają przedstawione powyżej warunki.

Tabela 8. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego (kraj jako obszar referencyjny)

Województwo mazowieckie			
Badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów wg działów PKD (LQ > 1,3)	**Zmiana LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów wg działów PKD (Δ LQ>0)**	**Badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących wg sekcji PKD (LQ > 1,3)**	**Zmiana LQ ze zmienną w postaci liczby pracujących wg sekcji PKD (Δ LQ>0)**
B06 Górnictwo ropy naftowej* C18 Poligrafia C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami H51 Transport lotniczy H53 Działalność pocztowa i kurierska J58 Działalność wydawnicza J59 Produkcja filmowa J60 Nadawanie programów J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym J63 Działalność usługowa	B06 Górnictwo ropy naftowej* C11 Produkcja napojów C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami J59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych J60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych J61 Telekomunikacja J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana J63 Działalność usługowa w zakresie informacji **K64 Finansowa**	J Informacja i komunikacja, K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L Obsługa rynku nieruchomości, M Działalność profesjonalna naukowa i techniczna S Pozostała działalność usługowa	G Handel; naprawa pojazdów samochodowych H Transport i gospodarka magazynowa I Zakwaterowanie i gastronomia K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa LObsługa rynku nieruchomości M Działalność profesjonalna naukowa i techniczna N Administrowanie i działalność wspierająca O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją SPozostała działalność usługowa

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

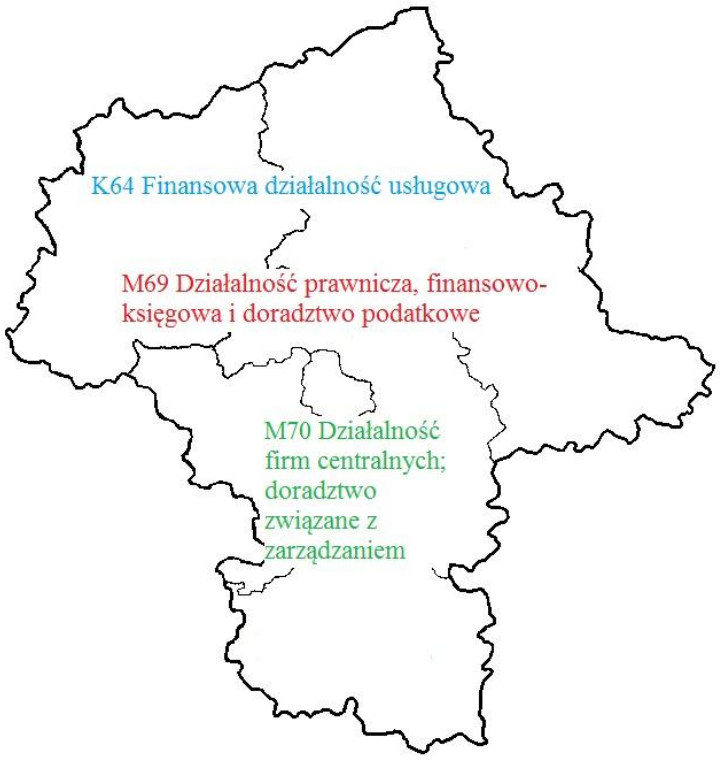
w zakresie informacji **K64 Finansowa działalność usługowa** K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne **M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa i doradztwo podatkowe** **M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem** M72 Badania naukowe i prace rozwojowe M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej N78 Pośrednictwo pracy N80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura	**działalność usługowa,** **M69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe** **M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem** M74Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna M75 Działalność weterynaryjna N77 Wynajem i dzierżawa N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką		

* - nie jest możliwe określenie specjalizacji regionalnej ze względu na brak danych dotyczących pracujących z sekcji B i D
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W oparciu o przeprowadzoną analizę statystyczną dla województwa mazowieckiego z wykorzystaniem wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących i jego dynamiki należy uznać, że specjalizacjami regionalnymi województwa mazowieckiego są: K64 Finansowa działalność usługowa, M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa i doradztwo podatkowe, M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem. Spełniając powyższe kryteria będą one określane mianem specjalizacji regionu I stopnia.
Rysunek 6. prezentuje interpretację graficzną specjalizacji branżowej województwa mazowieckiego wg wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 5. Mapa województwa mazowieckiego ze wskazaniem specjalizacji branżowych

Źródło: opracowanie własne.

Jednakże zawężenie specjalizacji regionu jedynie do wskazanych trzech branż, które należy przypisać z dużym prawdopodobieństwem w szczególności miastu Warszawa, a w mniejszym stopniu całemu regionowi – może budzić duże wątpliwości.

W związku z powyższym zasadnym jest uzupełnieniekatalogu regionalnych specjalizacji również o te branże, które w drodze analiz statystycznych zostały zaliczone do „Grupy I" regionu (I ćwiartka). Oznacza to, iż branże te w skali kraju charakteryzuje istotne zagęszczenie podmiotów (LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów >1) oraz znaczną dynamiką zmian liczby podmiotów w badanym okresie przyjęła wartości dodatnie (Δ LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów >0).Można określić je mianem specjalizacji regionu II stopnia. Tabela 9. prezentuje katalog specjalizacji regionu Mazowsza I i II stopnia.

Tabela 9. Specjalizacje województwa mazowieckiego I i II stopnia

	Specjalizacje regionu
	I stopnia
1.	K64 Finansowa działalność usługowa
2.	M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa i doradztwo podatkowe,
3.	M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem
	II stopnia
1.	B 06 Górnictwo ropy naftowej
2.	C 11 Produkcja napojów
3.	C 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru
4.	D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę
5.	E 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
6.	E 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospo-

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	darką odpadami
7.	J 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych
8.	J 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych
9.	J 61 Telekomunikacja
10.	J 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana
11.	J 63 Działalność usługowa w zakresie informacji
12.	M 74Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
13.	M 75 Działalność weterynaryjna
14.	N 77 Wynajem i dzierżawa
15.	N 82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura
16.	R 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką

Źródło: opracowanie własne.

Analiza statystyczna wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących i jego dynamiki (w obu przypadkach liczonych dla kraju jako obszaru referencyjnego) pozwoliła na wyznaczenie 3 specjalizacji I stopnia oraz 16 specjalizacji II stopnia.

Dodatkowe analizy statystyczne zmierzające do identyfikacji skupień podmiotów, a w konsekwencji także kierunków potencjalnej inteligentnej specjalizacji zgodnie z modelem zobrazowanym na rysunku 1. w części „Metodologia badania" wymagały poszukiwania specjalizacji na poziomie subregionalnym. W przypadku, gdy taka specjalizacja byłaby także zweryfikowana w kontekście kraju jako obszaru referencyjnego może być uznana za dodatkową specjalizację regionalna II stopnia. Zaprezentowane w Załączniku 3. analizy na poziomie subregionalnym, z wykorzystaniem danych regionalnych,jak i krajowych pozwoliły zidentyfikować regionalne specjalizacje II stopnia dla poszczególnych subregionów:

a) subregion ciechanowsko-płocki: A01Uprawy rolne, chów zwierząt, (H53) Działalność pocztowa i kurierska, Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87);
b) subregion ostrołęcko-siedlecki: Pozostałe górnictwo i wydobywanie (B08), Produkcja artykułów spożywczych (C10);
c) subregion radomski: Produkcja wyrobów tekstylnych (C13); Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16), Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23), Produkcja metali (C24), Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25), Produkcja pojazdów samochodowych (C29), Działalność pocztowa i kurierska (H53);
d) miasto Warszawa: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energie elektryczną i ciepłą wodę (D35); Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem (M70);
e) subregion warszawski wschodni: Produkcja urządzeń elektrycznych (C27); Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni (N81); Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą(N82); Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87);
f) subregion warszawski zachodni: (C17) Produkcja papieru i wyrobów z papieru; Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (C26); Handel hurtowy (G46).

Należy zatem uznać za zasadne by wyznaczony katalog regionalnych specjalizacji branżowych (II stopnia) rozszerzyć o następujące branże:A01 Uprawy rolne, chów zwierząt; B08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie, C10 Produkcja artykułów spożywczych; C13 Produkcja wyrobów tekstylnych, C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli;

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych; C24 Produkcja metali; C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych; (C26) Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych,(C29) Produkcja pojazdów samochodowych,G46 Handel hurtowy; (H53) Działalność pocztowa i kurierska, (N81); Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni; Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem.

Reasumując, analizy statystyczne prowadzone zarówno dla kraju, jak i regionu pozwoliły na wyłonienie dla województwa mazowieckiego 3 specjalizacje I stopnia oraz 31 specjalizacji regionalnych II stopnia (tabela 9. oraz wyliczenie powyżej).

3.5.Dynamika zmian rozwojowych MŚPw branżach wiodących województwa mazowieckiego

Dynamika zmian rozwojowych MŚP w branżach wiodących województwa mazowieckiego została przeprowadzona na podstawie badań CATI z uwzględnieniem 4 kluczowych wskaźników: zmian w wartości sprzedaży; prognozowanych zmian w sytuacji podmiotów z branży, w której prowadzą działalność respondenci; zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 w badanych firmach oraz zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich trzech latach w przedsiębiorstwach respondentów.

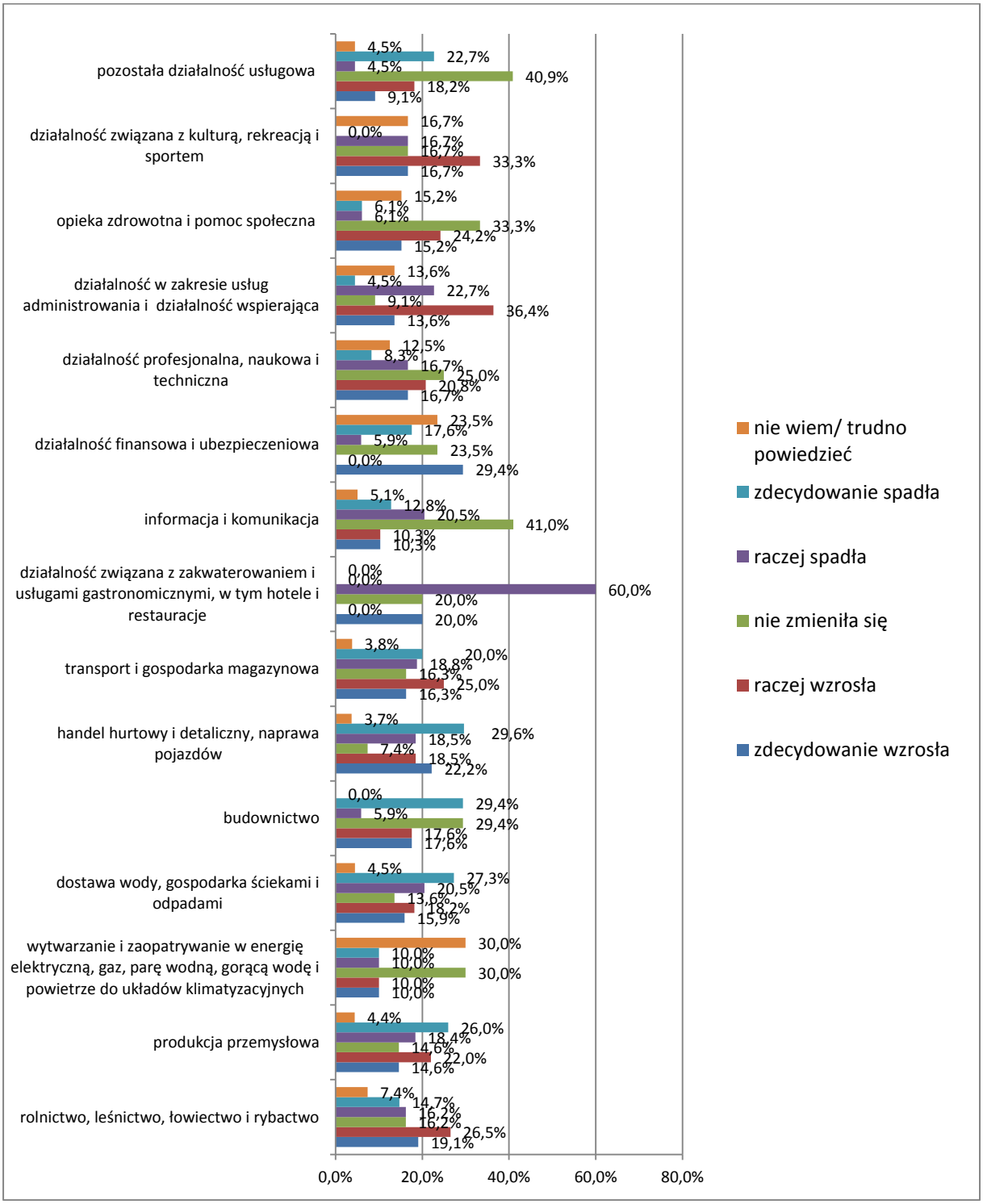
Wyniki badań CATI pokazują, że wzrost sprzedaży w ostatnich siedmiu latach dostrzegły przede wszystkim przedsiębiorstwa z sekcji PKD 2007 „działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem" oraz „działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca" (po 50,0% badanych reprezentujących te branże) (wykres 18.). Na miejscu drugim pod względem udziału odpowiedzi „wzrosła" w odniesieniu do wartości sprzedaży znalazły się podmioty zajmujące się rolnictwem i leśnictwem. Nieco mniejszy udział miały firmyprowadzące działalność w zakresie handlu hurtowego i detalicznego (40,7%). Najbardziej stabilna sytuacja odnośnie wartości sprzedaży w ostatnich latach cechowała podmioty zajmujące się działalnością w branży informacja i komunikacja oraz prowadzące tzw. pozostałą działalność usługową.

Poszukiwania inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego wymagają jednak bardziej precyzyjnego wskazania branż cechujących się tendencją wzrostową. Patrząc na wyniki badań z punktu widzenia wskazań poszczególnych podmiotów na odpowiedź „zdecydowanie wzrosła" odnośnie wartości sprzedaży można stwierdzić, że najwięcej tego rodzaju odpowiedzi udzieliły podmioty prowadzące działalność finansową i ubezpieczeniową. Na drugim miejscu znalazł się handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów. Również jedna piąta badanych prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i usług gastronomicznych uznała, że wartość sprzedaży ich podmiotu w ostatnich latach znacząco wzrosła.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 16. Ocena zmian w wartości sprzedaży badanych firm w okresie ostatnich 7lat wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Inna analiza, jakiej dokonano w ramach badań CATI, dotyczyła prognozowanych zmian w sytuacji podmiotów w danej branży (wykres 19.). Jak się okazuje, optymistycznych odpowiedzi dotyczących dalszego dynamicznego rozwojuudzieliło20,0% badanych zajmujących się zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Odpowiedź taka pojawiała

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

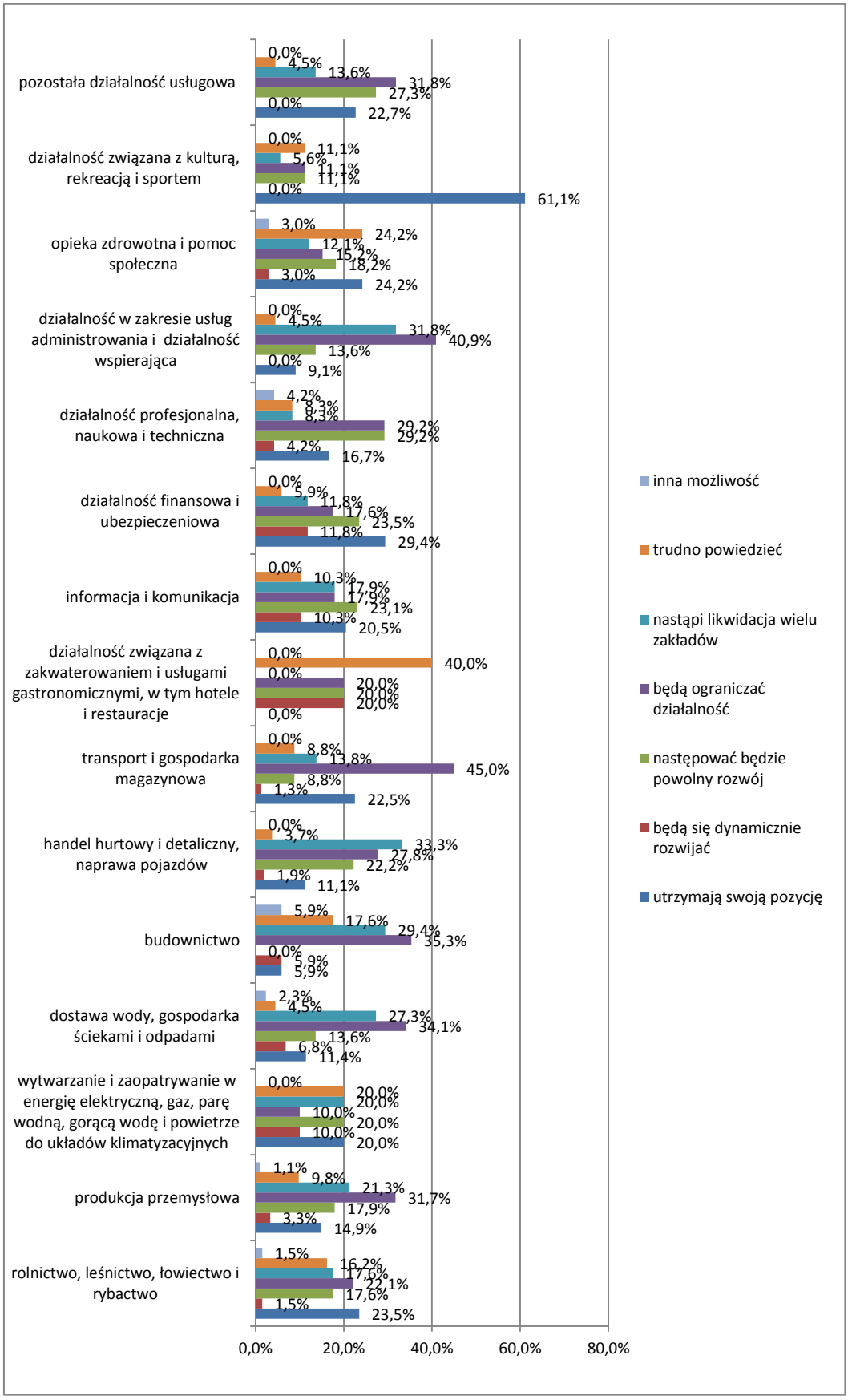
się także dość często w trakcie rozmów z przedstawicielami branż z zakresu działalności finansowej i ubezpieczeniowej (11,8%), informacji i komunikacji (10,3%) oraz zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrzeniem w energię elektryczna i gaz (10,0%).

Na rozwój, aczkolwiek powolny, wskazywali głównie przedstawiciele firm z branży„działalność profesjonalna, naukowa i techniczna" (29,2%), „działalność finansowa i ubezpieczeniowa" (23,5%), „informacja i komunikacja" (23,1%) „handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów" (22,2%), „wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz" oraz „działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi" (po 20,0%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 17. Prognoza dotycząca struktury podmiotowej wg sekcji PKD

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

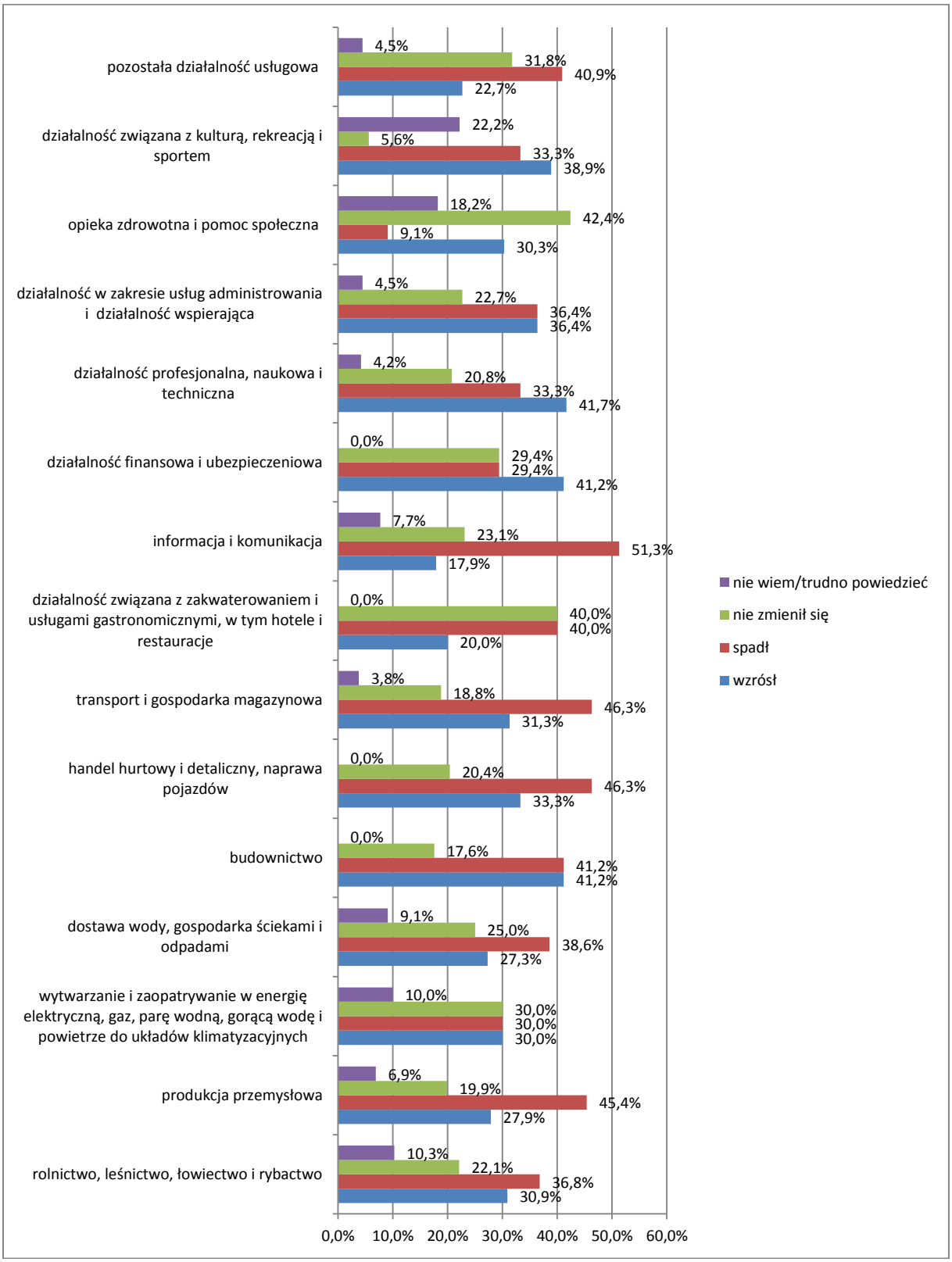
[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Przy czym w każdej z powyższych branż jednocześnie część respondentówwskazała na tendencję odwrotną – w postaci ograniczania, czy wręcz likwidacji wielu firm w ich branży. Można uznać zatem, że w tych rodzajach działalności trzeba się spodziewać w najbliższym okresie kilku lat dynamicznych zmian w zakresie struktury podmiotowej. Przy czym w sekcjach: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, informacja i komunikacja oraz działalność w zakresie wytwarzania i zaopatrzenia w energię elektryczną i gaz raczej należy oczekiwać generalnej tendencji wzrostowej.
Nastoje podmiotów z regionu radomskiego są relatywnie optymistyczne. Co trzeci zajmujący się informacją i komunikacją (36,4%) liczy na to, że będzie następował powolny rozwój branży, a co piąty (18,2%), że ten rozwój będzie dynamiczny. Na znaczący rozwój liczą podmioty zajmujące się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami (50,0%). Likwidacji innych firm spodziewają się także podmioty z tej sekcji (25,0%) oraz zajmujące się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (18,2%) oraz produkcją przemysłową (14,8%).
Firmy z subregionu ostrołęcko-siedleckiego bardzo rzadko wskazywały na możliwość rozwoju ich branży. Najczęściej odpowiadały, że będzie następował powolny rozwój podmiotów związanych z rolnictwem (28,0%) oraz produkcją przemysłową (18,9%). Na ograniczanie działalności wskazywały głównie podmioty transportowe (42,9%) oraz produkcyjne (28,7%).
Przedsiębiorstwa z subregionu ciechanowsko-płockiego zajmujące się rolnictwem oraz dostawą wody i gospodarką ścieka i odpadami spodziewają się przede wszystkim braku zmian w sytuacji podmiotów z tych sekcji PKD. Liczne odpowiedzi dotyczyły także ograniczania działalności, na którą szczególnie często wskazywali przedstawiciele firm handlowych i związanych z naprawą pojazdów (52,9%), zajmujących się dostawą wody (37,5%), czy budownictwem (35,3%).

Analiza sytuacji badanych przedsiębiorstw ze względu na zmiany w poziomie zysku netto w roku 2012 w porównaniu do roku 2010 według poszczególnych sekcji PKD 2007, potwierdza wyniki wyżej przedstawionych wyników badań (wykres 20.). Wzrost zysku netto nastąpił przede wszystkim w branżach: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (41,7%), działalność finansowa i ubezpieczeniowa orazbudownictwo (po 41,2%), działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (38,9%) oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (36,4%). Spośród powyższych jednocześnie widoczny był spadek zysku netto w roku 2012 w porównaniu do roku 2010 w budownictwie (41,2%) oraz w działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (36,4%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 18. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

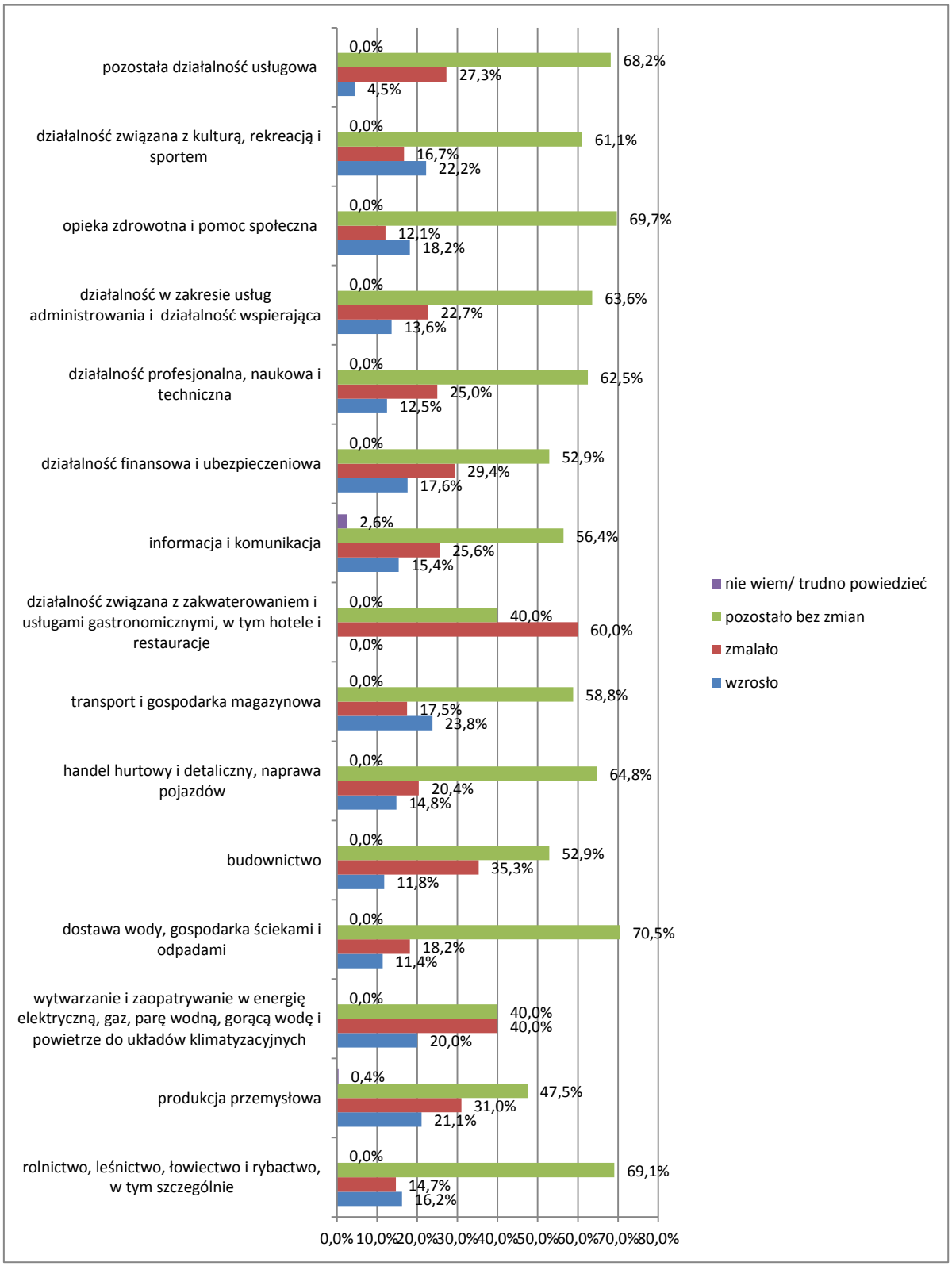

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Ostatnim z analizowanych wskaźników, mówiącym o kondycji branż z województwa mazowieckiego, jest zmiana w poziomie zatrudnienia w ostatnich trzech latach (wykres 21.). Jego wzrost nastąpił w zaledwie kilku sekcjach PKD, a w większości przypadkówmiał miejsce brak zmian w powyższym zakresie. Wzrost był wskazywany częściej niż spadek zatrudnienia jedynie w działalności, jaką jest: transport i gospodarka magazynowa (23,8%), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (18,2%), działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (22,2%) oraz szeroko rozumiane rolnictwo (16,2%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 19. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3latach wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Analiza powyżej dyskutowanych 4 wskaźników mówiących o dynamice sektora MŚP została przeprowadzona nie tylko na poziomie całego województwa, ale także na poziomie jego poszczególnych subregionów. Zestawienia wniosków z oceny dynamiki zmian rozwojowych MŚP w poszczególnych subregionach dokonano w tabeli10.Można z niej odczytać, jaki poziom dynamiki zmian w ostatnich latachcharakteryzowałposzczególne rodzaje sekcji PKD sektora MŚP w województwie mazowieckim. Poszczególne pozytywne zmiany każdego z4 wskaźników dla branż zostały określone znakiem „+". W odniesieniu do analizowanego wyżej wskaźnika zmiany wartości sprzedaży w ostatnich siedmiu latach przyjęto, że działalność o wysokiej dynamice pozytywnych zmianach to ta, w przypadku której różnica między odpowiedziami respondentów pozytywnymi („zdecydowanie wzrosła", „raczej wzrosła") a negatywnymi („zdecydowanie spadła", „raczej spadła") była dodatnia. Podobnie przyjęto w przypadku pozostałych analizowanych wskaźników.W przypadku odpowiedzi dotyczących prognoz zmiany w sytuacji podmiotów działających w danejbranży uwzględniano te sekcje PKD, dla których była dodatnia różnica między odpowiedziami pozytywnymi („będą się dynamicznie rozwijać", „następować będzie powolny rozwój") a negatywnymi („nastąpi likwidacja wielu zakładów", „będą ograniczać działalność") respondentów. Natomiast w przypadku zmian w zysku netto oraz zatrudnienia uwzględniono dodatnią różnicę między odpowiedziami pozytywnymi („wzrósł") a negatywnymi („spadł") respondentów na powyższe kwestie.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 10. Ocena dynamiki zmian w przedsiębiorstwach wg sekcji PKD w województwie mazowieckim, OMW i subregionach województwa mazowieckiego

Sekcja PKD	Województwo mazowieckie	OMW	Poza OMW	Subregion					
				warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	++	+	++	++			++	++	+
Produkcja przemysłowa (sekcja C)							++		
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)									
Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)					+		+++		+
Budownictwo (sekcja F)									
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)			+	++	+				
Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	++		++	+		+	+	+++	
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	+	+				+			
Informacja i komunikacja (sekcja J)			++				+++		
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	+++	+++				+++			
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)	++	++				+++			
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	+	+		+		++			
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	+++	++++	++		+++			+++	
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	+++	++	++			+++		++	
Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	++		+						+

e PKD, w których były badane podmioty, ale nie uzyskały pozytywnych wskazań odnośnie czterech analizowanych wskaźników

e PKD o wysokiej dynamice pozytywnych zmian

e PKD o średniej dynamice pozytywnych zmian

e PKD o niskiej dynamice pozytywnych zmian

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Na podstawie uzyskanych wyników badań można uznać, że w całym województwie mazowieckim jako szczególnie dynamiczne sekcje PKD wyróżniają się: działalność finansowa i ubezpieczeniowa, działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa została ponadto uznana za branżę o dynamicznym rozwoju w przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy, co wynika z faktu, że podmioty prowadzące taką działalność, które zostały poddane badaniom CATI, znajdowały się w mieście stołecznym Warszawa, zaliczającym się do OMW. W przypadku podmiotów zajmujących się opieką zdrowotną i pomocą społeczną widać, że jest to istotny kierunek działania dla dwóch subregionów warszawskiego wschodniego i ostrołęcko-siedleckiego. Patrząc z perspektywy OMW to właśnie na tym obszarze znajdują się podmioty z sekcji PKD wyróżniające się dynamicznym rozwojem w ostatnich latach. W przypadku działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem można zaś wskazać przede wszystkim, że jest to istotna branża dla miasta stołecznego Warszawy. Mniejszą dynamiką rozwojową cechują się w województwie mazowieckim sekcja A rolnictwo oraz sekcja H – transport i gospodarka magazynowa, a także sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz sekcja S – pozostała działalność usługowa. Rolnictwo wydaje się być istotne dla powiatów znajdujących się poza OMW. Jednak z punktu widzenia szczegółowych wskazań odnośnie poszczególnychsubregionów, ma ono znaczenie w subregionie warszawskim zachodnim, radomskim i ostrołęcko-siedleckim. Okazało się ponadto, że działalność transportowa i magazynowa szczególnie dobrze rozwija się w subregionie ostrołęcko-siedleckim. Jednocześnie zaś sekcja N w przypadku miasta Warszawy uzyskała więcej pozytywnych wskazań,podczas gdy w przypadku subregionu warszawskiego zachodniego sytuacja wśród podmiotów z tej sekcji już nie była tak dobra, a badane przedsiębiorstwa nie zostały uznane jako rozwijające się dynamicznie.

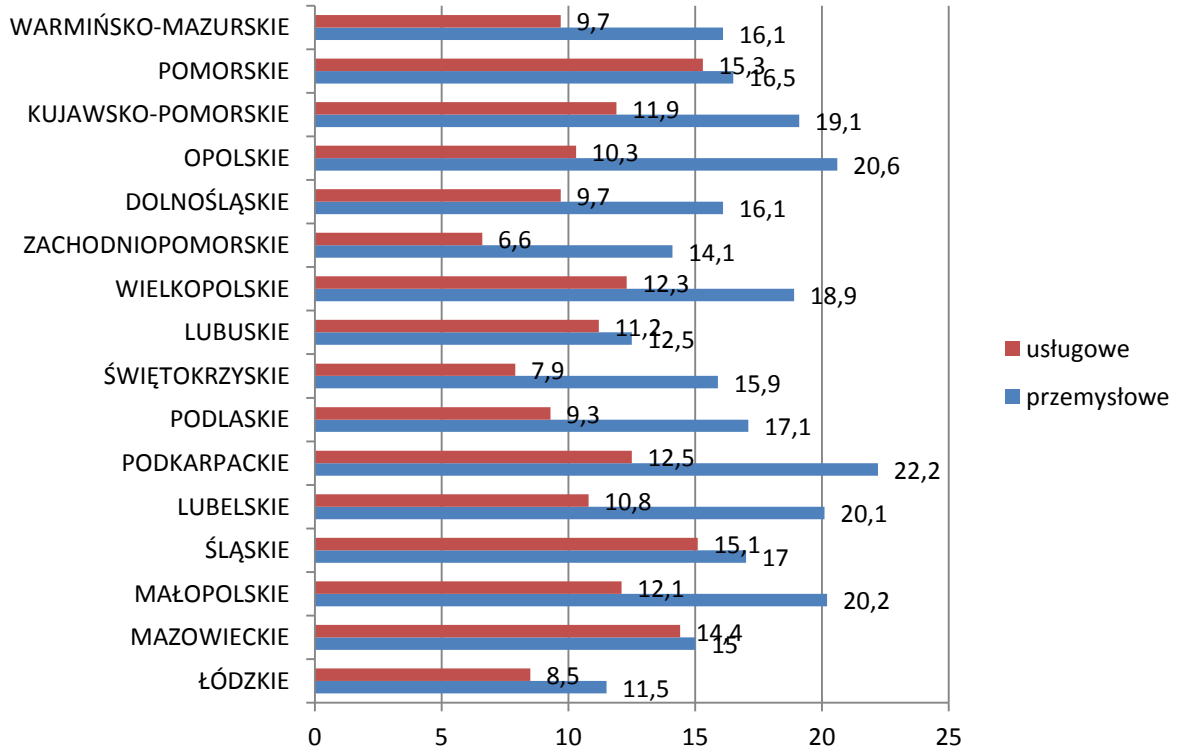
Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

4. Analiza potencjału innowacyjności sektora MŚP

4.1. Poziom innowacyjności sektora MŚP

Podmioty województwa mazowieckiego wykazują umiarkowany poziom aktywności innowacyjnej na tle innych województw (wykres 20.). W latach 2009-2011, uwzględniając podział terytorialny kraju, największy odsetek aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych wystąpił w województwie podkarpackim (22,2%), natomiast przedsiębiorstw z sektora usług – w województwie pomorskim (15,3%). W województwie mazowieckim aktywne innowacyjnie przedsiębiorstwa przemysłowe stanowiły 15% (13. miejsce w kraju), zaś usługowe 14,4% (3. miejsce w kraju)[8].Najniższe wartości wskaźnika odnotowano odpowiednio w województwie łódzkim (14,2%) oraz podlaskim (9,3%).

Wykres 20.Przedsiębiorstwa aktywne innowacyjnie w latach 2009-2011 (% ogółu przedsiębiorstw)

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2012, s. 23-24.

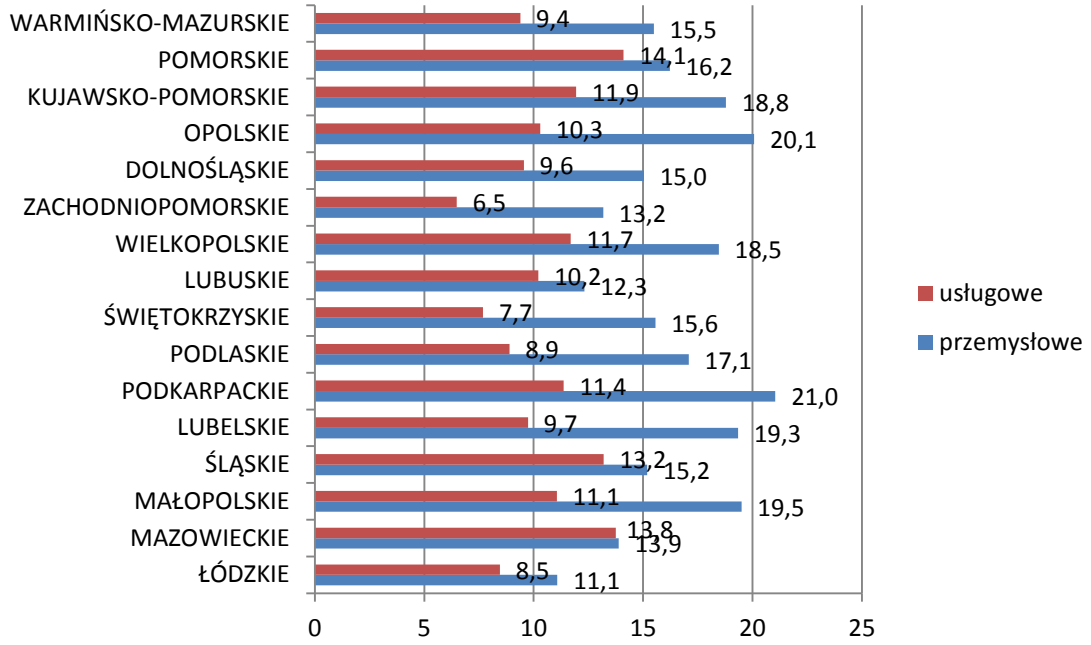
Największy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które w latach 2008-2010 wprowadziły innowacje, w ogólnej liczbie tych przedsiębiorstw wystąpił w województwie podkarpackim (21%), najniższy zaś – w województwie łódzkim (11,1%) (wykres 21.). W sektorze usług najbardziej innowacyjne były firmy z województwa pomorskiego, wśród których 14,1% wprowadziło innowacje. Województwo mazowieckie znalazło się pod tym względem na drugiej pozycji (13,8%), natomiast najmniej innowacyjne firmy usługowe działały w województwie zachodniopomorskim (6,5%)(wykres 21.).

[8] *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, GUS, Warszawa 2012, s. 23-24.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

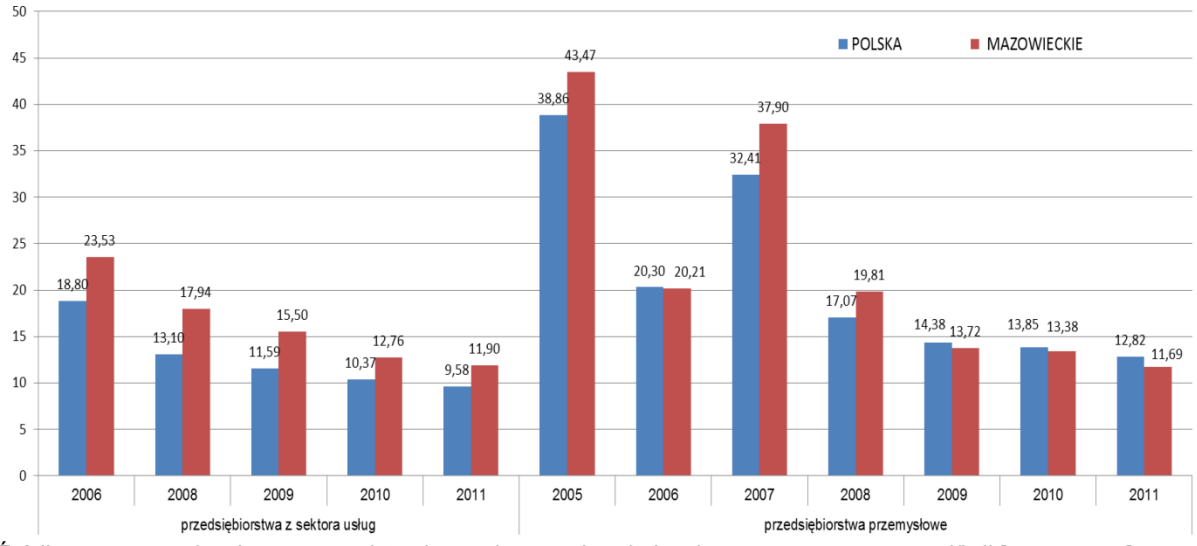
Wykres 21.Przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje w latach 2009-2011 (% ogółu przedsiębiorstw)

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2012, s. 29.

W 2011 roku blisko 12% przedsiębiorstw usługowych z województwa mazowieckiego poniosło nakłady na działalność innowacyjną, wobec 9,58% w skali kraju (wykres 22.). Przedsiębiorstwa przemysłowe, które poniosły takie nakłady w 2011 roku stanowiły 11,69% wszystkich producentów w województwie mazowieckim i 12,82% w skali kraju.

Wykres 22.Nakłady na działalność innowacyjną w latach 2005-2011 w % ogółu przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Na przestrzeni lat 2006-2011 widoczny jest trend spadkowy udziału przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność innowacyjną zarówno w skali kraju, jak i na poziomie

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

województwa mazowieckiego. W tym czasie w województwie mazowieckim udział przedsiębiorstw usługowych przeznaczających środki na działalność innowacyjną zmniejszył się z 23,5% do 11,9% (spadek o 11,6 p.p.), zaś przedsiębiorstw przemysłowych z 43,5% w roku 2005 do 11,7% w roku 2011 (spadek o 31,8 p.p.). Wskaźniki te na poziomie kraju zmniejszyły się odpowiednio dla przedsiębiorstw usługowych z 18,8% do 9,6% (spadek o 9,2 p.p.), a dla przedsiębiorstw przemysłowych z 38,9% w roku 2005 do 12,8% w roku 2011 (spadek o 26,1p.p.). Z powyższego wynika, że skala trendu spadkowego w województwie mazowieckim była relatywnie większa.

Niestety, przedsiębiorstwa województwa mazowieckiego w coraz mniejszym stopniu współpracują przy realizacji nakładów na działalność innowacyjną. W 2005 roku aż 28,9% przedsiębiorstw przemysłowych z województwa współpracowało w zakresie działalności innowacyjnej, wobec tylko 5,5% podmiotów, które zdecydowały się na współpracę w roku 2011. Na poziomie kraju skłonność do kooperacji utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W 2005 roku w Polsce co czwarte przedsiębiorstwo przemysłowe zdecydowało się na współpracę w zakresie działalności innowacyjnej, zaś w roku 2011 już tylko 5,5%. Na Mazowszu najchętniej na współpracę decydują się przedsiębiorstwa duże (34,7% ogółu przedsiębiorstw), wobec tylko 12,5% średnich oraz 1,4% małych przedsiębiorstw.

Na przestrzeni lat 2004-2011 podstawowe wskaźniki charakteryzujące poziom innowacyjności przedsiębiorstw zarówno na poziomie kraju, jak i województwa mazowieckiego istotnie zmniejszyły się. Odsetek zarówno innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, jak i usługowych w kraju zmniejszył się odpowiednio z 23,2% do 16,1% (spadek o 7,1 p.p.) oraz z 21,2% do 11,6% (spadek o 9,6 p.p.). Skala niekorzystnych zmian była relatywnie większa w województwie mazowieckim, gdzie udziały innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, jak i usługowych zmniejszyły się odpowiednio z 23,4% do 13,9% (spadek o 9,5 p.p.) oraz z 26,2% do 13,7% (spadek o 12,5 p.p.) (tabela 11.).

Tabela 11. Wybrane wskaźniki innowacyjności przedsiębiorstw w latach 2004-2011 (%)

Wyszczególnienie	Polska		Województwo mazowieckie	
	2004-2006	2009-2011	2004-2006	2009-2011
Przedsiębiorstwa przemysłowe innowacyjne	23,2	16,1	23,4	13,9
Przedsiębiorstwa usługowe innowacyjne	21,2	11,6	26,2	13,7
Przychody ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych	13,1	8,9	19,7	5,6
Przychody ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach w sektorze usług	6,6	3,3	9,3	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, GUS, Warszawa 2012 oraz *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006*, GUS, Warszawa 2008.

W ostatnich latach zmniejszyła się również skala przychodów pochodzących ze sprzedaży produktów nowych i istotnie ulepszonych. Relatywnie większa skala niekorzystnych zmian w porównaniu do średniej krajowej miała miejsce w województwie mazowieckim. Udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w krajowych przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych zmniejszył się odpowiednio z 13,1% do 8,9% (spadek o 4,2 p.p.) oraz z 6,6% do 3,3% (spadek o 3,3 p.p.) (tabela 11.). Zdecydowanie większe spadki odnotowały mazowieckie przedsiębiorstwa, w których udział przychodów ze sprzedaży nowych lub istotnie ulepszonych produktów zmniejszył się w przypadku przemysłowych z 19,7% do 5,6% (spadek o 14,1 p.p.), a usługowych z 9,3% do 4,5% (spadek o 4,8 p.p.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

W ostatnich latach coraz mniej średnich i małych przedsiębiorstw decyduje się na wprowadzenie innowacji (tabela 12.). W latach 2006-2011 odsetek średnich przedsiębiorstw

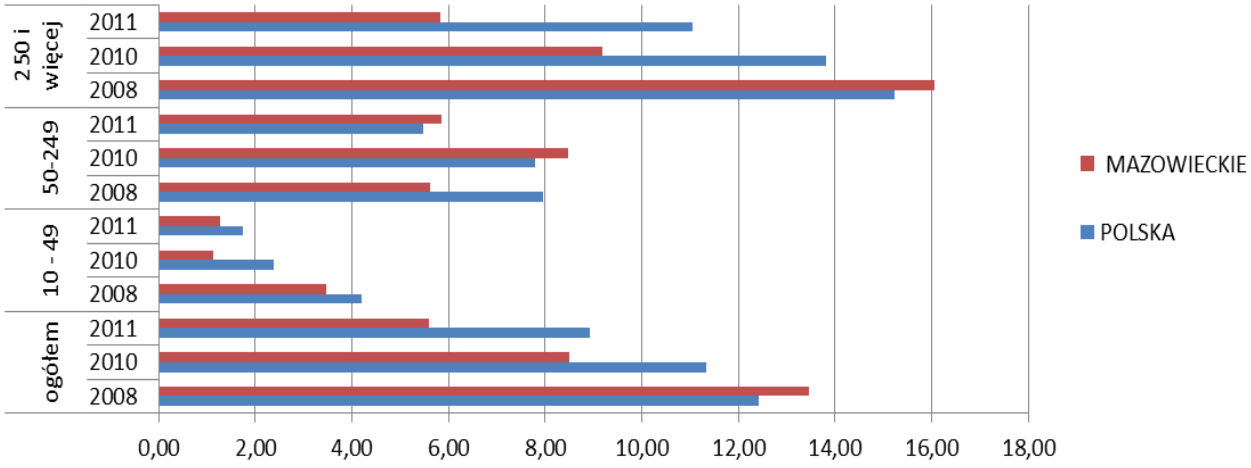
Tabela 12. Przedsiębiorstwa innowacyjne przemysłowe wg rodzajów wprowadzanych innowacji i klas wielkości w woj. mazowieckim w 2011 roku (%)

Rodzaj innowacji	2006			2011		
	10-49	50-249	250 i więcej	10-49	50-249	250 i więcej
nowe lub istotnie ulepszone produkty	7,8	31,6	53,4	4,2	23,5	42,7
nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty	2,9	12,5	27,2	1,5	12,7	29,6
nowe lub istotnie ulepszone procesy	9,5	40,7	65,9	6,4	23,9	47,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

wprowadzających nowe lub istotnie ulepszone produkty zmniejszył się z 31,6% do 23,5%, zaś nowe lub istotnie ulepszone procesy z 40,7% do 23,9%. Udział średnich przedsiębiorstw wdrażających nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty nieznacznie wzrósł z 12,5% do 12,7%.
Ilościowo większe zaangażowanie dużych przedsiębiorstw we wdrażanie innowacji skutkuje tym, że to właśnie one mają relatywnie większe udziały przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych (wykres 25.).

Wykres 23. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych wg klas wielkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, GUS, Warszawa 2012 oraz *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006*, GUS, Warszawa 2008.

Na przestrzeni lat 2008-2011 prawie wszystkie kategorie przedsiębiorstw przemysłowych z województwa mazowieckiego odnotowały spadek udziału przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych. W 2008 roku udział tej kategorii produktów w przychodach małych, średnich i dużych przedsiębiorstw wynosił odpowiednio 3,5%, 5,6% i 16,1%. W roku 2011 udziały te zasadniczo zmniejszyły się i wynosiły w małych przedsiębiorstwach 1,3% (-2,2 p.p.), średnich 5,8% (+0,2 p.p.) i dużych 5,8% (-10,3 p.p.). W tym samym czasie wskaźniki ogólnopolskie zmieniały się w podobnym kierunku, ale skala spadków była relatywnie mniejsza. W roku 2008 przychody ze sprzedaży produktów innowacyjnych w małych, średnich i dużych przedsiębiorstwach stanowiły odpowiednio 4,2%, 7,9% i 15,2%.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Trzy lata później wskaźnik ten wynosił w małych przedsiębiorstwach 1,7% (-2,5 p.p.), średnich 5,5% (-2,4 p.p.) i dużych 11% (-4,2 p.p.).
Największą część mazowieckich nakładów na działalność innowacyjną ponoszą duże przedsiębiorstwa, które w 2011 roku odpowiadały za ponad 78% całości nakładów (tabela 13.). Przedsiębiorstwa średnie generowały blisko 19% wszystkich nakładów, wobec tylko 2,9%, które pochodziły z małych przedsiębiorstw.

Tabela 13. Nakłady na działalność innowacyjną (tys. zł)

	10-49	10-49	50-249	50-249	250 i więcej	250 i więcej
	2006	2011	2006	2011	2006	2011
POLSKA	1 218 353	1 444 623	3 809 874	4 272 558	12 221 099	15 103 923
MAZOWIECKIE	311 923	112 267	598 838	740 659	2 866 344	3 067 499
Udział województwa w kraju (%)	25,6	7,8	15,7	17,3	23,5	20,3
Udział w województwie (%)	8,3	2,9	15,9	18,9	75,9	78,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie:*Bank Danych Lokalnych*, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Na przestrzeni lat 2006-2011 widoczny jest wyraźny spadek udziału małych przedsiębiorstw z Mazowsza w ogólnokrajowych nakładach na działalność innowacyjną realizowaną przez podmioty tej wielkości. W roku 2011 tylko 7,8% krajowych nakładów małych przedsiębiorstw pochodziła z województwa mazowieckiego, wobec aż 25,6% w roku 2006. Spadek udziału na arenie krajowej w swojej grupie odnotowały również duże przedsiębiorstwa, które w 2006 roku odpowiadały za 23,5% krajowych nakładów, zaś w roku 2011 już tylko za 20,3%. Wzrost udziału w swojej grupie odnotowały średnie przedsiębiorstwa. W 2006 roku generowały 15,7% krajowych nakładów zrealizowanych przez średnie przedsiębiorstwa, wobec 17,3% w roku 2011 (tabela 13.).
Na ogólny stan innowacyjności województwa mazowieckiego tworzący kontekst dla innowacyjności MŚP warto patrzeć także z perspektywy funkcjonowania najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw w Polsce. Analiza przestrzennego rozmieszczenia najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw w Polsce przeprowadzona na podstawie listy 500 najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw ogłoszonej przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN pozwala wnioskować o ich relatywnie dużej koncentracji w województwie mazowieckim[9]. Aż 110 z 500 najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw w Polsce była zlokalizowana w województwie mazowieckim, co stanowi 22% całej populacji. Spośród 110 przedsiębiorstw z Mazowsza, aż 85 zlokalizowanych jest w mieście Warszawa, w subregionach warszawskim zachodnim 10, w subregionach radomskim, warszawskim wschodnim i ciechanowsko-płockim po 4 przedsiębiorstwa, a w subregionie ostrołęcko-siedleckim tylko 3. Spośród 23 mikroprzedsiębiorstw w Polsce zaliczonych do najbardziej innowacyjnych aż 5 pochodziło z województwa mazowieckiego.

Na przestrzeni ostatnich lat w województwie mazowieckim można zauważyć negatywny trend podstawowych wskaźników innowacyjności podmiotów. Mazowsze odnotowało, w porównaniu do danych ogólnokrajowych, relatywnie większe spadki w liczbie przedsiębiorstw zarówno usługowych, jak i przemysłowych, które w ostatnich latach ponosiły nakłady na działalność innowacyjną. W efekcie istotnie zmniejszył się odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych oraz wartość przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych. Jednocześnie podmioty te coraz rzadziej decydują się na współpracę przy realizacji działalności innowacyjnej.

[9]T. Baczko (red.), *Raport o innowacyjności Polski w 2010 roku,* INE PAN, Warszawa 2010.

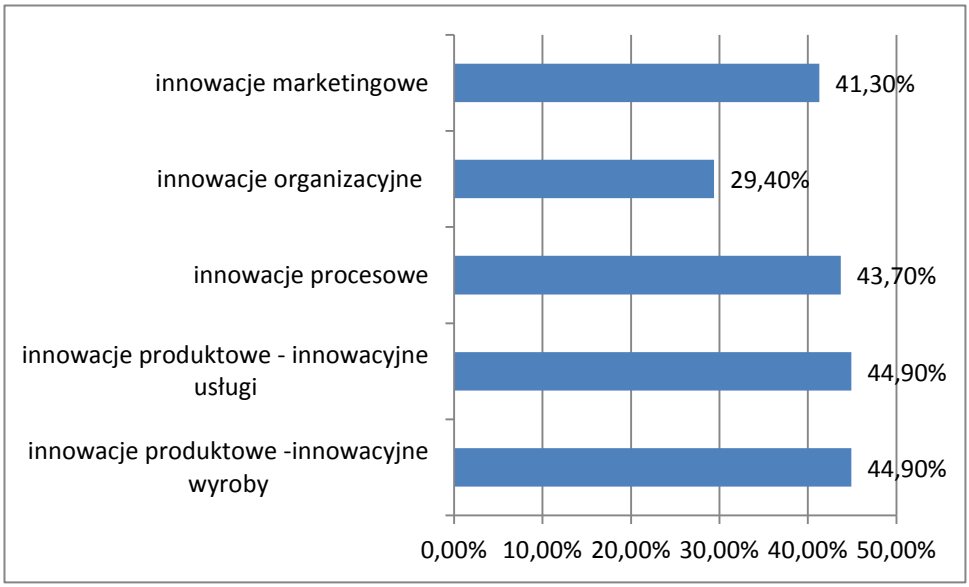

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Analizy poziomu innowacyjności badanych przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego dokonano między innymi z perspektywy stanu wdrażania różnych rodzajów innowacji. W tym celu zadano odpowiednie pytania w trakcie badań metodą CATI. Jeśli chodzi o innowacje produktowe były one rozumiane w prowadzonych badaniach jako wprowadzenie przez badane podmioty do ich oferty rynkowej nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów. Odrębnie ta kategoria innowacji analizowana była odnośnie oferty usługowej podmiotów. Innowacje procesowe rozumiane były jako wprowadzenie przez przedsiębiorstwa nowych i/lub istotnie zmodyfikowanych procesów produkcji wyrobów/procesów dostarczania usług np. poprzez zakup maszyn, urządzeń, linii technologicznej, wprowadzenie oprogramowania wspierającego proces produkcyjny, wprowadzenie systemów zapewnienia jakości (np. ISO, TQM), zmiany w dystrybucji, zastosowanie nowego oprogramowania do realizacji zakupów, sprzedaży, księgowości, czy magazynowania. Nowe i/lub istotne zmiany organizacyjne, np. nowe sposoby zarządzania dostawami, metody podziału zadań wśród pracowników i/lub nowe metody organizacyjne w zakresie relacji z otoczeniem (np. zlecanie na zewnątrz obsługi księgowej, kadrowej, informatycznej lub innej), to badane w trakcie wywiadów innowacje organizacyjne. Innowacje marketingowe rozumiane były jako istotne zmiany w strategii marketingowej firmy, np. poprzez zmiany w wyglądzie wyrobu, jego opakowaniu, sposobach promocji, dystrybucji, sposobach kształtowania cen.

Badana populacja przedsiębiorstw cechuje się dość wysokim udziałem podmiotów prowadzących działalność innowacyjną. W populacji 1002 podmiotów znalazło się 44,9% firm, które w latach 2010-2012 wprowadziły na rynek nowe wyroby (wykres 24.). Zatem co drugi badany przedstawiciel przedsiębiorstwastwierdził, że tego rodzaju innowacje nie były przez jego przedsiębiorstwo wprowadzane.

Wykres 24.Rodzaje wprowadzonych innowacji

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podobna liczba podmiotów zajmowała się wprowadzeniem innowacji związanych z wdrożeniem zmian w oferowanych usługach lub ich ulepszeniu. Nieco mniej, bo 43,7% badanych wdrażało innowacje o charakterze procesowym. Natomiast 41,3% respondentów wskazało na wprowadzenie zmian w swoich strategiach marketingowych (wykres 24.). Co

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

jednak szczególnie zwraca uwagę to fakt, że tylko niemal co trzeci badany podmiot (29,4%) deklarował wprowadzanie w ostatnich latach zmian organizacyjnych.

Jeśli chodzi o wdrażanie innowacji trzeba stwierdzić, że w zasadzie każdy rodzaj innowacji był częściej wdrażany przez podmioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy niż przez firmy spoza niego. Szczególnie wyraźna różnica wystąpiła między podmiotami wdrażającymi innowacje organizacyjne. Co trzecie przedsiębiorstwo (33,7%) wprowadzające tego typu zmiany pochodziło z OMW. Natomiast tylko jedna czwarta (24,5%) przedstawicieli firm spoza OMW wdrożyła innowacje organizacyjne. Również znacząca różnica miała miejsce pomiędzy podmiotami z OMW, które wdrażały innowacje marketingowe. Stanowiły one 43,6% badanych z tego regionu, w porównaniu do 38,7% podmiotów spoza niego. Jedynie w przypadku innowacji procesowych jest widoczny większy udział wskazań „tak" wśród podmiotów spoza Obszaru Metropolitalnego Warszawy. I wyniósł on 44,3% w porównaniu do 43,2% odpowiedzi pozytywnych przedstawicieli firm z OMW.

Innowacje produktowe w postaci innowacyjnych wyrobów najczęściej były wprowadzane przez podmioty znajdujące się w subregionie radomskim. Aż ponad połowa z nich (51,1%) wskazała na taką odpowiedź. Nieco mniej – 48,8% odpowiedzi pozytywnych udzieliły podmioty z subregionu warszawskiego wschodniego, a 47,7% z miasta stołecznego Warszawy. Innowacyjne wyroby najrzadziej były wdrażane przez przedsiębiorstwa z subregionu warszawskiego zachodniego.

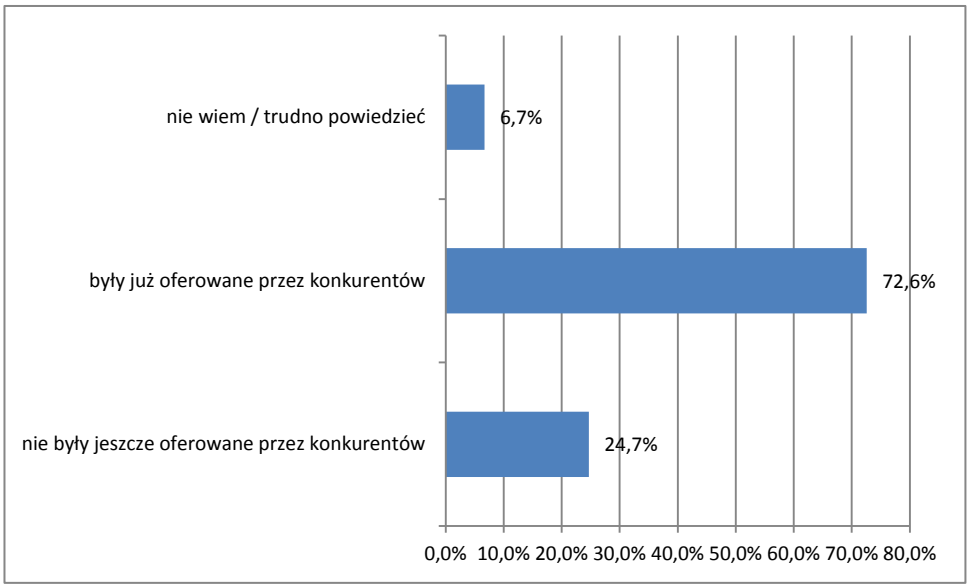
Innowacyjne usługi wdrażały najczęściej podmioty z subregionu stołecznego Warszawy (51,4%). Podobnie jak poprzednio najrzadziej na taką odpowiedź wskazywały podmioty z subregionu warszawskiego zachodniego. Kolejny rodzaj, czyli zmiany procesowe, były także najrzadziej wdrażane przez podmioty z tego regionu, natomiast najczęściej z radomskiego (48,9%) i warszawskiego wschodniego (48,8%). W tym drugim subregionie najczęściej wprowadzane były innowacje marketingowe. Taką odpowiedź uzyskano od 50,4% podmiotów zlokalizowanych tam. Jak już wcześniej wspomniano, szczególnie mało przedsiębiorstwdeklarowało wdrażanie innowacji organizacyjnych. Najczęściej wprowadzały je firmyznajdujące się w mieście stołecznym Warszawa (34,2%) i z subregionu warszawskiego wschodniego (38,4%). Natomiast jedynie co piąty podmiot (20,7%) z regionu radomskiego deklarował wprowadzanie takich innowacji.

Niestety, w zasadzie wprowadzane innowacje były najczęściej czymś nowym tylko dla przedsiębiorstwa, które je wdrażało. Prawie trzy czwarte badanych wskazało, że wyroby i usługi, które w latach 2010-2012 wprowadzono, były już oferowane przez przedsiębiorstwa konkurencyjne (wykres 25.). Natomiast 24,7% respondentów uznało, że wprowadzone zmiany w zakresie innowacji produktowych nie były jeszcze oferowane przez przedsiębiorstwa konkurencyjne.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 25. Stopień nowości wdrożonych ulepszonych produktów (wyrobów i usług)

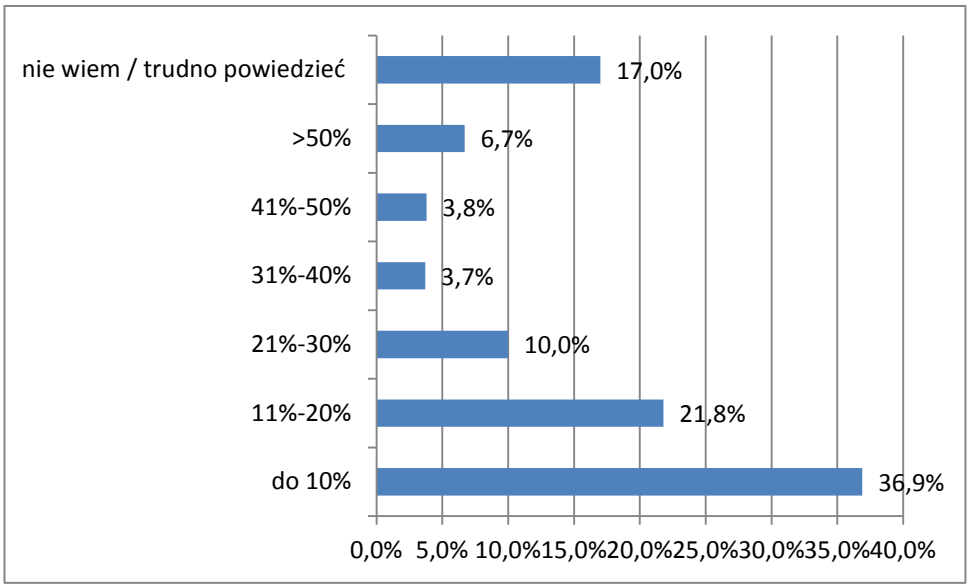

[N=628 podmiotów]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W opinii badanych podmiotów z OMW ich innowacje produktowe często były nowymi rozwiązaniami nieznanymi jeszcze na rynku, na którym działa firma. Na odpowiedź taką wskazało 27,5% podmiotów z tego Obszaru. Nieco mniej, bo co piąte przedsiębiorstwo spoza OMW (21,2%) stwierdziło wysoką innowacyjność swoich produktów.
W zasadzie dość podobna liczba podmiotów z poszczególnych subregionów województwa mazowieckiego wskazała na znaczący stan nowości ich produktów. Jednak przede wszystkim zwraca uwagę to, że co trzeci podmiot (30,8%) z miasta stołecznego Warszawy wdrażał produkty, które nie były jeszcze oferowane przez konkurentów. Na taką odpowiedź wskazało poza tym 26,4% podmiotów z subregionu warszawskiego wschodniego. Najmniejszy udział miały one w działalności podmiotów z subregionu ostrołęcko-siedleckiego. Jedynie 17,2% respondentów deklarowało wysoki poziom innowacyjności swoich wyrobów i usług.

Przedstawiciele firm mieli oszacować średni udział przychodów ze sprzedaży innowacyjnych produktów, zarówno tych w postaci wyrobów, jak i usług, które zostały wprowadzone przez przedsiębiorstwo na rynek w okresie ostatnich trzech lata. Uzyskane wyniki przedstawiono na wykresie 26. Jedna trzecia respondentówuznała, że ten udział nie jest znaczący i wynosi do 10% całości przychodów.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 26. Średni udział przychodów ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług) nowych lub istotnie ulepszonych

[N=628 podmiotów]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Co piąty badany deklarował osiąganie z tytułu tego rodzaju aktywności od 11% do 20% całego przychodu. Zdecydowanie mniej – 10,0%, przedstawicieli przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego wskazywało na udział w wysokości przychodów ze sprzedaży nowych lub istotnie ulepszonych produktów bądź usług na poziomie od 21% do 30%. Warto jednocześnie zauważyć, że 6,7% podmiotów osiągało 50%, a nawet większą część swojego przychodu ze sprzedaży produktów i / lub usług, które były nowe lub istotnie ulepszone.
Podobnie jak to miało miejsce w całej populacji, kształtują się wskazania przedsiębiorstw na średni udział przychód ze sprzedaży innowacyjnych produktów, które są zlokalizowane na terenie OMW i poza nim. Podmioty z OMW stanowiły większy udział wśród tych, które osiągały przychody na poziomie powyżej 50%. Na odpowiedź taką wskazało 8,4% z nich. Również więcej tych podmiotów – 11,3% osiągało przychody w przedziale od 21% do 30%, gdy poza Obszarem było to 8,5%. Do 10% przychodów ze sprzedaży innowacyjnych wyrobów i usług uzyskiwały podmioty spoza OMW – 41,3% z nich, gdy w przypadku przedsiębiorstw z OMW było to 33,3% przedsiębiorstw.
Podmioty, które osiągały wysoki udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych przede wszystkim były zlokalizowane w mieście stołecznym Warszawa. Co dziesiąty podmiot, który wskazywał ten udział na poziomie 50% i więcej pochodził z tego subregionu. Mniej, bo 7,0% takich wskazań uzyskano od przedstawicieli podmiotów z subregionu ostrołęcko-siedleckiego, zaś 6,7% z subregionu radomskiego.

Powyższe rozważaniaposłużyłydo identyfikacji innowacyjnych branż sektora MŚP z punktu widzenia dwóch wskaźników: (1) PI – przychodów z działalności innowacyjneji (2) SN –stopnia nowości wdrożonych nowych/ulepszonych produktów, które są wdrażane przez MŚPwedług rodzajówsekcji PKD. Przyjęto przy tym odpowiednie poziomy obu powyższych wskaźników. Odnośnie przychodów z działalności innowacyjnej założono, że dana sekcja PKD reprezentuje znaczący udział przychodów ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług) nowych lub istotnie ulepszonych,gdy co najmniej 20% przedsiębiorstw funkcjonujących w jej ramach osiąga powyżej 30% przychodówze sprzedaży nowych lub istotnie ulepszonych produktów/usług. Natomiast odnośnie stopnia nowości (SN) wdrożonych i ulepszonych produktów (wyrobów i usług) – przyjęto, że jest on znaczący w przypadku sekcji PKD,

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

w których 30% i więcej badanych respondentów wskazało na nowość wdrożonych produktów na rynku. Dane dla poszczególnych sekcji PKD i subregionów województwa mazowieckiego według powyższych kryteriów zostały syntetycznie zaprezentowane w tabeli 14.

Jako szczególnie innowacyjne branże należy przede wszystkim uznać te, w przypadku których miał miejsce zarówno wysoki poziom przychodów ze sprzedaży nowych i ulepszonych produktów, a jednocześnie odnotowuje się wysoki stopień innowacyjności wdrożonych produktów rozumiany jako wysoki udział innowacji w skali rynku. W przypadku całego województwa uwagę zwracają z tej perspektywy trzy sekcje PKD: wytwarzanie i zaopatrzenie w energię (sekcja D), budownictwo (sekcja F) oraz informacja i komunikacja (sekcja J).W przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy pierwszą i trzecią z powyższych cechowało więcej odpowiedzi wskazujących na realizację działalności o charakterze innowacyjnym. Patrząc z punktu widzenia podziału województwa na subregiony trzeba stwierdzić, że potencjalnie znaczący poziom innowacyjności może mieć produkcja przemysłowa (sekcja C) w przypadku miasta stołecznego Warszawy oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q) w odniesieniu do subregionu ostrołęcko-siedleckiego. W przypadku subregionów warszawskiego zachodniego i wschodniego oraz radomskiego żadna z sekcji PKD nie cechowała się zarówno wysokim poziomem przychodów z działalności innowacyjnej, jak i wysokim stopniem innowacyjności wdrożonych produktów.
Uznano jednak w niniejszym badaniu, że powyższe analizy nie wyczerpują kwestii poszukiwania innowacyjnych branż sektora MŚP w województwie mazowieckim. Pojawia się bowiem pytanie,na jaki rodzaj wdrożonych innowacji przekłada się deklarowany wysoki udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych oraz wysoki stopień ich innowacyjności.Terozważania odnoszą się więc do swego rodzaju „synergii innowacyjnej", która pokazuje, jakiego typu innowacje są ważne dla podmiotów. Trzeba bowiem mieć świadomość, że wdrożenie innowacyjnych produktów w formie wyrobów czy usług wymagarównież wprowadzania zmian w postaci innowacji procesowych, organizacyjnych czy marketingowych. Przyjęto zatem, że dopiero identyfikacja stanu wdrażania różnych rodzajów innowacji przez badane podmioty pozwoli na ustalenie, które spośród analizowanych sekcji PKD są szczególnie innowacyjne. Stąd też niezbędnebyły dalsze analizy przedstawione w podrozdziale 4.2. niniejszego opracowania.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 14. Zestawienie sekcji PKD o wysokim poziomie przychodów z działalności innowacyjnej i wysokim stopniu nowości wdrażanych produktów wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Sekcja PKD	Województwo mazowieckie	OMW	Poza OMW	Subregion					
				warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanow-sko-płocki
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)				SN			SN		
Produkcja przemysłowa (sekcja C)					SN	PI SN			
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	PI SN	PI SN				PI SN			
Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)			PI	PI			PI		
Budownictwo (sekcja F)	PI SN		PI SN						PI SN
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)				SN		PI			
Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)						SN			
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	SN	SN				SN			
Informacja i komunikacja (sekcja J)	PI SN	PI SN			SN	PI SN			
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	SN	SN				SN			
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)				SN					
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)									
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	SN	SN	SN					PI SN	
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	SN		SN					SN	
Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	SN	PI	SN	PI					SN

e PKD, w których badane podmiotynie uzyskały pozytywnych wskazań odnośnie jednego lub dwóchspośród analizowanych wskaźników (PI i SN)

e PKD o wysokimpoziomie przychodów z innowacji produktowych (PI) i wysokim stopniu nowości wdrażanych produktów (SN)

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

e PKD o wysokimpoziomie przychodów z innowacji produktowych (PI – a) 30% i więcej przychodów pochodziło z działalności innowacyjnej; b) odpowiedzi takiej udzieliło 20% i więcej badanych podmiotów z tej sekcji PKD)

e PKD o wysokim stopniu nowości wdrażanych produktów (SN – 30% i więcej badanych podmiotów wskazało na nowość wdrożonych produktów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

4.2.Rodzaje wdrażanych innowacji wwojewództwie mazowieckiem

Innowacje produktowe w nowe wyroby

Okazuje się, że w województwie mazowieckim najlepiej pod względem wprowadzanych innowacji odnośnie nowych lub ulepszonych wyrobów wygląda sytuacja w przedsiębiorstwach prowadzących działalność w zakresie informacji i komunikacji (wykres 27.). Na wprowadzanie innowacyjnych nowych lub udoskonalonych produktów wskazywali dość często przedstawiciele przedsiębiorstw zajmujących się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów. Również niemal co drugi producent prowadzący produkcję przemysłową wskazywał na prowadzenie działalności innowacyjnej w zakresie wyrobów, które później wprowadzał do swojej oferty.

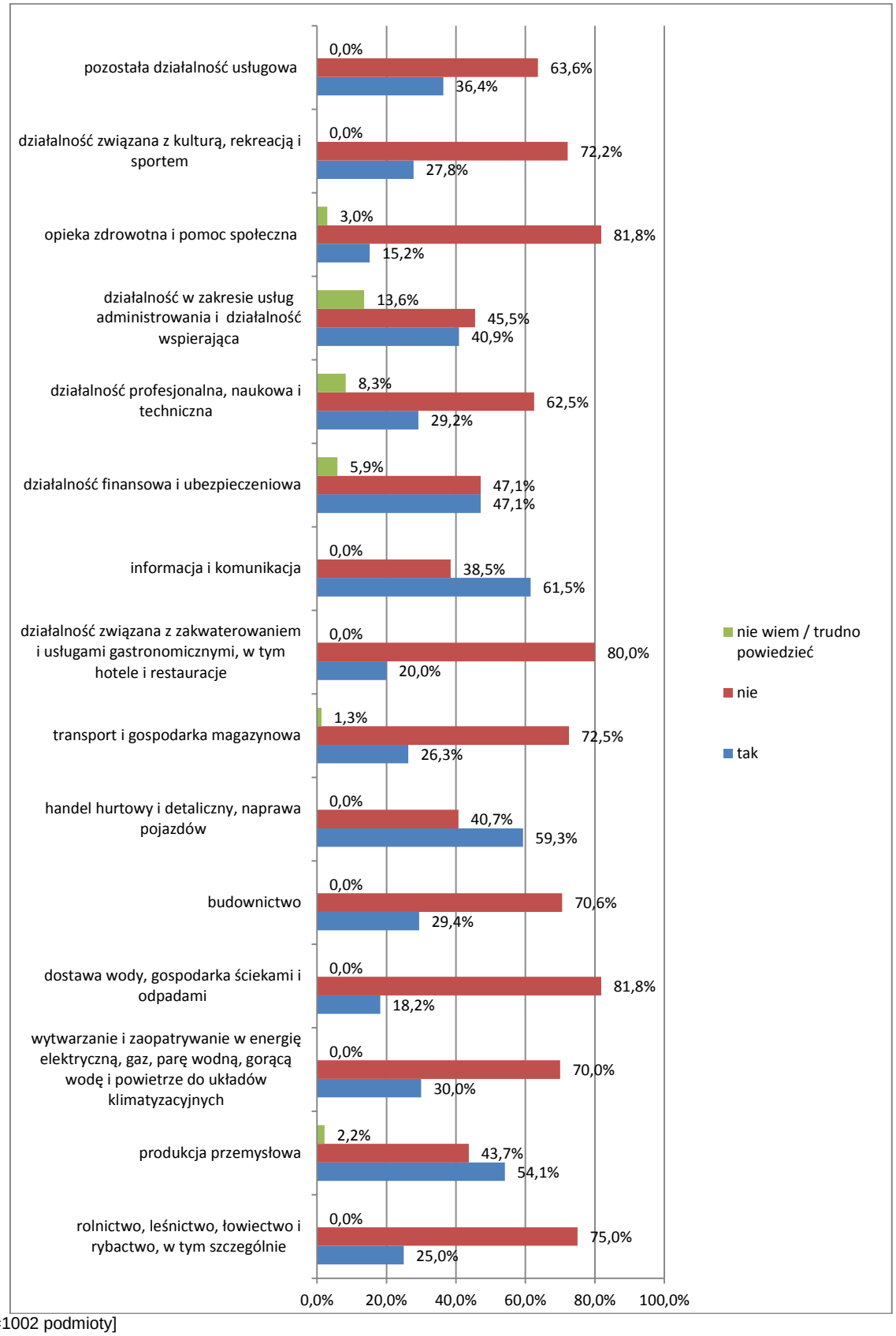
Na tle powyższych zdecydowanie źle wypadły przedsiębiorstwa prowadzące działalność związaną z dostawą wody i gospodarką ściekami oraz odpadami, a także zajmujące się opieką zdrowotną i pomocą społeczną. W przypadku tych sekcji w zasadzie cztery piąte badanych nie wdrażało żadnych innowacji dotyczących nowych wyrobów (po 81,8% podmiotów z tych sekcji) (wykres 27.). Również w działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią, która *de facto* ma charakter usługowy, rzadko wskazywano na wprowadzanie innowacji w oferowanych wyrobach.

W Obszarze Metropolitalnym Warszawy najwięcej badanych podmiotów, które wdrożyły w ostatnich latach innowacyjne wyroby pochodziło z sekcji PKD pozostała działalność usługowa. Spośród tych podmiotów 80,0% udzieliło odpowiedzi pozytywnej. Drugą w kolejności pod względem takich odpowiedzi była działalność związana z informacją i komunikacją (57,7%). Nieco mniej wskazań pozytywnych udzieliły podmioty zajmujące się handlem i naprawą pojazdów (54,1%) oraz produkcją przemysłową (52,5%). Poza OMW w trzech sekcjach PKD podmioty udzieliły więcej odpowiedzi pozytywnych niż negatywnych odnośnie wprowadzania innowacji w wyrobach. Były to przedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją (69,2%), handlem i naprawą pojazdów (70,6%) oraz produkcją przemysłową (55,8%). Najmniej wskazań na wdrażanie tego rodzaju innowacji miało miejsce w przypadku opieki zdrowotnej i pomocy społecznej oraz transportu i gospodarki magazynowej (po 84,2%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 27.Nowe i/lub istotnie ulepszone wyroby wg sekcji w województwie mazowieckimwprowadzone w latach 2010-2012

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

W subregionie warszawskim zachodnim szczególną uwagę zwraca tzw. pozostała działalność usługowa (80,0%) oraz sekcja transport i gospodarka magazynowa (56,3%). Najmniej wskazań na wprowadzanie do oferty firm nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów wystąpiło ze strony przedsiębiorstw z sekcji: dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (12,5%) oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (20,0%).
Spośród sekcji działalności gospodarczej, jakie były badane na poziomie subregionu warszawskiego wschodniego, na wprowadzenie nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów wskazywały podmioty zajmujące się, podobnie jak to miało miejsce w przypadku analizy danych dla całego województwa, informacją i komunikacją (70,0% badanych z tej sekcji), handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów (62,5%), jak też produkcją przemysłową (55,9%). Najmniej innowacji związanych z wyrobami było wprowadzonych przez firmy zajmujące się dostawa wody, gospodarką ściekami i odpadami (18,8%).
Na znaczące działania o charakterze innowacyjnym w mieście stołecznym Warszawa wskazywali przedstawiciele firm zajmujących się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów (60,0%), jak też prowadzących działalność w zakresie produkcji przemysłowej (58,5%). Połowa badanych przedsiębiorstw zajmujących się działalnością w zakresie informacji i komunikacji także wdrażała innowacyjne produkty (50,0%). Niemal połowa respondentów, którzy wskazywali na wdrażanie innowacji w wyrobach zajmowała się działalnością finansową i ubezpieczeniową (47,1%).Najmniej innowacji tego rodzaju zostało wdrożonych przez firmy zajmującej się transportem i gospodarką magazynową (17,6%).
W subregionie radomskim podobnie dwie sekcje – informację i komunikację (72,7%) oraz produkcję przemysłową (57,4%), charakteryzował dość znaczący poziom wdrażanych innowacji w badanej próbie podmiotów z tej lokalizacji. Połowa firmz sekcji zajmującej się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami wskazywała na takie zmiany w swojej działalności. Zdecydowanie najmniej wskazań było w przypadku podmiotów prowadzących działalność związaną z transportem i gospodarką magazynową (8,3% odpowiedzi pozytywnych).
Przeważająca większość podmiotów, które zostały przebadane w subregionie ostrołęcko-siedleckim nie wprowadzała żadnych zmian w swoich wyrobach w ostatnich latach. Jedynie producenci działający w przemyśle wykazywali na prowadzenie tego rodzaju działań. Odpowiedzi pozytywnej udzieliło w tym przypadku 54,9% badanych przedsiębiorstw. Najmniej takich wskazań otrzymano odpodmiotów reprezentujących opiekę zdrowotną i pomoc społeczną (11,1%).
Region ciechanowsko-płocki to przede wszystkim innowacyjny handel hurtowy i detaliczny z naprawą pojazdów oraz produkcja przemysłowa. Na odpowiedzi pozytywne odnośnie wprowadzenia do oferty nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów wskazało odpowiednio 70,6% badanych przedstawicieli firm z pierwszego rodzaju działalności i 54,2% z drugiego. Najmniej tego rodzaju innowacji wdrożyły podmioty zajmujące się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami (12,5%) i rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (17,5%).

Wyniki powyższych analiz zostały podsumowane w tabeli 15.Zostały w niej zawarte te rodzaje działalności, w przypadku których uzyskano odpowiedzi pozytywne od 50% i więcej respondentów na temat wdrażania innowacyjnych wyrobów.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 15. Innowacyjne sekcje PKD w zakresie nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów wg województwa mazowieckiego, OMWi jego subregionów

Lp.	Sekcja PKD	Obszar
1.	Produkcja przemysłowa	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Warszawski wschodni Miasto Warszawa Radomski Ostrołęcko-siedlecki Ciechanowsko-płocki
2.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Warszawski wschodni Miasto Warszawa Ciechanowsko-płocki
3.	Informacja i komunikacja	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Warszawski wschodni Miasto Warszawa Radomski
4.	Transport i gospodarka magazynowa	Warszawski zachodni
5.	Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	Radomski

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Jak wynika z zestawienia w tabeli 15.najczęściej innowacyjne wyroby wdrażane były przez przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją przemysłową. Jedynie w subregionie warszawskim zachodnim podmioty nie wskazały na taką odpowiedź. Inną działalnością cechującą się innowacyjnością w zakresie wdrażanych wyrobów jest handel hurtowy i detaliczny oraz informacja i komunikacja.

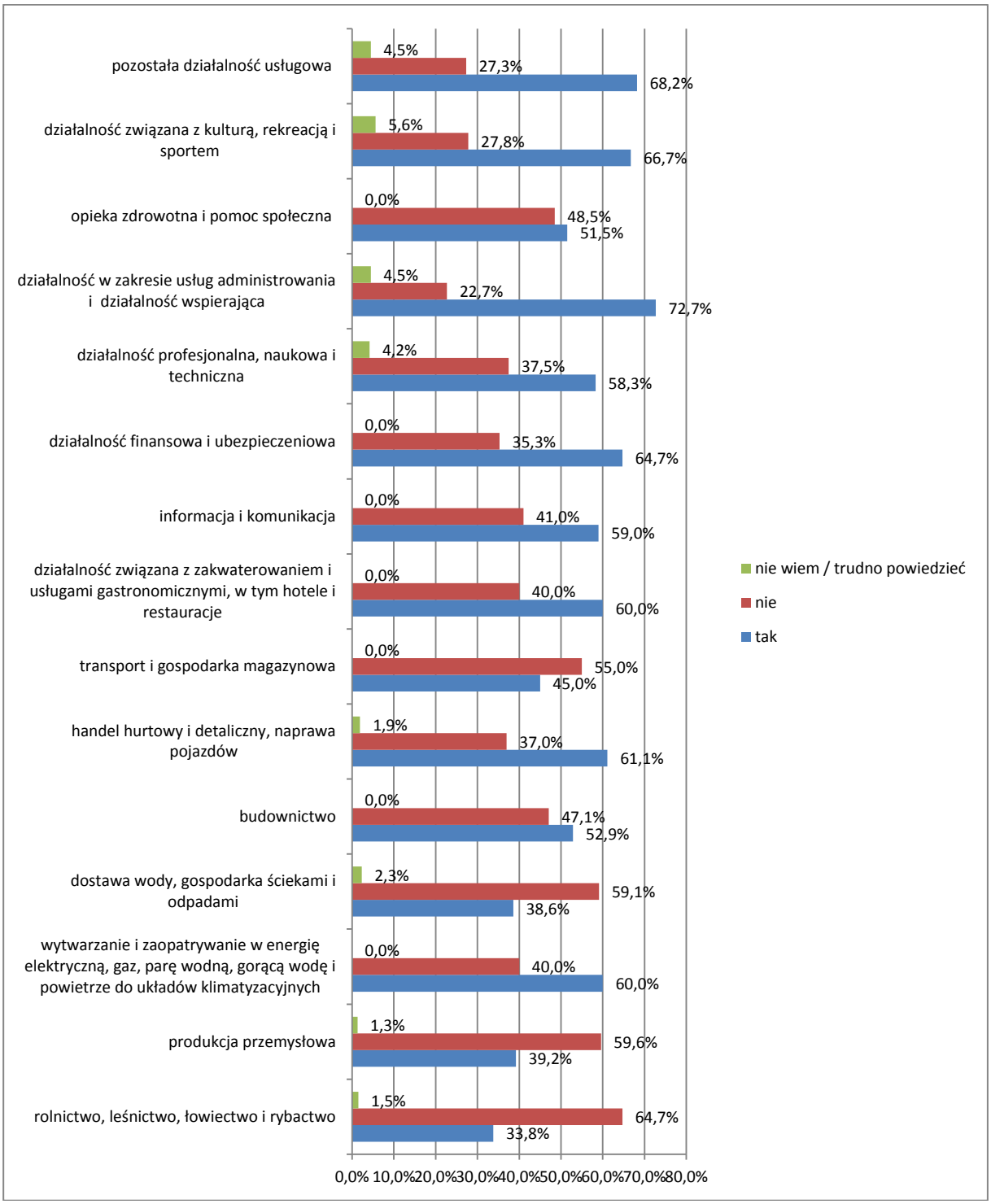
Innowacje produktowe w nowe usługi

Nieco inaczej rozkładają się odpowiedzi respondentów na temat wskazań na to, czy badane podmioty w latach 2010-2012 wprowadziły do swojej oferty nowe i/lub istotnie ulepszone usługi (wykres 28.). Wśród szczególnie innowacyjnych sekcji w województwie mazowieckim w tym zakresie znalazły się działalność: w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (72,7% odpowiedzi pozytywnych podmiotów prowadzących tę działalność), pozostała działalność usługowa (68,2%) oraz związana z kulturą, rekreacją i sportem (66,7%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 28. Nowe i/lub istotnie ulepszone usługi wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012

[N=1002podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Znaczący poziom innowacyjności usług cechuje również działalność finansową i ubezpieczeniową (64,7%) oraz handel hurtowy i detaliczny, naprawę pojazdów (61,1%). Nieco mniejszy udział innowacyjnych podmiotów znalazł się wśród tych, które zajmują się działalnością związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

wytwarzaniemi zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (po 60,0%).

Wskazania na wdrażanie innowacji w usługach pokazują, że spośród czternastu sekcji analizowanych w przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy tylko w czterech miało miejsce więcej udzielonych odpowiedzi negatywnych niż pozytywnych. Zatem większość podmiotów wdrożyła innowacyjne usługi. W tym szczególnie dużo deklaracji tego typu można odnotować wśród podmiotów zajmujących się działalnością w zakresie usług administrowania i działalnością wspierającą (72,7%). Najwięcej odpowiedzi negatywnych uzyskano od podmiotów zajmujących się rolnictwem,leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (70,6%).

Również w pozostałym regionie poza OMW rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo cechował bardzo niski udział wdrożonych innowacji usługowych (62,7%). Innymi zaś sekcjami PKD, w których uzyskano wiele odpowiedzi negatywnych były transport i gospodarka magazynowa (68,4%), produkcja przemysłowa (59,2%) oraz dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (57,1%). Najczęściej innowacje w usługach wprowadzały podmioty zajmujące się handlem(70,6%) oraz działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem (75,0% respondentówudzieliło wskazań pozytywnych).

Jak wynika z przeprowadzonych analiz w subregionie warszawskich zachodnim dominują przede wszystkim innowacyjne przedsiębiorstw zajmujących się działalnością w zakresie administrowania i działalności wspierającej orazprowadzące pozostałą działalność usługową (po 80,0%). Ponad połowa – 56,3% przedstawicieli sektora transportu i gospodarki magazynowej również wskazało na wprowadzenie w ostatnich 2 latach do swojej oferty nowych i/lub istotnie ulepszonych usługi. Najmniej zaś tego typu innowacji wdrażanych było przez podmioty zajmujące się: produkcją przemysłową, dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami oraz rolnictwem.

W subregionie warszawskim wschodnim znaczny poziom innowacyjnych usług był charakterystyczny dla przedsiębiorstw z sekcji informacja i komunikacja (60,0%) oraz handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (56,3%). Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że w przypadku pozostałych trzech rodzajów analizowanych działalności poziom tych usług był niższy, jednak nie mniejszy niż 43,8% (dla dostawy wody, gospodarki ściekami i odpadami).

W przypadku przedsiębiorstw reprezentujących sektor MŚP zlokalizowanych na terenie miasta stołecznego Warszawa poza dwiema sekcjami dostrzec należy wysoki poziom wdrażania nowych i/lub ulepszonych usług w większości przebadanych działalności. Szczególnie wysokim poziomem cechował się handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (80,0%). Wysoki był też udział firm w przypadku działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (70,0% pozytywnych odpowiedzi).

W subregionie radomskim najwyższy poziom innowacyjności cechował przedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją. Inną dziedziną, w której wdrażane byłyinnowacyjne i/lub istotnie ulepszone usługi było rolnictwo i leśnictwo (po 54,5%). Najmniej innowacji zaś było wdrażanych w przypadku transportu i gospodarki magazynowej (33,3%).

Charakterystyczny dla subregionu ostrołęcko-siedleckiego jest znaczący poziom odpowiedzi pozytywnych, jeśli chodzi o innowacyjne usługi w przypadku działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem. Ponad dwie trzecie badanych z tej grupy udzieliło takiej odpowiedzi (69,2%). Dużo odpowiedzi na „tak" wskazało podmioty zajmujące się opieką zdrowotną i pomocą społeczną (55,6%).

W subregionie ciechanowsko-płockim spośród sześciu sekcji w dwóch wystąpił wyjątkowo wysoki udział wskazań na innowacje usługowe. Na podstawie uzyskanych wyników badań o tendencji takiej można mówić w przypadku handlu hurtowego i detalicznego i naprawie pojazdów (70,6%) oraz pozostałej działalności usługowej (64,7%). Najmniej innowacji wdrożonych zostało przez przedmioty prowadzące działalność z zakresu rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (23,5%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Podsumowanie powyższych rozważań zostało zawarte w tabeli 16., gdzie zestawiono innowacyjne sekcje w zakresie nowych i/lub istotnie ulepszonych usług w województwie mazowieckim, Obszarze Metropolitalnym Warszawy i w poszczególnych subregionach.
W przypadku aż czternastu rodzajów działalności wystąpił wyższy niż 50% poziom wskazań na wdrażanie innowacji polegających na nowych i/lub istotnie ulepszonych usługach. Aż w czterech subregionach wysoki poziom innowacyjności cechuje handel hurtowy i detaliczny oraz naprawę pojazdów. W przypadku informacji i komunikacji w trzech regionach dostrzeżono wysoki poziom wskazań na innowacje w zakresie wdrażanych usług. Po dwa regiony cechuje innowacyjna działalność w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej, działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem oraz pozostała działalność usługowa.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 16. Innowacyjne sekcje w zakresie nowych i/lub istotnie ulepszonych usług wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Lp.	Sekcja	Obszar
1.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Warszawski wschodni Miasto Warszawa Ciechanowsko-płocki
2.	Informacja i komunikacja	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Warszawski wschodni Miasto Warszawa Radomski
3.	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa Ostrołęcko-siedlecki
4.	Pozostała działalność usługowa	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Warszawski zachodni Ciechanowsko-płocki
5.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Ostrołęcko-siedlecki
6.	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
7.	Transport i gospodarka magazynowa	Obszar Metropolitalny Warszawy Warszawski zachodni Miasto Warszawa
8.	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
9.	Budownictwo	Województwo mazowieckie poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Ciechanowsko-płocki
10.	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
11.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
12.	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Województwo mazowieckie Miasto Warszawa
13.	Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	Radomski
14.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Radomski

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Innowacje procesowe

W województwie mazowieckim przeważająca liczba podmiotów wskazywała na fakt niewdrażania innowacji procesowych (29). Więcej odpowiedzi pozytywnych niż negatywnych otrzymano w przypadku sekcji dotyczącej wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (60,0%), działalność rolniczą i podobną (51,5%) oraz transport i gospodarkę magazynową (52,5%).

Najmniej zainteresowanych tego rodzaju aktywnością znalazło się wśród podmiotów zajmujących się działalnością finansową i ubezpieczeniową (70,6% odpowiedzi negatywnych). Następnie w kolejności wymienić można podmioty zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym, czy naprawą pojazdów (66,7%).

Najmniej innowacji procesowych w ostatnich latach wprowadziły podmioty zajmujące się działalności finansową i ubezpieczeniową, które są zlokalizowane na terenie Obszaru Metropolitalnego Warszawy (70,6% odpowiedzi negatywnych). Następnie w kolejności jest działalnością związana z kulturą, rekreacją i sportem (66,7%), dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (66,7%), a także firmy zajmujące się działalnością w zakresie usług administrowania i działalnością wspierającą (63,6%). Na pozostałym obszarze województwa przedsiębiorstwa rzadziej wdrażały innowacje procesowe. Jedynie w przypadku podmiotów zajmujących się rolnictwem w zasadzie po połowie respondenci wskazali na odpowiedzi pozytywne (51,0%), jak i negatywne (49,0%). Najmniej firm handlowych wdrożyło jakiekolwiek zmiany w używanych w przedsiębiorstwie procesach (17,6% odpowiedzi pozytywnych). Co piąty podmiot zajmujący się opieką zdrowotną i pomocą społeczną (21,1%) wdrożył innowacje procesowe. Nieco więcej – 23,1% przedsiębiorstw wskazało na odpowiedź pozytywną, w przypadku podmiotów reprezentujących sekcję informacja i komunikacja.

W subregionie warszawskim zachodnim znalazła się jedna sekcja PKD rozumiana jako innowacyjna w kontekście wdrażanych innowacji procesowych. Najwięcej odpowiedzi pozytywnych udzieliły podmioty zajmujące się transportem i gospodarką magazynową (62,5%).

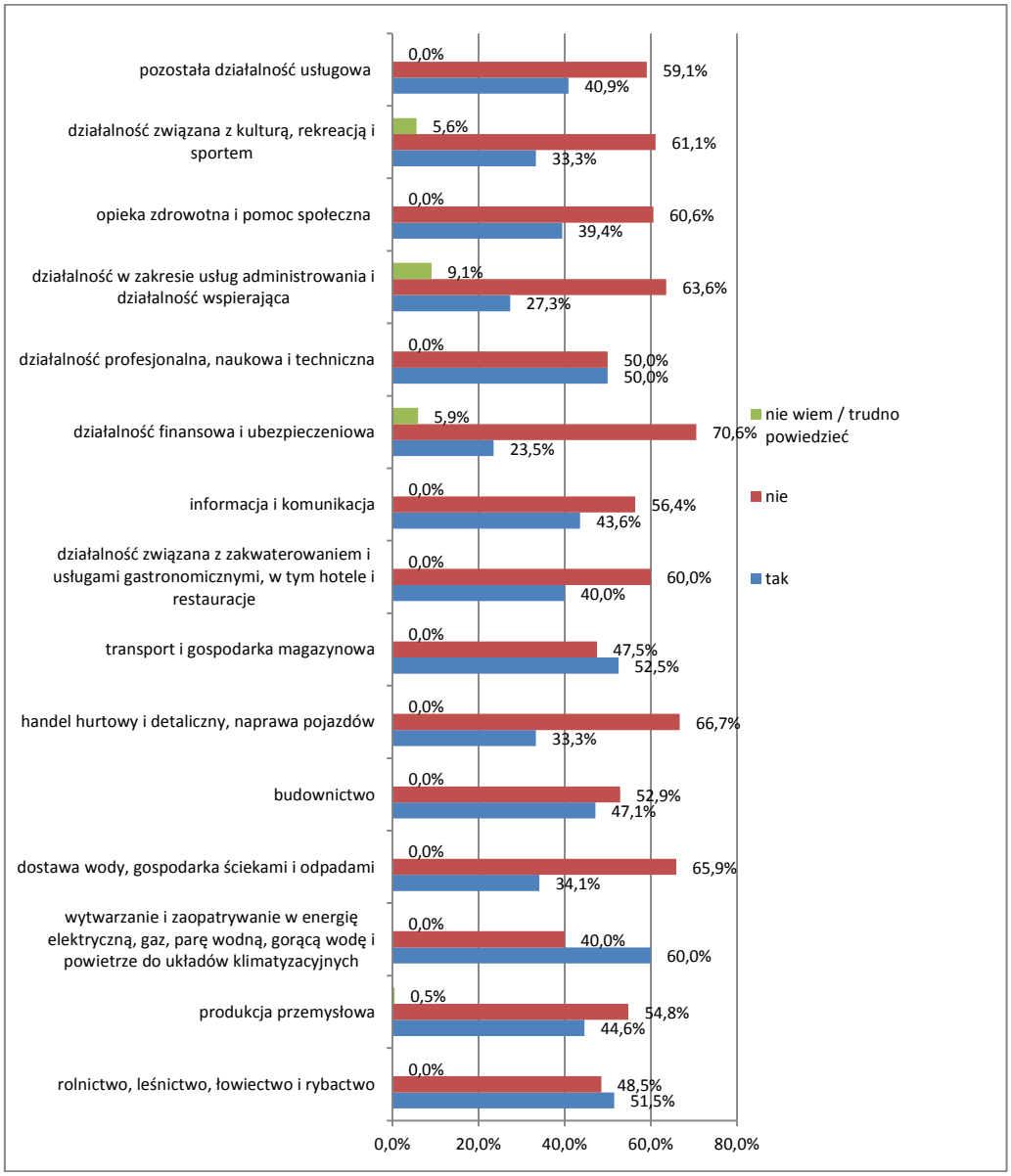
W subregionie warszawskim wschodnim informacja i komunikacja oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna to te rodzaje działalności, które można wskazać jako bardziej innowacyjne niż pozostałe, jeśli chodzi o wdrażanie innowacji procesowych. W przypadku pierwszego ze wskazanych rodzajów działalności 70,0% podmiotów podało odpowiedzi pozytywne, a w drugim 66,7%. Również co drugi przedstawiciel firm zajmujących się produkcją przemysłową wdrożył innowacje procesowe.

Spośród sekcji PKD badanych w mieście stołecznym Warszawa na szczególną uwagę zasługuje znaczny udział wskazań na wprowadzanie procesów innowacyjnych w przypadku handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów (60,0%), a także wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (60,0%). Najniższy udział innowacji tego rodzaju charakteryzował działalność finansową i ubezpieczeniową (70,6% odpowiedzi negatywnych) oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą (64,7%). Zaskakujący jest też niski poziom pozytywnych wskazań na wprowadzanie nowych i ulepszonych procesów w przypadku produkcji przemysłowej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 29. Nowe i/lub istotnie ulepszone procesy wg sekcji w województwie mazowieckimwprowadzone w latach 2010-2012

[N=1002]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Innowacje procesowe w subregionie radomskim wdrażane były przede wszystkim przez podmioty zajmujące się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. Niemal trzy czwarte podmiotów reprezentujących tę sekcję PKD (72,7%) wskazało na taką odpowiedź. Również co drugi podmiot zajmujący się produkcją przemysłową stwierdził wdrażanie innowacji procesowych w ostatnich latach (51,9%).
Transport i gospodarka magazynowa to jedyny rodzaj działalności w subregionie ostrołęcko-siedleckim, w przypadku którego więcej niż połowa – 51,4% badanychpodmiotów wskazało na wprowadzenie w ostatnich latach nowych i/lub ulepszonych procesów. W najniższym stopniu działalność związaną z opieką zdrowotną i pomocą społeczną cechowało wdrażanie innowacji procesowych (16,7%).
W zasadzie żaden z rodzajów sekcji nie cechował wysoki udział wskazań na wprowadzanie innowacji procesowych, jeśli chodzi o subregion ciechanowsko-płocki. W tym przypadku najwięcej wskazań pozytywnych charakterystycznych było dla dostawy wody, gospodarki

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

ściekami i odpadami. Połowa podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność wdrożyła takie zmiany.

Podsumowując dziewięć sekcji PKD klasyfikuje się jako innowacyjne w odniesieniu do wdrażania innowacji procesowych (tabela 17.). Na szczególną uwagę zasługują wskazania na produkcję przemysłową i transport wraz z gospodarką magazynową, które wprowadzane były odpowiednio w dwóch i trzech subregionach. Na uwagę zasługuje fakt, że w subregionach warszawski wschodni, miasto Warszawa i radomskim wystąpiły wskazania na trzy różne sekcje PKD.

Tabela 17. Innowacyjne sekcje w zakresie nowych i//lub istotnie ulepszonych procesów wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

	Sekcja	Obszar
1.	Transport i gospodarka magazynowa	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Warszawski zachodni Radomski Ostrołęcko-siedlecki
2.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy poza Obszarem Metropolitalny Warszawy Radomski
3.	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
4.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitalny Warszawy Miasto Warszawa
5.	Produkcja przemysłowa	Warszawski wschodni Radomski
6.	Informacja i komunikacja	Obszar Metropolitalny Warszawy Warszawski wschodni
7.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Obszar Metropolitalny Warszawy Warszawski wschodni
8.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Miasto Warszawa
9.	Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	Ciechanowsko-płocki

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

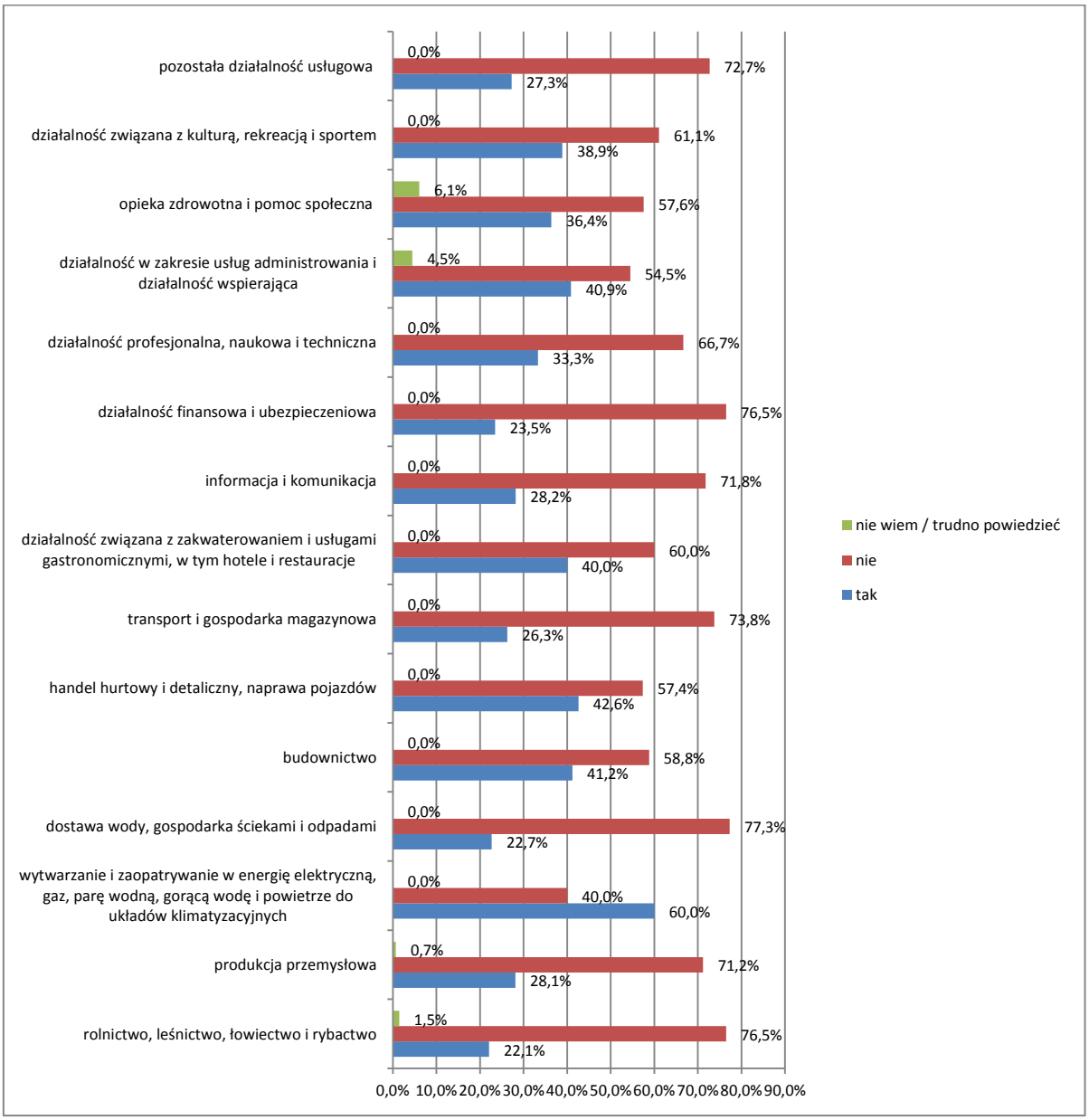
Innowacje organizacyjne

Innowacje organizacyjne w województwie mazowieckim wdrażały częściej niż inne podmioty zajmujące się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych. Jedynie w przypadku tej sekcji PKD otrzymano więcej odpowiedzi pozytywnych (60,0%) niż negatywnych (wykres 30.). Poza nimi dwie piąte przedsiębiorstw budowlanych (41,2%) oraz zajmujących się handlem i naprawą pojazdów (42,6%) wprowadzały tego rodzaju zmiany w swoich organizacjach. Najrzadziej jednak wskazania na wdrażanie innowacji organizacyjnych dotyczyły podmiotów zajmujących się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami (77,3% odpowiedzi negatywnych), działalnością finansową i ubezpieczeniową oraz rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (po 76,5%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 30.Nowe i/lub istotnie ulepszone zmiany organizacyjne wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012

[N=1002podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podmioty z dwóch sekcji PKD działające na terenie Obszaru Metropolitalnego Warszawy wdrażały innowacje organizacyjne. Więcej wskazań na prowadzenie tych działań otrzymano od respondentów będących przedstawicielami podmiotów zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (60,0%). Również co drugi podmiot zajmujący się handlem czy naprawą pojazdów (51,4%) oraz zajmujący się opieką zdrowotną i pomocą społeczną, a także działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem (po 50,0%), prowadził działania mające na celu zmianę organizacyjną.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Podmioty spoza Obszaru Metropolitalnego Warszawy w większości nie wskazywały na wdrażanie innowacji organizacyjnych. Najwięcej wskazań na wprowadzenie tego typu zmian pochodziło od przedsiębiorstw budowlanych (41,2%).

W subregionie warszawskim zachodnim żadna z sekcji nie wyróżniała się wyjątkowo wysokim poziomem wdrażania innowacji organizacyjnych. Przy czym trzeba zauważyć,że na odpowiedzi pozytywne wskazywało od 20,0% podmiotów prowadzących działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, do 43,8% w sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów.

Regionem, w przypadku którego dostrzec można większy udział wskazań badanych podmiotów na wprowadzenie innowacji organizacyjnych, był subregion warszawski wschodni. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów to działalność, w przypadku której 62,5% badanych wskazała wdrożenie w ostatnich latach tego rodzaju innowacji. Drugim rodzajem działalności była opieka zdrowotna i pomoc społeczna (53,3%).

W przypadku miasta stołecznego Warszawa znalazły się w badanej próbie podmioty, które wdrożyły innowacje organizacyjne. Na odpowiedzi tego rodzaju wskazali reprezentanci firm zajmujących się działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem oraz wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (po 60,0%).

Innowacje organizacyjne były bardzo rzadko wdrażane przez przedsiębiorstwa w subregionie radomskim. Najwięcej odpowiedzi pozytywnych wskazały podmioty zajmujące się rolnictwem (27,3%), dostawą wody i gospodarką ściekami (25,0%) oraz produkcją przemysłową (24,1%).

Podobna tendencja utrzymała się w przypadku odpowiedzi przedstawicieli MŚP z subregionu ostrołęcko-siedleckiego. Także i w tym regionie w przypadku żadnej z pięciu analizowanych sekcji większość podmiotów nie wskazała na wdrażanie innowacji organizacyjnych. Najwięcej - niemal jedna trzecia badanych (30,8%) – wdrożyło je spośród podmiotów zajmujących się działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem oraz produkcją przemysłową (30,3%).

Innowacje organizacyjne były bardzo rzadko wdrażane przez przedsiębiorstwa, które były badane w subregionie ciechanowsko-płockim. Najwięcej, bo dwie piąte respondentów (41,2%) reprezentujących budownictwo wskazało taką odpowiedź. Najmniej natomiast zostało zadeklarowaneprzez przedstawicieli firm zajmujących się produkcją przemysłową.

Podsumowując stwierdzić można, że innowacje organizacyjne prowadzone są przede wszystkim w regionach bliskich Warszawie oraz są charakterystyczne dla samego miasta stołecznego. Ze względu prawdopodobnie na większe oczekiwania ze strony odbiorców wyrobów czy usług, częściej podmioty te wdrażają zmiany także organizacyjne, które mają pozwolić na lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów, jak i lepsze odpowiadanie na potrzeby odbiorców. Zestawienie sekcji, w których w poszczególnych subregionach najczęściej wdrażano innowacje organizacyjne zaprezentowano w tabeli 18.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 18. Innowacyjne sekcje w zakresie innowacji organizacyjnych wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Lp.	Sekcja	Obszar
1.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy Miasto Warszawa
2.	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	Obszar Metropolitarny Warszawy Miasto Warszawa
3.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Obszar Metropolitarny Warszawy Warszawski wschodni
4.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Obszar Metropolitarny Warszawy Warszawski wschodni

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Innowacje marketingowe

Wdrażanie innowacji marketingowych dotyczyło większości podmiotów z województwa mazowieckiego (wykres 31.). Najwięcej deklaracji co do realizacji tego rodzaju aktywności dotyczyło sekcji PKD informacja i komunikacja (61,5%) oraz działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem (61,1%). Mniej więcej połowa badanych podmiotów, które wdrożyły innowacje marketingowe to te zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów (55,6%), działalnością w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (54,5%) oraz budownictwem (52,9%).

Najmniej podmiotów, które wdrażają innowacje marketingowe jest wśród zajmujących się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami (79,5% odpowiedzi negatywnych), a także prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną (79,2%).

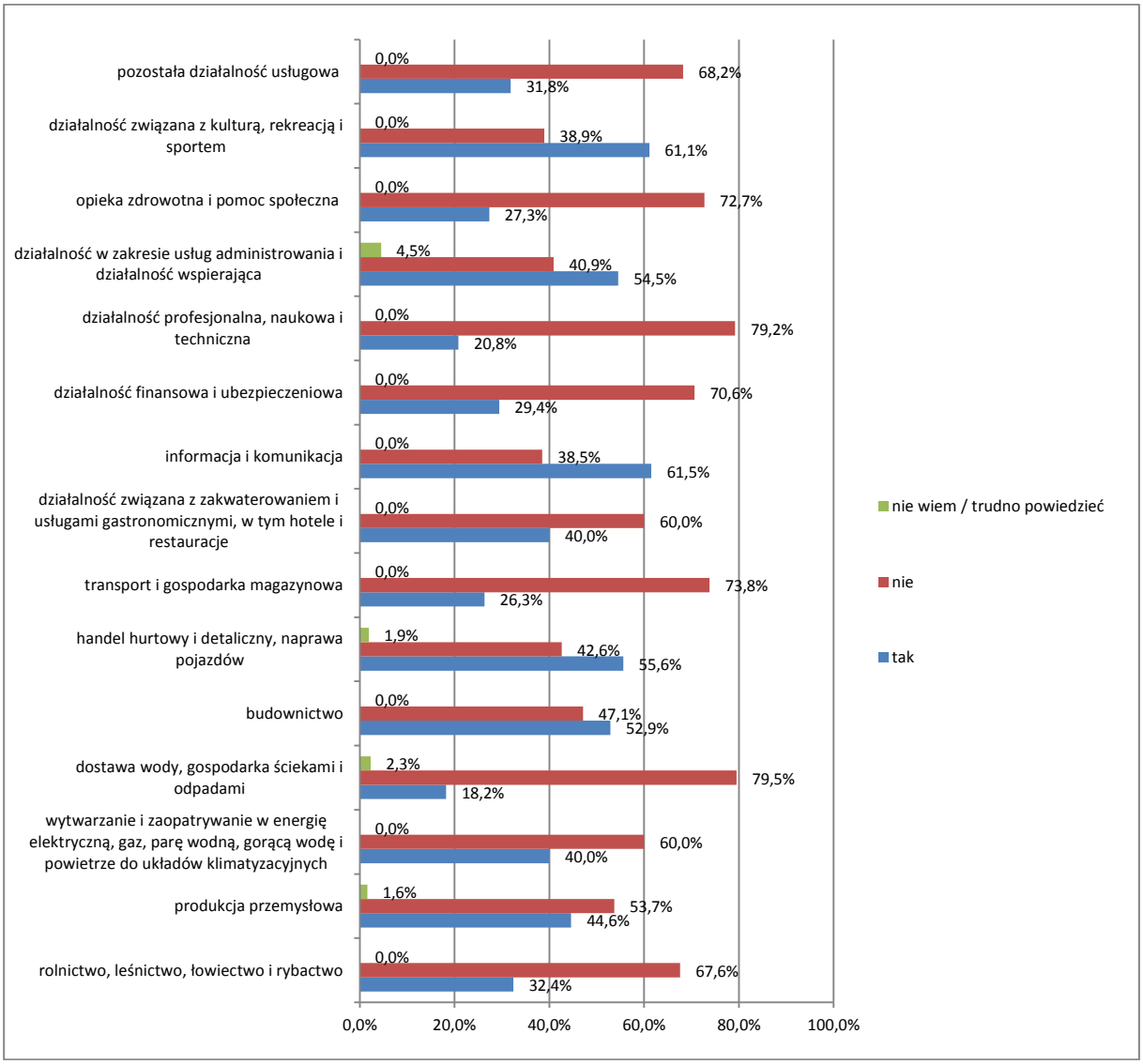
W Obszarze Metropolitalnym Warszawy przedsiębiorstwa w większości nie są zainteresowane wdrażaniem innowacji marketingowych. Najwięcej odpowiedzi pozytywnych deklarowały podmioty zajmujące się informacją i komunikacją (65,4%) oraz handlem i naprawą pojazdów (62,2%). Ponad połowa przedsiębiorstw zajmujących się rolnictwem także wdrażała tego rodzaju zmiany. Również działalność przedsiębiorstw zajmujących się informacją i komunikacją poza Obszarem cechowała się częstym wprowadzeniem innowacji marketingowych. Dwie trzecie takich podmiotów (66,7%) wprowadziło tego rodzaju zmiany. Połowa podmiotów budowlanych (52,9%) prowadziła także różnego rodzaju działania związane z innowacją marketingową. Najmniej firm zainteresowanych wdrażaniem tego rodzaju aktywności było wśród podmiotów zajmujących się transportem i gospodarką magazynową oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną (po 21,1%).

Interesujące jest, że w subregionie warszawskim zachodnim działalność innowacyjną w obszarze marketingu prowadziły przede wszystkim podmioty z sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów. Na odpowiedź pozytywną, co do wdrażania ich, wskazało 62,5% badanych z tej grupy. Nieco mniej odpowiedzi tego typu otrzymano ze strony podmiotów zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (53,3%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 31.Nowe i/lub istotnie ulepszone zmiany marketingowe wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012

[N=1002podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W subregionie warszawskim wschodnim innowacje marketingowe wdrażali przede wszystkim przedstawicieli firm zajmujących się handlem hurtowych i detalicznym oraz naprawą pojazdów (62,5%), a także produkcją przemysłową (58,8%). Przedsiębiorstwa z miasta Warszawa często wskazywały na wprowadzanie innowacji marketingowych. Do tych sekcji PKD, w przypadku których były wprowadzone, najczęściej zaliczają się: informacja i komunikacja (72,2%), handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (60,0%), działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (60,0%), działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (58,8%). Wśród tych sekcji, w przypadku których respondenci wskazali najrzadziej na wdrażanie innowacji marketingowych, były działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (21,1%) oraz transport i gospodarka magazynowa (23,5%).

Na marketing i zmiany w tym zakresie w regionie radomskim stawiają przede wszystkim przedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją. Prawie dwie trzecie z nich - 63,6% wskazało na wdrażanie takich innowacji. Najbardziej zainteresowanymi wprowadzaniem zmian w działalności marketingowej były w subregionie ostrołęcko-siedleckim podmioty

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

zajmujące się działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem(61,5%). Najmniej zaś wdrożyło je firm transportowych i związanych z gospodarką magazynową (20,0%).
Podsumowanie analizy wprowadzania innowacji marketingowych według sekcji i subregionów zaprezentowano w tabeli 19.

Tabela 19. Innowacyjne sekcje w zakresie innowacji marketingowych wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Lp.	Sekcja	Obszar
1.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy Warszawski wschodni Warszawski zachodni Miasto Warszawa
2.	Informacja i komunikacja	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Miasto Warszawa Radomski
3.	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Miasto Warszawa Ostrołęcko-siedlecki
4.	Budownictwo	Województwo mazowieckie poza Obszarem Metropolitarnym Warszawy Ciechanowsko-płocki
5.	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	Województwo mazowieckie Obszar Metropolitarny Warszawy Miasto Warszawa
6.	Produkcja przemysłowa	Warszawski zachodni Warszawski wschodni
7.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Obszar Metropolitarny Warszawy Warszawski zachodni

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podsumowanie rozważań na temat rodzajów innowacji wdrażanych przez badane podmioty zaprezentowano wtabeli20. Zaznaczono w niej symbolami te sekcje w regionie i w subregionach, gdzie odnotowano znaczący udział przedsiębiorstw wdrążających dany rodzaj innowacji. Z zestawionych danych wynika, że jedynie w przypadku dwóch rodzajów sekcji PKD wdrażano więcej rodzajów innowacji. Na cztery typyinnowacji wskazały podmioty zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów (sekcja G) oraz informacją i komunikacją (sekcja J). Były to przedsiębiorstwa działające na terenie Obszaru Metropolitalnego Warszawy, a w szczególności subregionów: miasta stołecznego Warszawa i warszawskiego wschodniego. Trzy rodzaje innowacji były wdrażane w subregionie warszawskim wschodnim przez podmioty zajmujące się produkcją przemysłową (sekcja C).Można też zauważyć, że najmniej rodzajów innowacji było wdrażanych przez podmioty zajmujące się działalnością finansową i ubezpieczeniową (sekcja K) oraz pozostałą działalnością usługową (sekcja S). Innym ciekawym wnioskiem płynącym z przedstawionego zestawienia jest fakt, iż innowacje organizacyjne były częściej wdrażane przez te podmioty sektora MŚP, które wprowadziły także jakieś inne rodzaje zmian. Dość podobną prawidłowość możnazauważyć w przypadku podmiotów, które wdrożyły innowacje marketingowe. Jedynie w przypadku podmiotów z subregionu warszawskiego zachodniego przedstawiciele sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz sekcji C – produkcja przemysłowa wskazali na ich wdrażanie niezależnie od innych działań. Może to oznaczać, że przedsiębiorstwa z tych przedsiębiorstw uznają, że mają na tyle atrakcyjne dla rynku produkty, że wprowadzone zmiany w zakresie marketingu pomogą im w zwiększeniu sprzedaży.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 20. Zestawienie wprowadzonych rodzajów innowacji w badanych sekcjach PKD wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Sekcja PKD	Województwo mazowieckie	OMW	poza OMW	Subregion					
				warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	IP	IP IM	IP	IM			IPU IP		
Produkcja przemysłowa (sekcja C)	IPW	IPW	IPW	IM	IPW IP IM	IPW	IPW IP	IPW	IPW
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	IPU IP IO	IPU IP IO				IPU IP IO			
Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)							IPW IPU		IP
Budownictwo (sekcja F)	IPU IM		IPU IM						IPU IM
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)	IPW IPU IM	IPW IPU IO IM	IPW IPU	IM	IPW IPU IO IM	IPW IPU IP IM			IPW IPU
Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	IP	IPU IP		IPW IPU IP		IPU	IP	IP	
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	IPU	IPU				IPU			
Informacja i komunikacja (sekcja J)	IPW IPU IM	IPW IPU IP IM	IPW IPU IM		IPW IPU IP	IPW IPU IP IM	IPW IPU IM		
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	IPU	IPU				IPU			
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna									

(sekcja M)	IPU IP	IP				IPU IP			
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	IPU IM	IPU IM		IPU		IM			
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	IPU	IPU IP IO	IPU		IP IO			IPU	
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	IPU IM	IPU IO IM	IPU IM			IPU IO IM		IPU IM	
Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	IPU	IPU	IPU	IPU					

IPW – innowacje produktowe wprowadzone w wyrobach
IPU – innowacje produktowe wprowadzone w usługach
IP – innowacje procesowe
IO – innowacje organizacyjne
IM – innowacje marketingowe
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

4.3. Innowacyjne branże – podsumowanie

Wśród najczęściej wprowadzanych przez badane przedsiębiorstwa innowacji występują innowacje produktowe. To zarówno nowoczesne lub ulepszone wyroby czy usługi mają służyć poprawie sytuacji podmiotów na rynku. Istotne są także innowacje procesowe. Najmniej podmiotów wprowadzało zaś innowacje organizacyjne.
Co ważne, w zasadzie każdy rodzaj innowacji był częściej wdrażany przez podmioty z OMW niż w regionach poza nim. W przeważającej większości wprowadzone innowacje nie stanowią takich produktów, które by nie były jeszcze oferowane przez konkurentów. Zatem w większości bazują one na procesie naśladownictwa i w związku z tym często wprowadzane zmiany nie są tak naprawdę czymś zupełnie nowym dla rynku. Częściej to podmioty z miasta stołecznego Warszawa wdrażały faktycznie nowe dla rynku produkty, których do tej pory nie wdrożyli inni.
Działalność innowacyjna jest istotną częścią prowadzonej działalności w przypadku jednej czwartej badanych podmiotów z sektora MŚP, w przypadku których udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych wyniósł 30% i więcej w przychodach ogółem. Wysoki udział przychodów ze sprzedaży takich produktów miał miejsce przede wszystkim wśród podmiotów z miasta stołecznego Warszawy. Wśród sekcji PKD o szczególnie wysokim poziomie zarówno przychodów ze sprzedaży innowacyjnych produktów, jak i wysokim stopniu nowości, znalazły się sekcja J informacja i komunikacja, sekcja F budownictwo i sekcja D wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę i inne nośniki energii.
Spośród badanych pięciu rodzajów innowacji, najwięcej, bo po cztery wdrażały podmioty zajmujące się handlem i naprawą pojazdów (sekcja G), które były zlokalizowane w mieście stołecznym Warszawa i w subregionie warszawskim wschodnim oraz informacją i komunikacją (sekcja J), znajdujące się w mieście Warszawa. Po trzy typy innowacji wdrażały podmioty prowadzące działalność przemysłową (sekcja C) z subregionu warszawskiego wschodniego, wytwarzające i zaopatrujące w energię (sekcja D), zajmujące się działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R) z miasta Warszawy oraz transportem i gospodarką magazynową (sekcja H), które prowadzą działalność w subregionie warszawskim zachodnim. Także przedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją (sekcja J) z subregionów warszawskiego wschodniego i radomskiego wdrożyły w ostatnich latach po trzy różne rodzaje innowacji do swoich produktów.
Podsumowując oba przygotowane w ramach tego rozdziału zestawienia dotyczące sekcji PKD o wysokim poziomie przychodów z działalności innowacyjnej i wysokim stopniu nowości wdrażanych produktów (tabela 14.) oraz rodzajów wprowadzonych innowacji w badanych sekcjach PKD (tabela 20.), dokonano identyfikacjipoziomu innowacyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP z województwa mazowieckiego według sekcji PKD.
Wyróżniono grupy podmiotów według subregionów i sekcji PKD cechujące się potencjałem innowacyjności wysokim, średnim i niskim w zależności od trzech kryteriów:1) wysoki poziom przychodówz innowacji produktowych (PI);2) wysoki stopień nowości wdrażanych produktów (SN) oraz 3) wdrożenie co najmniej 3 rodzajów innowacji –(tabela 21.).

Z zestawieniadokonanego wtabeli 21.wynika, żeprzy uwzględnionych kryteriach jedynie dwie sekcje PKD cechuje znaczący poziom innowacyjności.Są to podmioty zajmujące się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D) oraz informacją i komunikacją (sekcja J). Pierwsza z nich reprezentowana była przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w mieście stołecznym Warszawa. Druga zaś występowała w mieście stołecznym Warszawa oraz subregionach warszawskim wschodnim i radomskim. Poziom innowacyjności średni cechuje podmioty zajmujące się budownictwem. Jako działalność o niskim poziomie innowacyjności została zaklasyfikowana tzw. pozostała działalność usługowa.

Również w tej kategorii branż znalazły się w przypadku całego województwa mazowieckiego podmioty z sekcji: działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R);działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K);działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I); a także handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 21. Zestawienie oceny potencjału innowacyjności w badanych sekcjach PKD wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów

Sekcja PKD	Województwo mazowieckie	OMW	poza OMW	Subregion					
				warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)				•			•		
Produkcja przemysłowa (sekcja C)					•	•••			
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	•••	•••				•••			
Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)			•	•			•		
Budownictwo (sekcja F)	••		••						••
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)	•	•		•	•	••			
Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)				•		•			
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	•	•				•			
Informacja i komunikacja (sekcja J)	•••	•••	•••		••	•••	•		
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	•	•				•			
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)				•					
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)									
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	•	••	•					••	
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	•	•	•			•		•	
Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	•	•	•	•					•

- sekcje PKD, w których były badane podmioty, ale nie uzyskały pozytywnych wskazań odnośnie analizowanych wskaźników

- sekcje PKD o wysokimpotencjale innowacyjności (sekcje PKD, które cechował wysoki poziom przychodów z innowacji produktowych (PI) i wysoki stopień nowości wdrażanych produktów (SN) oraz wdrożyły co najmniej 3 rodzaje innowacji)

- sekcje PKD o średnimpotencjalne innowacyjności (sekcje PKD, które cechował wysokipoziom przychodów z innowacji produktowych (PI) lub wysoki stopień nowości wdrażanych produktów (SN) oraz wdrożyły co najmniej 3 rodzaje innowacji)

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

sekcje PKD o niskim potencjalne innowacyjności (sekcje PKD, które cechował wysokipoziom przychodów z innowacji produktowych (PI) lub wysoki stopień nowości wdrażanych produktów (SN) lub wdrożyły co najmniej 3 rodzaje innowacji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

5. Czynniki determinujące stopień innowacyjności sektora MŚP

5.1. Stymulanty i bariery rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw

W literaturze przedmiotu można poszukiwać czynników sprzyjających prowadzeniu działalności innowacyjnej. Wskazać można stymulanty, czyli czynniki, które zwiększają transfer technologii ze sfery badawczo-rozwojowej do przedsiębiorstw. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Szultkę (i in.), często pośrednio wskazuje się je jako determinanty tego rozwoju. Do takich stymulatorów zaliczyć można m.in.[10]:

- wyczerpywanie się prostych rezerw poprawy konkurencyjności (usprawnienia organizacyjne, inwestycje w środki trwałe – maszyny i urządzenia, niższe koszty pracy);
- konieczność konkurowania jakością wobec skutecznej konkurencji cenowej ze strony innych krajów (Chiny, Indie) powoduje, iż przedsiębiorstwa zmuszone są wprowadzać innowacje i inwestować w nowe technologie;
- klientów, którzy zgłaszają zapotrzebowanie na nowe produkty, usługi, a także proponują liczne usprawnienia/zmiany; klienci często niejako wymuszają wprowadzanie nowych technologii w przedsiębiorstwach;
- przedsiębiorstwa w ramach grupy kapitałowej, w szczególności przedsiębiorstwa międzynarodowe (ale nie tylko), które transferują nowe technologie i *know-how* do spółek-córek;
- inwestycje zagraniczne – poprzez łańcuch wartości (aby zostać poddostawcą, często trzeba spełnić określone standardy, gwarantować odpowiednią jakość, co wymaga inwestycji w nowe technologie) i poprzez konkurencję;
- dostawców – poprzez dostarczanie bardziej zaawansowanych technicznie, innowacyjnych podzespołów, a także nowocześniejszych maszyn i urządzeń;
- wzrost gospodarczy – rosnący potencjał finansowy przedsiębiorstw – w konsekwencji coraz więcej przedsiębiorstw dysponuje odpowiednim kapitałem finansowym na inwestycje, w tym inwestycje w nowe technologie/innowacje;
- wchodzenie na rynki zagraniczne – często wymaga spełnienia standardów jakości wyższych niż konkurenci (z uwagi na brak rozpoznawalnej marki);
- regulacje, nowe standardy – zarówno branżowe, jak i np. w zakresie ochrony środowiska – około 1/4 przedsiębiorstw wskazuje, że motywem wprowadzania innowacji jest konieczność sprostania standardom technicznym, a nieco mniej – normom w zakresie ochrony środowiska;
- rosnący dostęp do środków publicznych na innowacje i B+R – fundusze strukturalne, programy ramowe Unii Europejskiej, także programy dofinansowania funduszy *seed* i *venture capital*;
- zasoby wewnętrzne – coraz lepiej wykształceni pracownicy, szczególnie ci z wykształceniem wyższym, a także pracownicy z doświadczeniem pracy w przedsiębiorstwach międzynarodowych, jak również wywodzący się z uczelni;
- pojawienie się komercyjnych firm/jednostek zajmujących się badaniami/doradztwem technologicznym oraz transferem technologii (profesjonalizacja usług);
- mobilność pracowników pomiędzy nauką a biznesem – w tym staże pracowników naukowych w przedsiębiorstwach, zakładanie firm akademickich;
- wzrastającą wśród pracowników naukowych i władz uczelni świadomość potrzeby i opłacalności komercyjnego wykorzystania wiedzy (przedsiębiorczość akademicka);

[10] S. Szultka (red.), *Badanie barier i stymulatorów dotyczących mechanizmów tworzenia i transferu innowacji ze środowiska naukowego do sektora przedsiębiorstw*, PARP, Gdańsk 2008, s. 25-26.

- zmiany regulacji w zakresie uczelni wyższych (ocena parametryczna) stwarzające większe bodźce do współpracy pracowników naukowych z przemysłem;
- edukację i szkolenia – poprawa jakości kapitału ludzkiego sprawia, iż coraz więcej przedsiębiorstw dysponuje wystarczającym potencjałem do absorpcji nowych technologii;
- rozwój infrastruktury pośredniczącej (centrów transferu technologii, parków i inkubatorów technologicznych), w tym rozszerzenie i postępującą profesjonalizację usług specjalistycznych;
- aktywizację środowiska naukowego – zachęcanie naukowców do autopromocji i wyjścia naprzeciw potrzebom przedsiębiorstw.

Natomiast M. Haffer wskazuje na dwie grupy decydujące o powodzeniu innowacji. Są to czynniki wynikające ze środowiska, w którym nowy produkt jest rozwijany i komercjalizowany oraz czynniki charakteryzujące sposób realizacji procesu kreowania i komercjalizacji nowego produktu. Nowy produkt jest kreowany i wprowadzany na rynek w obrębie określonego środowiska, które wywiera istotny wpływ na przebieg procesu jego kształtowania oraz rynkowej komercjalizacji, a także na ostateczny jego rezultat w postaci rynkowego sukcesu lub niepowodzenia. Środowisko to tworzą trzy następujące elementy[11]:

- wybrany typ strategii nowego produktu, wyznaczający charakter przedsięwzięcia innowacyjnego dotyczącego kreowania produktu;
- materialne i niematerialne zasoby przedsiębiorstwa oraz ich dostosowanie do wymogów realizacji określonego typu strategii nowego produktu;
- otoczenie przedsiębiorstwa obejmujące przede wszystkim rynek i system zarządzania gospodarką narodową.

Każdy z powyższych elementów środowiska realizowanego procesu rozwoju i wprowadzania na rynek nowego produktu skupia w sobie czynniki niezależne od tego procesu, a więc niepodlegające kontroli jego realizatorów, ale mające potencjalny wpływ na sposób jego realizacji oraz ostateczny wynik. Przyjęta przez przedsiębiorstwo strategia nowego produktu określa charakter przedsięwzięcia innowacyjnego i wyznacza jego koncepcyjne ramy oraz ukierunkowuje proces. Stąd też pozwala na grupowanie czynników niezależne od tego procesu. Istotny jest przy tym poziom nakładów na działalność innowacyjną, który potwierdza realizację tego rodzaju działalności. Ważne jest ponadto podejmowanie współpracy z innymi podmiotami.

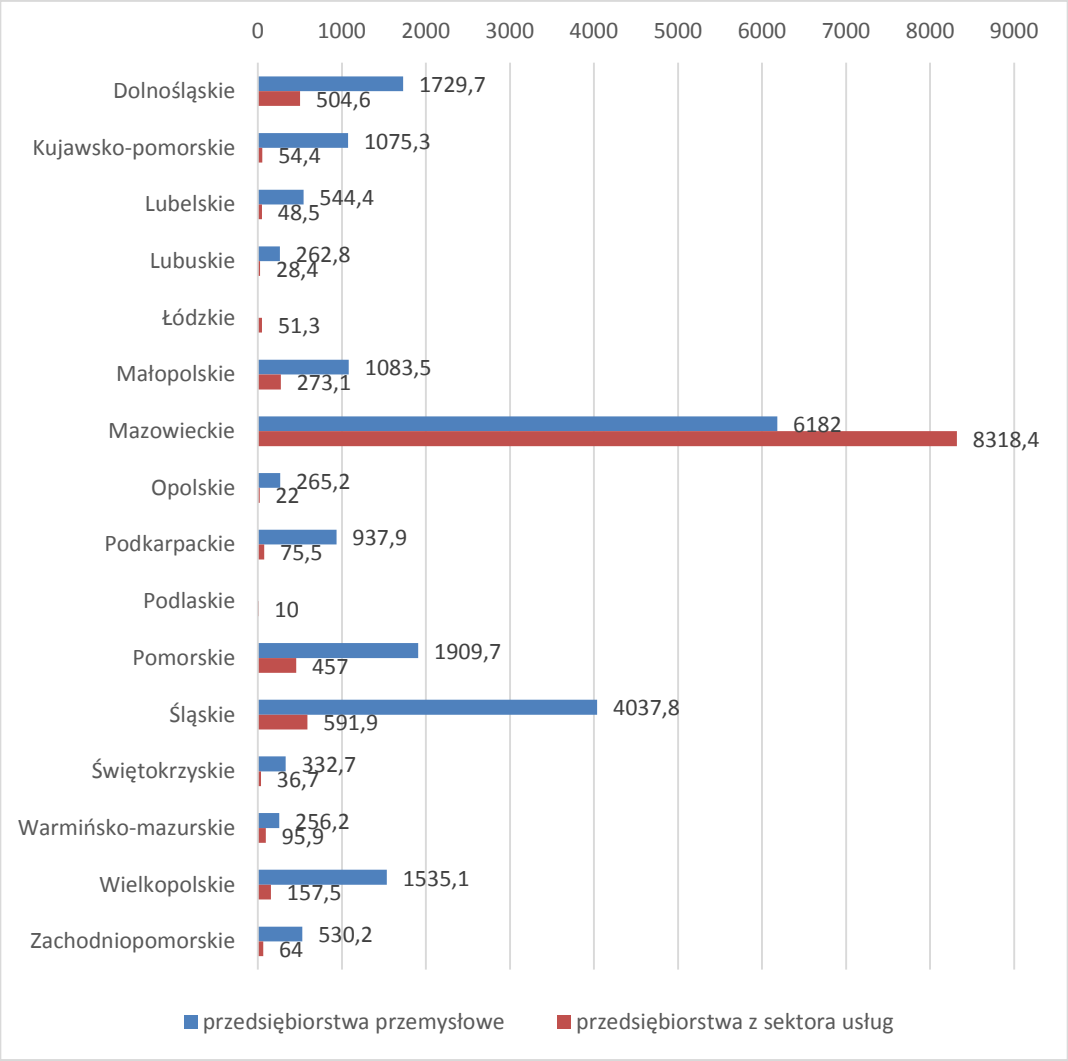
Jak wynika z badań GUS, struktura nakładów na działalność innowacyjną pod względem liczby pracujących pokazuje, że największe nakłady w przedsiębiorstwach ogółem zarówno przemysłowych, jak i z sektora usług poniosły jednostki liczące powyżej 499 pracujących. Nakłady w tych podmiotach stanowiły 64,3% wszystkich nakładów poniesionych na innowacje przez przedsiębiorstwa przemysłowe oraz 74,6% – przez podmioty z sektora usług. Przedsiębiorstwa z województwa mazowieckiego przeznaczały na działalność innowacyjną najwięcej środków (wykres 32.). W tym podmioty zajmujące się produkcją przemysłową poniosły mniej nakładów niż te zajmujące się działalnością usługową.

[11] M. Haffer, *Zarządzanie nowym produktem*, [w:] J. Bogdaniecko, M. Haffer, W. Popławski, *Innowacyjność przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 222-223.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 32. Nakłady na działalność innowacyjną wg województw w 2010 r. (w mln zł)

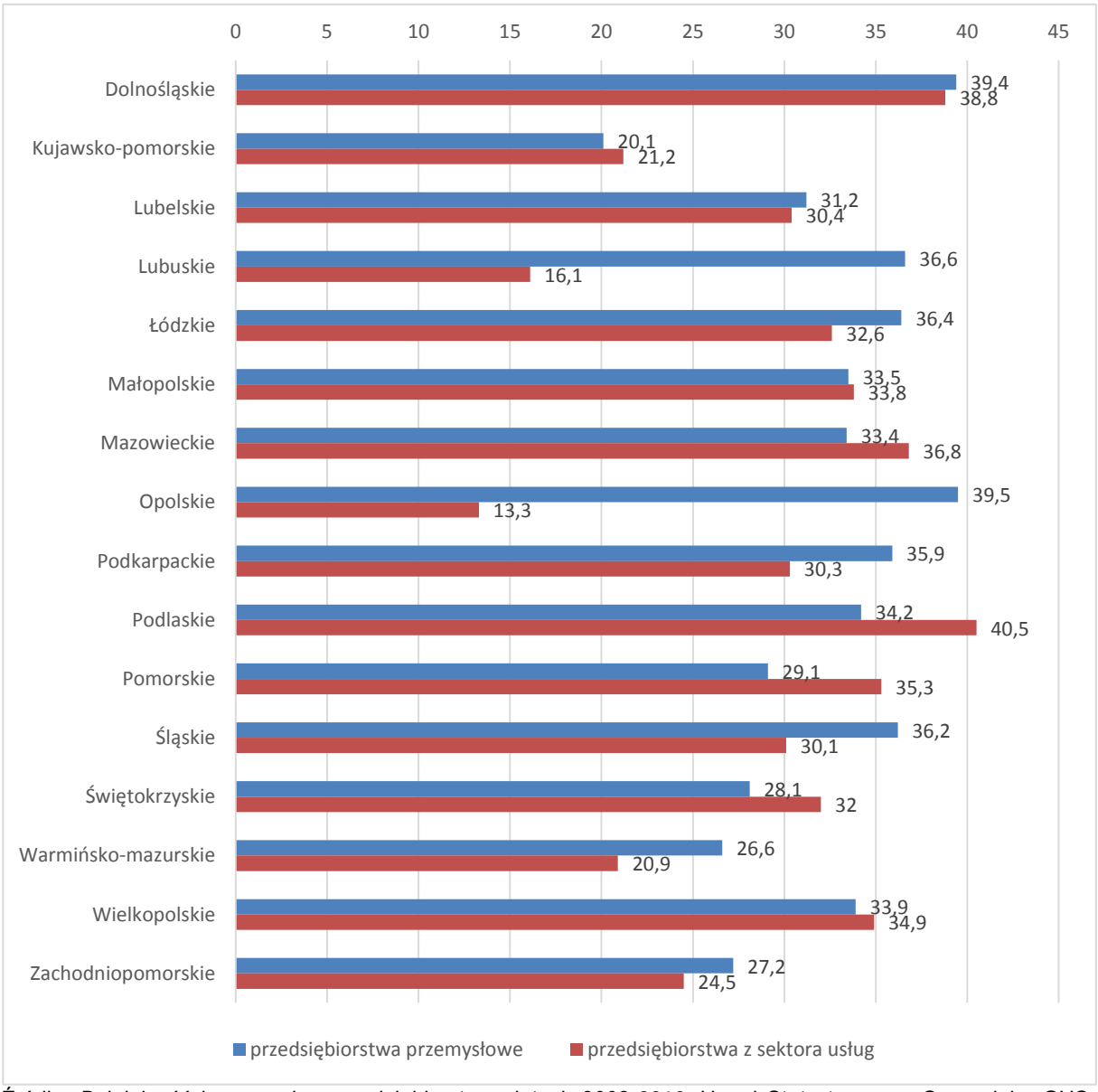

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2011, s. 55-56.

W okresie 2008-2010 nakłady na działalność innowacyjną podmiotów przemysłowych wyniosły 6182,0 mln zł. O jedną czwartą więcej środków finansowych zostało przeznaczonych przez przedsiębiorstwa z sektora usług. Ich łączny nakład wyniósł 8318,4 mln zł (wykres 32.).

Istotnym czynnikiem wpływającym na poziom innowacyjności są nie tylko nakłady na tę działalność, ale także zdolność podmiotów do współpracy. W latach 2008-2010 najwięcej przedsiębiorstw przemysłowych współpracowało w zakresie działalności innowacyjnej na terenie województwa opolskiego i dolnośląskiego (odpowiednio 39,5% i 39,4%), a najmniej w województwie warmińsko-mazurskim (26,6%) (wykres 33.). Natomiast w województwie mazowieckim na współpracę z innymi podmiotami wskazało 33,4% przedsiębiorstw. Wśród przedsiębiorstw z sektora usług najczęściej współpracowały przedsiębiorstwa z województwa podlaskiego (40,5%), a najrzadziej z opolskiego (13,3%). Nieco więcej, bo 36,8% podmiotów z województwa mazowieckiego współpracowało z innymi podmiotami.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 33.Współpraca w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2008-2010 w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie wg województw

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2011, s. 88.

Trzeba jednak generalnie stwierdzić, że co prawda podmioty z województwa mazowieckiego były w czołówce, jeśli chodzi o współpracę, zarówno w przypadku podmiotów przemysłowych, jak i z sektora usług, jednak ich udział w stosunku do wszystkich funkcjonujących przedsiębiorstw w obu przypadkach nie był szczególnie wysoki.
Powyższe omawiane czynniki mogą być postrzegane zarówno jako stymulanty, jak i bariery rozwoju działalności innowacyjnej. Utrudnienie stanowią wówczas, gdy ich stan powoduje zupełne niepodejmowanie żadnej działalności innowacyjnej lub spowalnia taką działalność.
Wyniki wielu badań wskazują na istnienie wielu barier innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Występują one zarówno po stronie otoczenia przedsiębiorstw, jak i w ich wnętrzu. Wśród barier pierwszej grupy najważniejsze znaczenie ma ogólny stan gospodarki, który nie wyzwala dostatecznie sprawnych mechanizmów ssania innowacji przez przedsiębiorstwa. Ograniczony jest również popyt rynkowy, który także nie generuje wystarczającego zapotrzebowania na produkty zaawansowane pod względem technicznym.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Barier wzrostu innowacyjności należy ponadto upatrywać po stronie polityki przemysłowej. W Polsce w ostatnich latach wprowadzano w życie wiele programów mających stymulować działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach. Niestety, jednak nie doprowadziło to do zasadniczego przełomu we wzroście innowacyjności.

Co prawda, analiza literatury dotyczącej innowacji i transferu technologii pozwala na wskazanie szeregu barier ograniczających skalę tych zjawisk w polskiej gospodarce, jednak trudno jest jednoznacznie wskazać na znaczenie poszczególnych barier tym bardziej, że część z nich ma różną wagę dla poszczególnych grup podmiotów. Przykładowo, bariery finansowe są dużo bardziej istotne dla firm mikro i małych, zaś kwestie związane z ochroną własności intelektualnej dla biotechnologii i farmacji niż firm informatycznych.

Jak zauważa M. Brojak-Trzaskowskiej[12]: „za najważniejsze bariery rozwoju innowacyjnego przedsiębiorstw, które *de facto* wynikają z samej istoty i cech innowacji (czasochłonność, koszty i ryzyko opracowania i wdrażania projektów innowacyjnych) uznaje się bariery kapitałowe, tj. wysokie koszty aktywizacji działalności innowacyjnej oraz ograniczony dostęp do źródeł finansowania działalności badawczo-rozwojowej, a także strach przedsiębiorców przed niepowodzeniem, niesprawdzeniem się projektu w praktyce gospodarczej, wynikający z dużego ryzyka związanego z wprowadzaniem zmian innowacyjnych. W grupie czynników ograniczających działalność rozwojową (zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw) znajdują się ponadto: wysokie koszty dostosowania przedsiębiorstw do wymogów rynku wewnętrznego (system podatkowy, przepisy socjalne, przepisy BHP); wysokie koszty harmonizacji polskich norm i standardów, np. jakości, ochrony środowiska; duża konkurencja ze strony dużych przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych (głównie – chociaż nie wyłącznie – w przemysłach pracochłonnych); nieprzejrzyste i często zmieniające się prawo; niestabilność otoczenia, w jakim funkcjonują przedsiębiorstwa; niski poziom inwestycji w branżach naukochłonnych; ograniczony zakres działania badanych przedsiębiorstw; koncentrowanie działalności na rynku lokalnym i krajowym”.

Takie podejście odnoszące się do istotny cech samej innowacji odzwierciedlone zostało w podręczniku Oslo. Wśród barier znajdują się[13]:

1) czynniki ekonomiczne, takie jak wysokie koszty czy brak popytu,
2) czynniki dotyczące danego przedsiębiorstwa, jak na przykład brak wykwalifikowanych pracowników lub brak wiedzy, a także
3) czynniki natury prawnej, jak uregulowania prawne czy przepisy podatkowe.

Bariery w prowadzeniu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w podziale na województwa można zidentyfikować w ramach badań GUS. W przypadku przeszkód dla działalności innowacyjnej w przedsiębiorstwach przemysłowych szczególną uwagę zwraca fakt, że wśród najczęściej wskazywanych były czynniki o charakterze ekonomicznym. Dość często były również wysoko negatywnie ocenianeczynniki rynkowe, następne w kolejności były trudności, które mają swoje źródło w poziomie posiadanej wiedzy.

Jak wynika z tabeli22.,przedstawiciele firm w województwie mazowieckim najczęściej problemów niskiego poziomu wprowadzanych innowacji dopatrują się w zbyt wysokich kosztach innowacji. Na odpowiedź taką wskazał co trzeci badany. Następny w kolejności był brak środków finansowych w przedsiębiorstwie (30,7%). Natomiast co czwarty badany wskazał na brak środków finansowych ze źródeł zewnętrznych (27,0%). Dwa wyróżnione w badaniach czynniki o charakterze rynkowym zostały podobnie ocenione jako istotnie wpływające na trudności we wdrażaniu innowacji przez około 21% badanych. W opinii 17,3% badanych problem stanowi znalezienie partnerów do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej.

[12]M. Brojak-Trzaskowska, *Społeczno-kulturowe determinanty aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw*, referat z konferencji naukowej „Wiedza i innowacje”, 17-18.01.2013, Kraków, www.instytut.info/IVkonf/referaty/Brojak.pdf [23.03.2013].

[13]*Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, OECD, Eurostat, Paryż 2006, s.117.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 22. Przeszkody w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2008-2010 wg województw

Wyszczególnienie	Czynniki ekonomiczne			Czynniki związane z wiedzą				Czynniki rynkowe		Pozostałe czynniki	
	Brak środków finansowych w przedsiębiorstwie lub grupie przedsiębiorstw	Brak środków finansowych ze źródeł zewnętrznych	Zbyt wysokie koszty innowacji	Brak wykwalifikowanego personelu	Brak informacji na temat technologii	Brak informacji na temat rynków	Trudności w znalezieniu partnerów do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej	Rynek opanowany przez dominujące przedsiębiorstwa	Niepewny popyt na innowacje	Brak potrzeby prowadzenia działalności innowacyjnej ze względu na wprowadzenie innowacji w latach poprzednich	Brak popytu na innowacje
	Przedsiębiorstwa, które oceniły znaczenie danego czynnika jako „wysokie" w % ogółu przedsiębiorstw										
Polska	31,8	26,9	34,2	14,6	12,4	11,8	16,7	21,1	21,7	14,4	14,8
Dolnośląskie	32,8	26,7	34,7	15,7	12,3	12,8	17,9	22,0	21,5	13,4	15,0
Kujawsko-pomorskie	30,0	24,5	31,5	14,7	12,6	11,4	15,9	19,2	20,1	13,3	13,5
Lubelskie	38,5	29,9	37,3	16,1	13,4	13,7	19,3	24,2	25,9	14,7	16,4
Lubuskie	35,2	31,3	36,2	17,8	15,0	13,3	18,5	22,3	23,3	17,1	17,1
Łódzkie	30,5	25,5	32,4	13,9	11,3	11,6	16,9	21,4	23,7	14,6	14,6
Małopolskie	28,8	25,7	33,8	14,3	11,5	10,8	15,2	21,7	21,0	14,5	14,3
Mazowieckie	30,7	27,0	33,0	14,9	12,7	11,8	17,3	21,8	21,4	13,6	15,3
Opolskie	30,1	26,3	35,3	15,1	12,8	11,2	16,7	20,9	21,1	15,7	17,3
Podkarpackie	38,5	34,1	38,5	15,5	14,3	13,5	19,3	24,0	23,6	15,4	15,1
Podlaskie	36,0	30,7	39,6	17,4	12,8	11,5	17,1	25,4	24,6	14,3	13,9
Pomorskie	29,6	25,6	33,9	14,1	12,5	12,4	15,8	20,6	21,1	13,8	14,8
Śląskie	30,9	27,0	34,1	13,5	11,4	10,7	15,8	20,3	21,1	13,3	13,5
Świętokrzyskie	34,5	25,3	35,1	13,6	12,2	11,1	15,4	19,8	22,4	15,8	15,3
Warmińsko-mazurskie	34,7	26,4	35,5	15,4	12,9	12,0	16,9	21,3	21,4	16,6	15,4
Wielkopolskie	30,6	25,1	33,3	13,6	12,2	11,4	15,7	19,3	20,0	14,4	14,4
Zachodniopomorskie	33,6	28,2	35,1	15,0	13,8	13,6	18,6	19,3	21,1	16,4	16,2

* dotyczy przedsiębiorstw, które oceniały znaczenie danego czynnika jako „wysokie" w % ogółu przedsiębiorstw
Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2011, s. 248.

W zasadzie wskazania na wysokie bariery w działalności innowacyjnej w województwie mazowieckim w sektorze usług rozkładały się podobnie jak w pozostałych w kraju, co wynika z danych zawartych w tabeli 23. Najwięcej podmiotów wskazało na zbyt wysokie koszty innowacji (24,1%), następne w kolejności były przeszkody związane z brakiem środków finansowych w podmiocie (21,7%), zaś trzeci w kolejności znalazł się brak środków finansowych ze źródeł zewnętrznych (19,3%). Trzeba jednak w tym miejscu podkreślić, że wszystkie te czynniki o charakterze ekonomicznym były rzadziej wskazywane przez podmioty z województwa mazowieckiego, jako istotnie wpływające na działalność innowacyjną, w porównaniu do innych województw.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 23. Przeszkody w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw z sektora usług w latach 2008-2010 wg województw

Wyszczególnienie	Czynniki ekonomiczne			Czynniki związane z wiedzą				Czynniki rynkowe		Pozostałe czynniki	
	Brak środków finansowych w przedsiębiorstwie lub grupie przedsiębiorstw	Brak środków finansowych ze źródeł zewnętrznych	Zbyt wysokie koszty innowacji	Brak wykwalifikowanego personelu	Brak informacji na temat technologii	Brak informacji na temat rynków	Trudności w znalezieniu partnerów do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej	Rynek opanowany przez dominujące przedsiębiorstwa	Niepewny popyt na innowacje	Brak potrzeby prowadzenia działalności innowacyjnej ze względu na wprowadzenie innowacji w latach poprzednich	Brak popytu na innowacje
	Przedsiębiorstwa, które oceniły znaczenie danego czynnika jako „wysokie" w % ogółu przedsiębiorstw										
Polska	24,1	21,3	27,4	13,2	12,3	11,4	14,5	19,1	18,4	14,0	15,1
Dolnośląskie	25,8	22,1	28,7	13,9	13,5	12,2	13,7	20,1	18,2	13,8	15,4
Kujawsko-pomorskie	22,9	22,5	26,1	14,8	12,5	10,4	17,8	19,3	17,3	14,4	14,1
Lubelskie	26,9	22,5	28,6	15,8	14,8	14,0	16,5	20,4	18,1	18,0	16,1
Lubuskie	26,2	24,5	31,4	12,4	12,6	12,8	17,4	25,2	20,1	14,0	16,4
Łódzkie	24,3	21,0	26,7	14,1	11,8	11,1	14,6	18,7	20,0	15,8	16,0
Małopolskie	24,3	21,1	28,9	12,8	13,1	11,8	13,9	22,3	19,0	13,3	14,5
Mazowieckie	21,7	19,3	24,1	11,8	10,9	10,6	12,9	17,4	16,9	13,8	14,8
Opolskie	24,3	20,8	25,6	9,9	11,6	9,9	11,6	15,9	13,4	15,7	12,9
Podkarpackie	29,5	24,6	31,8	15,3	13,8	11,8	14,5	20,6	19,9	12,3	13,0
Podlaskie	20,0	16,9	25,2	11,2	12,1	11,6	14,0	16,2	17,8	13,4	14,9
Pomorskie	24,3	21,4	28,5	15,1	13,5	12,8	17,2	20,5	20,4	16,0	15,3
Śląskie	26,3	22,1	28,3	14,2	12,4	12,0	14,9	19,8	19,8	13,2	16,1
Świętokrzyskie	21,9	20,0	29,1	10,9	12,1	9,1	13,0	17,7	16,3	14,9	16,7
Warmińsko-mazurskie	23,5	23,0	30,7	13,2	11,9	12,4	17,9	17,9	19,4	11,5	14,5
Wielkopolskie	23,3	21,8	27,1	12,4	11,5	10,0	12,9	17,5	18,1	12,9	14,0
Zachodniopomorskie	25,3	22,0	31,6	13,7	13,7	13,4	18,9	19,6	19,5	15,1	18,7

* dotyczy przedsiębiorstw, które oceniały znaczenie danego czynnika jako „wysokie" w % ogółu przedsiębiorstw
Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2011, s. 249.

Druga relatywnie ważna grupa czynników ograniczających wprowadzanie innowacji w sektorze usług w opinii badanych przedstawicieli firm z województwa mazowieckiego odnosiła się do aspektów rynkowych. Problemem jest z jednej strony rynek opanowany przez dominujące przedsiębiorstwa (17,4%), z drugiej zaś niepewny popyt na innowacje (16,9%). Bariery związane z poziomem wiedzy były dość nisko oceniane przez badanych. W tym przedstawiciele przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego nieco częściej wskazywali na brak wykwalifikowanego personelu (11,8%), a rzadziej na brak informacji na temat technologii (10,9%), czy rynków (10,6%). W porównaniu do powyższych częściej wskazywany był problem, jakim jest trudność w znalezieniu partnerów do współpracy w zakresie działalności innowacyjnej (12,9%) (tabela 23.).
Na podstawie powyższych analiz stwierdzić można, że przedstawiciele przedsiębiorstw przemysłowych z województwa mazowieckiego częściej niż usługowych,wskazywali na trudności odnoszące się do czynników ekonomicznych, co może wynikać z charakteru samych innowacji w przemyśle. Jednocześnie relatywnie wyżej oceniali wpływ czynników rynkowych, które stanowiły poważne utrudnienie we wdrażaniu innowacji dla co piątego badanego. Ponadtodostrzegają oni większe trudności w znalezieniu partnerów do współpracy. Przedsiębiorstwa usługowe także często wskazywały na czynniki ekonomiczne i rynkowe. Jednocześnie jednak w ich przypadku z grupy czynników związanych z wiedzą w zasadzie żaden nie stanowił znaczącego problemu w prowadzeniu działalności innowacyjnej.
Generalnie trudno o wyniki badań ukazujących stan oddziaływania różnych rodzajów barier działalności innowacyjnej na podmioty z województwa mazowieckiego, w tym jeszcze

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

trudniej o takie, które odnoszą się tylko do sektora MŚP. Jak wynika z podsumowania badań i analiz prowadzonych w projekcie RIS MAZOVIA[14], jako bariery wdrażania innowacji w badanych firmach z województwa mazowieckiego wyróżniono następujące:

- wysokie wydatki (74,5% badanych firm);
- znalezienie lub zmobilizowanie zasobów finansowych (% wskazań nie podano);
- wysokie ryzyko ekonomiczne (46,3%);
- standardy, przepisy prawa (25,2%);
- brak wykwalifikowanej siły roboczej (15,8%);
- brak akceptacji ze strony klientów (15,8%);
- niedostatek informacji technologicznej (14,7%);
- brak doświadczenia we współpracy w sieciach (13,7%);
- niedostateczna informacja o rynku (11,7%);
- dostęp do państwowych instytucji B+R (7,4%);
- przeszkody wewnętrzne (3,2%).

Można podsumować, iż najważniejszymi wewnętrznymi barierami wprowadzania na szerszą skalę innowacji są takie czynniki, jak: brak środków finansowych zarówno ze źródeł wewnętrznych, jak i zewnętrznych, wysokie koszty wprowadzania innowacji oraz wysokie ryzyko związane z prowadzeniem działalności innowacyjnej. Natomiast wśród barier zewnętrznych należy wymienić: ogólny stan gospodarki, który nie wyzwala dostatecznie sprawnych mechanizmów ssania innowacji przez przedsiębiorstwa, brak wystarczającego zapotrzebowania na produkty zaawansowane pod względem technicznym, nieskuteczność polityki przemysłowej i innowacyjnej państwa. Warto do tych czynników dodać także mimo wszystko niedostateczny (choć stosunkowo wysoki w skali kraju) poziom współpracy z innymi podmiotami.

5.2. Czynniki determinujące innowacyjność sektora MŚP w województwie mazowieckim

Badania przedsiębiorstw metodą CATI pozwoliły na ustalenie czynników determinujących poziom innowacyjności. Przeanalizowano czynniki, które sprzyjają temu rozwojowi innowacyjności, jak i te, które są swego rodzaju barierami. Respondenci mogli ocenić podane czynniki w skali od -2 do +2, gdzie -2 oznaczało bardzo duży negatywny, zaś +2 duży pozytywny wpływ na możliwości wprowadzania innowacji w badanych podmiotach. Oceny czynników zaprezentowano w tabeli 24.

Tabela 24. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego

Lp.	Czynniki determinujące poziom innowacyjności przedsiębiorstw	Średnia ocena
1.	Wysoko wykwalifikowani pracownicy / personel	0,8
2.	Współpraca z innymi firmami i instytucjami	0,7
3.	Własna baza badawczo-rozwojowa	0,4
4.	Informacja o pojawieniu się nowych technologii	0,4
5.	Informacja o źródłach zakupu najnowszych maszyn, technologii	0,3
6.	Obecna skala prowadzonej działalności	0,3
7.	Istniejący park maszynowy	0,2
8.	Aktualna informacja o zmianach na rynku zbytu	0,1
9.	Wysoki stopień ryzyka działalności innowacyjnej	-0,2

[14] *Podsumowanie fazy wyników badań i analiz, Innowacyjne Mazowsze*, RIS Mazovia Regionalna Strategia Innowacji, wrzesień 2006.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

10.	Wysokie koszty innowacji	-0,2
11.	Aktualne formy wsparcia ze strony państwa	-0,3
12.	Niedobór wiedzy technicznej	-0,4
13.	Wysoki stopień niepewności zbytu	-0,4
14.	Łatwość kopiowania innowacji przez konkurentów	-0,4
15.	Niedobór funduszy rządowych	-0,5
16.	Wysokie oprocentowanie kredytów oraz trudności w ich uzyskaniu	-0,5
17.	Brak własnych zasobów finansowych	-0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Pozytywnie ocenieni zostali przede wszystkim wysoko wykwalifikowani pracownicy przedsiębiorstw (średnia ocena 0,8%). Szczególną uwagę zwraca fakt, że drugim w kolejności pozytywnie ocenionym czynnikiem była współpraca z innymi podmiotami, które mogą być przedsiębiorstwami z i spoza branży, jak i instytucjami wspierającymi działalność firmy. Poza tym respondenci uważają, że czynnikiem, który ma wpływ pozytywny jest posiadana własna baza badawczo-rozwojowa (ocena 0,4).

Nad czynnikami będącymi pozytywnymi determinantami wprowadzania innowacji w badanych firmach przeważały jednak te, które zostały ocenione negatywnie. Wśród barier rozwoju innowacyjności w badanych podmiotach wskazywane były przede wszystkim ograniczone środki finansowe. Czynnik ten uzyskał najniższą średnią ocenę wynoszącą -0,6. Dwie kolejne bariery również dotyczyły zagadnień finansowych. Przedsiębiorcy twierdzą, że problemem są zbyt wysokie oprocentowanie kredytów, jak i trudności w ich pozyskaniu. Z drugiej zaś strony wskazują na ograniczone fundusze rządowe, które mógłby być przeznaczone na wspieranie podmiotów w prowadzeniu działalności innowacyjnej. Oba czynniki zostały ocenione na poziomie -0,5. Niepokój badanych podmiotów budzi również fakt, zresztą nie bez powodu, że innowacyjne rozwiązania często mogą zostać łatwo skopiowane przez konkurencję (ocena -0,4). Podobnie negatywnie oceniony został wysoki stopień niepewności zbytu produktów. Wiele podmiotów martwi również niedobór wiedzy technicznej.

Zarówno wysokie koszty innowacji, jak i znaczny stopień ryzyka związanego z podejmowaniem tego typu działań okazały się nie być wysoko negatywnie oceniane przez respondentów. Wydaje się zatem, że zdają oni sobie sprawę z faktu, że tego rodzaju aktywność często jest kosztowna. To jednak nie oznacza, że nie warto podejmować tego rodzaju trudu.

Także odpowiedzi podmiotów zlokalizowanych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy wskazują, że przede wszystkim czynnikiem pozytywnie wpływającym na działalność innowacyjną jest własny personel i jego poziom wykwalifikowania (ocena 0,7) (tabela 25.). Pozytywnie wypowiadają się również o współpracy z innymi podmiotami, dzięki której następuje dzielenie się wiedzą i możliwe jest wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań. Czynnik ten został oceniony na poziomie 0,7.

Negatywnie oceniane czynniki to przede wszystkim – zresztą podobnie, jak i w przypadku analizy próby dla całego województwa – zagadnienia odnoszące się do finansowania działalności innowacyjnej. Szczególnym problemem jest brak własnych środków finansowych. Został on oceniony na poziomie -0,5 przez podmioty z OMW i -0,7 przez te spoza niego (tabela 25.). Cechą charakterystyczną polskich MŚP jest fakt opierania swojej działalności na własnych zasobach finansowych. Jest to najbardziej popularne źródło finansowania różnych inwestycji przez przedsiębiorstwa. Z drugiej strony podmioty oczekują na wsparcie także środkami z budżetu państwa. Te jednak także oceniane są jako raczej negatywnie wpływające w chwili obecnej na realizację polityki innowacyjnej przez mazowieckie przedsiębiorstwa z sektora MŚP. Niedobór funduszy rządowych oceniony został na poziomie -0,5 przez przedstawicieli firm z OMW i -0,7 spoza niego. Podmioty z pierwszej grupy relatywnie niżej oceniły także inny czynnik, jakim jest niedobór wiedzy technicznej (ocena -0,5). Natomiast dla przedsiębiorstw spoza Obszaru Metropolitalnego

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Warszawy innym również odnoszącym się do aspektów finansowych problemem jest wysokie oprocentowanie kredytów oraz trudność w ich uzyskaniu (ocena -0,7).

Tabela 25. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw wg OMW Warszawy i poza nim

Lp.	Czynniki determinujące poziom innowacyjności przedsiębiorstw	OMW	poza OMW
1.	Wysokie koszty innowacji	-0,2	-0,3
2.	Brak własnych zasobów finansowych	-0,5	-0,7
3.	Niedobór wiedzy technicznej	-0,5	-0,4
4.	Istniejący park maszynowy	0,2	0,4
5.	Informacja o źródłach zakupu najnowszych maszyn, technologii	0,2	0,4
6.	Informacja o pojawieniu się nowych technologii	0,4	0,5
7.	Wysoko wykwalifikowani pracownicy / personel	0,8	0,8
8.	Własna baza badawczo-rozwojowa	0,2	0,3
9.	Wysoki stopień ryzyka działalności innowacyjnej	-0,2	-0,2
10.	Obecna skala prowadzonej działalności	0,2	0,4
11.	Wysoki stopień niepewności zbytu	-0,4	-0,5
12.	Aktualna informacja o zmianach na rynku zbytu	0,1	0,2
13.	Łatwość kopiowania innowacji przez konkurentów	-0,3	-0,5
14.	Współpraca z innymi firmami i instytucjami	0,7	0,7
15.	Niedobór funduszy rządowych	-0,5	-0,7
16.	Wysokie oprocentowanie kredytów oraz trudności w ich uzyskaniu	-0,4	-0,7
17.	Aktualne formy wsparcia ze strony państwa	-0,3	-0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W zasadzie analiza podmiotów z podziałem na wszystkie subregiony województwa mazowieckiego wskazuje na dość podobne czynniki, które zostały uznane przez badane przedsiębiorstwa jako sprzyjające lub nie prowadzeniu działalności innowacyjnej analizowanej w całym województwie (tabela 26.). Przede wszystkim najbardziej pozytywnie ocenianym był w każdym z subregionów wysoko wykwalifikowany personel. Został on oceniony przez przedsiębiorstwa w skali od 0,6 do 0,9. Natomiast na drugim miejscu znalazła się współpraca z innymi firmami i instytucjami.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 26. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw wg subregionów województwa mazowieckiego

Lp.	Czynniki determinujące poziom innowacyjności przedsiębiorstw	Subregiony					
		warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
1.	Wysokie koszty innowacji	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,3
2.	Brak własnych zasobów finansowych	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	-0,8	-0,8
3.	Niedobór wiedzy technicznej	-0,4	-0,3	-0,5	-0,2	-0,4	-0,4
4.	Istniejący park maszynowy	0,2	0,4	0,0	0,4	0,3	0,4
5.	Informacja o źródłach zakupu najnowszych maszyn, technologii	0,2	0,3	0,1	0,5	0,4	0,4
6.	Informacja o pojawieniu się nowych technologii	0,4	0,5	0,3	0,5	0,5	0,5
7.	Wysoko wykwalifikowani pracownicy / personel	0,6	0,9	0,8	0,9	0,8	0,8
8.	Własna baza badawczo-rozwojowa	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3
9.	Wysoki stopień ryzyka działalności innowacyjnej	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,2
10.	Obecna skala prowadzonej działalności	0,3	0,2	0,1	0,5	0,4	0,5
11.	Wysoki stopień niepewności zbytu	-0,2	-0,4	-0,5	-0,3	-0,6	-0,5
12.	Aktualna informacja o zmianach na rynku zbytu	0,2	0,0	0,1	0,4	0,1	0,2
13.	Łatwość kopiowania innowacji przez konkurentów	-0,2	-0,4	-0,4	-0,5	-0,6	-0,4
14.	Współpraca z innymi firmami i instytucjami	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
15.	Niedobór funduszy rządowych	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,7	-0,8
16.	Wysokie oprocentowanie kredytów oraz trudności w ich uzyskaniu	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,9
17.	Aktualne formy wsparcia ze strony państwa	-0,2	-0,5	-0,3	-0,4	-0,2	-0,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Zwraca przy tym uwagę, że obok powyższych przedstawiciele podmiotów z subregionu warszawskiego zachodniego wskazywali także na pozytywny wpływ na wprowadzenie innowacji w ich przedsiębiorstwach czynnika, jakimjest posiadanie bieżącej informacji o pojawianiu się nowych technologii. Również w przypadku podmiotów z innych regionów był on oceniany relatywnie wysoko.

Negatywny wpływ na wdrażanie innowacyjnych zmian w poszczególnych subregionach ma brak własnych zasobów finansowych. Przede wszystkim szczególnie nisko oceniony na poziomie -0,8 został przez firmy z subregionów ostrołęcko-siedleckiego i ciechanowsko-płockiego. Nieco lepiej oceniły go podmioty z subregionu warszawskiego zachodniego. Podobnie jak dla całej populacji, tak i w rozbiciu na subregiony widoczna jest istotnie negatywna ocena niedoboru funduszy rządowych. Czynnik ten został oceniony w skali od -0,3 w subregionie warszawskim zachodnim do -0,8 w ciechanowsko-płockim, czy -0,7 w ostrołęcko-siedleckim. Poza tym na niekorzystny wpływ niedoboru wiedzy technicznej wskazały przedsiębiorstwa z subregionu warszawskiego zachodniego (ocena -0,4) oraz miasta stołecznego Warszawy (ocena -0,5). Podmioty z subregionów ciechanowsko-płockiego, ostrołęcko-siedleckiego i radomskiego negatywnie oceniły także wpływ wysokiego procentownia kredytów i trudności, jakie wiążą się z ich pozyskaniem. Oceny te wyniosły odpowiednio -0,9, -0,7 oraz -0,5. Wśród negatywnie ocenianych czynników przez podmioty z subregionu warszawskiego wschodniego, oprócz już wcześniej wskazywanych, było niezadowolenia generalnie z aktualnie oferowanych przez państwo form wsparcia we wdrażaniu rozwiązań innowacyjnych (ocena 0,5).

Podsumowując można uznać, że co prawda część analizowanych czynników ocenianych pozytywnie czy negatywnie była taka sama dla całej badanej próby, jednakżepodmioty

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

z subregionów ciechanowsko-płockiego, ostrołęcko-siedleckiego oraz radomskiego przede wszystkim częściej niż inne odczuwają niedobory finanse niezbędne do wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Podmioty z warszawskiego wschodniego poza powyższymi mają wątpliwości, co do właściwego dopasowania i poziomu form wsparcia ze strony państwa skierowanego na wspieranie rozwoju działalności innowacyjnej. Natomiast przedstawiciele MŚP z warszawskiego zachodniego i miasta Warszawy raczej częściej niż inne podmioty wskazują na niedobór wiedzy technicznej niezbędnej do wdrożenia innowacyjnych rozwiązań.

Co zwraca szczególną uwagę to fakt, że przedstawiciele przedsiębiorstw i innych instytucji uczestniczący w spotkaniach FGI i panelu ekspertów przede wszystkim skupiali się na czynnikach negatywnie wpływających na innowacyjność mazowieckiego sektora MŚP, mimo wielokrotnie pojawiających się w trakcie dyskusji pytań o czynniki rozwoju także o charakterze pozytywnym. Ponadto trzeba stwierdzić, iż uczestnicy podkreślali, że przy obecnym dość niskim poziomie innowacyjności sektora trudno wskazywać na czynniki, które oddziaływałyby na konkretne branże, gdyż tak naprawdę występuje kilka kluczowych barier, które są istotne w zasadzie dla wszystkich podmiotów z sektora MŚP, bez względu na rodzaj prowadzonej działalności.

Uczestnicy spotkania FGI z subregionu warszawskiego wschodniego uznali, że poziom innowacyjności jest determinowany przede wszystkim zasobnością kapitałową subregionalnych przedsiębiorstw. Ci przedstawiciele sektora MŚP chcący podjąć działalność innowacyjną natrafiają na problem luki finansowej – nie dysponują własnymi zasobami, sektor bankowy udziela kredytów/pożyczek przede wszystkim na obrót lub inwestycje w środki trwałe, a sektor inwestorów kapitałowych nie jest w Polsce rozwinięty. Postulowano tworzenie wspieranych publicznymi środkami funduszy pożyczkowych / poręczeniowych nastawionych na inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia. Jak stwierdził jeden z uczestników: *„Generalnie sektor MŚP nie ma pieniędzy na badanie i rozwój”,* a jak zauważył inny: *„Na pewno też wynika to z obawy, prawda, że jest to ryzykowne przedsięwzięcie. Inwestowanie niekoniecznie może dać zwrot określony”.*

Jeśli chodzi o bariery finansowe to uznano, że skłonność sektora bankowego do finansowania działalności innowacyjnej jest bardzo ograniczona. Jeden z uczestników badań zauważył: *„Ja mogę powiedzieć, bo to ciągle przerabiam z nimi. Skłonność nie, absolutnie to jest porażka. Rzecz nie może polegać tylko na tym, że wywalczymy tylko te 80 miliardów złotych, bo teraz trzeba to zaimplementować sensownie.” Jednak z drugiej strony problem ten wiąże się także z „brakiem tolerancji ryzyka przez podmioty decydujące o przyznaniu dofinansowania. I co prawda faktem z jednej strony jest, że biznes polega na ryzyku i każdy przedsiębiorca o tym wie, że każde podjęcie działalności gospodarczej wiąże się z ryzykiem…., natomiast administracja bardzo tego nie lubi i najchętniej miałaby wszystko, chciałaby znać każdy biznes od początku do końca z cyferkami. Tak nie może to działać, ale powiem szczerze, nie wierzę, żeby się to dało zwalczyć.”*

Obok braku środków finansowych na prowadzenie własnych prac badawczo-rozwojowych, innym poważnym problemem jest po prostu „brak czasu”. W firmach mikro i małych zarządzający są zbyt mocno „*uwikłani w bieżące zarządzanie firmą*” i nie znajdują czasu na poszukiwanie nowych rozwiązań. Najlepszym źródłem nowej myśli technicznej są duże przedsiębiorstw – klienci MŚP. Dotyczy to zarówno podwykonawców, jak i usługodawców. Aby utrzymać się na rynku firmy muszą zapewnić swoim klientom rozwiązania na najwyższym poziomie technologicznym. Z tym, że transfer wiedzy odbywa się wyłącznie, zdaniem dyskutantów, z potrzeby bycia konkurencyjnym, a nie jest w żaden sposób ułatwiany czy też stymulowany przez firmy duże będące klientami. Nie ma w województwie zjawiska świadomej polityki dyfuzji innowacyjnych rozwiązań stymulowanej przez firmę dużą. Odbywa się to w trakcie zwykłej gry rynkowej, w której pokonuje się konkurenta do kontraktu podwykonawczego lepszą ceną przy zagwarantowaniu wymaganych standardów.

Inną kwestią jest sama skala działalności podmiotów. Uczestnicy jednego ze spotkań FGI stwierdzili, że podejmowanie działalności innowacyjnej jest tym częstsze, im większa jest firma. Przedsiębiorstwamikro mają bardzo ograniczone możliwości inwestowania

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

w innowacje. Niejednokrotnie nie są w stanie nawet pokryć wkładu własnego, co m.in. wynika z trudności w dostępie do zewnętrznego kapitału o charakterze zwrotnym (kredyty/pożyczki). Dla dużych firm innowacyjność częściej stanowi filozofię działania i źródło przewag konkurencyjnych. Jak zauważył jeden z uczestników: *„Natomiast większe przedsiębiorstwa i bardzo duże znacznie łatwiej wchodzą w takie rozwiązania, bo z kolei one na swoim poziomie konkurowania widzą, że to jest jedyna szansa na podniesienie własnej jakości, wyróżnienia się, że ktoś wykazuje mniejszą możliwość zdywersyfikowania swojej działalności albo mniejszą, albo większą i teraz kwestia jest taka, że jeśli jest większa możliwość zdywersyfikowania i pójścia w kierunku jakiegoś ryzykownego rozwiązania innowacyjnego, tym łatwiej będzie mu zadedykować ten kapitał czy własny, często są to środki unijne, ale z wkładem własnym oraz w połączeniu z jakimiś innymi dodatkowymi podmiotami."*

Pojawiały się opinie, iż innowacyjność przedsiębiorstw warszawskich jest nawet mniejsza niż podmiotówz innych regionów kraju, na co miałoby wpływać przekonanie ich właścicieli o posiadaniu przewag nad konkurencją wynikających z samego faktu prowadzenia działalności w stolicy: *„Także, jeśli bym mówił o Warszawie, to raczej z taką obawą, że tutaj jest gorzej, że przedsiębiorstwa są przyzwyczajone, że jesteśmy w Warszawie, że jesteśmy wspaniali, wszystko chodzi cacy, w związku z tym nie musimy tego robić, a tam oni wiedzą, że muszą konkurować na rynku w przyszłości, bo rynek się nieprawdopodobnie szybko zmienia, szczególnie w technologiach informatycznych i w tym, co one zmieniają w takich regułach biznesowych. Muszę się też z Panami zgodzić, że poza Warszawą w tym w miastach małych, dużych tam jest bojaźń o pracę i tam wartościowe jednostki, nie ma jeszcze korporacji, korporacje ich nie psują, nie odmóżdżają i to rzeczywiście tak jest."*

Zasada, że „w Warszawie i jej okolicy jest łatwiej" sprawia, że cierpi na tym szczególnie działalność innowacyjna firmy sektora MŚP zlokalizowanych w jej pobliżu, bo *„…w małych miastach ludzie jak Panowie powiedzieli muszą walczyć i mają możliwości do zdobywania nowego rynku, żeby przetrwać. Nawet małe podmioty prowadzące działalność gospodarczą rozsądną są w stanie wygenerować na bardzo prostych czynnościach bardzo dużo przychodów w stosunku do tego, co jest poza Warszawą. I tutaj jest jedna z głównych przyczyn, że im się nie opłaca wbrew pozorom podejmować innowacyjnych przedsięwzięć, ponieważ prosty biznes polegający na wytwarzaniu nawet prostych elementów czy usług powoduje uzyskanie przychodu rzędu kilkunastu czy kilkudziesięciu tysięcy."*

Jednak z drugiej strony wskazywano, iż barierą w rozwoju innowacyjności w Warszawie są wysokie koszty związane np. z wynajmem powierzchni, wynagrodzeniami pracowników: *„Warszawa jest specyficznym miejscem, tutaj jest dużo korporacji, niestety są wysokie czynsze lokalowe, czyli mała firemka jak ma sobie włożyć tokarkę to właściwie nie ma gdzie jej postawić, poza tym garażem słynnym. W Warszawie jest trudno o dobrych pracowników, gdyż oni siedzą w korporacjach i znacznie drożsi są, chcieliby zarabiać 30 tysięcy i nie przychodzić do pracy."*

Natomiast innym problemem innowacyjności firm z Warszawy jest fakt, że zagraniczne koncerny, które mają w Warszawie swoje siedziby, jednak prowadzą prace badawczo-rozwojowe w krajach swoich central: *„Też z doświadczenia powiem, że miałem co najmniej 2 takie przypadki, kiedy głęboko zaawansowane rozmowy, kiedy miały prowadzić do wdrożenia naszych rozwiązań z kolei skończyły się tym, że 'wyciśnięto z nas informacje jak z cytryny' i okazało się później, że zostały one przekazane do centrum gdzieś tam daleko za granicą tej korporacji."*

Szczególnie jednak uczestnicy spotkań FGI zwrócili uwagę na brak współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami naukowymi i specyfikę tego rodzaju działań. Z jednej strony można stwierdzić, że tej współpracy jest po prostu za mało, z drugiej zaś jak zauważono:*„…jeszcze mniej potrafi rozmawiać z tymi uczelniami. Z uczelnią jest rozmowa trudna, wielu profesorów, doktorów, docentów, zaręczam wam, nigdy nie widziało zakładu produkcyjnego. To jest pierwszy podstawowy problem. Oni mają tę ścieżkę rozwoju uczelnia - doktorat - studia doktoranckie - asystent itd. habilitacja, do widzenia, zakład jest pomijany. Więc oni czują wstręt i czują taki niedosyt, nie są zobowiązani do tego, żeby mieć*

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

jakiekolwiek kontakty i wykazywać się w tych kontaktach, czyli ich trzeba mocno zmotywować, żeby w ogóle pojawili się tutaj. Po pierwsze nie mają tej motywacji, po drugie nie mają i to wypłynęło u nas żadnych doświadczeń z wdrożeniem."

Inne spojrzenie na tę kwestię odnosi się do faktu, że „*MŚP nie stać na podjęcie współpracy z uczelniami*". Oficjalne kontrakty z uczelnią są w opinii przedsiębiorców poza ich zasięgiem ze względu na wysokie koszty. Często rozwiązaniem jest wynajęcie eksperta w tak zwanej „szarej strefie" uczelnianej. Jednak i tu często koszt pracy eksperta jest barierą podjęcia takiej współpracy. Przedstawiciel firm z subregionu radomskiego powiedział: *„…My nie zapłacimy za takie badania, które uczelnia może robić rok, dwa lub trzy, a godzina pracy naukowca kosztuje 250 zł za godzinę, bo nas na to nie stać. To my wolimy kupić maszyny….".*

Jednakże wielokrotnie podnoszony problem ograniczonej współpracy z uczelniami to nie wszystko. Zwrócono uwagę na jeszcze jedną kwestię, jaką jest niski potencjał uczelni. Przedstawiciele różnych środowisk uczestniczący w badaniach w subregionie radomskim przede wszystkim wskazali na przeszkody systemowe: instytut badawczy, do którego się zwrócono o pomoc w rozwiązaniu problemu technologicznego odmówił współpracy, bowiem poświęcenie czasu na rozwiązanie go, a był to problem natury technicznej, a nie „naukowy", nie zaowocowałoby odpowiednimi publikacjami, a z tego rozliczane są jednostki naukowe.

Niski potencjał przejawia się, jak zauważyli uczestnicy spotkania FGI w subregionie ostrołęcko-siedleckim, również w zbyt małej skali działania uczelni. Przedstawiciele uczelni obecni na spotkaniu potwierdzali, że w chwili obecnej nawet kształcenie zawodowe nie jest możliwe bez współpracy z przemysłem. A wcale nie jest lepiej, gdy chodzi o uczelnie wyższe, które przeważnie nie dysponują takim sprzętem, jaki posiadają nowoczesne firmy. To jednak nie musi być barierą dla innowacyjnych przedsiębiorstw. Wiedzy eksperckiej można poszukiwać w pobliskiej Warszawie. Co za tym idzie, sytuacja wygląda tak, jak to ma miejsce na przykład w subregionie radomskim, że szkoły wyższe nie dostarczają kadr do wiodących branż w subregionie. Paradoksalnie, przy obecnej dostępności środków na szkolenia z Europejskiego Funduszu Społecznego, radomscy przedsiębiorcy we współpracy z Radomską Izbą Przemysłową, „wykładają" własne środki na stworzenie kierunków szkolących młodych ludzi w zawodach, których poszukują pracodawcy z subregionu.

Problemem jest bowiem fakt, iż *„…uczelnia jest w zasadzie zamkniętym, hermetycznym środowiskiem, bardzo mało osób z uczelni przechodzi do produkcji. Stąd te problemy z wdrożeniem. W zasadzie albo ci ludzie nie wiedzą, jak się wdraża, albo w przypadku tego, gdy mają, bo mają sporo grantów, zdarza się również tak, że potrafią powiedzieć, niestety, ale bardzo dużo jest tego. Ale problemem, o którym też Pan powiedział,* [jest to]*że są z kolei zarobieni 'od środka', bo kiedyś też pracowałem na uczelni, wygląda to tak, że specjalnie pracownicy uczelni chcą mieć jak najwięcej godzin dydaktycznych, bo wiadomo, że każda godzina to są dodatkowe pieniądze, co z kolei potem powoduje, że w niektórych grantach, zwłaszcza w tych, które im są nie na rękę, nie chcą brać udziału."*

Dyskutanci wskazywali też na nieprzygotowanie naukowców do pracy w trybie projektowym. Pracownicy naukowi nie są zorientowani na rezultaty i terminy. Prace badawcze traktują jako proces ciągły, a brak praktycznych rezultatów nie jest w ich odczuciu porażką działań badawczych.

Jeden z uczestników spotkania fokusowego podkreślił też, że ważnym warunkiem podjęcia współpracy przemysł – nauka jest zmotywowanie naukowców do rozwiązywania problemów przedsiębiorców. Jego zdaniem, motywacja ta jest większa np. na uczelniach poznańskich niż warszawskich. W opinii przedstawiciela jednej z mazowieckich firm jednak na szczęście dla przedsiębiorców, dzięki lepszym połączeniom drogowym i nowym środkom komunikacji, współpraca z sektorem nauki nie musi dotyczyć najbliżej zlokalizowanych uczelni. Przedstawiciel IOB z subregionu ostrołęcko-siedleckiego powiedział: *„…ja widziałem rozmowę przedsiębiorcy, który chciał realizować badania z jednym profesorem i drugim profesorem – oni nie mogli się dogadać. Przedsiębiorca zgłaszał swoje konkretne potrzeby:*

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

ja bym chciał to i to i to, a profesor powiedział, że najpierw musi powstać program badania i jak już powstanie plan badania, to wtedy on powie, ile to może kosztować."

Z drugiej strony w subregionie warszawskim wschodnim rozmówcy wskazywali przede wszystkim na niedostateczną kooperację przedsiębiorstw z innymi podmiotami – zarówno z innymi przedsiębiorstwami, jak i z sektorem nauki. Jeżeli chodzi o działające na tym terenie jednostki naukowe, to rozmówcy wskazywali na Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN, Instytut Wysokich Ciśnień PAN (oddział) oraz Centrum Badań Jądrowych. Przy okazji zwrócono uwagę, że innym problemem jest niska skłonność przedsiębiorców do współpracy z różnymi podmiotami, w tymteż np. zrzeszania się w izbach gospodarczych.

Przyczyn tego stanu rzeczy poszukiwali także rozmówcy z subregionu ciechanowsko-płockiego, który zauważyli, że Park Technologiczny z Płocka chociaż w opinii badanych powinien łączyć działania wszystkich podmiotów i władz z subregionu, to okazuje się, że tego nie robi. Przyczyną w opinii uczestników jest to co nazywali „zaściankowością", czyli jest to problem niskiego kapitału społecznego. W opinii uczestników władze samorządowe nie mają wizji i energii do przeprowadzenia prawdziwych, a nie pozorowanych zmian, a mieszkańcy regionu postrzegają region jako nie stwarzający szans rozwoju i są „*zapatrzeni w stolicę*". Obiektywną trudnością w rozwoju jest brak dobrego skomunikowania Płocka z „*resztą świata*".

Jako czynnik, który mógłby pozytywnie oddziaływać na stan innowacyjności warszawskich i nie tylko firm, wskazano potrzebę stworzenia w Warszawie Parku Technologicznego. Dlatego, że obecnie zainteresowanych przedsiębiorców: „*Nie ma ich nawet gdzie wysłać, bo park technologiczny to byłby całkiem ciekawy pomysł na start albo coś jakieś zaplecze dla tych, którzy kończą studia i niekoniecznie chcą iść od razu do korporacji. Mają świetny pomysł, część idzie do korporacji, uciekają za granicę, bo tam są większe pieniądze. Ale są tacy, którzy chcieliby bardzo swój produkt rzeczywiście wdrożyć i jakoś firmę uruchomić, ale do tego potrzebne są uwarunkowania. A w Warszawie, o dziwo, wbrew pozorom właśnie nie ma takich uwarunkowań."*

Przy okazji rozmowy o współpracy przedsiębiorstw z innymi podmiotami podkreślano w trakcie jednej z rozmów siłę potencjału badawczo-rozwojowego województwa mazowieckiego. A konkretnie Warszawy, w której zlokalizowanych jest około 25% krajowych jednostek naukowych, jednak potencjał ten nie jest w pełni wykorzystywany – współpraca z sektorem gospodarki jest niewystarczająca.

Uczestnicy spotkania wskazywali, iż Polska ciągle traktowana jest przez zagranicznych inwestorów jako rezerwuar taniej siły roboczej. Zatem problemem hamującym rozwój innowacyjności sektora MŚP jest fakt, że większość firm działających w mazowieckich subregionach to podwykonawcy, czasami podwykonawcy podwykonawców. Przy takich formach współpracy nie ma praktycznie miejsca na kreatywność i własne działania B+R. Co prawda, jeden z przedstawicieli firmy z sektora MŚP uczestniczący w spotkaniu podkreślił, że park maszynowy przedsiębiorstw, które utrzymały się i okrzepły po kryzysie 2008/2009 dorównuje nowoczesnością rozwiązaniom światowym, to jednak takich podmiotów jest niewiele. Jak zauważył przedstawicielsektora MŚP z subregionu radomskiego: „*…ci, co przetrwali zaczęli inwestować w nowoczesne technologie i wchodzą na wyższy poziom. Rozwój wymusza rynek, firmy wprowadzały nowoczesne systemy zarządzania, nowsze maszyny, systemy jakości, reżimy wykonawcze – rozwój następował w sferze zarówno organizacyjnej, jak i technologicznej."*

Uznano jednak, że lepsza sytuacja jest w firmach świadczących usługi o charakterze technologicznym. Przedstawiciel firmy dostarczającej oprzyrządowanie narzędziowe na potrzeby produkcyjne dużego przedsiębiorstwa podkreślał, że stosowane przez jego podmiotwewnętrzne rozwiązania technologiczne przy produkcji narzędzi są unikalne i bazują na wypracowanym przez lata *know-how*. W tego rodzaju firmach poszukuje się nowych rozwiązań technologicznych również we współpracy z naukowcami.

Zauważono, że problemem Warszawy jest generalnie najniższy w województwie potencjał, jeżeli chodzi o rozwój przemysłu, na co wpływ mają koszty pracy, koszty powierzchni i ograniczenia związane z brakiem dużych terenów pod inwestycje, czy zaostrzone normy

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

dotyczące emisji zanieczyszczeń czy hałasu. Co za tym idzie: „*Ma Pan rację, bo żaden przemysł taki tradycyjny w Warszawie nie ma racji bytu. Nawet ta fotowoltaika w województwie świętokrzyskim czy podkarpackim się rozwija z bardzo prostej przyczyny, sam posiadam ziemię w województwie podkarpackim i hektar ziemi, cena hektara ziemi tutaj a tam to jest w ogóle jakaś taka abstrakcja finansowa.”*

Kolejna sprawa to brak uregulowań z zakresu zamówień publicznych, które by były dopasowane do specyfiki wdrażania innowacji:„*Mnie się wydaje, że czasami tak się zdarza, że przedsiębiorstwo takie innowacyjne jest niekonkurencyjne na rynku właśnie ze względu na tą swoją innowacyjność. W przypadku administracji, naszym głównym kryterium, mówię ogólnie, jest cena przy przetargach i takie przedsiębiorstwo innowacyjne, które chciałoby pozyskać kontrakt w urzędzie to już niestety przepada w tym postępowaniu przetargowym. Bo administracja publiczna liczy się z pieniędzmi, to są środki publiczne, więc my chcemy zapłacić jak najmniej, stąd wybór tego najważniejszego kryterium. Ja* [dam]*może taki konkretny przykład, dlaczego firmy, które są innowacyjne przegrywają z firmami nieinnowacyjnymi. Chodzi o przetargi, współpracujemy z firmami, które wykonują wodociągi, kanalizacje i przetargi wygrywają firmy, które mają najgorszy sprzęt, najstarszy, mają najmniejsze koszty, cenę, wiadomo, że dadzą o wiele niższą niż firmy, które zainwestowały w jakiś leasing nowych środków, nie mają nawet szans na początku w przetargu. Nie ma żadnej polityki proinwestycyjnej, pomijam środki unijne, bo to jest zupełnie co innego, tak naprawdę to, że innowacja się w Polsce rozwija to jest tylko i wyłącznie na ryzyko właścicieli przedsiębiorców. Nie ma żadnej pomocy, żadnej polityki.”*

Kolejnym dostrzeżonym w trakcie spotkania problemem jest brak odpowiednich rozwiązań prawnych. Szczególnie chodzi o kazus ustawy o niektórych rodzajach wspierania działalności innowacyjnej i ustawy o rachunkowości. Jeden z przedstawicieli firm stwierdził w trakcie dyskusji: „*Proszę Państwa, spójrzcie teraz chociażby na to, co się dzieje w księgowości. Księgowość od wielu lat się nie zmieniła. Ja na przykład mam ogromne problemy, jak finansowo wykazać, w swoich księgach wykazać sprawy związane z rozwojem ochrony środowiska, nie ma prostej metody. To można tylko opisać dodatkowo, że amortyzując poszczególne urządzenia, które spowodują ten rozwój ochrony środowiska tak mogę to wykazać w księgach. Natomiast nie ma pozycji do wykazania. Drugi problem bardzo poważny, szczególnie dla małych firm, to jest to, że jeżeli ja mam dosyć duże dofinansowanie plus własne środki oczywiście, to się okazuje, że problem zapisu w księgach jest niesamowicie trudny. Ja zatrudniam już różnych ludzi i biegłych rewidentów i [stosuję] outsourcing. Poszukuję tych ludzi, okazuje się, że oni nie potrafią mi dobrze powiedzieć, jak to zapisać i pokazać w księgach, bo, o co chodzi? – żeby na przykład być firmą mającą status badawczo-rozwojowy, to sobie wyobraźcie, że ustawa jest tak napisana i takie są wymagania, że tych firm jest 26*.”

Reasumując, jak wynika z danych ogólnokrajowych, przedsiębiorstwa ogółem z województwa mazowieckiego, zarówno produkcyjne, jak i usługowe, poniosły na działalność inwestycyjną najwyższe nakłady w kraju.

Jednakże jeżeli chodzi o firmy z sektora MŚP wysokie koszty oraz brak środków finansowych w firmie to podstawowe przeszkody w prowadzeniu działalności innowacyjnej, które dotyczą zarówno podmiotów przemysłowych, jak i usługowych. Respondenci badań twierdzą, że oprocentowanie kredytów jest zbyt wysokie i jednocześnie występują liczne trudności w ich uzyskaniu. Szczególnie powiązane jest to z faktem, iż skłonność sektora bankowego do finansowania działalności innowacyjnej jest znacząco ograniczona. Z drugiej strony poważnym problemem jest również niedobór funduszy rządowych, które mogłyby wspierać działalność innowacyjną.

Czynniki pozytywnie oddziałujące na poziom innowacyjności przedsiębiorstw z województwa to wysoko wykwalifikowani pracownicy oraz współpraca z innymi firmami i instytucjami. Jednocześnie jednak problemem jest brak świadomej polityki dyfuzji innowacyjnych rozwiązań w ramach współpracy sektora MŚP z dużymi firmami.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Zagraniczne koncerny nie są siłą napędową rozwoju działalności innowacyjnej, gdyż współpraca z nimi bardzo często nie ma charakteru wspólnych prac badawczo-rozwojowych, a raczej polega na tworzeniu jedynie relacji zleceniodawca (duża firma) – podwykonawca (firma z sektora MŚP). W relacji powyższej mazowieckie MŚPzdaniem części ekspertów często zajmują pozycję swego rodzaju „rezerwuaru taniej siły roboczej", odpowiedzialnej za wykonanie zgodnie z otrzymanym projektem zlecenia. Prace w zakresie B+R są zaśrealizowane przez duże zagraniczne przedsiębiorstwa najczęściej w ich macierzystym kraju.

Jednocześnie rzadko sektor MŚP współpracuje z jednostkami naukowymi, które nie są z jednej strony przygotowane na taką aktywność i same niechętnie wychodzą do przedsiębiorców, z drugiej zaś strony potencjał uczelni często jest bardzo ograniczony i to zarówno pod względem materialnym (np. wyposażenie laboratoriów w odpowiednie nowoczesne maszyny i urządzania), jak i intelektualnym (np. brak chęci ze strony naukowców do współpracy, brak wiedzy jak należy to robić). Problemem jest także niski poziom współpracy z innymi instytucjami otoczenia biznesu.

Wydaje się, że również sama niewielka skaladziałalności prowadzonej przez firmy z sektora MŚP oraz częsty brak zainteresowania podmiotów działalnością innowacyjną sprawiają, że nie jest ona prowadzona. Okazuje się ponadto, że często położenie MŚP w dość dogodnej odległości od wysoce chłonnego rynku zbytu, jakim jest miasto Warszawa, tworzy łatwość zbytu i nie zachęca właścicieli firm do podejmowania ryzykownej działalności innowacyjnej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

6. Konkurencyjność sektora MŚP

6.1. Konkurencyjność przedsiębiorstw i regionu

W warunkach gospodarki opartej na wiedzy innowacyjność jest jednym z głównych źródeł przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa[15]. Konkurencja, rozumiana jako współzawodnictwo podmiotów gospodarczych, ma na celu osiąganie zysku i wzrost wartości przedsiębiorstwa. Konieczne jest przy tym ustalenie, na ile podmioty są zdolne do konkurowania. W praktyce oznacza to zdolność przedsiębiorstwa do zwiększania udziału w rynku lub utrzymania jego dotychczasowej pozycji. Ustalenie potencjału konkurencyjnego i pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw sektora MŚP może być pomocne z jednej strony w określeniu aktualnej sytuacji konkurencyjnej firmy województwa mazowieckiego, z drugiej zaś może wskazać na poziom długofalowej zdolności przedsiębiorstw do konkurowania. Budując przewagę konkurencyjną małe i średnie przedsiębiorstwa powinny wzmacniać swoją pozycję za pomocą odpowiednich czynników, które ulokowane są zarówno we wnętrzu, jak i wypływają z relacji z otoczeniem. Podjęcie próby zbadania stanu powyższych może być ważną przesłanką do wyciągania wniosków i sformułowania rekomendacji w zakresie inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego.

Zdolność do konkurowania danego przedsiębiorstwa opiera się na czynnikach zależnych od niego (wewnętrzne, potencjał przedsiębiorstwa), jak również takich, które są od niego niezależne (zewnętrzne).[16] Wśród czynników zależnych można wymienić między innymi: redukcję jednostkowych kosztów i możliwość oferowania niższych cen; wyższą jakość i zindywidualizowanie wyrobu; innowacyjność technologiczną i produktową; działania w sferze organizacji i zarządzania, które zapewniają wysoką dynamikę wzrostu produkcji i sprzedaży oraz wzrost wartości firmy. Zaś do uwarunkowań niezależnych należą: koniunktura gospodarcza; zmiany w strukturze popytu i podaży; postęp technologiczny; zmiany zasad współpracy i konkurencji na rynku.

Wewnętrzne zasoby przedsiębiorstwa wpływające na jego zdolność do konkurowania można podzielić na: pierwotne (np. kapitał, *know-how*), wtórne (m.in. czynniki produkcji materialne, zasoby kadrowe, zasoby informacyjne) oraz wynikowe (np. wizerunek przedsiębiorstw, przywiązanie nabywcy do produktu). Składają się one na tzw. potencjał konkurencyjny danego przedsiębiorstwa, czyli system zasobów materialnych i niematerialnych, które pozwalają przedsiębiorstwu na zastosowanie optymalnych instrumentów skutecznego konkurowania na rynkach globalnych[17].

Jednocześnie wyodrębnia się pojęcie instrumentów konkurowania jako widocznych i posiadających znaczenie dla klienta różnic w wartości oferty firmy lub różnic jej zachowania, świadomie kreowanych w celu zdobycia nabywców. Pozycja konkurencyjna jako ostatni element w łańcuchu konkurencyjności jest wynikiem oceny przez rynek, w tym w szczególności przez nabywców tego, co przedsiębiorstwo na nim oferuje[18]. Oznacza ona miejsce na skali korzyści ekonomicznych i pozaekonomicznych, jakie przedsiębiorstwo dostarcza swoim interesariuszom, w porównaniu z tymi miejscami, które pod tymi samymi względami zajmują jego konkurenci. Przy czym trzeba zwrócić uwagę na kolejne pojęcie – przewagi konkurencyjnej, której według B. Godziszewskiego „istotą (…) jest to, że dana firma robi coś lepiej lub inaczej od swoich rywali, dzięki czemu osiąga lepsze rezultaty”.[19]

---

[15] B. Plawgo, J. Kornecki, *Wykształcenie pracowników a pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw*, PARP, Warszawa 2010, s. 6.

[16] J. Bossak, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki kraju i przedsiębiorstwa. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, [w:] J. Bossak, W. Bieńkowski (red.), *Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacji*, SGH, Warszawa 2001, s. 45-46.

[17] B. Godziszewski, *Potencjał konkurencyjności przedsiębiorstwa jako źródło przewag konkurencyjnych i podstawa stosowanych instrumentów konkurowania*, [w:] M.J. Stankiewicz (red.), *Budowanie potencjału konkurencyjności przedsiębiorstwa*, TNOiK, Toruń 1999, s. 77 i nast.

[18] T. Grabowski, *Wzorzec rynkowego zachowania przedsiębiorstwa*, [w:] W.J. Otta (red.), *Droga do rynku aspekty mikroekonomiczne*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1994, s. 18.

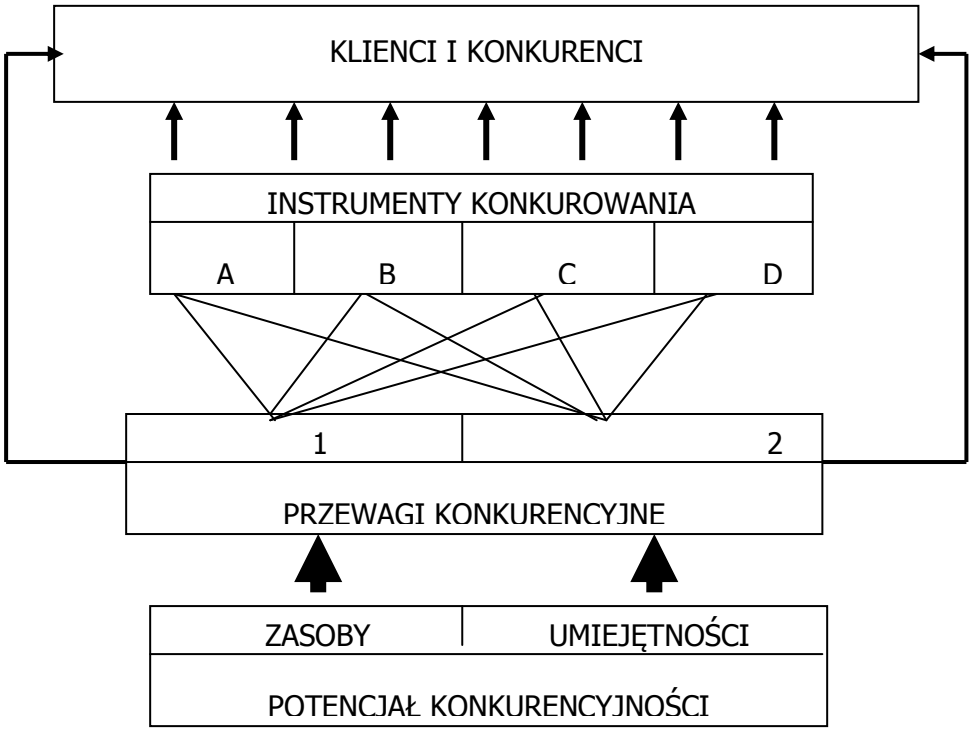
[19] B. Godziszewski, *Potencjał konkurencyjności*…, op.cit., s. 110.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Zależności pomiędzy potencjałem konkurencyjności, instrumentami konkurowania i przewagą konkurencyjną przedstawia M.J. Stankiewicza, który bazując na teorii zasobowej stworzył koncepcję potencjału konkurencyjności przedsiębiorstwa. Stwierdza się w niej, że każde przedsiębiorstwo dysponuje w danym momencie określonym potencjałem konkurencyjności, który rozumieć można jako system zasobów materialnych i niematerialnych umożliwiających przedsiębiorstwu zastosowanie optymalnych instrumentów konkurowania[20] (rysunek 6.). Poszczególne zasoby i umiejętności stanowiące elementy wymienionych sfer mają różne znaczenie dla tworzenia przewagi konkurencyjnej, jej rozmiarów oraz trwałości. Niektóre z nich posiadają znaczenie kluczowe – bez nich firma nie byłaby w stanie stworzyć i następnie utrzymać przewagi. Znaczenie innych jest neutralne, co oznacza, że same z siebie nie tworzą przewagi, nie decydują o uprzywilejowanej pozycji. Spełniają one jednak ważne funkcje pomocnicze, wspierające w stosunku do zasobów i umiejętności strategicznie istotnych[21].

Rysunek 6. Związki pomiędzy instrumentami konkurowania, przewagą konkurencyjną i potencjałem konkurencyjności

Źródło: M.J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń 2002, s.123.

W badaniach konkurencyjności przedsiębiorstw należy dostrzegać złożoność samego pojęcia konkurencyjności, uwzględniając co najmniej dwa elementy, to jest potencjał konkurencyjny i pozycję konkurencyjną. Przy czym, o ile pozycja konkurencyjna jest kategorią mówiącą o aktualnej sytuacji konkurencyjnej firmy, to potencjał konkurencyjny świadczy o długofalowej zdolności przedsiębiorstwa do konkurowania.
Przedsiębiorstwa nie są konkurencyjne same z siebie, bowiem każda jednostka gospodarcza potrzebuje na rzecz swojej działalności odpowiedniego miejsca w przestrzeni, przystosowanego do potrzeb wynikających z jej funkcji, możliwości uzyskania niezbędnych

[20] M.J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń 2002, s.119.
[21] Ibidem, s. 121.

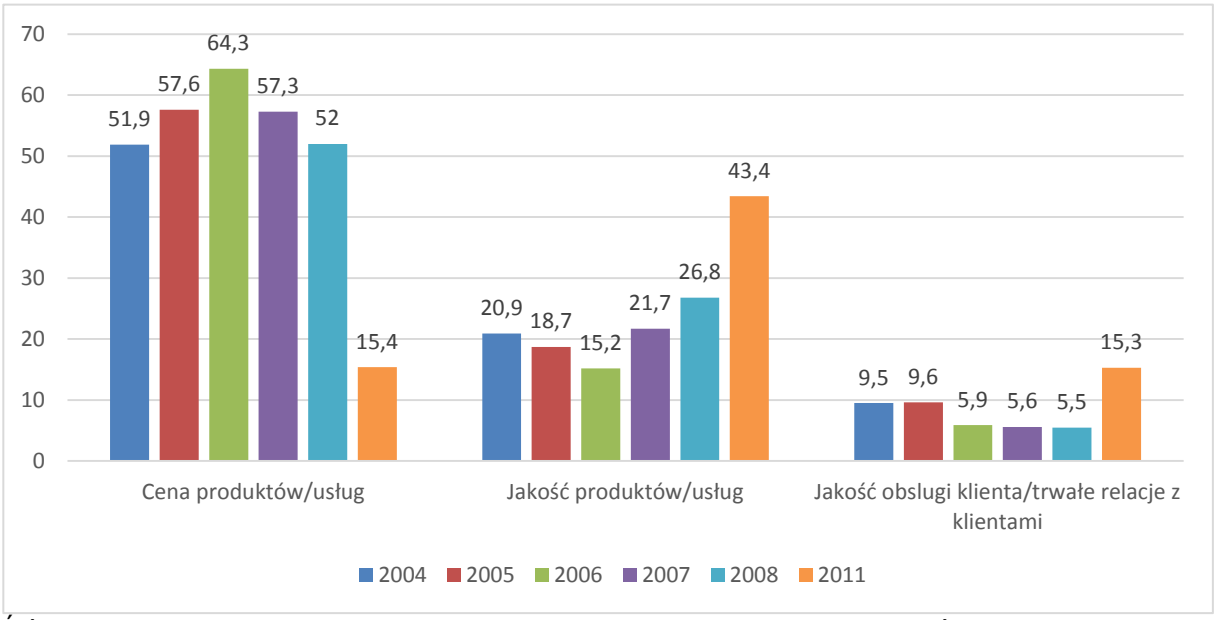

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

środków i możliwości zbytu materialnych lub niematerialnych produktów działalności[22]. Miejscem tym może być określony kraj lub region. Wynikiem danej lokalizacji jest występowanie czynników, które są niezależne od przedsiębiorstwa, lecz także wpływają na budowanie jego przewagi konkurencyjnej. Tak więc, na osiągnięcie przez przedsiębiorstwo przewagi konkurencyjnej wpływają ustalone systemy gospodarcze, jakie stanowią jego otoczenie.[23]

6.2. Czynniki wpływające na pozycję konkurencyjną MŚP w Polsce i w województwie mazowieckim

Badania przeprowadzone przez CBOS na zlecenie PKPP Lewiatan pokazują, że pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw zależy od wielu czynników, na które firmy mają wpływ, ale także od dużej liczby zmiennych niezależnych od nich. Badania takie są prowadzone przez PKPP Lewiatan od wielu lat. Do tej pory pokazywały one, że podstawowym czynnikiem, na którym mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa budują swoją pozycję konkurencyjną na rynku, jest cena. W modelu budowania pozycji konkurencyjnej MŚP na rynku, co prawda, wzrosło w latach 2004-2008 znaczenie jakości produktów / usług, ale ciągle strategia MŚP oparta była przede wszystkim na kształtowaniu kosztów jednostkowych, które sprzyjały konkurowaniu ceną. Inne czynniki, chociażby jakości obsługi klienta, miały znaczenie dla relatywnie niewielu firm (wykresy 34., 35.).

Wykres 34. Czynniki decydujące o konkurencyjności MŚP w latach 2004-2008 i w 2011 r. (w %) (1/2)

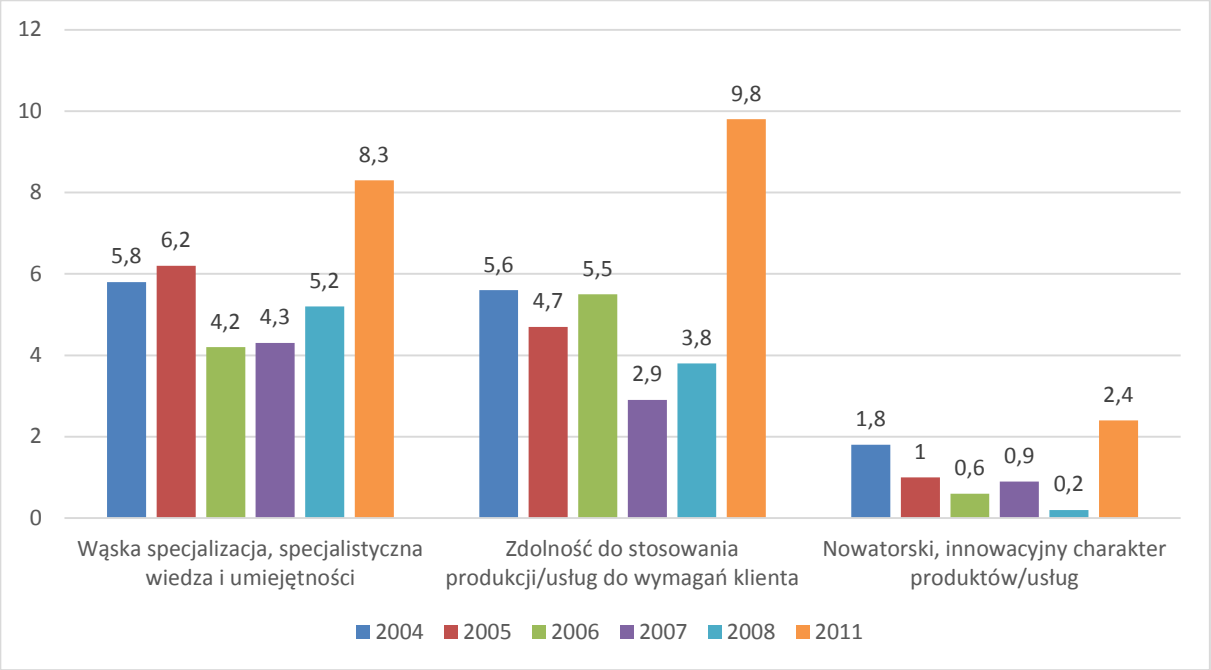

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.67.

[22] J. Regulski, *Ekonomika miast*, PWE, Warszawa 1982, s. 67.
[23] M. Klimczuk, *Konkurencyjność przedsiębiorstw wynikiem kształtowania lokalizacji przemysłowej przez politykę regionalną*, [w:] J. Szabłowska (red.), *Strategie konkurencji przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia*, WSFiZ, Białystok 2004, s. 63.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 35. Czynniki decydujące o konkurencyjności MŚP w latach 2004-2008 i w 2011 r. (w %) (2/2)

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.67.

W roku 2011 w porównaniu do pozostałych nastąpił znaczący wzrost znaczenia czynników, jakimi są wąska specjalizacja czy zdolność do dostosowania produkcji / usług do potrzeb klientów. Natomiast analiza wyników badań na przestrzeni lat 2004-2008, a następnie w latach 2011-2012 pokazuje, że cena jest mniej znaczącym czynnikiem konkurencyjności polskich MŚP w roku 2011 i 2012 niż w latach 2006-2008. Szczególnie niskie wskazania na ten instrument konkurowania uzyskano w roku 2011.

Można stwierdzić, że od roku 2008 dokonały się znaczące zmiany w odniesieniu do czynników decydujących o konkurencyjności podmiotów. MŚP zupełnie zmieniły w ostatnich latach filozofię prowadzenia biznesu i konkurowania na rynku. Zdecydowanie najważniejszym instrumentem walki konkurencyjnej stała się jakość towarów i usług, istotnie wzrosło znaczenie jakości obsługi klienta. Firmy wycofały się natomiast z budowania pozycji na rynku w oparciu o cenę.

Jak twierdzi autorka raportu, MŚP długo dojrzewały do tej zmiany, zaś dokonały jej w okresie osłabienia gospodarczego w 2009 r. oraz w okresie wychodzenia z niego. Generalnie słaba koniunktura gospodarcza nie sprzyja takim zmianom, bowiem klienci w czasie osłabienia gospodarczego poszukują towarów i usług o niższych cenach. Zatem wydaje się, że jej przyczyna tkwi w procesach, które rozpoczęły się już w latach 2007-2008, gdy znaczenie jakości w budowaniu pozycji konkurencyjnej zaczęło się zwiększać.

Polskie MŚP w odniesieniu do najważniejszych obszarów działalności, które decydują o ich zdolności do konkurowania postawiły na: 1) jakość dostarczanych na rynek produktów, 2) jakość obsługi klienta, 3) zdolność do dostosowywania produktów i usług do potrzeb klientów, 4) specjalizację, a nawet 5) innowacyjność.

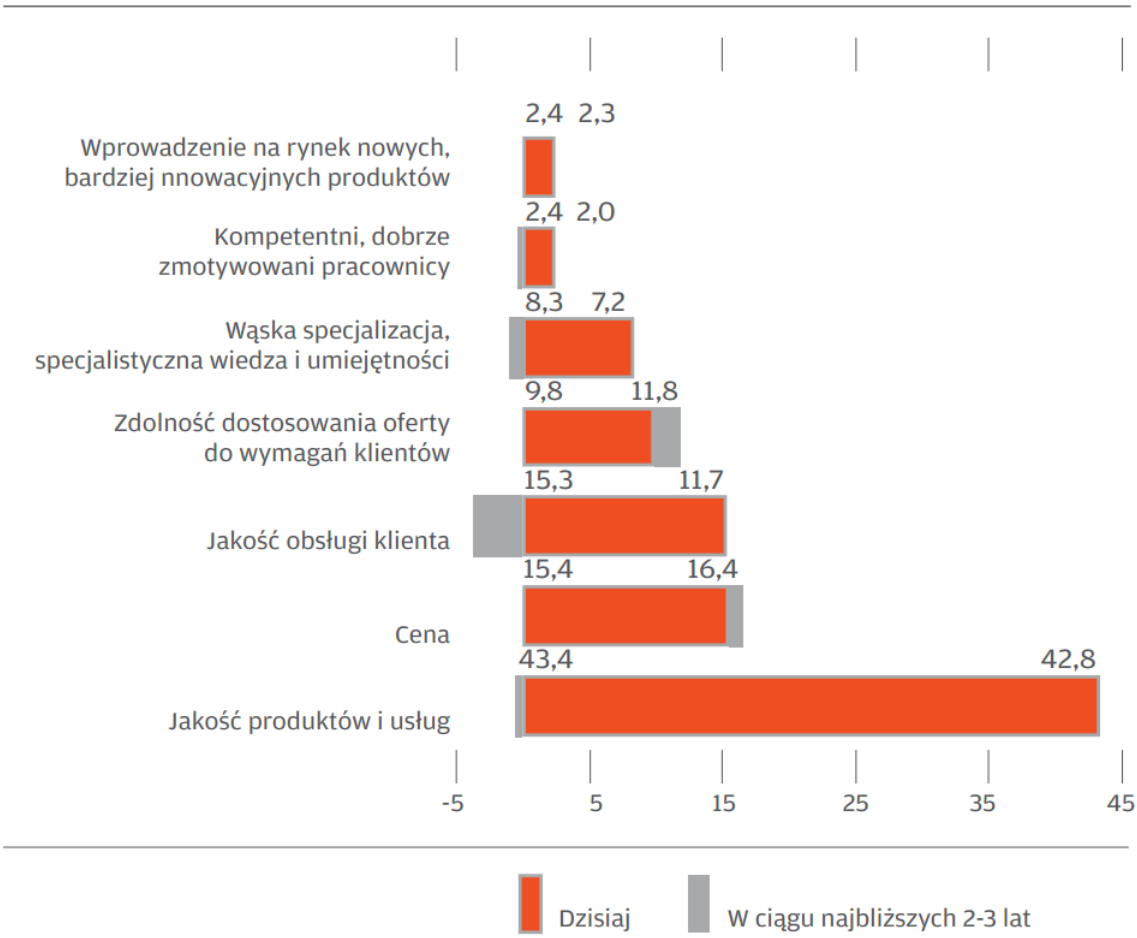
Jednocześnie okazało się, że przedsiębiorstwa, mimo osłabiania się gospodarki, nie widzą uzasadnienia dla zmiany podejścia w stosowaniu czynników, w oparciu o które chcą konkurować na rynku. W najbliższych 2-3 latach większość badanych deklarowała, że będzie bazować na jakości towarów i usług. Nieznacznie więcej MŚP wskazuje koncentrację na cenie, a mniej – na jakości obsługi klienta. Pozytywnie należy ocenić wzrost zainteresowania innowacjami produktowymi. Wzrosnąć ma również znaczenie wizerunku przedsiębiorstwa.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Takie postrzeganie przyszłości MŚP przez pryzmat tego, jak budują i jak zamierzają budować swoją pozycję konkurencyjną na rynku wskazuje, że zmiany, które wyraźnie wystąpiły w 2011 r. są zmianami trwałymi.

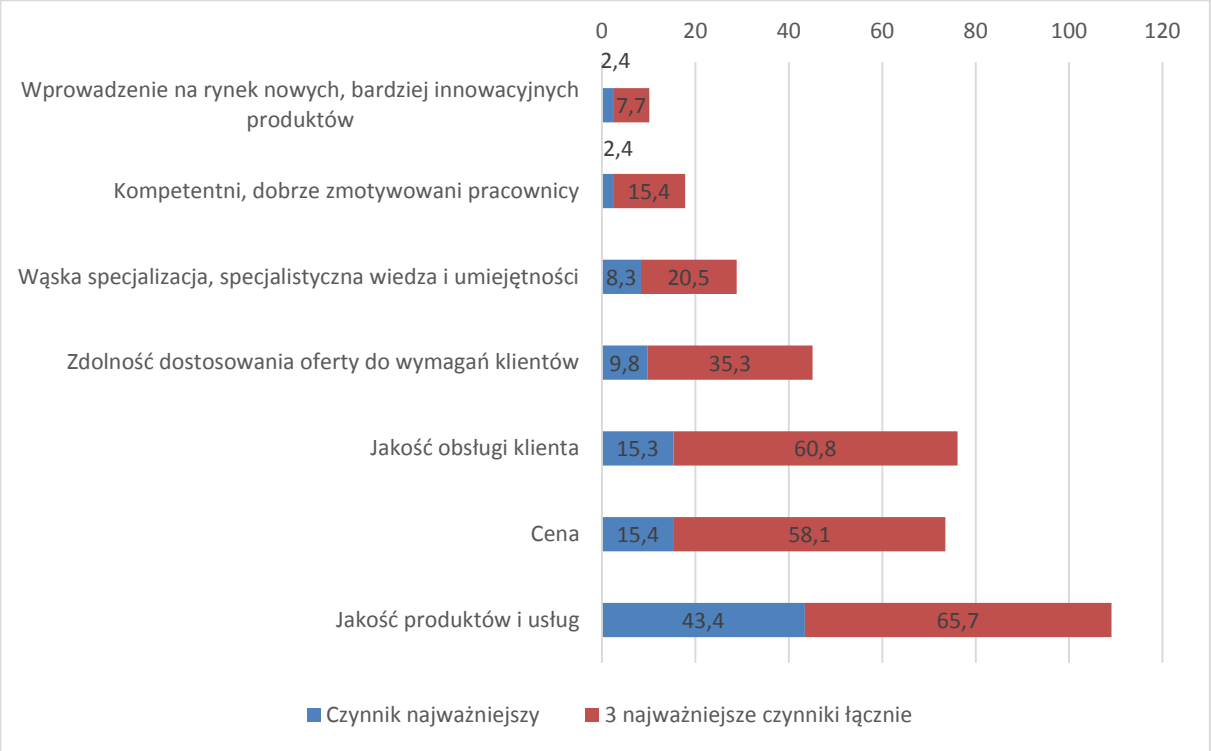
Wykres 36. Czynniki mające budować pozycję konkurencyjną firmy na rynku w ciągu najbliższych 2-3 lat – czynnik najważniejszy (w %) (1/2)

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.68.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 37. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną MŚP na rynku w roku 2011 (w %)

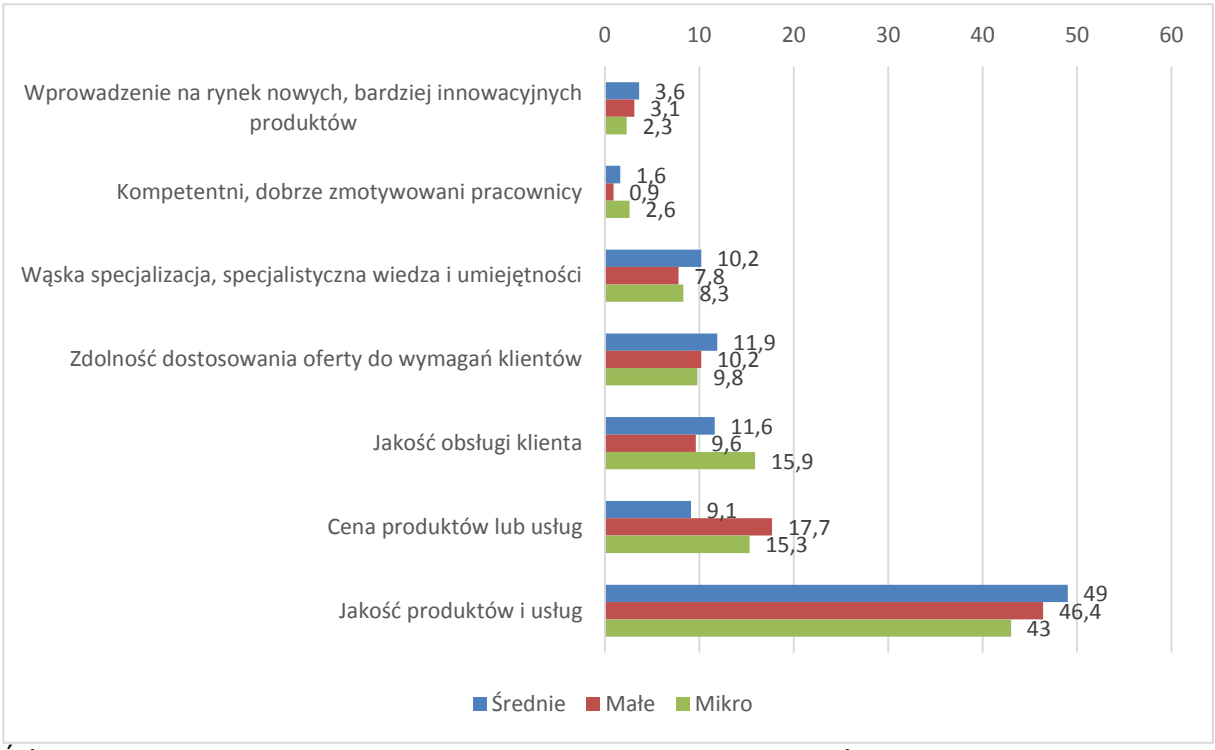

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.65.

Kolejna bardzo ważna zmiana dotyczy dostrzeżenia przez MŚP znaczenia kapitału ludzkiego jako czynnika, który może być bazą dla budowania pozycji konkurencyjnej firmy na rynku. Tylko 2,4% MŚP wskazuje na kompetentnych, dobrze zmotywowanych pracowników jako na główny czynnik. Jednak przy wyborze dwóch kolejnych czynników ważnych dla budowania pozycji konkurencyjnej – odsetek MŚP wzrasta już do ponad 15%. W badaniach w latach poprzednich czynnik ten miał, w opinii przedsiębiorców, marginalne znaczenie.
Ważne jest również wzmocnienie znaczenia innowacyjności. Wprowadzanie na rynek nowych, bardziej innowacyjnych produktów staje się coraz ważniejszym narzędziem konkurowania. Za kluczowy czynnik sukcesu 2,4% MŚPuznaje innowacje produktowe, a 7,7% firm wskazuje innowacje produktowe jako jeden z trzech najważniejszych czynników.
Ciekawe wyniki wskazań przedsiębiorców uzyskano w odniesieniu do czynników budujących pozycję konkurencyjną mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Jakość jest, co prawda, czynnikiem najważniejszym niezależnie od klasy wielkości firmy. Natomiast cena dla wszystkich firm jest czynnikiem o dużo mniejszym poziomie istotności w budowaniu pozycji konkurencyjnej na rynku niż jakość. Dla firm małych ma ona relatywnie większe znaczenie niż dla firm średnich, a także większe znaceznie niż dla mikroprzedsiębiorstw. W przypadku firm średnich cena jest wskazywana jako czynnik budujący pozycję konkurencyjną na rynku dopiero na 5. miejscu. Dla nich kluczowa, poza jakością produktów, jest zdolność dostosowywania produktów do wymagań klientów, jakość obsługi klienta oraz specjalistyczna wiedza i umiejętności. Potwierdza to wcześniej wskazywaną dojrzałość biznesową firm średnich, ich większe podobieństwo do firm dużych niż do firm mikro i małych.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

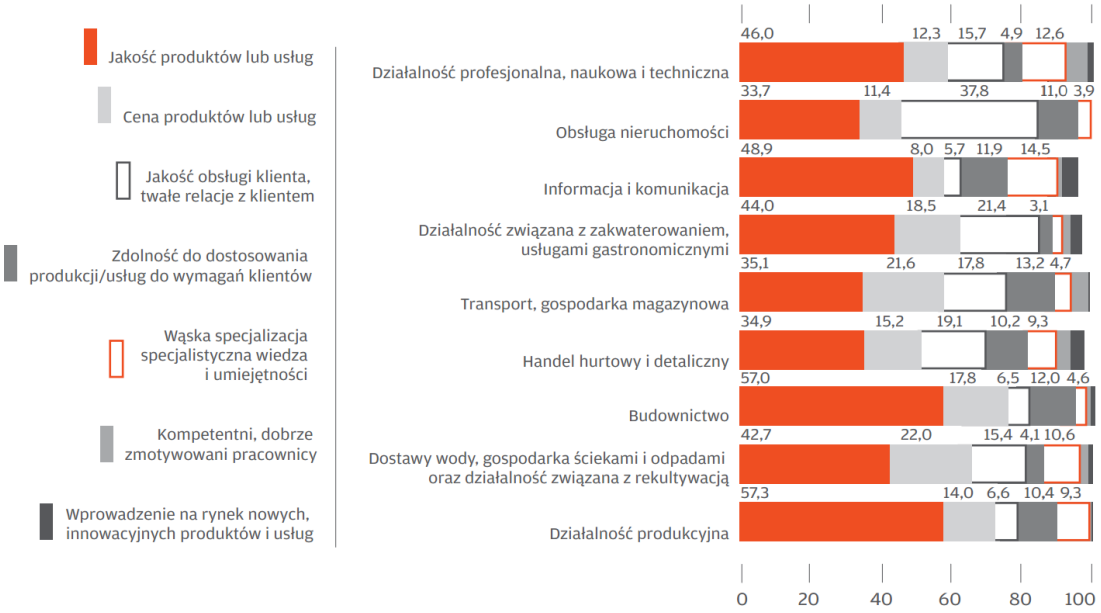
Wykres 38. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną firmy na rynku wg klas wielkości podmiotów – czynnik najważniejszy (w %)

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.66.

Podejście do analizy w ujęciu branżowym pokazuje, że jakość towarów i usług jest także kluczowym czynnikiem sukcesu w budowaniu pozycji konkurencyjnej na rynku dla MŚP we wszystkich sekcjach gospodarki. Wyjątek stanowi obsługa nieruchomości. Tam najważniejsza jest jakość obsługi klienta. Jednak znaczenie jakości towarów i usług w budowaniu pozycji konkurencyjnej jest silnie zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki. Najważniejsze jest dla firm produkcyjnych oraz budowlanych.
Najmniej ważna jest jakość towarów i usług dla firm handlowych, transportowych i związanych z obsługą nieruchomości. W grupie firm transportowych ciągle jest dość duży odsetek (21,6%) przedsiębiorstw, które konkurują ceną.

Wykres 39. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną firmy na rynku wg sekcji gospodarki – czynnik wskazany na pierwszym miejscu (w %)

Źródło: M. Starczewska-Krzysztoszek, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Lewiatan, Warszawa, grudzień 2011, s.66.

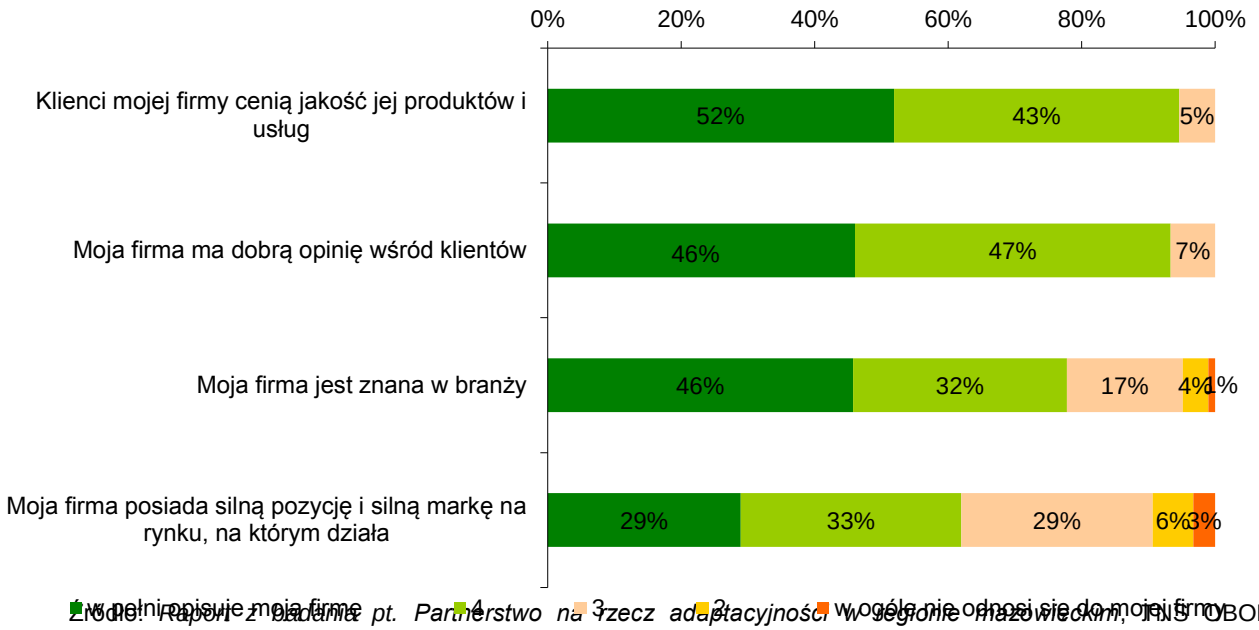
Jeśli chodzi o województwo mazowieckie TNS OBOP na zlecenie Polskiej Izby Firm Szkoleniowych zrealizował projekt badawczy pt. „Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim”[24]. Wyniki tych badań pokazują nieco inne wskazania jeśli chodzi o czynniki kształtujące pozycję kosztową MŚP w województwie mazowieckim. Na podstawietych wyników badań można stwierdzić, że szczególnie ważnym czynnikiem mającym wpływ na konkurencyjność mazowieckich firm, jest cena produktów i usług. Na odpowiedź taką wskazało 52,0% badanych. W drugiej kolejności znalazły się dobra opinia wśród klientów i znajomość firmy w branży. Natomiast na miejscu czwartym – silna pozycja i marka firmy na rynku.

[24] *Raport z badania pt. Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim*, TNS OBOP, www.partnerstwo.waw.pl/strona/badania.html [26.04.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

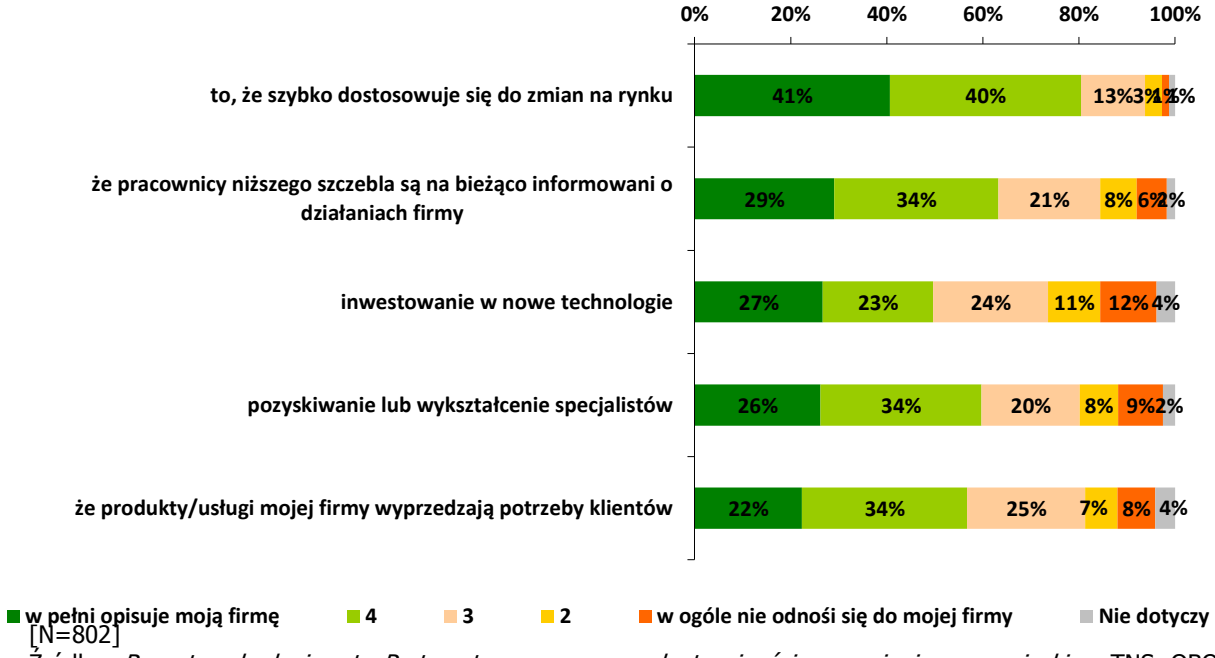
Wykres 40. Czynniki kształtujące pozycję firmy na rynku

Źródło: *Raport z badania pt. Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim*, TNS OBOP, www.partnerstwo.waw.pl/strona/badania.html [26.04.2013].

Respondenci pytani o czynniki sukcesu wskazywali przede wszystkim na szybkość dostosowania się do zmian rynkowych. Co trzeci badany stwierdził, że znaczenie ma fakt, że pracownicy niższych szczebli są na bieżąco informowani o działaniach firmy. Dopiero na trzecim miejscu pojawia się kwestia posiadania nowych technologii, zaś korzystanie ze specjalistów na miejscu czwartym.

Wykres 41. Na sukces mojej firmy na rynku ma wpływ (1/2)

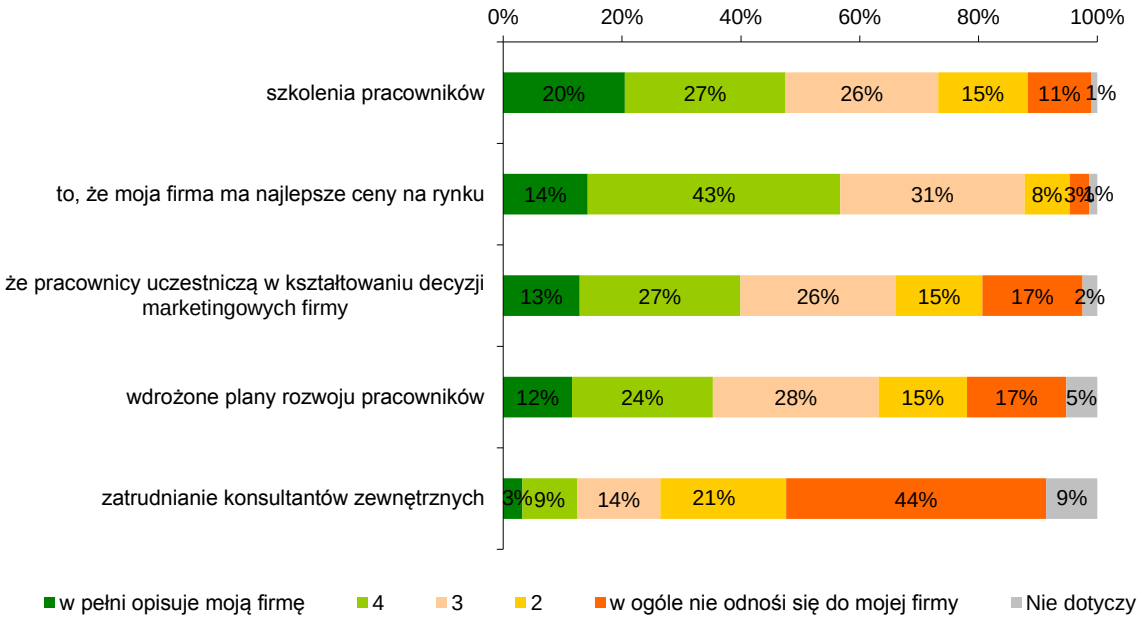

[N=802]

Źródło: *Raport z badania pt. Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim*, TNS OBOP, www.partnerstwo.waw.pl/strona/badania.html [26.04.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 42. Na sukces mojej firmy na rynku ma wpływ (2/2)

Źródło: *Raport z badania pt. Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim*, TNS OBOP, www.partnerstwo.waw.pl/strona/badania.html [26.04.2013].

W inny sposób na potencjał konkurencyjności mazowieckich przedsiębiorstw spojrzeli autorzy raportu, w którym przedstawili bariery rozwoju przedsiębiorstw, jakie zostały zidentyfikowane w badaniach dotyczących Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych[25].

Tabela 27. Bariery rozwoju przedsiębiorstw

Bariera	Zdecydowanie tak (4)	Raczej tak (3)	Raczej nie (2)	Zdecydowanie nie (1)	Trudno powiedzieć (0)
1. brak specjalistów w dziedzinie wprowadzania usprawnień	10,3%	17,8%	31,8%	35,0%	5,3%
2. brak środków na inwestycje	31,3%	25,3%	20,8%	19,3%	3,5%
3. brak środków na podnoszenie kwalifikacji pracowników	12,8%	15,0%	36,5%	32,3%	3,5%
4. brak środków na sprzęt i wyposażanie	23,0%	22,8%	24,3%	28,0%	2,0%
5. brak wiedzy na temat możliwych form wsparcia	15,8%	24,5%	32,5%	24,0%	3,3%
6. nieuczciwa konkurencji ze strony innych przedsiębiorstw	28,8%	22,3%	23,3%	21,3%	4,5%
7. niewystarczająca liczba pracowników	7,3%	12,0%	33,5%	45,8%	1,5%
8. problemy z płynnością finansową	15,8%	17,5%	30,3%	35,3%	1,3%
9. silna konkurencja na rynku	40,0%	25,5%	18,5%	14,0%	2,0%
10. trudności z pozyskiwaniem partnerów	8,8%	16,5%	36,5%	34,0%	4,3%

Źródło: R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s. 76.

[25]R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s. 76.

Jedną z największych barier w rozwoju przedsiębiorstwa, na którą 40,0% badanych wskazało, że jest „zdecydowanie", a 25,5% że „raczej" jest istotna – to silna konkurencja na rynku. Na drugim miejscu w kolejności znalazł się brak środków na inwestycje (31,3% – „zdecydowanie tak", 25,3% – „raczej tak"). W trzeciej kolejności badani wskazali na nieuczciwą konkurencję ze strony innych przedsiębiorstw (28,8% – „zdecydowanie tak", 22,3% – „raczej tak"). Istotną przeszkodą na drodze rozwoju firm jest również brak środków na sprzęt i wyposażenie. Na czynnik ten jako bardzo istotnie wpływający na rozwój firmy wskazał co czwarty badany. Wśród najmniej uciążliwych barier znalazły się natomiast: niewystarczająca liczba pracowników oraz trudności w pozyskiwaniu partnerów.
Czynniki kluczowe dla kierownictwa przedsiębiorstwa to dostosowanie oferty firmy do potrzeb klientów (63,2% – „zdecydowane tak", 22-3% – „raczej tak") oraz maksymalizacja sprzedaży, rozumiana jako uzyskiwanie coraz większych dochodów (56,9% – „zdecydowanie tak", 29,1% – „raczej tak"). Natomiast na trzecim miejscu pod względem wskazań na kluczowy obszar koncentracji działań władz została wskazana oszczędność i racjonalizacja kosztów, która dla 54,4% badanych zdecydowanie była obszarem kluczowym.

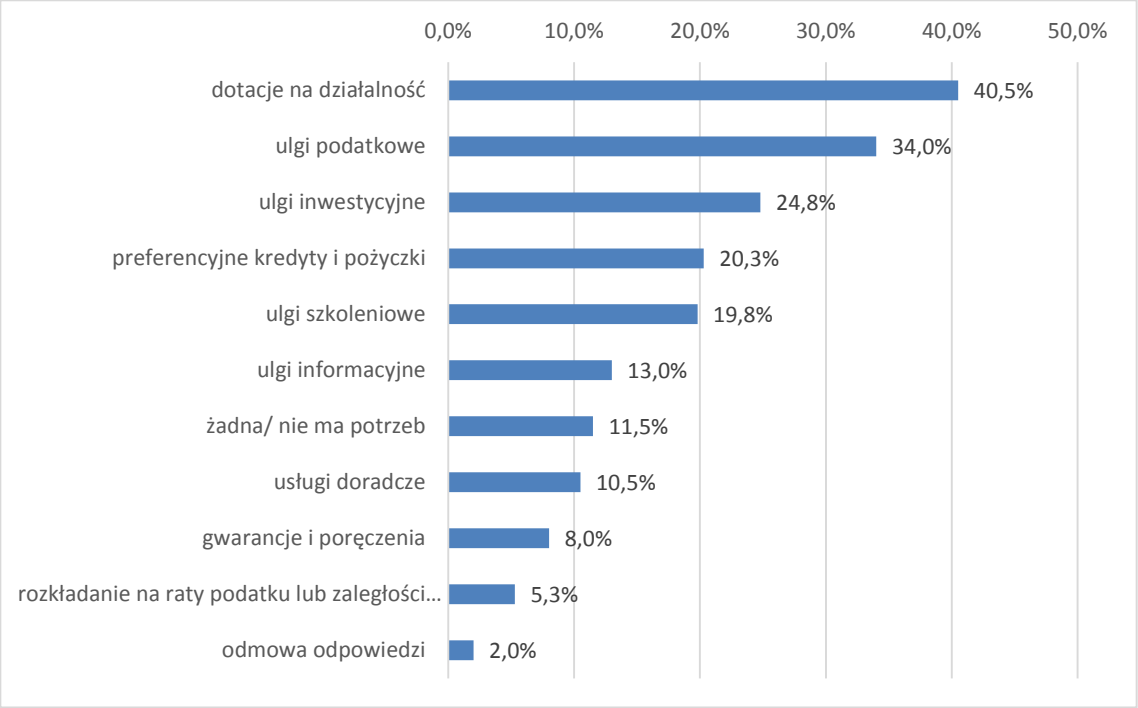
Tabela 28. Stopień koncentracji działań władz przedsiębiorstw nad obszarami rozwojowymi

Obszar	Zdecydowanie tak (4)	Raczej tak (3)	Raczej nie (2)	Zdecydowanie nie (1)	Trudno powiedzieć (0)
1. dostosowywanie oferty do potrzeb klientów	63,2%	22,3%	7,8%	5,0%	1,8%
2. kreowanie strategii rozwoju	29,8%	29,6%	21,1%	15,0%	4,5%
3. oszczędności i racjonalizacja kosztów	54,4%	29,1%	8,5%	6,0%	2,0%
4. poszukiwanie innowacyjnych form zarządzania przedsiębiorstwem	17,8%	20,8%	28,6%	28,3%	4,5%
5. poszukiwanie innowacyjnych usług/ produktów, które mogłyby być świadczone przez przedsiębiorstwo	26,8%	24,6%	23,3%	21,6%	3,8%
6. poszukiwanie źródeł finansowania rozwoju	29,6%	22,8%	24,6%	18,0%	5,0%
7. promowanie firmy	42,4%	30,1%	15,5%	10,3%	1,8%
8. tworzenie instrumentów konkurowania z innymi przedsiębiorstwami z branży	29,8%	29,1%	20,8%	16,8%	3,5%
9. uzyskiwanie większych dochodów	56,9%	29,1%	6,3%	4,3%	3,5%

Źródło: R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s. 77.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 43.Najbardziej pożądane formy pomocy w działalności przedsiębiorstw

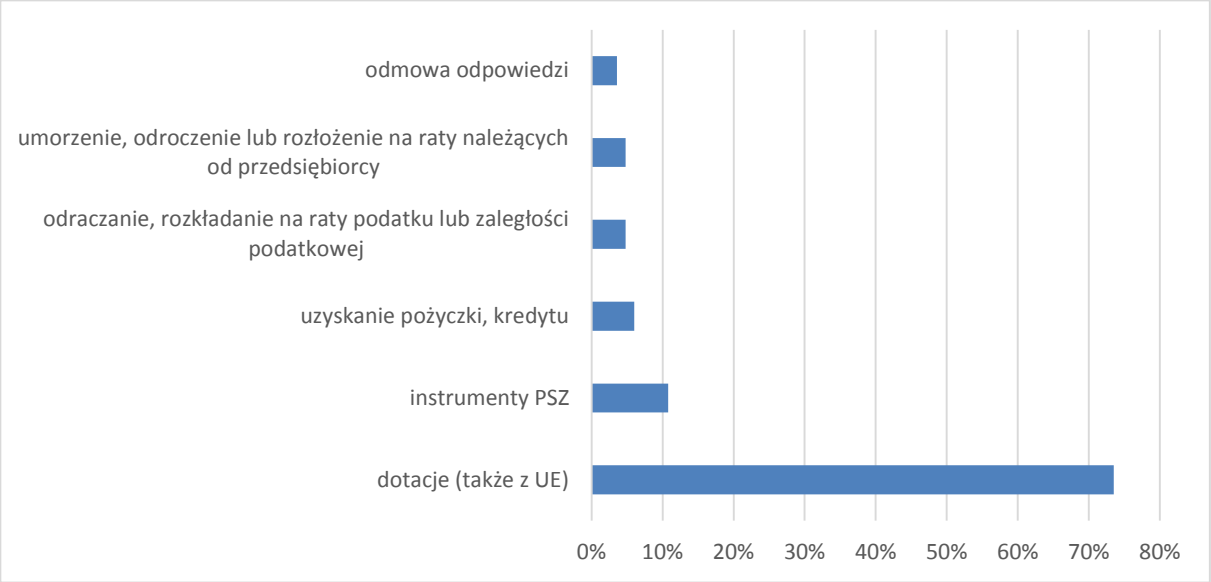

[N=400]
Źródło: R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s. 68.

Istotnym elementem w zarządzaniu firmą jest jej promocja (42,2% - „zdecydowanie tak", 30,1% – „raczej tak").
Jak wynika z badań R. Drozdowskiego (i in.) MŚP w województwie mazowieckim, wśród najbardziej pożądanych form pomocy w działalności przedsiębiorstw wskazują dotacje na działalność. Wsparcia w tym zakresie najczęściej oczekują przedstawiciele firm działający w ramach sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz przedsiębiorcy z subregionu warszawskiego wschodniego. Najrzadziej zaś tego rodzaju oczekiwania mieli przedstawiciele firm z subregionu radomskiego. Nieco ponad 1/3 przedsiębiorców upatruje czynnika rozwojowego we wprowadzaniu ulg podatkowych dla firm (34,0%), zaś co czwarty respondent wskazuje na ulgi inwestycyjne. Istotną pomocą dla mazowieckich przedsiębiorców byłoby również wprowadzenie preferencyjnych kredytów i pożyczek (20,3%).
Spośród przebadanych 400 MŚP z województwa mazowieckiego, co piąte przedsiębiorstwo w ciągu ostatnich trzech lat skorzystało z pomocy publicznej (21,0%). Najwyższy odsetek firm, które uzyskały tego typu wsparcie, zlokalizowany był na terenie subregionu ciechanowsko-płockiego (26,7%) oraz warszawskiego zachodniego (25,0%), najniższy zaś w warszawskim wschodnim (15,0%). Najwyższy udział przedsiębiorstw korzystających z pomocy publicznej, w tym z unijnych dotacji, miał miejsce w przypadku firm z sekcji P– edukacja, w drugiej kolejności w przypadku podmiotów z sekcji R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz z sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.
Najczęściej udzieloną formą pomocy publicznej w ciągu ostatnich trzech lat były dotacje, w tym dotacje z funduszy europejskich. Najwyższy udział przedsiębiorstw, które skorzystały z tej formy pomocy wystąpił w subregionie radomskim (94,1%) oraz ciechanowsko-płockim

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

(93,8%). Pomoc publiczna w formie dotacji miała najniższy udział w subregionie warszawskim wschodnim.

Wykres 44.Formy pomocy publicznej, z których skorzystali przedsiębiorcy

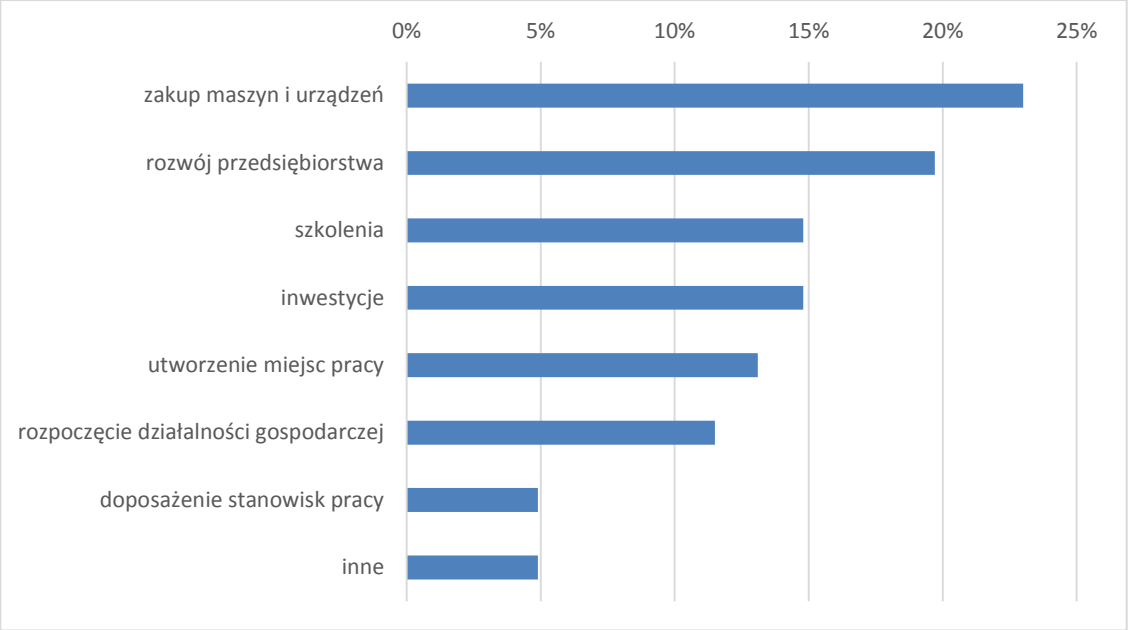

[N=83]
Źródło: R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s. 65.

Dotacje pozyskiwały przede wszystkim przedsiębiorstwa budowlane oraz firmy prowadzące działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą, administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowych zabezpieczeń społecznych oraz podmioty zajmujące się działalnością związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją. Uzyskaniem pomocy publicznej w formie dotacji nie były zainteresowane lub nie otrzymały jej przedsiębiorstwa działające w sekcji: Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, L– działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 45.Cel przeznaczenia środków z pomocy publicznej

[N=61]
Źródło: R. Drozdowski, I. Borkowska, M. Morchat, E. Stosio, A. Zakrzewska, *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010, s.66.

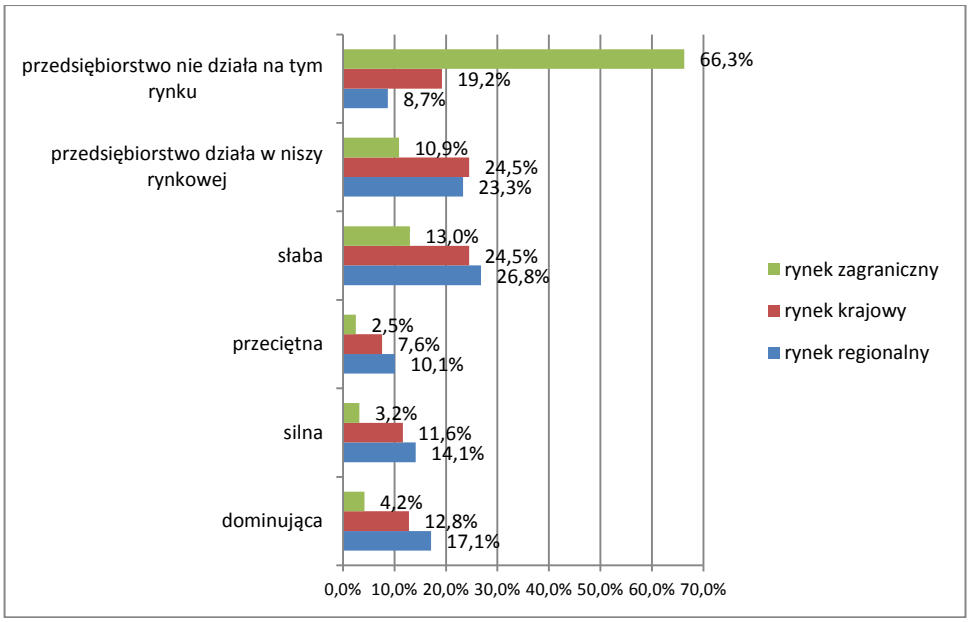
Prawie co czwarty przedsiębiorca otrzymaną pomoc wykorzystał na zakup maszyn i urządzeń (23,0%). Był to dominujący kierunek wydatkowania środków przede wszystkim dla przedsiębiorców działających w sekcji C– przetwórstwo przemysłowe. Co piąta firma uzyskane środki przeznaczyła na ogólny rozwój, zaś po 14,8% – na szkolenia i inwestycje. 11,5% firm uzyskało pomoc publiczną na założenie działalności gospodarczej, zaś niecałe 5% otrzymało środki na doposażenie stanowisk pracy. Przedsiębiorcy, którzy skorzystali z pomocy publicznej w postaci pożyczki lub kredytu uzyskane środki finansowe przeznaczyli na: zakup maszyn i urządzeń, doposażenie stanowisk pracy oraz na inwestycje.

6.3.Poziom konkurencyjności firm sektora MŚPw województwie mazowieckim

Badane podmioty metodą CATI miały wskazać na swój udział w trzech różnych rynkach, w tym regionalnym, krajowym i zagranicznym. Analiza udziału przedsiębiorstw sektora MŚP w rynku miał na celu ocenę ich pozycji konkurencyjnej. W zależności od deklarowanego udziału w rynku wyróżniono następujące rodzaje pozycji rynkowej: dominująca (przedsiębiorstwo posiada ponad 50% udziały w rynku); silna (przedsiębiorstwo należy do grupy dominujących na rynku, udział w rynku: 20-50%); przeciętna (przedsiębiorstwo jest jednym z wielu mających podobne udziały w rynku, udział w rynku: 10-20%); słaba (przedsiębiorstwo ma niewielkie udziały w rynku i musi konkurować z dominującymi na rynku, udział w rynku: do 10%). Ponadto respondenci mogli wskazać na zajmowanie niszy rynkowej.
Najwięcej podmiotów działa tylko na rynku regionalnym. Wśród nich dominującą pozycję na rynku ma 17,1% badanych. Jako silną oceniło ją natomiast 14,1% respondentów (wykres 46.). Jedna czwarta badanych (26,8%) uważa, że ich pozycja na rynku regionalnym nie jest najlepsza – raczej oceniają ją jako słabą. Prawie jedna czwarta badanych (23,3%) wskazała natomiast, że prowadzi swoją działalność w zidentyfikowanej przez siebie niszy rynkowej. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że spośród badanych podmiotów 8,7% zadeklarowało, że w ogóle nie działa na rynku regionalnym.

Analiza odpowiedzi przedstawicieli sektora MŚP odnośnie rynku krajowego pokazuje, że 12,8% z nich uważa, że ich udział w rynku jest znaczny, sięgający co najmniej 50,0%. Niewiele mniej, bo 11,6% podmiotów, oceniło swoją pozycję konkurencyjną jako silną. Również na tym rynku prawie jedna czwarta badanych(24,5%) wskazała na zajmowanie słabej pozycji konkurencyjnej. Taka sama liczba przedstawicieli firm zadeklarowała, że działa w niszy rynkowej. Jednocześnie zaś prawie co piąta firma (19,2%) stwierdziła, że nie prowadzi działalnościna rynku krajowym.
Na rynku zagranicznym działała zdecydowanie mniejsza liczba podmiotów. W zasadzie tylko jedna trzecia badanych firm prowadziła swoją działalność na rynkach zagranicznych. Podmioty te jednak w większości (13,0%) uznają, że zajmują słabą pozycję rynkową. Natomiast 10,9% z nich stwierdziło, że ich sytuacja jest nieco lepsza, gdyż udało im się dopasować do niszy rynkowej. Warto jednak dostrzec, że spośród 1002 podmiotów 74 uznały, że ich pozycja na rynku jest dominująca lub silna (7,4%).

Wykres 46. Konkurencyjność przedsiębiorstw w województwie mazowieckim

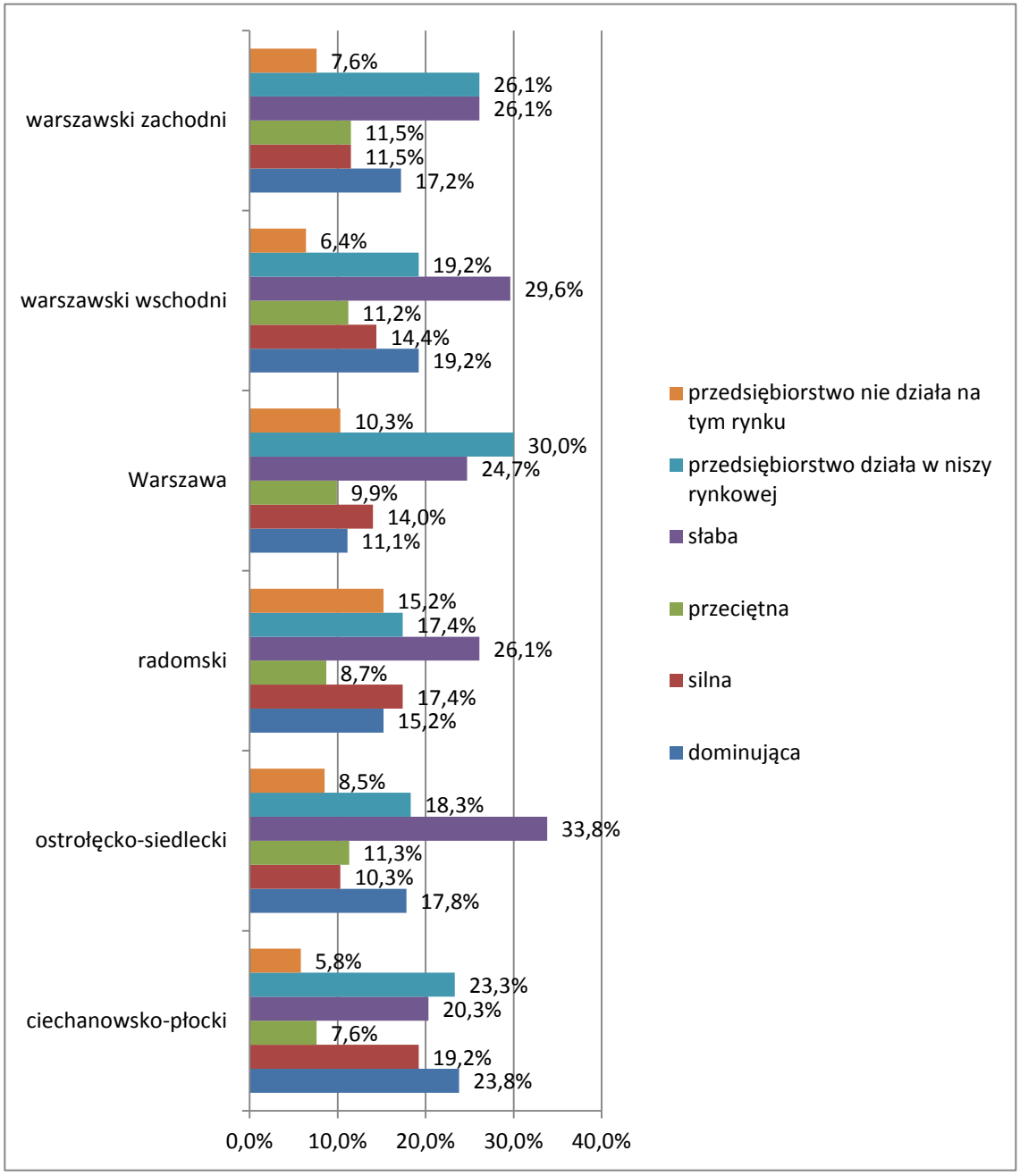

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Wyniki badań pozycji konkurencyjnej dla każdego z rynków zostały także przeanalizowane pod względem ich kształtowania się u podmiotów z każdego z subregionów województwa mazowieckiego i zaprezentowane na wykresie 47. w układzie rynku regionalnego. Najwięcej przedsiębiorstw z subregionu ciechanowsko-płockiego oceniło swoją pozycję jako dominującą na rynku regionalnym. Prawie co czwarty (23,8%) przedstawiciel z badanych firm z tego subregionu wskazał na zajmowanie znaczącego udziału w tym rynku. Również w tym subregionie najwięcej firm deklarowało,że zajmuje pozycję silną. Na odpowiedź taką wskazało 19,2% badanych. Podmioty z subregionu ostrołęcko-siedleckiego najczęściej deklarowały zajmowanie pozycji słabej na rynku regionalnym. Odpowiedź taką otrzymano od 33,8% badanych. Na działalność w niszy rynkowej przede wszystkim wskazywały podmioty z miasta stołecznego Warszawa. Jedna trzecia z nich (30,0%) udzieliła takiej odpowiedzi. Wśród przedsiębiorstwa z subregionu radomskiego najwięcej podmiotów – 15,2% badanych, stwierdziło, że nie działa w ogóle na rynku regionalnym.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 47.Konkurencyjność przedsiębiorstwna rynku regionalnym wg subregionów województwa mazowieckiego

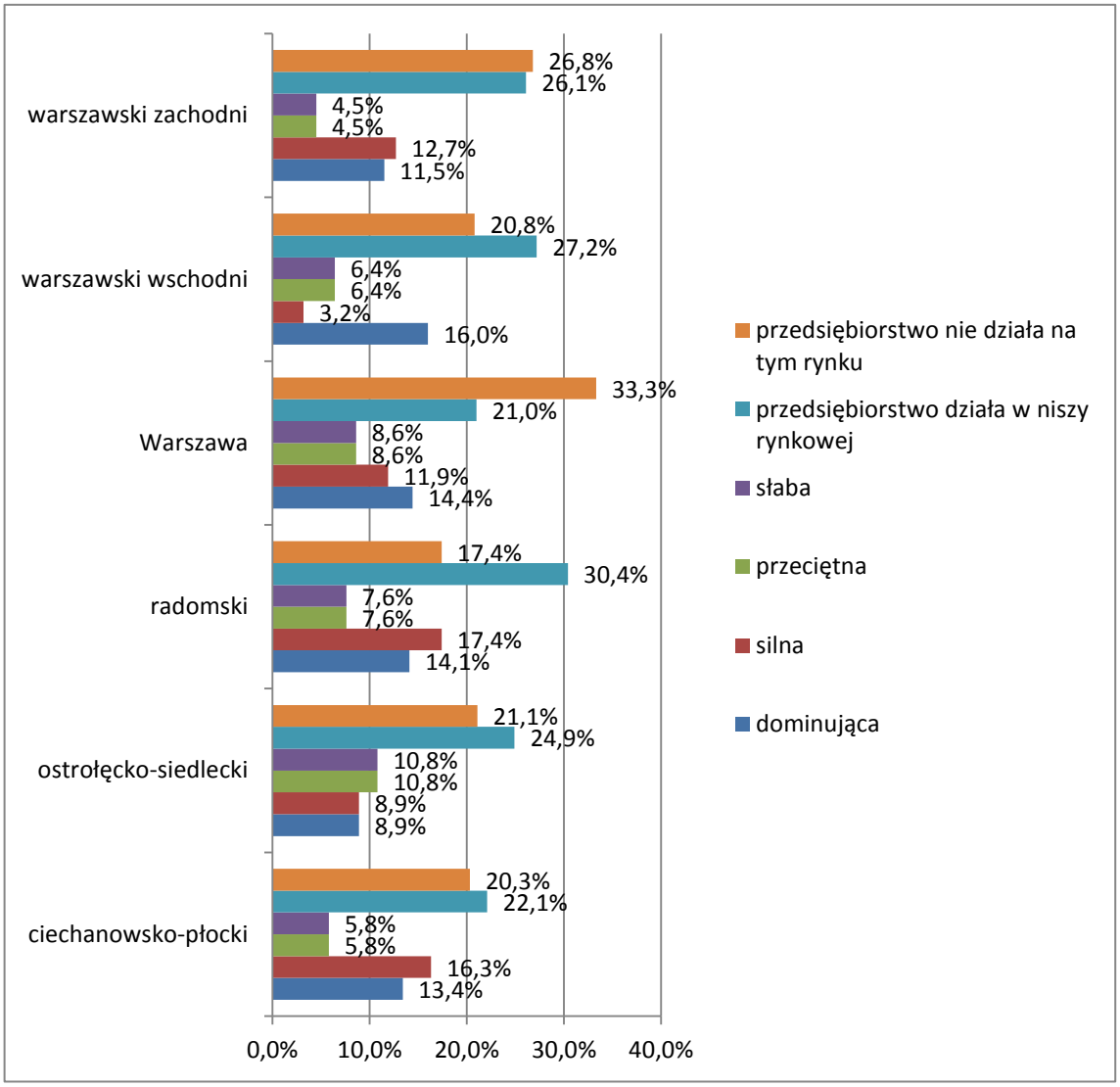

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Na rynku krajowym swoją pozycję rynkową jako dominującą oceniają najczęściej przedsiębiorstwa z subregionu warszawskiego wschodniego (16,0%) (wykres 48.),natomiast jako silną przede wszystkim podmioty z subregionu radomskiego (17,4%) oraz ciechanowsko-płockiego (16,3%). Znaczna część podmiotów w każdym z badanych obszarów twierdzi, że ich przedsiębiorstwo działa w niszy rynkowej. Najwięcej jednak takich ocen uzyskano od przedsiębiorstw z subregionu radomskiego (30,4%).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 48.Konkurencyjnośćprzedsiębiorstwna rynku krajowym wgsubregionów województwa mazowieckiego

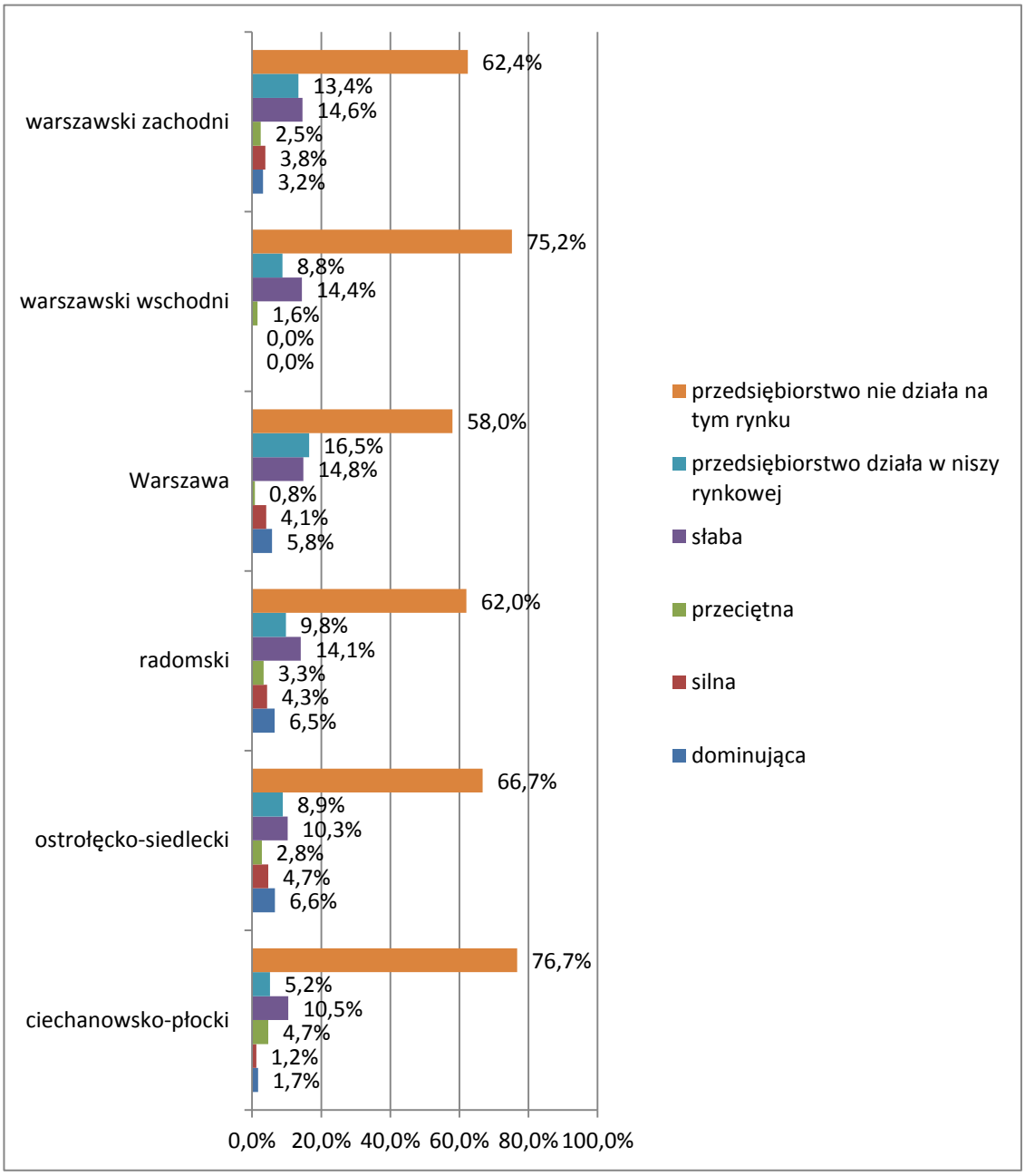

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Największy udział przedsiębiorstw, które działały na rynku zagranicznym, to podmioty zlokalizowane w mieście stołecznym Warszawa(wykres 49.). Niemal połowa wszystkich firm z tego regionu (42%) miała jakikolwiek udział w działalności na rynkach zagranicznych. Wśród nich 16,5% uznało, że działa na tych rynkach w niszach rynkowych, natomiast 14,8%, że ich pozycja na rynku zagranicznym jest słaba. W tym drugim przypadku dość podobny udział firm występował w subregionie warszawskim zachodnim (14,6%). Na niszę rynkową wskazało tu 13,4% respondentów z tego obszaru. O dominującej pozycji na rynku międzynarodowym mówiło 6,6% respondentów z subregionu ostrołęcko-siedleckiego oraz 6,5% z radomskiego.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 49.Konkurencyjnośćprzedsiębiorstwna rynku zagranicznym wg subregionów województwa mazowieckiego

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Zestawienie odpowiedzi respondentów odnośnie Obszaru Metropolitalnego Warszawy i pozostałego regionu województwa przynosi także ciekawe wnioski (wykres 50.). Okazuje się bowiem, że podmioty prowadzące działalność na rynku regionalnym poza OMW relatywnie częściej wskazywały na dominującą czy silną pozycję rynkową. Odpowiedzi takich uzyskano odpowiednio 19,6% i 15,3%, gdy dla podmiotów z OMW było to 14,9% i 13,0%. Natomiast więcej podmiotów z Obszaru Metropolitalnego Warszawy deklarowało, że prowadzi działalność w niszy rynkowej.
Jeśli chodzi o rynek krajowy, nieco więcej – 13,4% badanych wskazało na osiągnięcie dominującej pozycji na tym rynku, gdy poza OMW udział ten wynosił 12,0%. Podobnie

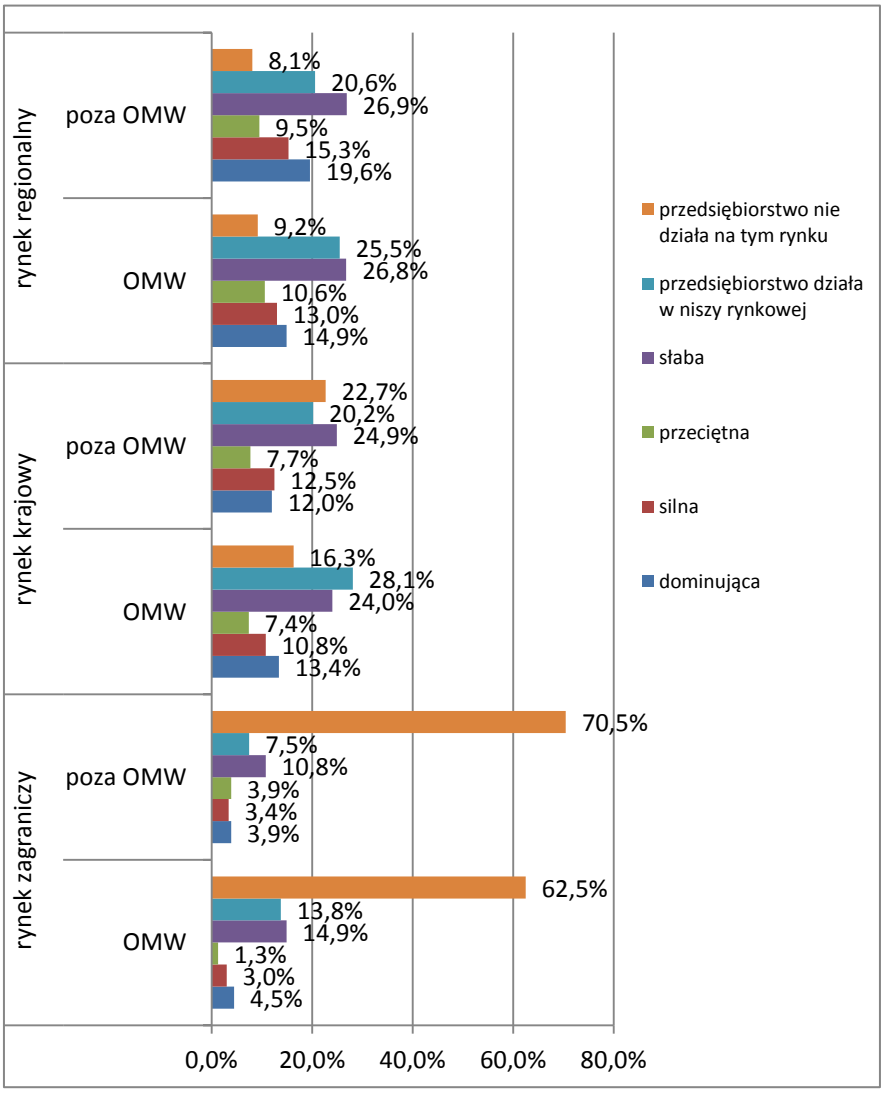

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

jednak jak na rynku regionalnym więcej podmiotów z OMW wskazywało na działanie w niszy rynkowej. Trzeba jednak zwrócić jeszcze uwagę na fakt, że na rynku krajowym nie prowadziło swojej działalności 16,3% podmiotów, gdy w przypadku regionu poza OMW była to już prawie co czwarta firma (22,7%).

Podsumowując można stwierdzić, że na rynku regionalnym, jak i krajowym pozycja konkurencyjna badanych podmiotów ze względu na podział geograficzny na te, które są zlokalizowane na terenie OMW i poza nim, niewiele się różni. Nieco więcej z tych będących w ramach Obszaru Metropolitalnego Warszawy twierdzi, że prowadzi swoją działalność w niszy rynkowej.

Trzeba podkreślić w tym miejscu, że częstą przewagą firm realizujących strategię niszy jest brak kosztów wynikających z bezpośredniej konkurencji. Strategia niszy nie pozwala korzystać z efektu skali, zatem jest doskonałym rozwiązaniem dla podmiotów sektora MŚP. Szczególnie, że daje możliwość wyróżnienia się unikalnością oferty i/lub niskimi kosztami. Ponadto zwraca uwagę fakt, że nieco więcej podmiotów prowadzących działalność na rynkach zagranicznych to te, które są zlokalizowane bliżej Warszawy w jej Obszarze Metropolitalnym.

Wykres 50.Konkurencyjność przedsiębiorstw w OMW i poza nim

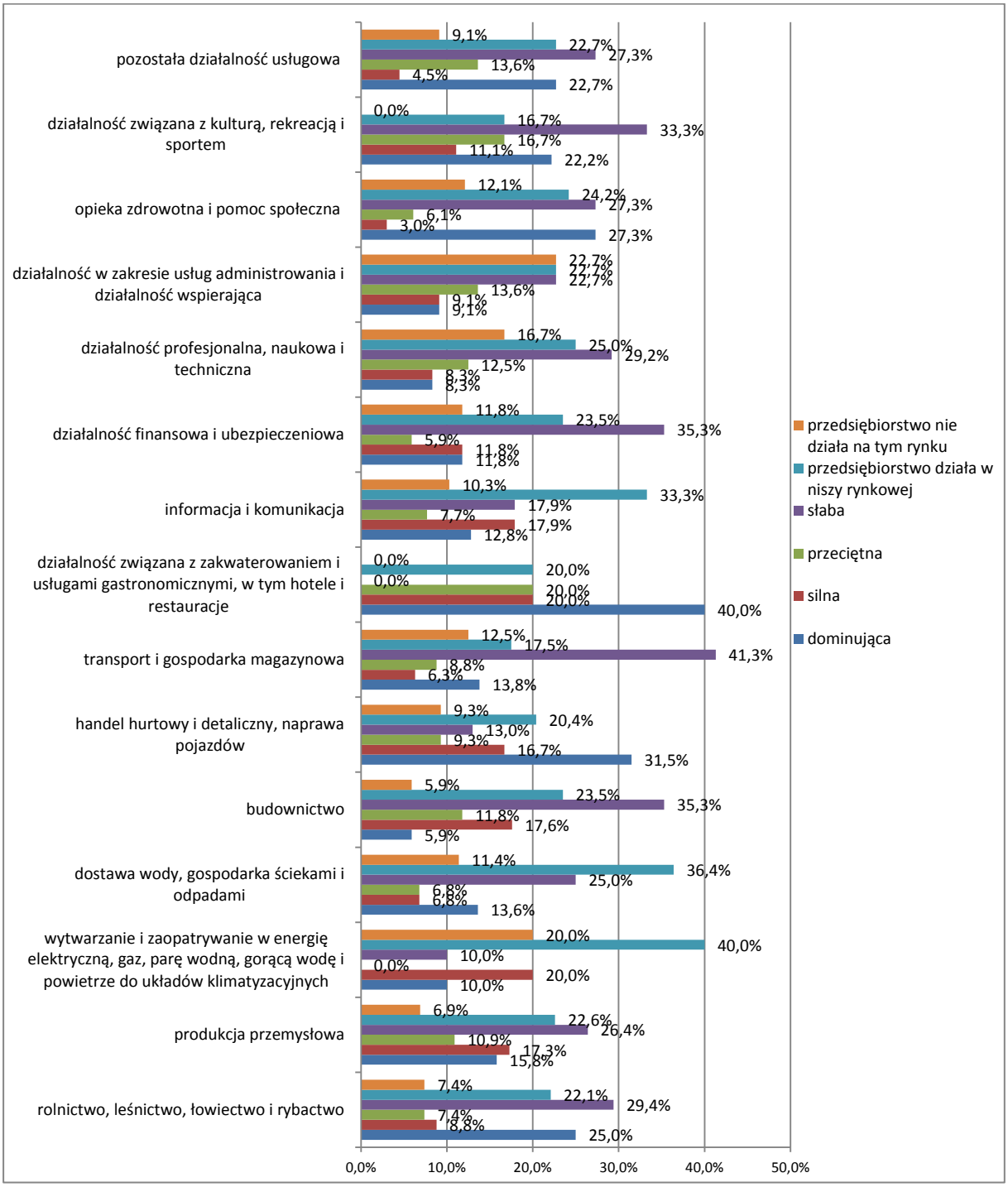

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Jeszcze innych odpowiedzi dostarcza analiza danych uzyskanych w ramach badań CATI pod względem zachowań podmiotów prowadzących różne rodzaje działalności na rynkach (wykresy 51., 52.,53.).

Wykres 51.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku regionalnym wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podobniej jak wcześniej warto spojrzeć najpierw na odpowiedzi respondentów odnośnie rynku regionalnego (wykres 51.). Na fakt, że przedsiębiorstwo nie prowadzi swojej

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

działalności na rynku regionalnym wskazało najwięcej podmiotów, które zajmują się działalnością w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (22,2%) oraz wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (20,0%). Także dość wysoki udział takich wskazań miał miejsce w przypadku podmiotów prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną (16,7%). Najwięcej podmiotów, które działają na rynku regionalnym znalazło się wśród tych, które prowadzą działalność związaną z kulturą, rekreacją i sportem oraz działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje.

Na dominującą pozycję na rynku regionalnym wskazywały przede wszystkim podmioty zajmujące się działalnością związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje. Aż 40,0% z nich wskazało na wysoki udział w rynku regionalnym.

Co trzecie przedsiębiorstwo zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów także uważało, że ma pozycję dominującą na rynku regionalnym. Wysoki udział miały także te podmioty, które zajmują się opieką zdrowotną i pomocą społeczną. Natomiast na pozycję silną oznaczającą udział w rynku regionalnym w skali od 21% do 50% deklarowały podmioty zajmujące się: wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (20,0% badanych prowadzących tę działalność), informacją i komunikacją (17,9%) oraz budownictwem (17,6%) i produkcją przemysłową (17,3%).

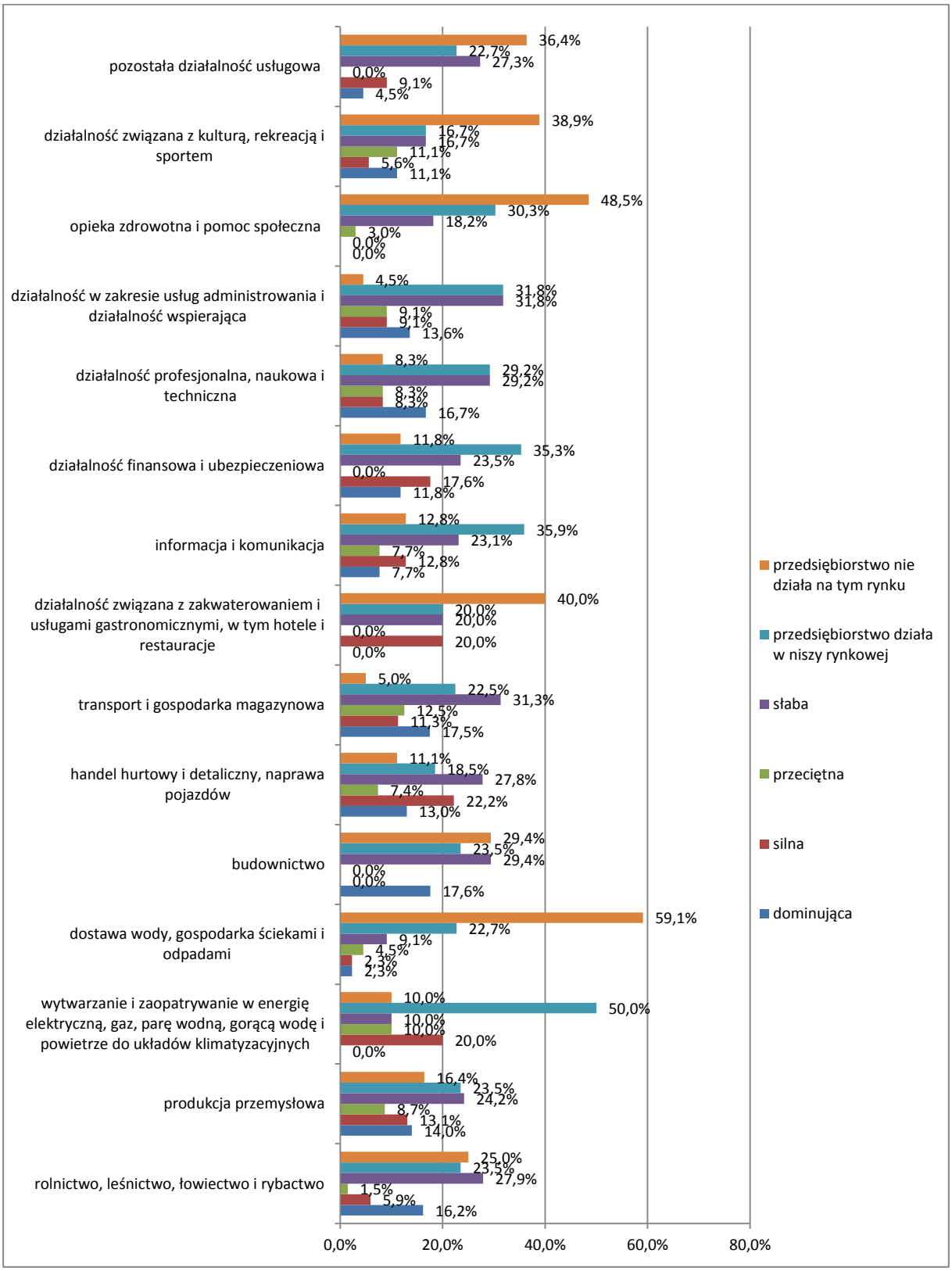
Podsumowując, na rynku regionalnym najwięcej podmiotów, które miały dominującą lub silną pozycję rynkową to przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje oraz handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów. Natomiast na przeciętną i słabą pozycję konkurencyjną wskazywały przede wszystkim przedsiębiorstwa trudniące się transportem i gospodarką magazynową, działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem oraz budownictwem. Najczęściej na działalności w niszy rynkowej wskazywały podmioty zajmujące się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych oraz dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami.

W przypadku rynku krajowego było zdecydowanie mniej wskazań na dominującą pozycję podmiotów (wykres 52.). Częściej niż w przypadku innych podmiotów odpowiedzi takiej udzielały przedsiębiorstwa zajmujące się budownictwem (17,6%) oraz działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (16,7%), a także rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (16,2%). Silna pozycja konkurencyjna cechowała przede wszystkim podmioty zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów (22,2%) oraz wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, jak i te prowadzące działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (po 20,0%).

Analizując łącznie najwięcej odpowiedzi, które pozwalają ocenić pozycję podmiotów jako dominującą czy silną występowało w sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów oraz działalność finansowa i ubezpieczeniowa. Na udział w rynku krajowym do 20,0% wskazało najwięcej podmiotów, które zajmowały się: transportem i gospodarką magazynową, działalnością w zakresie usług administrowania i działalnością wspierającą, handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów oraz produkcją przemysłową. Zaś w niszy rynkowej przede wszystkim działały podmioty z zakresu: wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; informacji i komunikacji; działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz działalności związanej z usługami administrowania i działalności wspierającej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 52.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku krajowym wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Stosunkowo ograniczony udział przedsiębiorstw w rynku zagranicznym został zobrazowany na wykresie 53. Zwraca uwagę fakt, iż dużo firm działa tu w ramach niszy rynkowej. Pozycją dominującą mogą wykazać się głównie podmioty z sekcji transport i gospodarka magazynowa (18,8%).

Zestawienie udziału poszczególnych sekcji PKD w rynku regionalnym, krajowym i zagranicznym przedstawiono w tabeli 29.

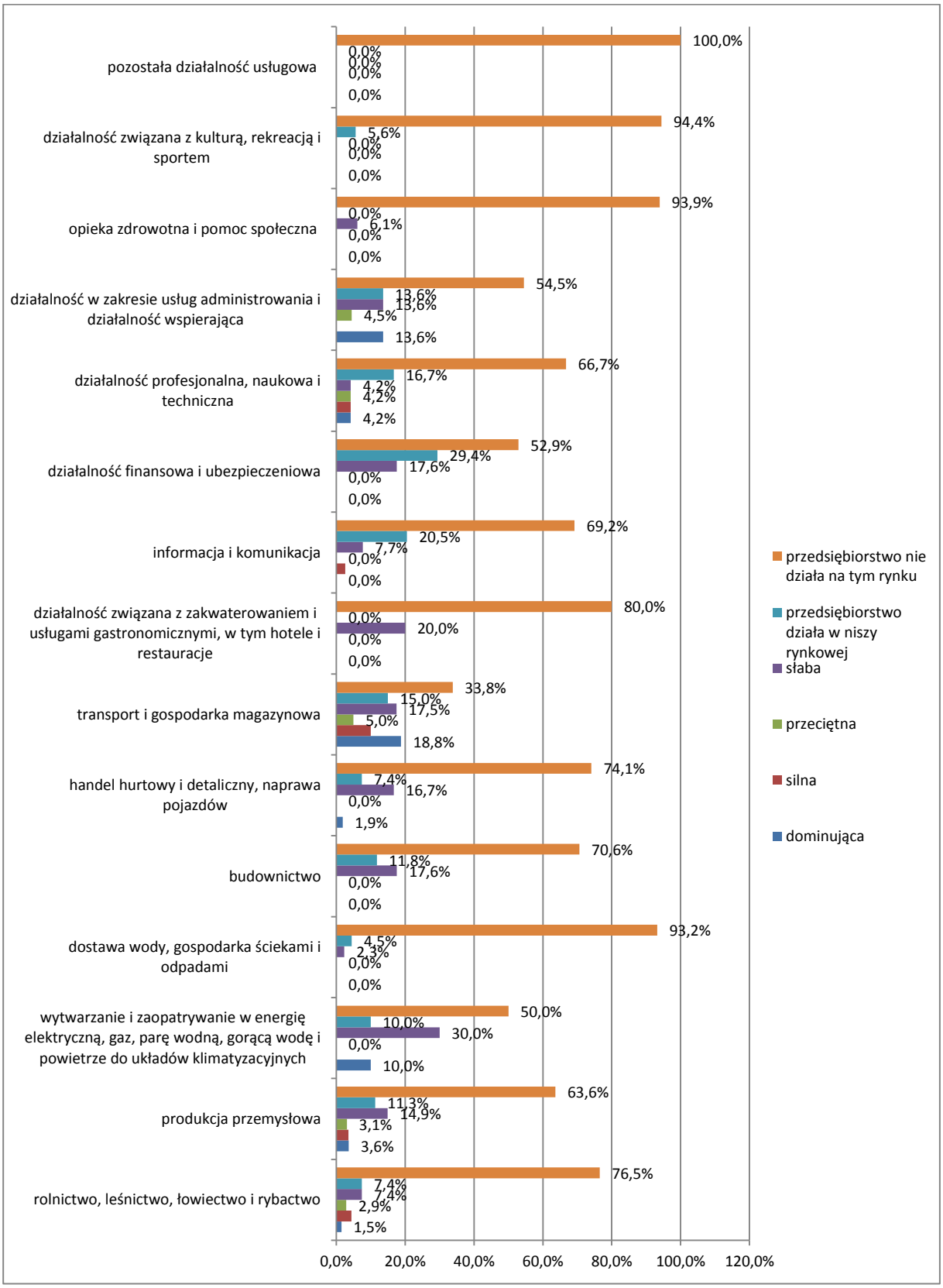
Tabela 29. Udział przedsiębiorstw na rynku regionalnym, krajowym i zagranicznym wg sekcji PKD

Lp.	Sekcja PKD	Rynek regionalny	Rynek krajowy	Rynek zagraniczny
1.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	■	■	■
2.	Produkcja przemysłowa (sekcja C)	■	■	■
3.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	■	■	■
4.	Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)			
5.	Budownictwo (sekcja F)			
6.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)	■	■	■
7.	Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)		■	■
8.	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	■	■	
9.	Informacja i komunikacja (sekcja J)	■	■	■
10.	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)		■	
11.	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)		■	■
12.	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)		■	■
13.	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	■		
14.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	■		
15.	Pozostała działalność usługowa (sekcja S)			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

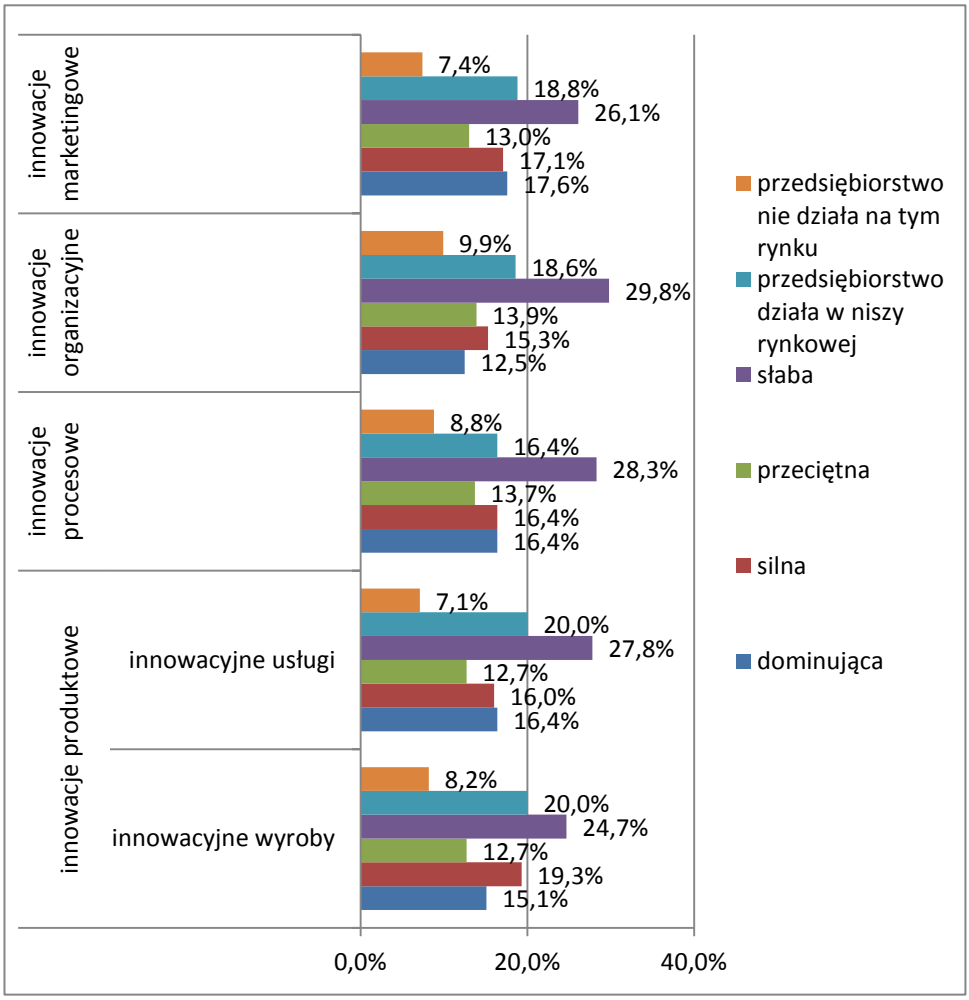
Wykres 53.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku zagranicznym wg sekcji PKD

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W dalszych analizach podjęto próbę sprawdzenia, na ile występuje zależność między zajmowaną przez podmiot pozycją rynkową a wdrażanymi innowacyjnymi rozwiązaniami (wykres 54.). Podmioty, które najczęściej oceniają swoją pozycję jako dominującą na rynku regionalnym, znajdowały się pośród tych, które wdrożyły innowacje marketingowe (17,6%). Firmyzajmujące silną pozycję rynkową częściej niż inne wdrażały innowacyjne wyroby (19,3%). Przedsiębiorstwa działające w niszy rynkowej przede wszystkim zajmowały się wdrażaniem innowacji produktowych i to zarówno związanych z usługami, jak i wyrobami. Jednocześnie zaś na słabą pozycję rynkową najwięcej podmiotów wskazało wśród tych, które wdrażały innowacje marketingowe.

Wykres 54.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku regionalnym wg rodzajów wprowadzonych innowacji

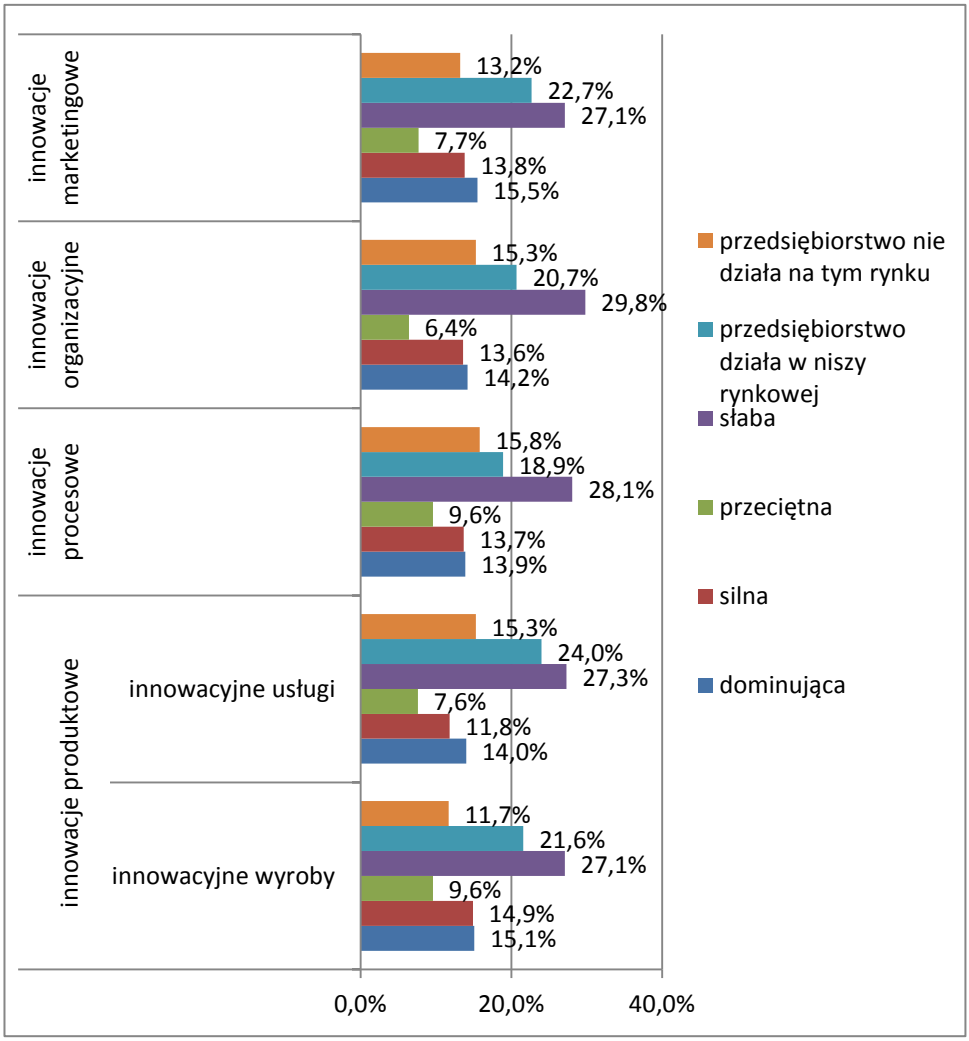

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podmioty, które na rynku krajowym zajmowały znaczącą pozycję rynkową przede wszystkim wdrażały innowacje marketingowe (15,5%) i innowacje produktowe w postaci innowacyjnych wyrobów (15,1%) (wykres 55.). Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku tych przedsiębiorstw z sektora MŚP, które zajmowały silną pozycję konkurencyjną na rynku krajowym. Można stwierdzić, że słaba pozycja na tym rynku powiązana była z wdrażaniem innowacji organizacyjnych (29,8%). Natomiast podmioty działające w niszy rynkowej przede wszystkim wdrażały innowacje produktowe w formie innowacyjnych usług i innowacje marketingowe.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 55.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku krajowym wg rodzajów wprowadzonych innowacji

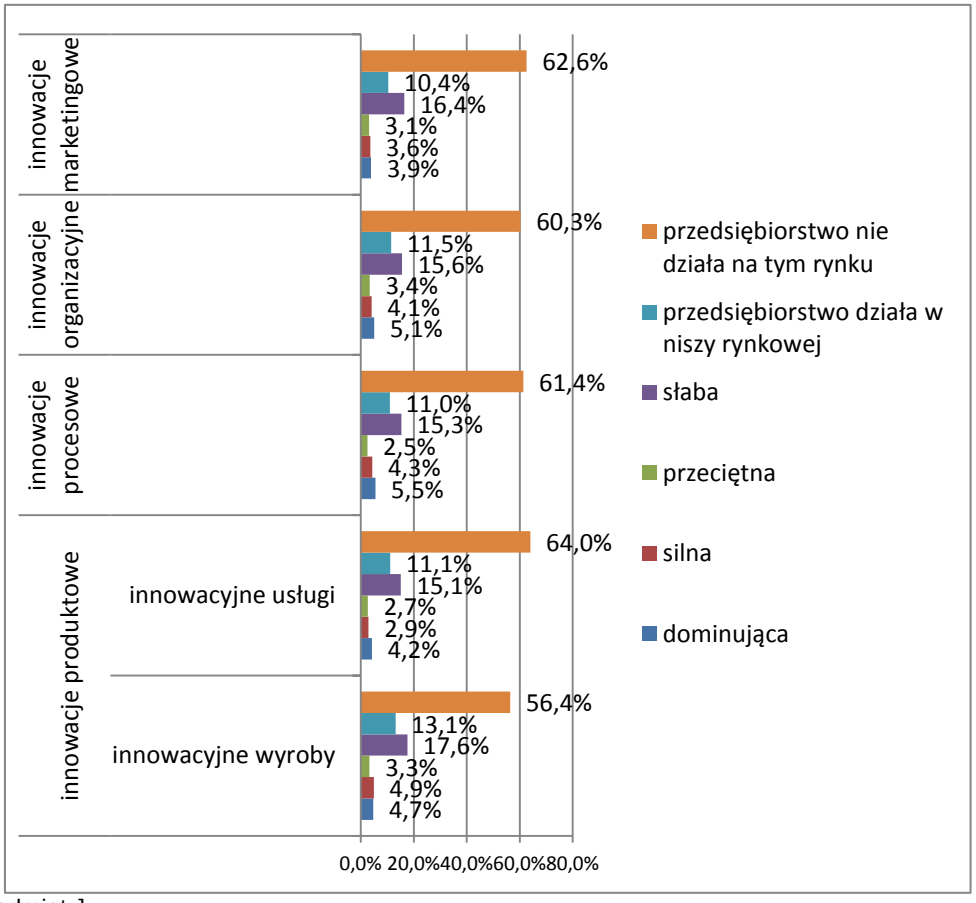

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

W przypadku rynku zagranicznego najczęściej podmiotami, które nie działały na tym rynku były te wdrażające innowacyjne produkty (56,4%) (wykres 56.). Jednocześnie to te podmioty relatywnie częściej niż inne zajmowały dominującą lub silną pozycję na rynkach zagranicznych. Drugie zaś pod tym względem były firmy, które między innymi wdrożyły w ostatnich trzech latach innowacje procesowe. Poza tym w przypadku firm zajmujących się wprowadzeniem na rynek innowacyjnych wyrobów, znaczna część wskazywała na słabą pozycję rynkową.

Na podstawie powyższych odpowiedzi trudno zatem o jednoznaczne wskazania co do zależności między pozycją konkurencyjną podmiotów na rynkach zagranicznych a rodzajem innowacji, które zostały w okresie ostatnich trzech lat przez nie wdrożone. Niewątpliwie trzeba stwierdzić, że to innowacje produktowe szczególnie sprzyjają wchodzeniu na rynki zagraniczne, ale wśród podmiotów takich nie ma jednej wyraźnej tendencji co do zajmowanej pozycji konkurencyjnej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 56.Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku zagranicznym wg rodzajów wprowadzonych innowacji

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Zajmowana pozycja konkurencyjna na rynkach w znacznym stopniu zależy od potencjału konkurencyjnego, który został poddany ocenie na podstawie danych o stanie wyposażenia ankietowanych przedsiębiorstw w kluczowe zasoby w porównaniu do konkurencji. W badaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie w skali od -2 do +2, czy stan wyposażenia w dany zasób jest: -2 znacznie gorszy niż u konkurentów; -1 gorszy; 0 taki sam; +1 lepszy; +2 znacznie lepszy. Uzyskane wyniki zostały przedstawione jako średnia ważona wszystkich odpowiedzi (tabela 30.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 30. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw

Lp.	Zasoby składające się na wyposażenie przedsiębiorstw	Średnia ocena
1.	zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości	0,5
2.	image (renoma) firmy	0,5
3.	poziom wykształcenia pracowników	0,4
4.	istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna	0,4
5.	jakość kadry menedżerskiej	0,3
6.	skłonność pracowników do innowacji i zmian	0,3
7.	dogodność lokalizacji w stosunku do źródeł zaopatrzenia	0,2
8.	sposoby powiązań z dostawcami	0,2
9.	jakość kadry zatrudnionej w marketingu	0,2
10.	znajomość aktualnej sytuacji na rynku	0,1
11.	jakość kadr zatrudnionych przy działalności badawczo-rozwojowej (B+R)	0,1
12.	nowoczesność technologii	0,1
13.	sposoby powiązań z odbiorcami	0,1
14.	jakość parku maszynowego	0
15.	poziom kosztów całkowitych	0
16.	posiadanie planów strategicznych	0
17.	posiadanie branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów	-0,1
18.	gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji	-0,1
19.	potencjał finansowy przedsiębiorstwa	-0,3

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Analiza rozkładu uzyskanych odpowiedzi wskazuje, że ankietowane przedsiębiorstwa najwyżej w porównaniu do konkurencji oceniają następujące zasoby:

1) zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości – ocena 0,5;
2) image (renoma) firmy – ocena 0,5;
3) poziom wykształcenia pracowników – ocena 0,4;
4) istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna – ocena 0,4.

Najniższa jakość zasobów została zadeklarowana w odniesieniu do:

1) potencjału finansowego przedsiębiorstwa – ocena -0,3;
2) gęstości i zasięgu posiadanej sieci dystrybucji – ocena -0,1;
3) posiadania branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów – ocena -0,1.

Relatywnie wysoka jakość zasobu, jakim jest zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości wskazuje, że ankietowane przedsiębiorstwa dążą do tworzenia przewag konkurencyjnych w oparciu o zasoby sfery zarządzania jakością. Takie podejście, jak zresztą wynika z wcześniej cytowanych wyników badań PKPP Lewiatan,jest charakterystyczne dla sektora MŚP w ostatnich latach. Podmioty coraz częściej zwracają uwagę na przestrzeganie określonych standardów jakości, które bardzo często są narzucane przepisami prawa. Z drugiej zaś strony mają świadomość, że brak odpowiedniego zaangażowania w programy zapewnienia jakości powoduje nie tylko utratę wymagających klientów, ale może prowadzić do zakazu sprzedaży produktów takiego przedsiębiorstwa. Zaangażowanie pracowników w zapewnienie jakości jest zasobem niematerialnym, a tym samym jego rolę w tworzeniu trwałych przewag należy uznać za istotną. Zasób ten posiada charakter umiejętności specyficznych dla każdego przedsiębiorstwa (nie stanowi przedmiotu obrotu rynkowego) i charakteryzuje się stosunkowo dużą elastycznością, co oznacza, że może być wykorzystany na wszystkich etapach tworzenia wartości dla klienta. W efekcie poprzez jego specyfikę oraz elastyczność może stanowić cenne źródło trwałych przewag konkurencyjnych ankietowanych przedsiębiorstw.

Na podkreślenie zasługuje istotna wartość zasobu, jakim jest image firmy. Zasób ten niewątpliwie można zaliczyć do zasobów występujących rzadko i niestanowiących

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

przedmiotu obrotu rynkowego. O jego wartości w dużym stopniu decydują umiejętności i wiedza pracowników. Renoma podmiotu może przyczyniać się do sukcesu tylko tego przedsiębiorstwa, z którym jest identyfikowana, a tym samym jej imitacja przez konkurencję jest praktycznie niemożliwa. Ponadto zasób ten charakteryzuje się nieograniczonymi możliwościami jego wykorzystania we wszystkich etapach tworzenia wartości dla klienta. W konsekwencji jego rozwijanie w ankietowanych przedsiębiorstwach może istotnie warunkować tworzenie trwałych przewag konkurencyjnych.

Zarówno zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości, jak i dobrze oceniony image (renoma) firmy, bez wątpienia są związane z wysoką oceną dwóch pozostałych zasobów, jakimi są oceniany dość wysoko w porównaniu do konkurencji poziom wykształcenia pracowników i istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna. Jak już zauważono wyżej poziom wykształcenia pracowników może przekładać się na stosowanie w praktyce działań na rzecz utrzymania czy dalszej poprawy jakości oferowanych produktów. Takim zachowaniom sprzyja zaś odpowiednia kultura organizacyjna nastawiona na dbanie o jakość oferty podmiotu oraz poziom wiedzy pracowników. Zmiany jakościowe po stronie popytu krajowego i zagranicznego wymuszają na przedsiębiorstwach konieczność ciągłego weryfikowania stanu rynku, w tym potrzeb klientów oraz innych czynników. Tylko świadomi tego pracownicy mogą przeprowadzać odpowiednie badania stopnia satysfakcji konsumentów i efektywnie zaplanować strategie ekspansji na nowe rynki zbytu.

Słabą stroną ankietowanych przedsiębiorstw jest przede wszystkim ich obecny potencjał finansowy. Brak odpowiednich środków może utrudniać wiele działań zarówno związanych z zakupem urządzeń i maszyn, czy ich modernizacją, zatrudnieniem specjalizacyjnych aczkolwiek wysokoopłacanych pracowników, czy też ogranicza możliwość zaangażowania przedsiębiorstw w rozwijanie zasobów sfery B+R. Waga tego problemu jest tym większa, że przekładać się może przede wszystkim na niski potencjał innowacyjności i konkurencyjności podmiotów, a w efekcie może prowadzić do większego nastawienia się podmiotów na działalność naśladowniczą, zamiast wprowadzania własnych innowacyjnych rozwiązań. Ponadto w praktyce gorszy potencjał finansowy podmiotów niż u konkurentów oznaczać może, że przedsiębiorstwo nie jest w stanie w odpowiednim momencie przygotować nowego produktu oczekiwanego przez klientów, czy zapewnić jego odpowiednią jakość. Taki wynik badań może deprecjonować wartość zasobu wysoko ocenianego w porównaniu do konkurentów, jakim jest zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości.

Badane przedsiębiorstwa podkreślają również swoje niezadowolenie z gęstości i zasięgu posiadanej sieci dystrybucji. Trzeba stwierdzić, że problem ten wiąże się w dużym stopniu z siłą przetargową sieci dystrybucji. Siła przetargowa dystrybutorów może wynikać z małej koncentracji lub też wysokich barier wejścia w już istniejące sieci dystrybucji.

Inną trudnością jest niżej oceniany w porównaniu do konkurentów stan posiadania branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów. Tego rodzaju dokumenty są swego rodzaju potwierdzeniem jakości produktów i nawet jeśli wyroby i usługi danego przedsiębiorstwa mają faktyczną wysoką jakość, to mogą się nie „obronić" na rynku. Klient zarówno indywidualny, jak i instytucjonalny, jest coraz częściej nastawiony na potwierdzenie tej jakość w postaci odpowiednich standardów. Zapewnia to wejście na wiele rynków światowych i wzmacnia pozycję konkurencyjną podmiotu.

Podsumowując stan wyposażenia badanych przedsiębiorstw w zasoby potencjału konkurencyjności można wnioskować o względnej dominacji tych podmiotów na tle konkurencji krajowej. Średnia arytmetyczna dla wszystkich zasobów wyniosła 0,15.

Podjęto również próbę oceny różnic w odpowiedziach na temat potencjału konkurencyjności między podmiotami należącymi do Obszaru Metropolitalnego Warszawy i pozostającego poza nim (tabela 31.). W przypadku obu regionów dość podobnie większość podmiotów oceniała stan wyposażenia w różne zasoby. Warto jednak zwrócić uwagę na kilka różnic. Otóż podmioty znajdujące się w OWM szczególnie wysoko oceniły zasób, jakim jest posiadanie branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów (średnia ocena 1,5). Dla porównania ocena tego zasobu w przypadku regionu poza OMW wyniosła 0,1. Może to zatem świadczyć o przewadze podmiotów zlokalizowanych bliżej

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

miasta stołecznego Warszawy nad pozostałymi. Do innych wysoko ocenionych zasobów przez podmioty z OMW można zaliczyć także zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości i jakość kadry menedżerskiej. Ocena w obu przypadkach wyniosła 0,7. Przy czym dla drugiego z nich ta pozytywna ocena i tak była niższa niż to miało miejsce dla podmiotów będących poza OMW.

Przedsiębiorstwa z pozostałego regionu poza Obszarem Metropolitalnym Warszawy najwyżej oceniały zasoby, które stanowią o ich konkurencyjności i w przypadku których widać znaczące różnice w odpowiedziach w porównaniu do podmiotów z OMW, to jakość kadry menedżerskiej (ocena 1,8) oraz jakość kadry zatrudnionej w marketingu (ocena 1,7). Można więc na podstawie powyższych stwierdzić, że podmioty spoza OMW przede wszystkim starają się opierać swój potencjał konkurencyjności o wykwalifikowanych pracowników, w tym w szczególności dbają o działania prowadzone w ramach marketingu ich produktów. Podmioty z OMW raczej skupiają się na „twardej" przesłance lepszej pozycji konkurencyjnej, jaką są odpowiednie dokumenty potwierdzające utrzymanie wysokiej jakości oferty. Domyślać się można, że jakość kadry w podmiotach działających w OMW, które wzięły udział w badaniach i nie tylko, jest relatywnie wyższa i aby walczyć na rynku muszą swój potencjał budować na innych wyróżniających zasobach.

Tabela 31. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw wg OMW i obszaru poza nim

Lp.	Zasoby składające się na wyposażenie przedsiębiorstw	Średnia ocena	
		OMW	poza OMW
1.	znajomość aktualnej sytuacji na rynku	0,2	0,1
2.	jakość kadr zatrudnionych przy działalności badawczo roz-wojowej (B+R)	-1,3	-0,1
3.	nowoczesność technologii	0,2	0,0
4.	jakość parku maszynowego	0,0	0,1
5.	zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości	0,7	0,6
6.	posiadanie branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów	1,5	0,1
7.	dogodność lokalizacji w stosunku do źródeł zaopatrzenia	0,4	0,2
8.	sposoby powiązań z dostawcami	0,3	0,3
9.	gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji	-0,3	0,0
10.	sposoby powiązań z odbiorcami	0,2	0,2
11.	jakość kadry zatrudnionej w marketingu	0,4	1,7
12.	jakość kadry menedżerskiej	0,7	1,8
13.	poziom kosztów całkowitych	0,1	-0,1
14.	potencjał finansowy przedsiębiorstwa	-0,5	-0,3
15.	posiadanie planów strategicznych	0,0	0,1
16.	poziom wykształcenia pracowników	0,5	0,4
17.	skłonność pracowników do innowacji i zmian	0,4	0,4
18.	image (renoma) firmy	0,6	0,5
19.	istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna	0,5	0,5

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Najniżej oceniana była natomiast w Obszarze Metropolitalnym Warszawy jakość kadr zatrudnionych przy działalności badawczo-rozwojowej (B+R) (ocena -1,3). Ten zasób jednak był dość wysoko oceniany przez podmioty spoza OMW (ocena -0,1). Podobnie wyglądała sytuacja w przypadku drugiego wysoko negatywnie ocenianego zasobu przez podmioty z Obszaru, jakim jest gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji. Wśród przedsiębiorstw spoza tego Obszaru nisko oceniany był poziom kosztów całkowitych (ocena -0,1), który był raczej pozytywnie oceniany przez pomioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy (ocena

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

0,1). Niższy niż u konkurentów potencjał finansowy odczuwały zarówno podmioty z jednego, jak i drugiego obszaru.

Analiza oceny poziomu wyposażenia w zasoby w porównaniu do konkurentów według subregionów (tabela 32.) pokazuje, że w subregionie warszawskim zachodnim badane przedsiębiorstwa przede wszystkim wysoko oceniały: (1) zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości – ocena 0,6; (2) image (renoma) firmy – ocena 0,5; (3) istniejącą w przedsiębiorstwie kulturę organizacyjną – ocena 0,4. Natomiast wśród najniżej ocenianych znalazły się takie zasoby, jak: (1) potencjał finansowy przedsiębiorstwa – ocena -0,4 i (2) gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji – ocena -0,2.

Tabela 32. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw wg subregionów województwa mazowieckiego

Lp.	Zasoby składające się na wyposażenie przedsiębiorstw	Subregiony					
		warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
1.	znajomość aktualnej sytuacji na rynku	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1
2.	jakość kadr zatrudnionych przy działalności badawczo-rozwojowej (B+R)	0,0	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0
3.	nowoczesność technologii	0,0	0,2	0,1	0	0	0,1
4.	jakość parku maszynowego	-0,1	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,2
5.	zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości	0,6	0,6	0,7	0,5	0,4	0,4
6.	posiadanie branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów	-0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,0	-0,1
7.	dogodność lokalizacji w stosunku do źródeł zaopatrzenia	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
8.	sposoby powiązań z dostawcami	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
9.	gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji	-0,2	-0,1	-0,2	0,0	0,0	0,0
10.	sposoby powiązań z odbiorcami	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
11.	jakość kadry zatrudnionej w marketingu	0	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
12.	jakość kadry menedżerskiej	0,2	0,3	0,5	0,4	0,3	0,2
13.	poziom kosztów całkowitych	0,0	0,1	0,0	0,1	-0,1	0,0
14.	potencjał finansowy przedsiębiorstwa	-0,4	-0,3	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2
15.	posiadanie planów strategicznych	-0,1	0,1	0,0	-0,1	0,1	0,1
16.	poziom wykształcenia pracowników	0,3	0,4	0,6	0,4	0,3	0,3
17.	skłonność pracowników do innowacji i zmian	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2
18.	image (renoma) firmy	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4
19.	istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Dla podmiotów z subregionu warszawskiego wschodniego obok wskazywanych w subregionie powyżej trzech zasobów również wysoko został oceniony jeszcze jeden, jakim jest poziom wykształcenia pracowników – ocena 0,4. Podobnie jak dla całej populacji podmiotów, tak i tutaj szczególnie negatywnie oceniany był w porównaniu do konkurentów potencjał finansowy przedsiębiorstwa (ocena -0,3). Przedsiębiorstwa z miasta stołecznego Warszawa natomiast dodatkowo obok zasobów pozytywnie ocenianych przez podmioty z subregionu warszawskiego wschodniego listę uzupełniły o dość wysoką ocenę zasobu składającego się na wyposażenie badanych podmiotów, jakim jest jakość kadry menedżerskiej (ocena 0,5). Podobnie jak inne podmioty, szczególną uwagę zwracały na relatywnie niski potencjał finansowych swojego przedsiębiorstwa (ocena -0,3). Do dość nisko ocenionych zasobów należy zaliczyć również gęstość i zasięg posiadanej sieci dystrybucji (ocena -0,2), a także posiadanie branżowych, międzynarodowych certyfikatów jakości wytwarzanych produktów (ocena -0,2). Lista najwyżej ocenianych zasobów w porównaniu do podmiotów stanowiących konkurentów w przypadku przedsiębiorstw z subregionu radomskiego była dokładnie taka sama, jak dla tych zlokalizowanych na terenie miasta Warszawa. Podobnie zresztą wyglądała sytuacja w subregionie ostrołęcko-siedleckim. Jednak w radomskim jako najniżej oceniany znalazł się wskazywany przez podmioty ze wszystkich regionów potencjał finansowy przedsiębiorstw. W tym przypadku na niską ocenę można również wskazać w odniesieniu do zasobu, jakim jest posiadanie planów strategicznych. Oba wskaźniki zostały relatywnie nisko ocenione na poziomie -0,1. Podobnie jak to miało miejsce w subregionie warszawskim zachodnim, tak i w ciechanowsko-płockim przedsiębiorstwa przede wszystkim dostrzegały, że w zasadzie mają lepszy w porównaniu do rywali poziom takich zasobów, jak: zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości, image (renoma) firmy, czy istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna. Zaś co do negatywnych ocen przede wszystkim uzyskał je potencjał finansowy, będący w posiadaniu podmiotów z tego subregionu.

Reasumując, na podstawie przeprowadzanych badań i analiz dotyczących konkurencyjności przedsiębiorstw sektora MŚP z województwa mazowieckiego, przede wszystkim należy stwierdzić, że większość podmiotów na każdym z analizowanych rynków zajmowała słabą bądź przeciętną pozycję rynkową. Jednocześnie jednak na rynku regionalnym częściej ich udział był większy – w zasadzie co trzeci podmiot działający na nim wskazywał na znaczący udział w rynku, gdy na rynku krajowym co czwarte przedsiębiorstwo miało dominującą lub silną pozycję konkurencyjną. Zdecydowanie gorzej wyglądała sytuacja podmiotów w odniesieniu do rynków zagranicznych. W tym przypadku jednak znalazły się również i takie, które mogły pochwalić się dominującą czy silną pozycją rynkową. Było to 7,4% badanych podmiotów. Dobrym rozwiązaniem w zakresie pozyskania rynku jest zidentyfikowanie niszy rynkowej. Udało się to niemal co czwartemu podmiotowi na rynku regionalnym. Podobny był udział przedsiębiorstw sektora MŚP działających w niszy na rynku krajowym. Natomiast co dziesiąty badany podmiot zajmuje niszę na rynku zagranicznym. Podsumowując można uznać, że pozycja konkurencyjna badanych podmiotów jest dość zróżnicowania, w tendencji jednak większość z nich cechuje słaba lub przeciętna pozycja rynkowa.
Wśród badanych subregionów województwa mazowieckiego zwraca uwagę częściej wskazywana silna i dominująca pozycja przedsiębiorstw z subregionu ciechanowsko-płockiego na rynku regionalnym. Natomiast podmioty z subregionu warszawskiego zachodniego i miasta stołecznego Warszawa częściej niż inne działają w niszy rynkowej. W odniesieniu do rynku krajowego subregion radomski wyróżnia się wyższym udziałem podmiotów deklarujących silną lub dominującą pozycję na rynku. Również to właśnie z tego subregionu co trzeci podmiot działa w niszy rynkowej. Jeśli zaś chodzi o rynek zagraniczny to częściej niż w przypadku innych wskazywały na mocną pozycję rynkową podmioty z subregionu ostrołęcko-siedleckiego. Zaś najwięcej podmiotów – 16,5% działających w niszy rynkowej na tym rynku pochodziło

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

z miasta stołecznego Warszawa. Ponadto warto zauważyć, że najwięcej – 15,2% badanych firm z subregionu radomskiego nie działało na rynku regionalnym, co trzeci podmiot z miasta stołecznego Warszawa i co czwarty z subregionu warszawskiego zachodniego nie działały na rynku krajowym. To oznacza, że mogły nie działać na pozostałym jednym lub dwóch rynkach. Natomiast jeśli chodzi o rynek zagraniczny to odwrotnie – 42,0% badanych przedsiębiorstw działało na tym rynku, gdy w przypadku pozostałych analizowanych regionów udział takich podmiotów był zdecydowanie niższy.W przypadku Obszaru Metropolitarnego Warszawy i tzw. obszaru pozostałego województwa mazowieckiego widać, że podmioty z OMW przede wszystkim działają na każdym z badanych regionów w niszach rynkowych. Gdy tymczasem podmioty z pozostałego obszaru częściej niż poprzednie zajmują dominującą czy silną pozycję na rynku regionalnym oraz zagranicznym, natomiast nieco częściej słabą lub przeciętną na rynku krajowym. Działalność w niszy z jednej strony ma swoje zalety w postaci zaspokojenia specyficznych potrzeb klientów czy faktu, że nabywcy tworzący nisze rynkowe są zwykle niezbyt liczni, a zatem rynek taki nie jest atrakcyjny dla dużych koncernów, to stwarza okazje dla sektora MŚP. Potrzeba jednak pamiętać, że pojemność niszy rynkowej jest ograniczona, co oznacza, że dalsza ekspansja firm danego sektora musi doprowadzić do silnej konkurencji. To zaś przyczynia się do konkurowania wysoką jakością produktów jako sposobem na rywalizację o klienta lub wypadnięciem z niszy.

W przypadku badanych sekcji PKD okazało się, że najwięcej podmiotów, które mają ugruntowaną pozycję na którymś z trzech analizowanych rynków, wymienić można przede wszystkim: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (na dwóch rynkach); działalność finansowa i ubezpieczeniowa; działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje; transport i gospodarkę magazynową oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą. Na pozycję przeciętną i słabą wskazywały podmioty zajmujące się działalnością z sekcji: transport i gospodarka magazynowa (na trzech rynkach); działalnością związana z kulturą, rekreacją i sportem; budownictwo; działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów; produkcja przemysłowa; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje. Natomiast działanie w niszy rynkowej było charakterystyczne dla sekcji PKD: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (na dwóch rynkach); informacja i komunikacja (na dwóch rynkach); działalność finansowa i ubezpieczeniowa (na dwóch rynkach); dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami; działalność związana z usługami administrowania i działalność wspierająca.Analizując udział podmiotów o różnych pozycjach rynkowych w kontekście wdrażanych innowacji, można stwierdzić, że na każdym z trzech rodzajów rynków wpływ na budowanie silnej czy dominującej pozycji rynkowej miało przede wszystkim wprowadzanie innowacji produktowych w postaci innowacyjnych wyrobów. Innowacje produktowe w formie innowacyjnych usług wspierały kształtowanie pozycji rynkowej w przypadku podmiotów, które zajmowały niszę rynkową na rynku regionalnym i/lub krajowym. Na tych rynkach wpływ na pozycję konkurencyjną miało wprowadzanie innowacji marketingowych. Innowacje procesowe ułatwiały uzyskanie pozycji znaczącej na rynku regionalnym oraz zagranicznym. Jeśli zaś chodzi o innowacje organizacyjne, nie miały one w porównaniu do pozostałych rodzajów innowacji istotnego wpływu na pozycję konkurencyjną badanych przedsiębiorstw.

Na pozycję konkurencyjną podmiotów ma wpływ ich potencjał konkurencyjny. Okazało się, że w całej próbie badawczej podmiotów z województwa mazowieckiego badane przedsiębiorstwa najwyżej w porównaniu do konkurencji oceniają następujące

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

zasoby: (1) zaangażowanie wszystkich pracowników w sprawy jakości; (2) image (renoma) firmy; (3) poziom wykształcenia pracowników; (4) istniejąca w przedsiębiorstwie kultura organizacyjna.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

7. Internacjonalizacja sektora MŚP

Pojęcie internacjonalizacji można rozumieć szeroko i obejmować nim szereg zachowań przedsiębiorstw, które dotyczą zarówno prostych zagranicznych transakcji handlowych, jak i podejmowania działalności produkcyjnej w wielu krajach. Umiędzynarodowienie działalności firm traktuje się jako proces ciągły, polegający na stopniowym przechodzeniu od prostszych do coraz bardziej złożonych form ekspansji zagranicznej. Związane jest to z faktem, iż internacjonalizacja wymaga specyficznej wiedzy, która sukcesywnie zdobywana przez przedsiębiorstwo pozwala mu na coraz większe zaangażowanie zagraniczne. Stopniowe wchodzenie w działalność międzynarodową pozwala kumulować wiedzę o nowych rynkach i zmniejsza przez to ryzyko działalności zagranicznej. Jednocześnie wraz z gromadzeniem wiedzy rośnie świadomość szans, jakie stwarzają rynki zagraniczne.
Jak wskazuje OECD[26], konkurencyjność przedsiębiorstw oznacza przede wszystkim zdolność firm, jak i przemysłów, czy regionów, do sprostania międzynarodowej konkurencji. Oznacza także uzyskanie relatywnie wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i relatywnie wysokiego poziomu zatrudnienia na trwałych podstawach. Sytuacja przedsiębiorstw, zwłaszcza sektora MŚP, w kontekście narastającego poziomu konkurencji w wymiarze globalnym nie jest jasno określona. Z jednej strony przedsiębiorstwa te nie korzystają z efektów skali, nie dysponują łatwym dostępem do nowych technologii, czy do odpowiednio dużych środków finansowych. Z drugiej zaś dzięki swoim stosunkowo niewielkim rozmiarom, są w stanie działać bardziej elastycznie niż większe przedsiębiorstwa i bardzo szybko dostosowywać się do nowych i szybko zmieniających się warunków rynkowych[27]. Należy jednak uznać, że konkurencyjność przedsiębiorstw w ogromnym stopniu związana jest z ich możliwościami eksportowymi. W tym kontekście obejmuje proces ich wzajemnej rywalizacji w zdobywaniu udziałów w rynku (zagranicznym, światowym). Szczególnie, że miarą zdolności eksportowych jest międzynarodowa konkurencyjność firm, która może bazować między innymi na potencjale innowacyjnym przedsiębiorstwa. Jej efekty wyrażają się tradycyjnie w zdolności do zwiększania wolumenu eksportu: im bardziej zwiększa się eksport produktów i usług danej firmy, tym silniej rośnie jej konkurencyjność na rynku krajowym i międzynarodowym[28].

7.1. Poziom eksportu MŚP w Polsce i w województwie mazowieckim

Jak wynika z raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w 2011 roku liczba podmiotów małych i średnich wynosiła 50 828, z czego 17 079 stanowili eksporterzy. Ich liczba wzrosła o 6,5% w stosunku do roku 2008, przy czym w tym samym czasie liczba dużych przedsiębiorstw zajmujących się eksportem wzrosła o 4,8%. Te zmiany doprowadziły do ukształtowania się udziału MŚP eksporterów w ogólnej liczbie przedsiębiorstw eksportujących na poziomie 87,7% (tabela 33.).

Tabela 33. Eksport MŚP na tle eksportu w Polsce

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba wszystkich badanych eksporterów	15845	16290	17079	15719	15828
Liczba MŚP-eksporterów	13785	14249	15189	13798	13888
Udział MŚP-eksporterów w ogólnej liczbie eksporterów (w %)	87,0	87,5	88,9	87,8	87,7

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011*, PARP, Warszawa 2012, s. 48.

[26] Za: Z. Wysokińska, *Konkurencyjność polskiej gospodarki*, [w:] J. Szabłowski (red.), *Strategie konkurencji przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia*, WSFiZ, Białystok 2004.
[27] B. Wyżnikiewicz, *Konkurencyjność MŚP*, [w:] A. Żołnierski (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 105.
[28] S. Kasiewicz, *Zarządzanie operacyjne w dobie globalizacji,* Difin, Warszawa 2002, s. 40.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

W 2011 roku wartość eksportu badanych przez PARP przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 249 osób wynosiła 131,3 mld zł, czyli o 16,3% więcej w porównaniu do roku 2010. W tym samym czasie wartość eksportu wygenerowana przez duże przedsiębiorstwa zwiększyła się o 19,7%. W efekcie, już drugi rok z rzędu udział małych i średnich przedsiębiorstw w eksporcie zmniejszył się z 27,3% w roku 2009 do 26,3% w roku 2010 oraz 25,7% w roku 2011.Generalnie stwierdzić należy, że małe i średnie przedsiębiorstwa wykazują mniejsze powiązanie z rynkami zagranicznymi niż przedsiębiorstwa duże, co potwierdza wskaźnik udziału eksporterów w ogólnej liczbie firm. W 2011 roku tylko 22,5% przedsiębiorstw małych oraz 43% przedsiębiorstw średnich zadeklarowało aktywność eksportową (tabela 34.). W tym samym czasie ponad 62% wszystkich dużych przedsiębiorstw prowadziło działalność eksportową, co pozwala wnioskować o wzroście aktywności eksportowej podmiotów wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa.

Tabela 34. Skłonność do eksportu MŚP na tle ogółu podmiotów w 2011 roku

Wyszczególnienie	Liczba firm ogółem	Liczba eksporterów	Udział eksporterów w ogólnej liczbie firm (w%)	Przychody ogółem eksporterów (w min zł)	Wartość eksportu (w min zł)	Udział przychodów z eksportu w przychodach ogółem (w %)
1	2	3	4 = (3/2)x100	5	6	7 = (6/5)x100
Podmioty ogółem (powyżej 9 osób)	50519	15828	31,3	1775126,5	510825,1	28,8
Podmioty małe (10-49 osób)	31616	7099	22,5	150698,3	31767,8	21,1
Podmioty średnie (50-249 osób)	15780	6789	43,0	420180,3	99529,2	23,7
Podmioty sektora MŚP (10-249 osób)	47396	13888	29,3	570878,6	131297,0	23,0
Podmioty duże (powyżej 249 osób)	3123	1940	62,1	1204247,9	379528,1	31,5

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011*, PARP, Warszawa 2012, s. 61.

Na relatywnie większą aktywność eksportową dużych podmiotów wskazuje również wskaźnik w postaci udziału przychodów z eksportu w przychodach ogółem. W 2011 roku w dużych przedsiębiorstwach ponad 31% przychodów ze sprzedaży pochodziła z działalności eksportowej. W grupie mniejszych podmiotów największą internacjonalizację działalności wykazują mikroprzedsiębiorstwa, których przychody z eksportu decydowały o 28,8% ogółu przychodów. Najmniejszą aktywnością eksportową cechują się małe przedsiębiorstwa, w których tylko co piąta złotówka przychodu pochodziła z eksportu.

Jak wynika z raportu Banku PEKAO S.A. o sytuacji mikro i małych firm w 2012 roku tylko 12% mikro- i małych przedsiębiorstw deklarowało prowadzenie działalności eksportowej, wobec 10% w roku 2011. Identyczny odsetek podmiotów planował prowadzenie działalności eksportowej w następnych 12 miesiącach. Największy odsetek mikro- i małych firm aktywnych na rynkach zagranicznych posiadają województwa: podlaskie (15%), lubuskie (14%), małopolskie (14%) i pomorskie (14%). W województwie mazowieckim w badanej grupie tylko 11% podmiotów zadeklarowało prowadzenie działalności eksportowej.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Najmniejszy odsetek eksporterów w ogólnej liczbie podmiotów cechuje województwo warmińsko-mazurskie (6%).[29]

Relatywnie większą aktywność w województwie mazowieckim na rynkach zagranicznych wykazują większe podmioty. Na przestrzeni lat 2005-2011 wartość eksportu i importu generowana przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 pracowników na Mazowszu zwiększyła się odpowiednio o 71,6% (eksport) oraz 127,2% (import) (dane szczegółowe zawiera tabela 35.).

Tabela 35. Eksport i import w województwie mazowieckim w latach 2005-2011

Wskaźnik	j.m.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Eksport	mln PLN	53 119	71 772	83 488	92 024	90 407	105 122	124 742
dynamika nominalna	poprzedni rok =100	105,8	135,1	116,3	110,2	98,2	116,3	118,7
udział w przychodach ze sprzedaży	%	10,3	12,4	12,8	12,6	12,1	13,4	14,1
Import	mln PLN	99 306	125 882	143 695	176 716	165 939	184 130	225 654
dynamika nominalna	%	108,5	126,8	116,5	120,5	93,9	111,0	122,6
Bilans handlu zagranicznego	mln PLN	-46 186	-54 111	-63 207	-84 692	-75 532	-79 008	-100 912

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009*, PARP, Warszawa 2010, [za:] J. Duda, *Próba oceny umiędzynarodowienia działalności polskich i małopolskich MŚP*, „Ekonomia Menedżerska" 2011, nr 10, s. 48.

Na coraz większą internacjonalizację mazowieckich przedsiębiorstw wskazuje wskaźnik udziału przychodów z działalności eksportowej w przychodach ogółem. Wartość tego wskaźnika w latach 2005-2011 zwiększyła się z 10,3% do 14,1% (tabela 35.). Jeszcze większą dynamikę wzrostu wykazuje wartość zakupów realizowanych przez mazowieckie przedsiębiorstwa na rynkach zagranicznych. W roku 2011 wartość importu województwa mazowieckiego wynosiła 225,6 mln zł, wobec 99,3 mln zł w roku 2005. Niestety te względnie duże zakupy skutkują systematycznym powiększaniem deficytu w bilansie handlu zagranicznego województwa. Jego wartość w 2011 roku była równa blisko 101 mln zł, wobec 46 mln zł w roku 2005, co niestety oznacza wzrost o blisko 120%.

W roku 2010 eksport na Mazowszu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosił 13,4 tys. zł, zaś import 30,3 tys. zł. Dwukrotnie wyższa wartość tego drugiego związana była głównie z importem surowców energetycznych i komponentów do ich produkcji. Ponadto w województwie swoje siedziby mają największe firmy zajmujące się importem, a ich koncentracja występuje w Płocku, Warszawie oraz powiatach mławskim, warszawskim zachodnim i pruszkowskim. Powiaty te odnotowują również duży eksport mierzony wartością eksportu na 1 mieszkańca. Duży eksport występuje także w powiatach: nowodworskim, żyrardowskim, grójeckim, garwolińskim. Według danych GUS dotyczących PKB za 2009 r., relacja wartości eksportu do PKB w województwie mazowieckim znajdowała się poniżej średniej krajowej – udział ten wynosił 22% (kraj 31,5%). Na Mazowszu jedynie subregion ciechanowsko-płocki osiągnął wartość tego wskaźnika powyżej – 46,1%.[30]

Jak wynika z wcześniejszych danych przedstawionych w raporcie PARP w roku 2008 zarówno pod względem liczby firm eksportujących, jak i importujących także dominowało województwo mazowieckie. Jeśli chodzi o wartość sprzedaży eksportowej i zakupów z importu, to w tym przypadku na miejscu pierwszym znalazło się województwo mazowieckie. Podmioty z tego regionu z sektoraMŚP osiągnęły wartość sprzedaży eksportowej 62,8 mld zł oraz wydały na zakup towarów z importu 21,1 mld zł.

[29] *Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2012*, Wyd. Bank Pekao SA, Warszawa 2013, s. 74. Tryb dostępu: www.pekao.com.pl/mis

[30] *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Inteligentne Mazowsze. Projekt*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2012, s. 16.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 36. Wartość sprzedaży eksportowej i zakupów z importu polskich MŚP w roku 2008 w ujęciu regionalnym

Województwo	Sprzedaż eksportowa w mld zł	Zakupy z importu w mld zł	Różnica między wartością ze sprzedaży eksportowej a zakupami z importu w mld zł	
			eksport	import
Mazowieckie	62,8	21,1	21,7	-
Śląskie	21,4	17,0	4,4	-
Wielkopolskie	13,9	10,8	3,1	-
Małopolskie	9,5	6,0	3,5	-
Dolnośląskie	7,1	7,2	-	0.1
Łódzkie	6,5	4,8	1,7	-
Pomorskie	5,5	7,5	-	2,0
Zachodniopomorskie	4,3	5,1	-	0,8
Kujawsko-pomorskie	3,9	4,4	-	0,5
Lubuskie	2,7	4,3	-	1,6
Podkarpackie	2,6	3,1	-	0,5
Lubelskie	2,6	2,7	-	0,1
Opolskie	2,1	2,8	-	0,7
Podlaskie	1,6	1,2	0,4	-
Warmińsko-mazurskie	1,4	2,0	-	0,6
Świętokrzyskie	1,0	1,5	-	0,5

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009*, PARP, Warszawa 2010, [za:] J. Duda, *Próba oceny umiędzynarodowienia działalności polskich i małopolskich MŚP*, „Ekonomia Menedżerska" 2011, nr 10, s. 49-50.

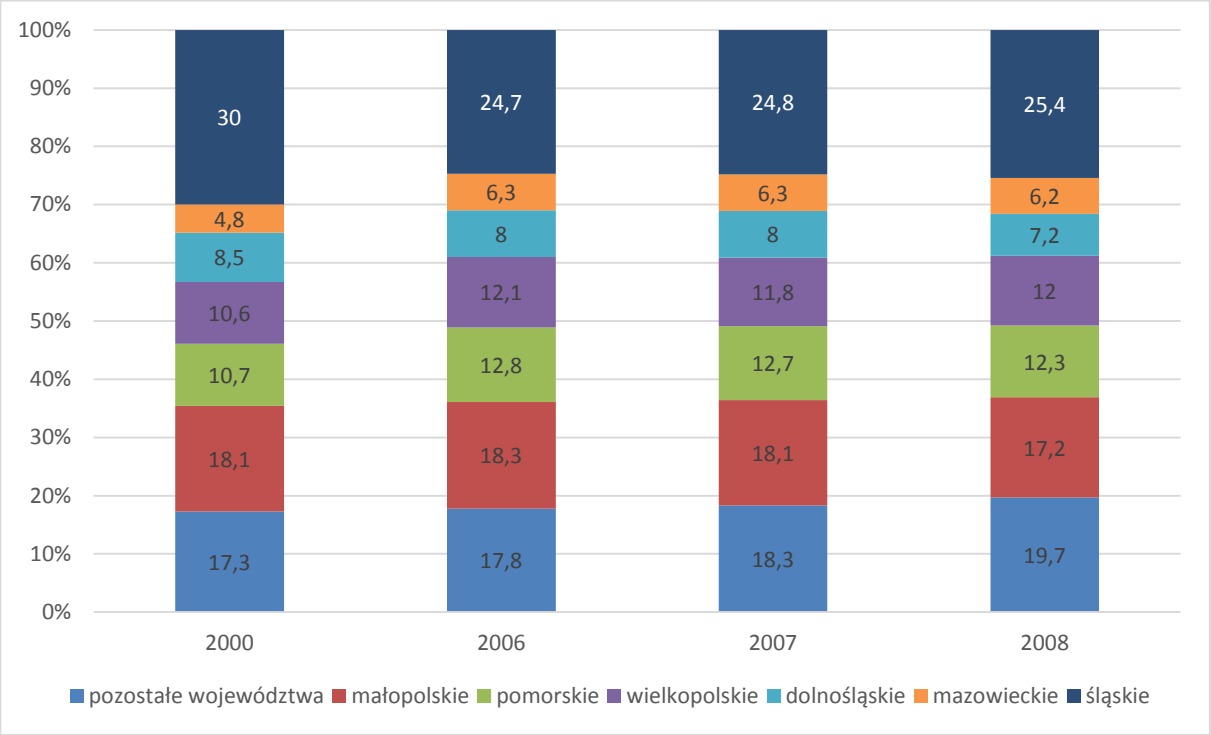
Analiza wcześniejszych danych charakteryzujących udziały poszczególnych regionów w eksporcie Polski wskazuje na znaczną i utrzymującą się asymetrię w potencjale eksportowym województw (wykres 57.). W 2008 roku na sześć z nich, w tym województwo mazowieckie, śląskie, dolnośląskie, wielkopolskie, pomorskie i małopolskie przypadało 74,6% całości obrotów eksportowych kraju. W latach 2000-2008 potencjał eksportowy wymienionych województw zwiększył się, gdyż w 2000 roku wynosił 70%. Dynamiczny wzrost udziału tych regionów w wolumenie krajowego eksportu świadczy o tym, że przewaga

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

najsilniejszych pod względem handlu województw nie tylko ulega utrwaleniu, ale się wręcz powiększa. W roku 2008 pozostałe województwa nieznacznie zwiększyły swój udział w eksporcie ogólnopolskim. W porównaniu do roku 2007 udział województwa mazowieckiego w eksporcie Polski spadł o 0,9 p.p.

Wykres 57.Udział województw w eksporcie Polski w latach 2000, 2006, 2007 i 2008 (w %)

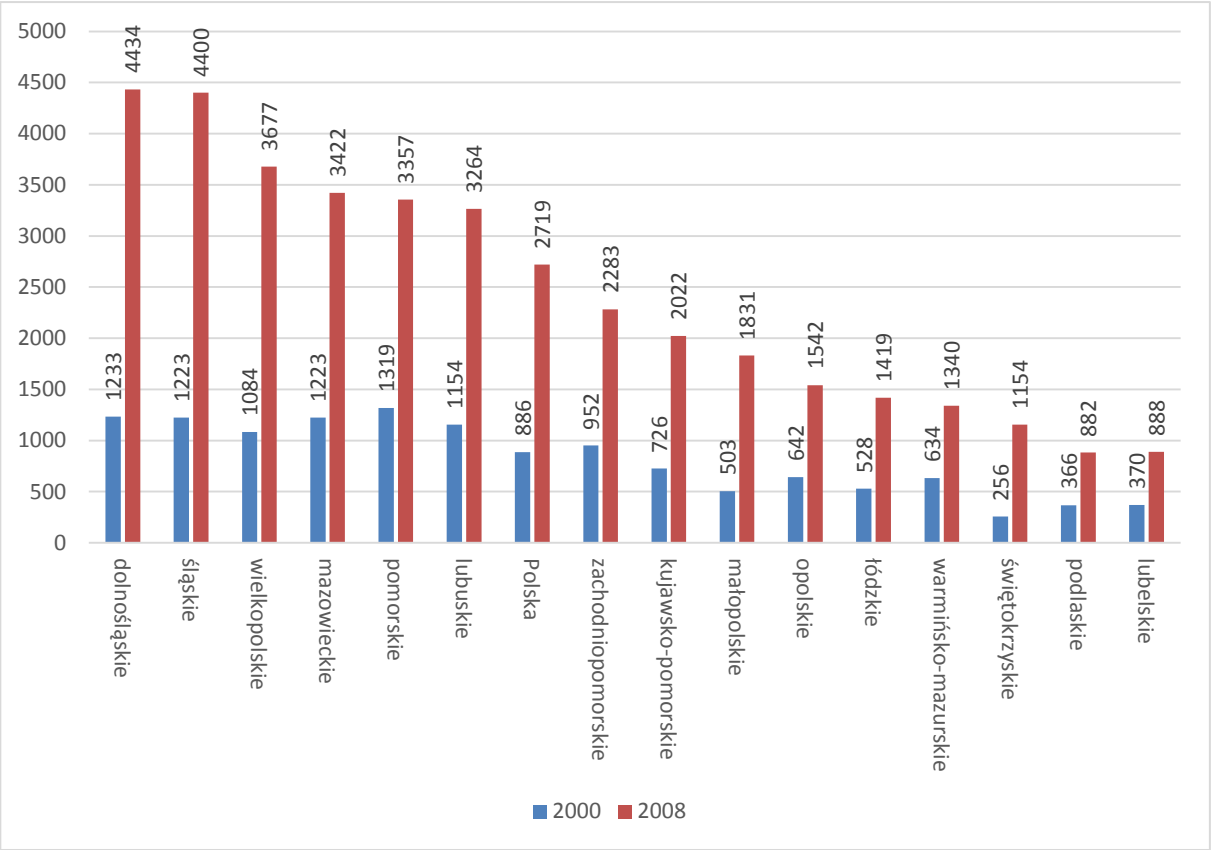

Źródło: S. Umiński (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009, s. 10.

Wskaźnikiem pozwalającym na bardziej obiektywną ocenę procesów wzrostu i zmian zachodzących w wymianie jest wartość eksportu *per capita*. Z punktu widzenia kształtowania się tego wskaźnika, Mazowsze w 2008 roku zajmowało 4. miejsce w kraju, zaś w 2007 roku było na miejscu 3. W tym okresie eksport na jednego mieszkańca województwa kształtował się na poziomie 3422 EUR i zwiększył się od 2000 roku o 2199 EUR. Przyrost osiągnięty w tym okresie był zatem wyższy od wartości wskaźnika z 2000 roku, który wyniósł wówczas 1223 EUR (wykres 58.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 58.Wartość eksportu *per capita* w roku 2000 oraz 2008 (EUR)

Źródło: S. Umiński (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009, s. 11.

Szczegółowa analiza struktury towarowej eksportu wymaga zwrócenia uwagi na to, jakiego rodzaju produkty, w kontekście poziomu ich innowacyjności, były w ostatnich latach eksportowane przez podmioty z województwa mazowieckiego.[31]

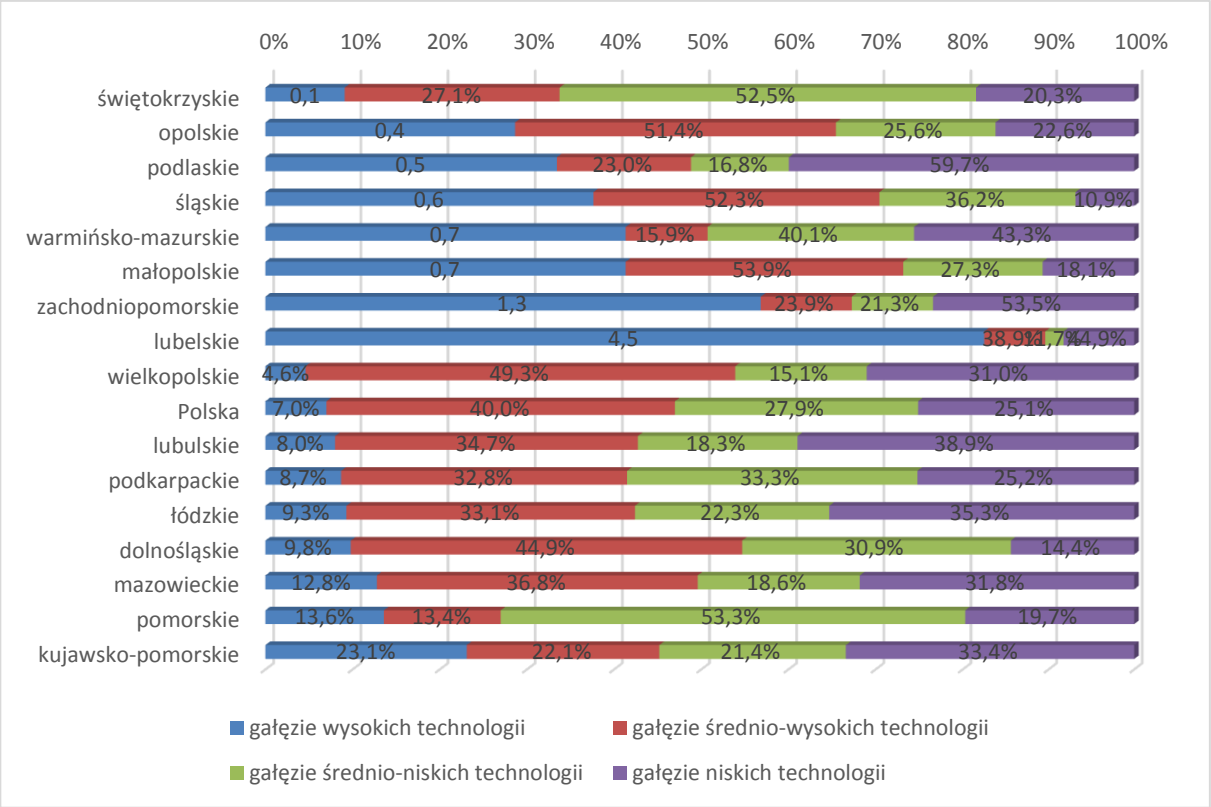
Pod względem zaawansowania technologii wykorzystywanej w produkcji produktów i usług przeznaczonych na eksport województwo mazowieckie zostało sklasyfikowane na trzecim miejscu wśród wszystkich województw. Według klasyfikacji OECD, udział produktów zaliczanych do wysokich technologii w eksporcie województwa w 2008 roku wyniósł 12,8%, a podstawą eksportu województwa są produkty zaliczane do średnio-wysokich technologii, na które przypada ponad 36%całego eksportu. Z drugiej strony dostrzec trzeba duży udział gałęzi niskich technologii, które odpowiadają za blisko 32% eksportu (wykres 59.).

[31] Wśród ekonomistów nie ma jednomyślności w kwestii tego, jaka działalność zaliczana może być do „wysokich technologii" lub „gałęzi intensywnych technologicznie". Lista produktów zaliczanych do kategorii *high-tech* według OECD jest stosunkowo krótka i obejmuje: komputery i pozostałe urządzenia do przetwarzania informacji, lampy elektronowe i pozostałe elementy elektroniczne, leki i wyroby farmaceutyczne, maszyny biurowe i ich części, odbiorniki telewizyjne i radiowe, urządzenia do rejestracji i odtwarzania dźwięku i obrazu oraz akcesoria do nich, statki powietrzne i kosmiczne, substancje farmaceutyczne podstawowe oraz urządzenia nadawcze telewizyjne i radiowe, urządzenia i aparaty dla telefonii i telegrafii przewodowej. Natomiast lista pozycji zaliczanych do „wysokiej intensywności technologicznej" wg WIFO1 jest dłuższa. Znajdują się na niej np. ważne w eksporcie Polski pojazdy samochodowe oraz inne produkty przemysłu samochodowego. Za:S. Umiński (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009, s. 20-21.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 59.Eksport według czynników produkcji w roku 2008 (w %) według klasyfikacji OECD

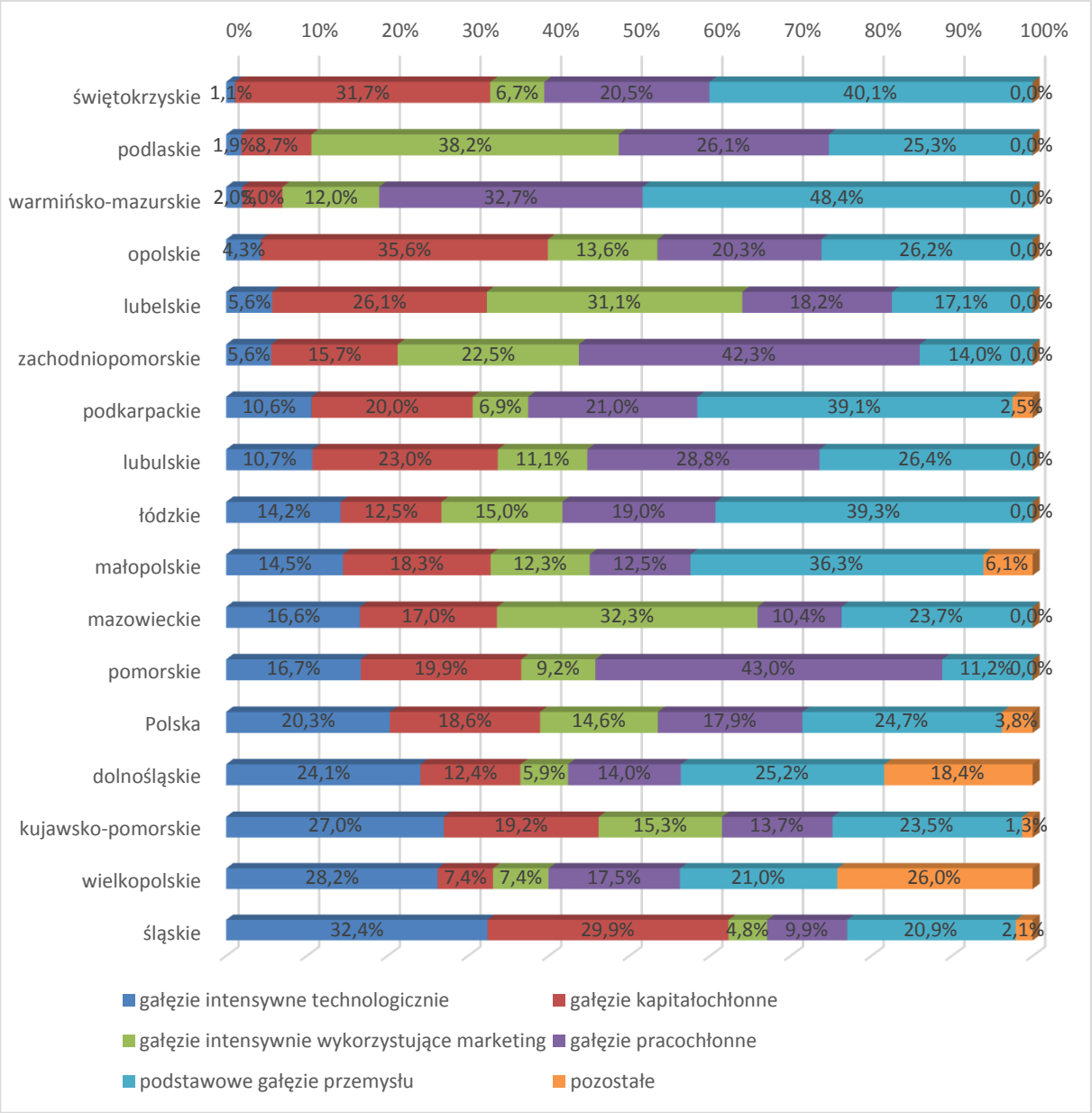

Źródło: S. Umiński (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009, s. 21.

Analiza struktury eksportu według proporcji czynników produkcji przy wykorzystaniu klasyfikacji WIFO1 także potwierdza umiarkowanie dobrą pozycję województwa, jeśli chodzi o znaczenie produktów eksportowych zaliczanych do wysokich technologii. W rankingu województw mazowieckie zajmuje szóstą pozycję. Na tle pozostałych regionów wyróżnia się województwo śląskie, które zajmuje pierwszą pozycję, z udziałem dóbr *high-tech*wynoszącymponad 32% (wykres 60.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 60.Eksport wg proporcji czynników produkcji w roku 2008 (w %) według klasyfikacji WIFO1

Źródło: S. Umiński (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009, s. 22.

Grupą podmiotów relatywnie najbardziej zaangażowaną w województwie mazowieckim w eksport produktów innowacyjnych są przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 pracowników. W roku 2008 działalność ta generowała ponad 7% ich przychodów, zaś w roku 2011 już tylko 2,7%. W grupie średnich przedsiębiorstw eksport produktów innowacyjnych w roku 2008 odpowiadał za 1,1% przychodów, wobec 1,6% w roku 2011. Uzależnienie przychodów od eksportu produktów innowacyjnych jest najmniejsze w grupie małych przedsiębiorstw, w których ta działalność w roku 2008 dostarczała 0,54% przychodów, a w roku 2011 już tylko 0,07%.

Udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w całkowitych przychodach w podmiotach z województwa mazowieckiego kształtuje się na relatywnie niższym poziomie w porównaniu do wskaźnika ogólnokrajowego.W 2007 roku przychody

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

z eksportu produktów innowacyjnych stanowiły na Mazowszu 6%, wobec tylko 2,45% w roku 2011. W tym samym czasie wskaźnik ten na poziomie kraju kształtował się na poziomie 5,6% w roku 2007 oraz 4,2% w roku 2011. Tendencja ta wskazuje na spadek zaangażowania podmiotów z Mazowsza w działalność eksportową produktów innowacyjnych.

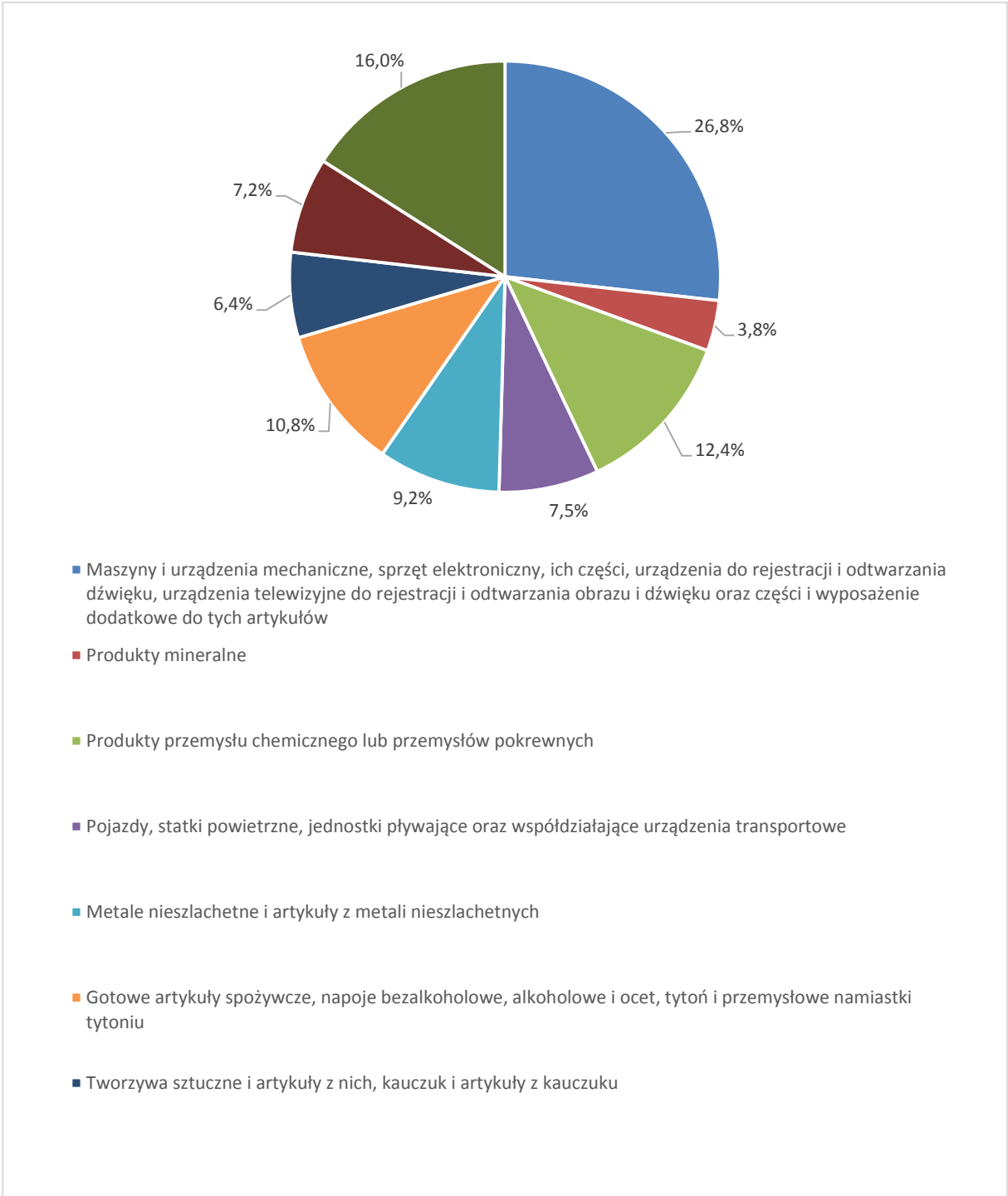
Na przestrzeni lat 2008-2010 struktura towarowa eksportu, jak i importu województwa mazowieckiego nie uległa zasadniczej zmianie (wykresy 61., 62.).Jego najważniejszymi produktami eksportowymi w roku 2008 były towary przemysłu mechanicznego, elektrycznego i elektronicznego (razem 26,8%).W drugiej kolejności są to produkty przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych (12,4%), gotowe artykuły spożywcze (10,8%), metale nieszlachetne i artykuły z nich (9,2%), pojazdy transportowe (7,5%) oraz zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego (7,2%).

Podstawowym produktem eksportowym województwa mazowieckiego są towary przemysłu mechanicznego, elektrycznego i elektronicznego. W wyniku spadku wartości eksportu tej grupy produktowej z 18,1 mld zł w 2007 roku do 16,6 mld zł w 2008 roku zmniejszył się jej udział w eksporcie ogółem z 28,1% do 26,8%. Drugim najważniejszym towarem eksportowym województwa były produkty przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych. W 2008 roku z województwa wyeksportowano towary tego przemysłu o wyższej wartości niż w 2007 roku (wzrost o 1,8%). Najwyższy wzrost eksportu nastąpił w grupie produktów farmaceutycznych, wzrost wyniósł o 25%, a największy spadek wśród chemikaliów organicznych o 15%.

Kolejną grupą produktową pod względem wartości wyeksportowanych towarów były gotowe artykuły spożywcze, napoje i tytoń. O dużym znaczeniu tej grupy produktów decyduje eksport przetworów ze zbóż, mąki, skrobi, mleka, eksport kakao i przetworów z kakao oraz przetworów z warzyw, owoców, orzechów i pozostałych części roślin.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

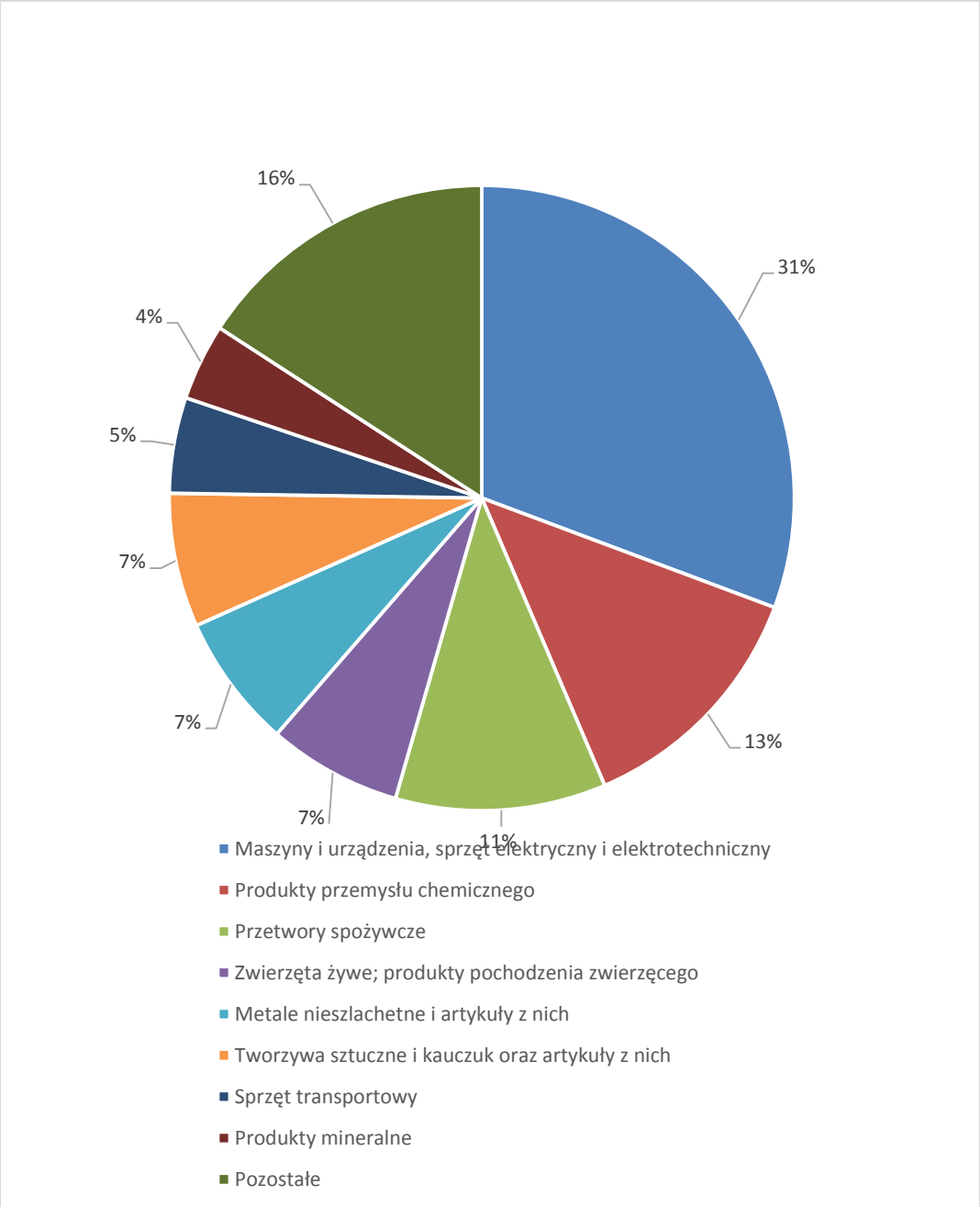
Wykres 61.Struktura towarowa eksportu województwa mazowieckiego w 2008 roku (w %)

Źródło: *Obroty towarowe handlu zagranicznego województwa mazowieckiego w 2008 roku*, Zeszyt 4(24)/2010, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa 2010, s. 9.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 62.Struktura towarowa eksportu województwa mazowieckiego w 2010 roku (w %)

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Inteligentne Mazowsze. Projekt*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2012, s. 15.

Podobnie zgodnie z danymi Izby Celnej w Warszawie, głównymi grupami towarowymi eksportu regionu w 2010 r. były wyroby przemysłu maszynowego i elektromaszynowego – 30,9%, wyroby przemysłu chemicznego – 12,7% oraz artykuły rolno-spożywcze – 11,4%. Największą wartość w mazowieckim eksporcie miały: monitory i rzutniki (9,3% eksportu województwa), oleje ropy naftowej i oleje otrzymywane z minerałów bitumicznych (3,3%), czekolada i pozostałe przetwory spożywcze zawierające kakao (2,9%), maszyny i urządzenia do prania, czyszczenia, wyżymania, suszenia, prasowania (2,5%), części nadające się wyłącznie lub głównie do radiofonii i telewizji, monitorów i rzutników (2,4%) oraz maszyny pralnicze typu domowego lub profesjonalnego (2,1%). W 2010 r. po stronie importu

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

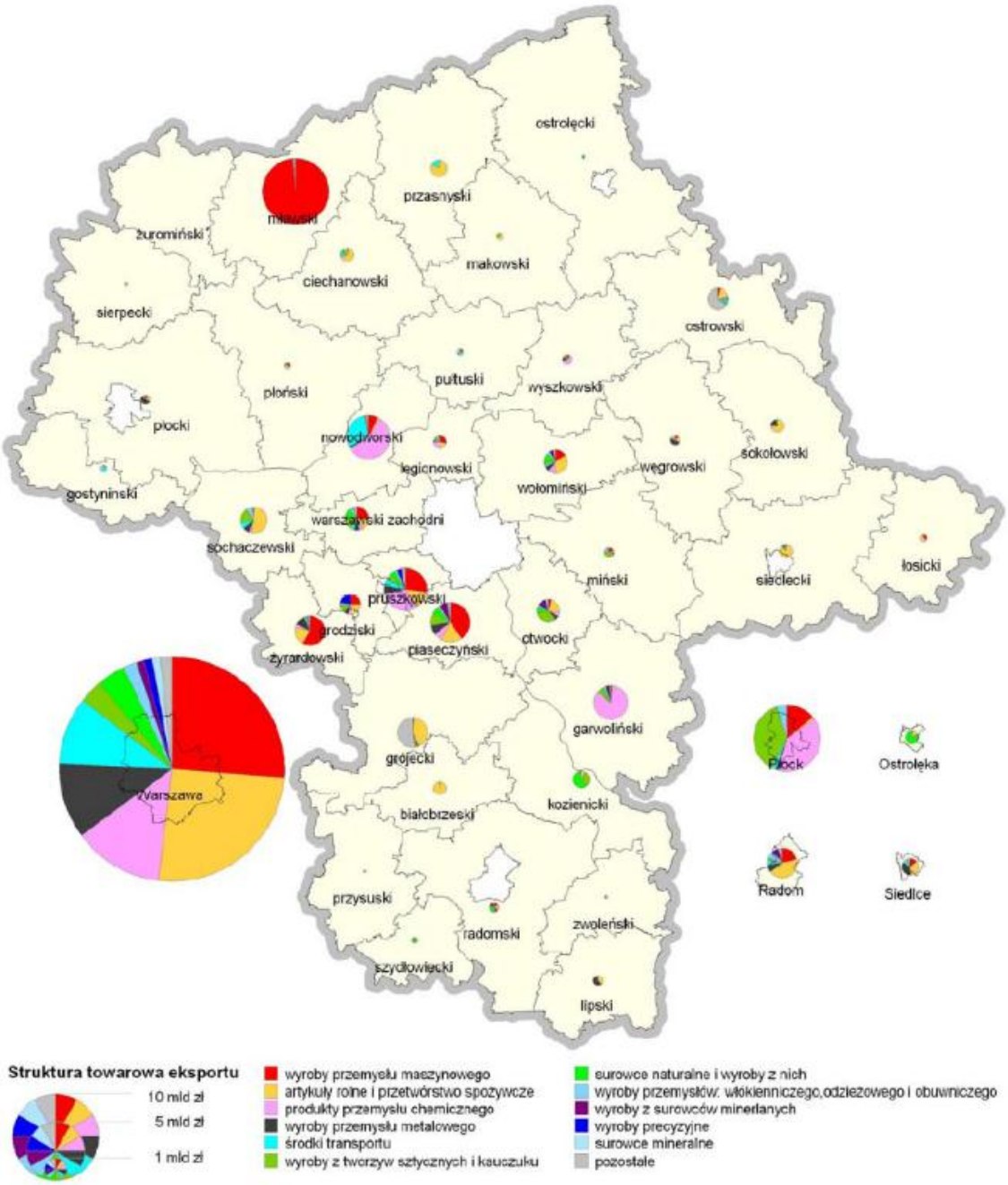
największy na stałym poziomie udział miały maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny, produkty mineralne, produkty przemysłu chemicznego (wykres 62.). Podsumowując, na przestrzeni ostatnich lat, lista najważniejszych produktów eksportowanych nie ulegała zasadniczej zmianie.

W roku 2010 eksport na Mazowszu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosił 13,4 tys. zł, zaś import 30,3 tys. zł. Dwukrotnie wyższa wartość tego drugiego związana była głównie z importem surowców energetycznych i komponentów do ich produkcji. Ponadto w województwie swoje siedziby mają największe firmy zajmujące się importem, a ich koncentracja występuje w Płocku, Warszawie oraz powiatach mławskim, warszawskim zachodnim i pruszkowskim. Powiaty te odnotowują również duży eksport mierzony wartością eksportu na 1 mieszkańca. Duży eksport występuje także w powiatach: nowodworskim, żyrardowskim, grójeckim, garwolińskim. Według danych GUS dotyczących PKB za 2009 r., relacja wartości eksportu do PKB w województwie mazowieckim znajdowała się poniżej średniej krajowej – udział ten wynosił 22% (kraj 31,5%). Na Mazowszu jedynie subregion ciechanowsko-płocki osiągnął wartość tego wskaźnika powyżej – 46,1%. Województwo mazowieckie osiąga dodatnie obroty handlowe jedynie w grupie artykułów rolno-spożywczych, odnotowuje natomiast stały ujemny bilans obrotów wyrobami przemysłu maszynowego i elektromaszynowego, chemicznego oraz produktów mineralnych. Region ma prawie zbilansowaną wymianę handlową z „nowymi" członkami Unii Europejskiej (przede wszystkim z Czechami i Litwą), zaś zdecydowane nadwyżki notuje w handlu ze wschodnimi sąsiadami: Białorusią i Ukrainą. Najbardziej widoczny jest deficyt z krajami „starej" Unii Europejskiej, Rosją oraz z krajami Azji. Głównymi odbiorcami mazowieckiego eksportu są Niemcy, Wielka Brytania, Rosja, Francja, Republika Czeska i Włochy, do których trafia ponad 70% towarów eksportowych. Do krajów UE trafia 74% eksportu województwa, do pozostałych krajów Europy 17%, do Azji 5%, zaś do obu Ameryk ok. 3%.

Towary o największej wartości eksportowano z miasta Warszawy, miasta Płocka oraz powiatów: mławskiego, pruszkowskiego, nowodworskiego, piaseczyńskiego, garwolińskiego i żyrardowskiego (wykres 63.). Trzeba przy tym zauważyć, że taki rozkład terytorialny wynika przede wszystkim z faktu, że to właśnie tam są zlokalizowane nowoczesne, duże zakłady przemysłowe.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 63.Struktura towarowa oraz wartość eksportu powiatów województwa mazowieckiego w 2008 roku

Źródło: *Obroty towarowe handlu zagranicznego województwa mazowieckiego w 2008 roku*, Zeszyt 4(24)/2010, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa 2010, s. 14.

Na podstawie danych zaprezentowanych na wykresie 63. należy stwierdzić, że najwyższym poziomem specjalizacji w eksporcie wyrobów przemysłu maszynowego cechuje się powiat mławski, w którym wyroby tego przemysłu stanowiły blisko 99% wartości wszystkich sprzedanych za granicę produktów w 2008 roku. Wysoką specjalizacją w eksporcie tej grupy produktów cechowały się również powiat żyrardowski (58%) i powiat piaseczyński (40%). W eksporcie produktów przemysłu chemicznego specjalizowały się powiaty: garwoliński

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

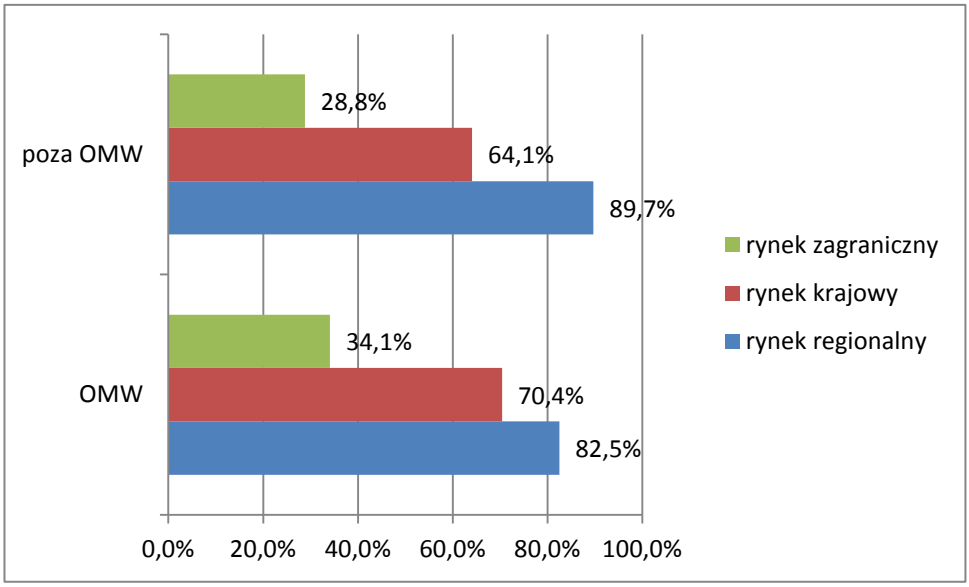
(83%), nowodworski (57%) i wyszkowski (50%). Wysoki odsetek towarów przemysłu chemicznego sprzedawanych za granicę był również w mieście Płocku (39%) oraz powiatach pruszkowskim (31%) i legionowskim (28%).
Największa liczba powiatów specjalizowała się w eksporcie artykułów rolnych i przetwórstwa przemysłowego. Znaczącym ukierunkowaniem eksportu cechowały się powiaty: białobrzeski (97%), siedlecki (88%), przasnyski (83,5%), makowski (73,5%), zwoleński (72,8%) i sierpecki (71,1%). Ogółem powiatów, w których specjalizacja eksportowa w sprzedaży tej grupy produktów przekraczała 50% całego eksportu było 10, zaś w kolejnych 8 powiatach udział tej sekcji produktowej w eksporcie ogółem przekroczył 25%.
W niektórych powiatach widoczna jest również dominacja w strukturze eksportu surowców mineralnych i wyrobów z nich. Wysoką specjalizacją w eksporcie tej grupy produktów cechowało się miasto Ostrołęka (78%) oraz powiaty ostrołęcki (68,2%), kozienicki (59%) i szydłowiecki (54%).
Powiat lipski, płocki i węgrowski w roku 2008 ukierunkowane były na eksport wyrobów przemysłu metalowego. Udział wyrobów tego przemysłu stanowił odpowiednio 60%, 53% i 46% eksportu ogółem tych powiatów.
W pozostałych sekcjach towarowych specjalizacja w eksporcie charakterystyczna była dla pojedynczych powiatów. Na przykład powiat gostyniński eksportuje głównie środki transportu (45%), miński – wyroby z tworzyw sztucznych i kauczuku (42%). Natomiast miasto Warszawa cechował zarówno znaczący udział w eksporcie wyrobów przemysłu maszynowego, jak i artykułów rolnych orazprzetwórstwa spożywczego. Znaczny był ponadto udział produktów przemysłu chemicznego i metalowego. Istotny wskaźnik eksportu dotyczył środków transportu.
Z punktu widzenia gospodarki regionu struktura eksportu wydaje się być zatem niekorzystna. Szczególnie, że światowe trendy wskazują na coraz większe znaczenie towarów innowacyjnych.

7.2.Poziom internacjonalizacji firm sektora MŚP

Badane podmioty, z zastosowaniem metody CATI, zostały poproszone o wskazanie, na jakich rynkach realizują swoje obroty. Jak się okazało spośród przebadanych 1002 podmiotów, dwie trzecie badanych nie prowadziło swojej działalności na rynkach zagranicznych, robiło to zaś 317 podmiotów.
W podziale na podmioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy i spoza niego wydać, że większość przedstawicieli MŚP, które wskazały na realizację swojej działalności na rynku regionalnym to firmy, które są zlokalizowane poza OMW (wykres 64.). Niemal 90% przedsiębiorstw z tej grupy wskazało na taką odpowiedź. Jednocześnie jednak wśród nich znalazło się mniej podmiotów działających na rynkach krajowym czy zagranicznych. Respondenci z Obszaru odwrotnie – nieco częściej wskazywali na realizację swoich obrotów na rynku zagranicznym oraz krajowym.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 64.Obroty rynku regionalnego, krajowegoi zagranicznego wg OMW i poza nim

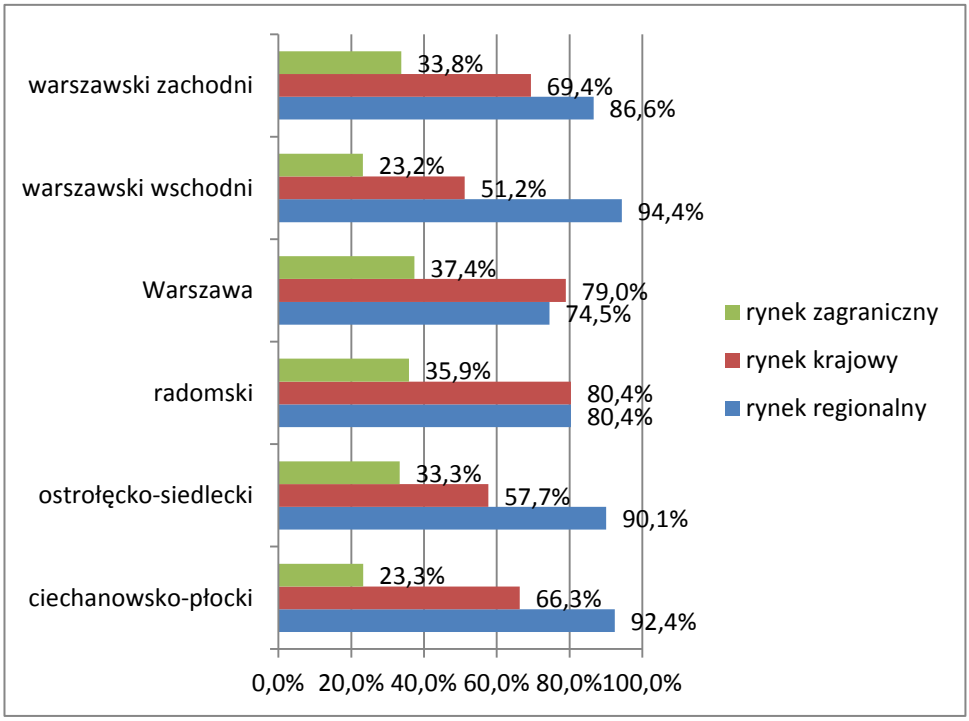

[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Jeśli przyjrzeć się wynikom badań według poszczególnych subregionów, z jakich składa się województwo mazowieckiego, okazuje się, że w zasadzie podmioty działające na rynkach zagranicznych stanowiły podobny udział w poszczególnych grupach przedsiębiorstw według miejsca ich zlokalizowania (wykres 65.). Relatywnie niższy udział takich firm miał miejsce w przypadku subregionów warszawskiego wschodniego i ciechanowsko-płockiego. Wyniósł on odpowiednio 23,2% oraz 23,3%.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 65.Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg subregionów województwa mazowieckiego

[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Najwyższy procent podmiotów prowadzących swoją działalność jedynie, czy również na rynkach zagranicznych miał miejsce w mieście stołecznym Warszawa i wyniósł 37,4%. W subregionie warszawskim wschodnim rzadziej niż w innych podmioty wskazywały na działalność nie tylko na rynku zagranicznym, ale i na krajowy. W subregionie ciechanowsko-płockim udział ten wynosił natomiast 92,4%, a w ostrołęcko-siedleckim 90,1%.
Spośród tych, które realizowały swoją działalność na różnych rynkach, najwięcej podmiotów deklarowało udział procentowy obrotów w granicach od 1% do 10% (tabela 37.). Na odpowiedź taką wskazało 11,8% wszystkich badanych prowadzących działalność na rynkach zagranicznych. Warto też zwrócić uwagę, że 7,2% wszystkich respondentów realizuje 51% i więcej obrotów na innych rynkach niż kraj czy region. Spośród nich okazało się, że 8 przedsiębiorstw prowadziło swoją działalność tylko i wyłącznie na rynkach zagranicznych.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 37. Udział procentowy obrotów realizowanych na rynku regionalnym, krajowym i zagranicznym

Lp.	Udział obrotów	Rynek regionalny (województwo)	Rynek krajowy (tj. poza rynkiem regionalnym)	Rynek zagraniczny
1.	0%	14,2%	32,5%	68,4%
2.	1%-10%	8,8%	10,9%	11,8%
3.	11%-20%	7,1%	8,0%	4,4%
4.	21%-30%	4,2%	7,1%	2,9%
5.	31%-40%	4,3%	6,5%	2,0%
6.	41%-50%	9,3%	10,0%	3,4%
7.	51%-60%	2,8%	5,3%	1,5%
8.	61%-70%	4,3%	4,3%	2,4%
9.	71%-80%	6,0%	4,6%	0,9%
10.	81%-90%	6,6%	3,6%	1,2%
11.	91%-99%	2,5%	1,4%	0,4%
12.	100%	30,0%	5,9%	0,8%

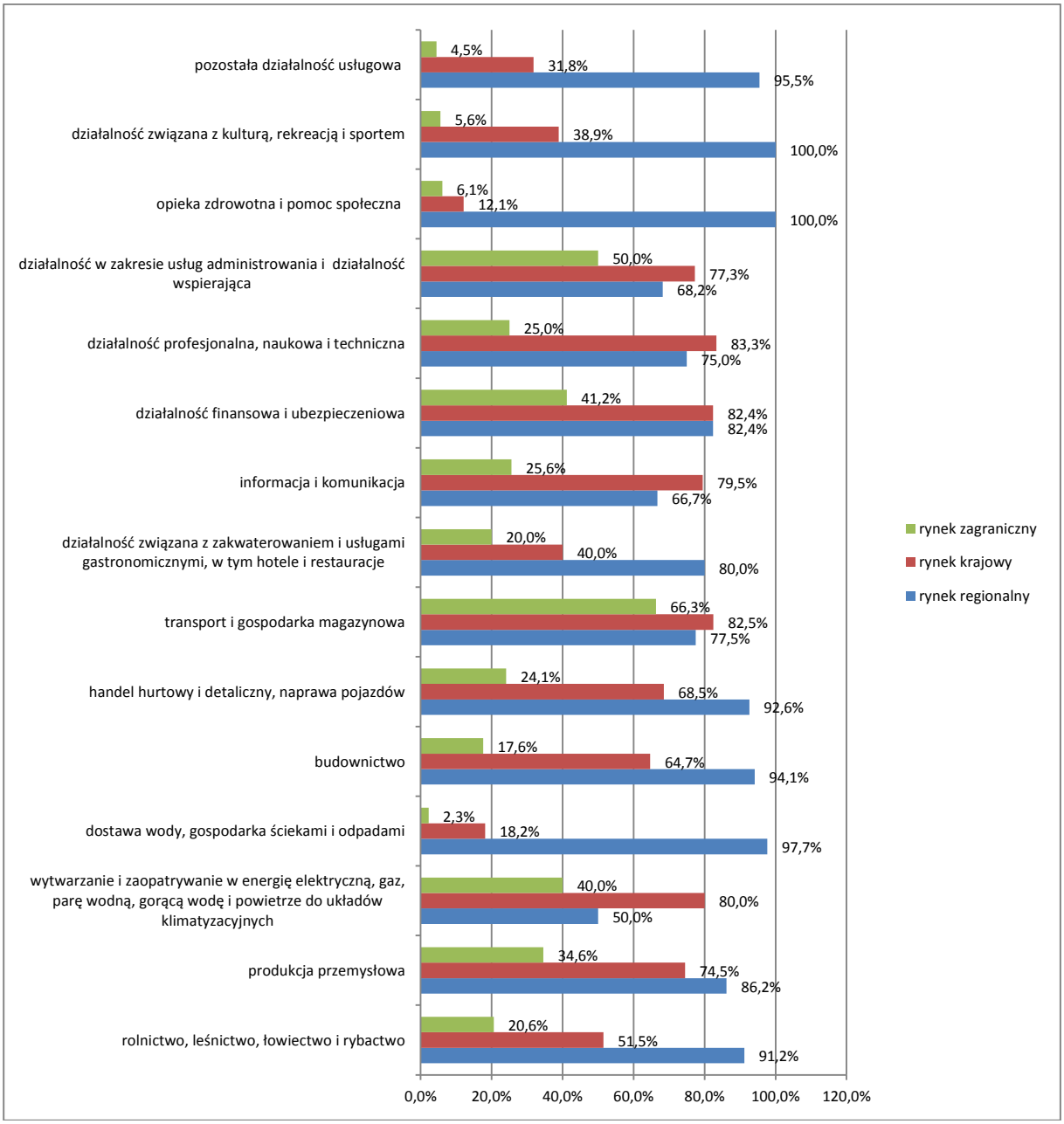
[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Pozom internacjonalizacji może być zależny od rodzaju działalności, którą prowadzą przedsiębiorstwa. W przypadku niektórych branż zdecydowanie łatwiej o wprowadzenie własnych produktów na inne rynki, zarówno ze względu na specyfikę produktów, jak i konkurencję działającą na nich. Zdecydowanie częściej trudności ze sprzedażą na rynki zagraniczne wskazywali uczestnicy spotkania FGI w odniesieniu do sektora usług.

Jednak jak się okazuje najwięcej podmiotów, które wskazywały, że obok działalności na innych rynkach zajmowały się i tą na rynkach zagranicznych, były to firmy transportowe (wykres 66.). W zasadzie dwie trzecie takich podmiotów (66,3%) prowadzi swoją działalność na tych rynkach.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 66.Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg sekcji PKD

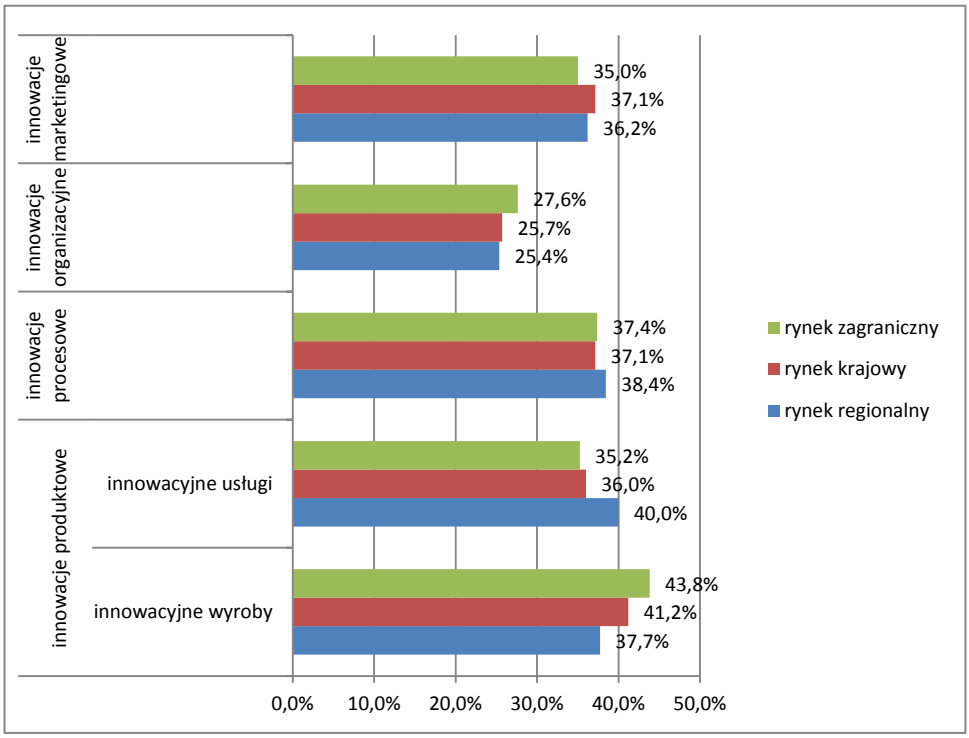

[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Nieco mniej, bo połowa podmiotów zajmujących się działalnością w zakresie usług administrowania i działalnością wspierającą udzieliła takiej odpowiedzi. Na miejscu trzecim pod względem udziału odpowiedzi pozytywnych znaleźli się respondenci będący przedstawicielami firm zajmujących się działalnością finansową i ubezpieczeniową (41,2%). Natomiast niewiele mniej podmiotów udzielających takiej odpowiedzi było wśród reprezentantów z sekcji wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (40,0%).
Najniższy udział wskazań na działalność na rynkach zagranicznych odnotowano odnośnie przedsiębiorstw zajmujących się dostawą wody, gospodarką ściekami i odpadami (2,3%). Niewiele odpowiedzi tego typu otrzymano również od badanych z firm zajmujących się

działalnością związaną z kulturą, rekreacją i sportem (5,6%), opieką zdrowotną i pomocą społeczną (6,1%) oraz pozostałą działalnością usługową (4,5%) (wykres 66.).
Wbrew oczekiwaniom okazało się, że odpowiedzi respondentów na temat rodzajów wprowadzonych innowacji okazały się dość podobne. Firmy zinternacjonalizowane przede wszystkim cechuje wdrażanie innowacji produktowych w innowacyjne wyroby (43,8%) (wykres 67.). Nieco mniejszy udział wskazań przez takie podmioty dotyczył innowacji organizacyjnych – 37,4% przedsiębiorstw, które wdrożyły takie innowacje działało na rynkach zagranicznych. Wynik ten jest o tyle zaskakujący, że innowacje organizacyjne, jak wynika z analiz dotyczących tego zagadnienia we wcześniejszych częściach opracowania, są relatywnie rzadziej wdrażane przez przedsiębiorstwa niż pozostałe. Można więc na podstawie uzyskanych wyników twierdzić, że występuje związek między wdrożeniem innowacji organizacyjnych a rynkiem, na jakim działa przedsiębiorstwo. Podmioty działające głównie na rynkach regionalnych przede wszystkim wdrażały innowacje usługowe (40,0%). Natomiast innowacje marketingowe były najbardziej charakterystyczne dla podmiotów działających głównie na rynku krajowym (wykres 67.).

Wykres 67.Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg rodzajów wdrażanych innowacji

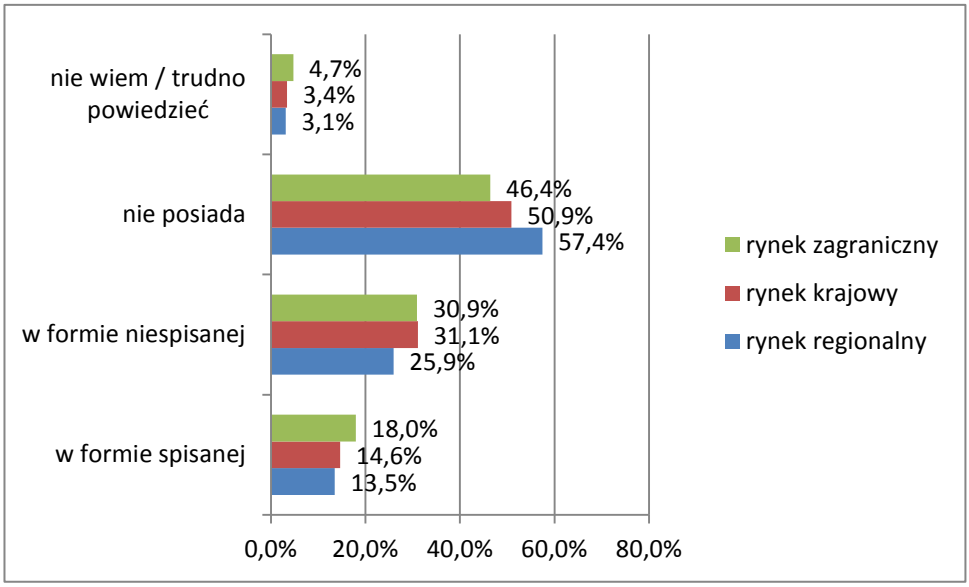

[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Ostatnim z analizowanych obszarów dotyczących internacjonalizacji sektora MŚP w województwie mazowieckiem jest próba zidentyfikowania, na ile działalność tych podmiotów na rynkach zagranicznych jest wynikiem ich przemyślanej strategii. Jak się okazało,w przypadku podmiotów działających na rynkach zagranicznych częściej występowały wskazania na posiadanie dokumentu strategii i to zarówno w formie spisanej, jak i niespisanej (wykres 68.). Otóż 18,0% badanych działających na rynkach zagranicznych miało spisaną strategię rozwoju.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 68.Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg stanu posiadania strategii rozwoju

[N=860 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek regionalny, N=676 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek krajowy, N=317 podmiotów udzieliło odpowiedzi „tak" na rynek zagraniczny]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Jednocześnie zaś na jej posiadanie, ale w formie niespisanej wskazywało 30,9% podmiotów. Na nieposiadanie strategii w jakiejkolwiek formie najczęściej wskazywały podmioty działające jedynie lub obok innych także na rynku regionalnym.

Reasumując można stwierdzić, że sektor MŚP z województwa mazowieckiego znajduje się w czołówce w kraju, zarówno pod względem liczby podmiotów eksportujących, jak i importujących. Jednocześnie jednak ma miejsce przewaga przedsiębiorstw importujących nad eksportującymi.
Województwo cechuje niski poziom specjalizacji eksportowej. Szczególnie ważne grupy produktowe stanowią przemysł maszynowy, chemiczny i rolno-spożywczy. Jak się jednak okazuje, wśród eksportowanych produktów występują przede wszystkim te zaliczane do średnio-wysokich czy niskich technologii.
Prawie jedna trzecia badanych MŚP realizuje swoje obroty także na rynkach zagranicznych. Nieco częściej są to podmioty z Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w tym przede wszystkim z miasta stołecznego Warszawa. Również przedsiębiorstwa zlokalizowane w subregionie warszawskim zachodnim, ostrołęcko-siedleckim i radomskim relatywnie częściej wskazywały na prowadzenie działalności na rynkach zagranicznych. Najwięcej podmiotów osiągało niewielki, bo mieszczący się w przedziale od 1% do 10% udział obrotów realizowanych na rynkach zagranicznych w całkowitych obrotach firmy. Najczęściej działalność na rynkach zagranicznych była prowadzona przez przedsiębiorstwa transportowe (sekcja H), zajmujące się działalnością w zakresie usług administrowania i działalnością wspierającą (sekcja N) oraz prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową (sekcja K), wytwarzających i zaopatrujących w różne rodzaje energii (sekcja D) i zajmujące się produkcją przemysłową (sekcja C).
Podmioty prowadzące swoją działalność na rynkach zagranicznych częściej niż inne wprowadzały do swojej oferty innowacje produktowe, w postaci innowacyjnych wyrobów oraz innowacje organizacyjne. Można więc stwierdzić, że internacjonalizacja wymusza dokonywanie zmian w ofercie, jednocześnie jednak niezbędne okazuje się także przeorganizowanie firmy, które pozwoli na dostosowanie jej do działalności na

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

rynkach zagranicznych. To stwierdzenie odnajduje swoje potwierdzenie również w fakcie, że przedsiębiorstwa realizujące swoje obroty również na rynkach zagranicznych częściej posiadały strategie rozwoju swojej działalności. Zatem można uznać, że w przypadku działalności na rynkach regionalnym czy krajowym podmioty te wchodząc na rynki zagraniczne bazują na przemyślanej strategii działania.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

8. Strategie sektora MŚP

8.1.Znaczenie planowania strategicznego w rozwoju sektora MŚP

Zarządzanie strategiczne jest definiowane jako kompleksowy, ciągły proces zarządzania nastawiony na formułowanie i wdrażanie skutecznych strategii; sposób podejścia do szans i wyzwań gospodarczych.[32] Istotnym etapem zarządzania strategicznego jest planowanie strategiczne. Jest to rodzaj planowania, które ukierunkowane jest na lepsze wykorzystanie zasobów przedsiębiorstwa, tak aby w przyszłości było bardziej rentowne niż obecnie.[33] Planowanie takie przede wszystkim[34]:

- dotyczy najważniejszych problemów całego przedsiębiorstwa;
- wymaga szerokiego zakresu informacji z otoczenia;
- wiąże się z szerokim zakresem wielowariantowości i planowaniem sytuacji nieprzewidzianych ze względu na nieprzewidywalność otoczenia;
- charakteryzuje się dużym zakresem niepewności i trudnością określania wielkości ryzyka;
- ma charakter ramowy, jest mało szczegółowe;
- jest domeną właściciela i/lub naczelnego kierownictwa przedsiębiorstwa, co jednak nie powinno oznaczać wyłączenia inicjatyw, koncepcji i pomysłów oddolnych.

Planowanie strategiczne jest podstawowym narzędziem zarządzania strategicznego, a jegoefektem jest plan strategiczny. Skuteczna strategia ma za zadanie wykreować unikatowość firmy, tak aby wyróżniała się ona wśród konkurencyjnych podmiotów.[35]

Planowanie strategiczne nabiera coraz większego znaczenia w świadomości menedżerów i przedsiębiorców. Dostrzegają jego wagę szczególnie w warunkach rosnącej zmienności otoczenia, nasilającej się konkurencji i procesów globalizacji. W literaturze przedmiotu przede wszystkim wskazuje się na wiele korzyści z prowadzenia tego rodzaju działań. Można stwierdzić, że planowanie strategiczne pozwala na[36]:

- ukierunkowanie działalności firmy (misja, cele, strategie) na długofalowy rozwój;
- zminimalizowanie prawdopodobieństwa popełnienia błędów i zwiększenie trafności podejmowanych decyzji;
- identyfikację i lepsze wykorzystanie atutów przedsiębiorstwa;
- przewidywanie szans i zagrożeń tkwiących w otoczeniu przedsiębiorstwa.

Generalnie strategie małych i średnich firm mają na celu[37]:

- przezwyciężenie ich słabości i bazowanie na ich naturalnych przewagach; jest to podejście, które bazuje na znalezieniu takich rynków i ich segmentów, na których ujawniają się ich walory;
- poszukiwanie okazji – głównie w postaci nisz rynkowych oraz preferencji, jakie stwarza polityka przemysłowa;
- dopasowanie mocnych stron do pojawiających się w otoczeniu okazji oraz unikanie słabych stron i zagrożeń.

Jednocześnie jednak mimo tak wielu zalet planowanie strategiczne napotyka liczne bariery, które sprawiają, że tak naprawdę w rzeczywistości gospodarczej rzadko spotyka się opracowane i systematycznie wdrażane plany strategiczne. Podstawowym problemem jest bowiem kosztowność planowania. Niebezpieczeństwo niesie ze sobą również duże prawdopodobieństwo biurokratyzowania zespołów ds. planowania oraz autonomizacji ich

[32] R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 2004, s. 245.
[33] J. Targalski, A. Francik, *Przedsiębiorczość i zarządzanie firmą. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 69.
[34] S. Sudoł, *Przedsiębiorstwo. Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Teorie i praktyki zarządzania*, TNOiK, Toruń 1999, s. 112.
[35] K. Obłój, *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, PWE, Warszawa 2001.
[36] M. Juchniewicz, *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Podręcznik dla mikroprzedsiębiorców*, PARP, Warszawa 2010, s. 21.
[37] Z. Pierścionek, *Strategie konkurencji i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2003, s. 321.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

działań. Takie wady planowania strategicznego często sprawiają, że nie dochodzi do jego sformalizowania.[38]

Innowacyjność pełni ważną rolę w długofalowym rozwoju przedsiębiorstwa. Coraz częściej tworzone są strategie innowacji, które włącza się w ogólną strategię firmy. Strategia taka określa cele, sposoby i zakres, w jakim innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne czy marketingowe będą wykorzystywane w budowaniu przewagi strategicznej.[39] Strategie innowacji opisują metody i sposoby wykorzystania innowacji dla celów osiągania przewagi strategicznej.[40] Jednak i w tym przypadku okazuje się, że przedsiębiorstwa nierzadko nie mają żadnych strategii działania, które byłybyznane wszystkim pracownikom organizacji. Jak wskazuje M. Baran (i in.), powodów takiego stanu rzeczy jest z pewnością kilka, natomiast wśród najważniejszych wymienić należy: niskie zaangażowanie w działalność innowacyjną firm, brak systematyzacji i formalizacji procesów innowacyjnych w firmach, brak powiązania procesów innowacyjnych z funkcjonowaniem komórek organizacyjnych.[41]

Taki stan rzeczy jest o tyle zaskakujący, że wydaje się, iż przedsiębiorstwaz sektora MŚP zdają sobie sprawę, że w celuprzetrwania i rozwoju niezbędne jest posiadanie przez zarządzających jasnej wizji strategicznej. Mimo postulowanej w ramach teorii zarządzania potrzeby formułowania takiej wizji, w praktyce mamy do czynienia ze znacznymi niedostatkami.[42]

Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że przedsiębiorcy rzadko widzą sens i cel istnienia firmy głębszy niż tylko zapewnienie strumienia przychodów ze sprzedaży lub zysków. Jednocześnie niestety, ale nie dostrzegają chociażby postulowanej przez P. Druckera tezy, że „przedsiębiorstwo istnieje, aby przysporzyć sobie klientów". Zazwyczaj nie dostrzegają również innowacyjnych funkcji firmy. Takie dosyć wąskie rozumienie roli przedsiębiorstwa utrudnia zdefiniowanie jej funkcji w gospodarce i społeczeństwie oraz poprawne sformułowanie długookresowej strategii rozwoju. Co więcej, przy takim podejściu strategia służy przede wszystkim walce o przetrwanie i zmaksymalizowanie krótkookresowych korzyści, nie zaś trwałemu rozwojowi.[43]

8.2.Strategie rozwoju przedsiębiorstw w Polsce i w województwie mazowieckim

Autorzy opracowania pt. *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu* wskazują, że pod względem rozumienia długookresowych celów działania firmy i formułowania strategii sytuacja polskich firm sektora MŚP jest daleka od pożądanej. Rzadko precyzują i operacjonalizują one swoje długoterminowe strategie. Efektem skupienia się przedsiębiorców na planowaniu doraźnym jest z jednej strony koncentracja uwagi na bieżącym funkcjonowaniu firmy, a z drugiej niemal całkowita utrata z pola widzenia planów strategicznego rozwoju. Zwracają uwagę, że w okresie trudnej sytuacji rynkowej jest to praktyka, którą można zrozumieć, ale na dłuższą metę z pewnością powinna ulec zmianie. Nawet w małych podmiotach potrzebna jest bowiem wizja rozwojowa, która pozwala długookresowo dostosowywać się do zmieniającego się rynku, wytwarzać nowe produkty i usługi, poszukiwać nowych klientów. Jest to również niezbędne do tego, by firma umiała w trwały sposób budować i umacniać swoją przewagę konkurencyjną na rynku.[44]

Wiele przedsiębiorstw sektora MŚP nie posiada sformułowanej i spisanej strategii. Oznacza to, że skupiają się one na działaniach bieżących, operacyjnych i nie myślą o swoim rozwoju w dłuższej perspektywie. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że cytowane badania były

[38] M. Juchniewicz, *Strategia niszy rynkowej*…, op.cit., s. 21.
[39] M. Baran, A. Ostrowska, W. Pander, *Innowacje popytowe, czyli jak tworzy się współczesne innowacje*, PARP, Warszawa 2012, s. 52.
[40] J.T. Gilbert, *Choosing an Innovation Strategy: Theory and Practice*, "Business Horizons" 1994, Vol. 37, No. 6, s. 7.
[41] M. Baran, A. Ostrowska, W. Pander, *Innowacje popytowe*…, op.cit., s. 52.
[42] W. Orłowski, R. Pasternak, K. Flaht, D. Szubert, *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, PARP, Warszawa 2010, s. 45.
[43] Ibidem, s. 45.
[44] Ibidem, s. 47.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

prowadzone dla trzech wybranych branż: przetwórstwa przemysłowego (sekcja C), budownictwa (sekcja F) oraz transportu i gospodarki magazynowej (sekcja H).

Z otrzymanych analiz wynika, że strategie rozwoju firm w Polsce koncentrują się na zwiększeniu penetracji rynkowej, czy też na dywersyfikacji produktowej. Rzadziej zaś na podejmowaniu działań zmierzających do optymalizacji kosztów i modyfikowania procesów wewnątrz firmy, takich jak np. pozyskiwanie licencji lub wchodzenie w alianse strategiczne.[45]

Przedsiębiorcy poproszeni o uporządkowanie stawianych sobie celów działalności gospodarczej, jako dwa z trzech najważniejszych wskazywali te odnoszące się wprost do wskaźników finansowych. Przede wszystkim zależy im na maksymalizacji obrotów lub marży. Należy jednak podkreślić, że cel maksymalizacji obrotów zakłada zupełnie inną strategię działania niż cel maksymalizacji marży. Z zasady pierwszy koncentruje się na zwiększeniu penetracji rynkowej, a może pomijać kwestie optymalizacji kosztów.

Jako cel swoich działań przedsiębiorcy bardzo często wskazywali także dążenie do zwiększenia udziału w rynku. Wysoka pozycja wprowadzania nowych produktów i usług na rynek oraz dążenia do rozwijania sieci sprzedaży sugeruje, że firmy nie tracą z oczu aktywnych sposobów radzenia sobie w trudnych warunkach gospodarowania. Na dalszych miejscach wskazywano budowanie dobrych relacji z dostawcami, podwykonawcami i pracownikami. Pozytywny wydaje się fakt, że przetrwanie na rynku i uniknięcie bankructwa plasowało się relatywnie nisko wśród celów stawianych sobie przez przedsiębiorstwa.Nie dla wszystkich firm cele kształtowały się dokładnie w taki sam sposób. Okazało się, że firmy z branży transportowej większą wagę przywiązują dodatkowo do zachowania płynności finansowej.

W powyższych badaniach województwo mazowieckiego zostało zaklasyfikowane obok łódzkiego jako jeden region tzw. „średnio zurbanizowany". Podmioty z tych dwóch województw przede wszystkim jako najważniejsze cele swojej działalności uznały maksymalizację obrotów i przychodów ze sprzedaży. Dopiero w drugiej kolejności znalazło się zwiększenie udziału w rynku i przyciąganie nowych klientów. Zaś w zasadzie co dziesiąty badany z tych województw wskazał na chęć maksymalizacji / optymalizacji marży zysku.

Okazało się ponadto, że badane firmy myślą o strategii w kategoriach ogólnych, jako sposobie na określenie wizji działania niż mierzalnych celów. W prawie 40% firm jasno określone były zasady współpracy pomiędzy pracownikami, zakres ich odpowiedzialności oraz reguły kontaktów z dostawcami i podwykonawcami.

Podmioty z województw mazowieckiego i łódzkiego przede wszystkim stawiały sobie za cel realizację strategii firmy oraz prowadzenie działań skierowanych na grupę docelowych podmiotów. Dla co drugiego przedsiębiorstwa ważne było, aby został zrealizowany grafik organizujący prace pracowników. Dopiero na czwartym miejscu pod względem liczby udzielonych odpowiedzi znalazła się przewaga konkurencyjna, rozumiana przez autorów badań jako „cecha, za którą cenią Państwa klienci i która odróżnia Państwa od konkurencji". Myślenie w kategoriach długookresowych jest rzadkie, o czym świadczy częsty brak precyzyjnych planów inwestycyjnych czy określenia zasad postępowania w sytuacjach nietypowych, np. kryzysowych.

Analizując odpowiedzi na inne pytania można stwierdzić, że firmy budowlane zachowują relatywnie dużą elastyczność w sferze zatrudnienia i warunków pracy, rzadziej specyfikują grafik pracy czy system wynagrodzeń. Z kolei firmy transportowe relatywnie rzadko uznają zasadność planowania działań, a jeżeli już to robią, to często poprzestają na przekazach ustnych, a przede wszystkim rzadko spisują konkretne zasady i plany działania w sytuacjach szczególnych. Brak spisanych zasad i przekazywanie ich w formie ustnej może mieć negatywne skutki w postaci braku przestrzegania zasady transparentności oraz powodować utratę nagromadzonej w firmie wiedzy, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych (np. po odejściu z pracy kluczowego pracownika). Większość firm, które nie mają w żadnej formie określonych podstaw swojej działalności, nie potrafiła podać powodu takiego stanu rzeczy, co sugeruje, zdaniem autorów raportu, niski stopień umiejętności menedżerskich kadry.

[45] Ibidem, s. 17.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Badania dotyczyły ponadto strategii rozwoju przedsiębiorstw z trzech branż. Jak się okazało, w ciągu ostatnich trzech lat większość firm korzystała ze sprzyjających warunków rynkowych,rozwijając swoją działalność, głównie poprzez obsługę nowych grup klientów, wprowadzanie nowych produktów i usług. Z kolei ponad jedna trzecia przedstawicieli firm deklarowała, że w tym czasie w firmie nie zostały wprowadzone zmiany typu strategicznego, takie jak np. penetracja lub dywersyfikacja rynkowa, zakup licencji czy zawiązywanie partnerstw. Wśród najczęstszych zmian wymieniane było dotarcie do nowych grup klientów (39%) oraz wprowadzanie na rynek nowych produktów i usług (34%). Ponad połowa firm średniej wielkości zatrudniła nowych pracowników. Co trzecia firma z tej grupy wprowadziła istotne zmiany w swojej działalności, takie jak wejście na szerszy rynek, wprowadzenie innowacji lub przeprowadzenie znacznych inwestycji. Zdecydowanie mniej popularne było wprowadzanie zmian, które mogą służyć optymalizacji kosztów oraz procesów wewnątrz firmy (pozyskanie licencji czy tworzenie aliansów strategicznych) lub zabezpieczeniu się przed negatywnymi zmianami otoczenia.

Najmniejsza skłonność do rozwoju cechowała firmy z branży transportowej. Dużo bardziej aktywne były pod tym względem przedsiębiorstwa w sektorze przetwórstwa przemysłowego. Połowa (51%) podmiotów z województw mazowieckiego i łódzkiego przede wszystkim w okresie ostatnich trzech lat zaczęła obsługiwać nowe grupy klientów. Nieco mniej, bo 43% badanych z tych regionów wprowadziło nowe produkty / usługi, czy poszerzyło zakres swojej działalności. Inne rodzaje sposobów na rozwój firmy wskazywane były przez badane podmioty o wiele rzadziej. Jedna piąta badanych podmiotów wprowadziła nowe technologie (21%). Spośród badanych 14% wyszło poza rynek krajowy, natomiast jedynie 8% pozyskało licencje, umowy franchisingowe, czy inne pozwolenia.

Badania dotyczące strategii rozwoju podmiotów, które zostały przeprowadzone tylko wśród przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego dotyczące Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych, pokazują, że świadome i zaplanowane zarządzanie przedsiębiorstwem miało miejsce tylko w przypadku 25% badanych firm. Okazuje się, że tylko tyle przedstawicieli podmiotów spośród 100, które udzieliły odpowiedzi na pytanie, wskazało na posiadanie strategicznego planu rozwoju. Z tego 41,0% wskazało, że strategia ta ma formę spisanego dokumentu.[46]

Najwyższy udział przedsiębiorstw posiadających strategię zlokalizowany był na terenie miasta stołecznego Warszawy, natomiast wśród podmiotów, w których najczęściej miało miejsce planowanie strategiczne znajdowały się te działające w ramach sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz sekcji C – przetwórstwo przemysłowe. Ustalono ponadto, że plany strategiczne znacznie częściej były formułowane w ramach podmiotów działających w sekcji M – edukacja.

Kolejne zagadnienie analizowane w powyższym raporcie dotyczyło wskazania na autorów planów rozwoju przedsiębiorstwa.Najczęściej autorem planu rozwoju przedsiębiorstwa był zarząd (31,0%) oraz jego prezes (30,0%). W przypadku 23,0% firm o kierunkach dalszego funkcjonowania podmiotu decyduje właściciel, zaś w prawie co piątym podmiocie – kadra kierownicza (19,0%). Warto zwrócić uwagę, że udział zarządu oraz jego prezesa w formułowaniu strategii miał miejsce przede wszystkim w firmach zlokalizowanych na terenie Warszawy.

Jeśli chodzi o najważniejsze cele strategiczne przedsiębiorstw, to zdecydowanie najczęściej wskazywanym celem strategicznym przedsiębiorstwa było bardzo ogólne stwierdzenie o jego rozwoju (30,0%). W drugiej kolejności działania firm były ukierunkowane na maksymalizację zysku (24,0%), zaś w trzeciej na poszerzanie wachlarza produktów lub usług (14,0%). O ile pierwsze dwa cele miały charakter bardzo ogólny, o tyle trzeci nieco bardziej szczegółowo definiował charakter rozwoju przedsiębiorstwa. Badane przedsiębiorstwa za kierunek rozwoju obierały również zdobycie nowych klientów (13,0%), maksymalizację sprzedaży oraz rozwój infrastruktury i modernizację (po 11,0% odpowiedzi).[47]

[46] *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów*…, op.cit., s. 56.
[47] Ibidem, s. 57.

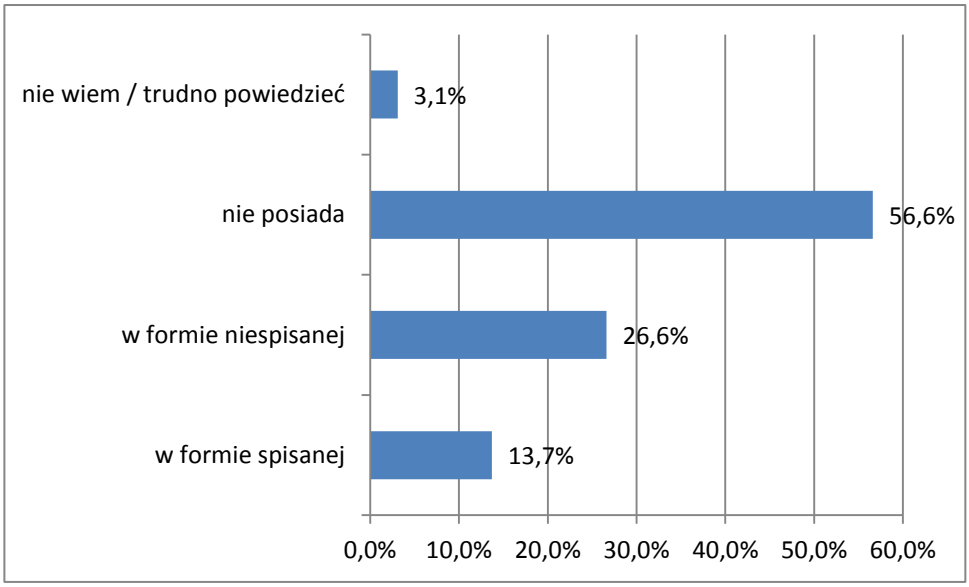
Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Co istotne z punktu widzenia tematyki badań prowadzonych w ramach tego opracowania, okazało się, że tylko 5,0% badanych przedsiębiorstw wskazywało na strategiczny rozwój przedsiębiorstwa poprzez wprowadzenie innowacji. Autorzy badań stwierdzili także, że świadomość innowacyjna obejmuje przedsiębiorców, których siedziby były zlokalizowane w subregionie miasta Warszawy, w subregionie warszawskim wschodnim oraz w subregionie warszawskim zachodnim. Ponadto dotyczyła ona następujących sekcji działalności gospodarczej: sekcja C – przetwórstwo przemysłowe, sekcja F – budownictwo oraz sekcja H – transport i gospodarka magazynowa.[48]

8.3.Strategie rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim

Wyniki badań własnych na próbie 1002 podmiotów z województwa mazowieckiego wskazują, że na pytanie o to, czy przedsiębiorstwo posiada strategię rozwoju, w której określono długoterminowe cele rozwojowe oraz sposoby ich osiągania, nieco więcej niż połowa respondentów udzieliła odpowiedzi negatywnej. Co czwarty badany (26,6%) wskazał, że w jego organizacji jest strategia, jednakże nie ma ona postaci spisanego dokumentu (wykres 69.).

Wykres 69.Stan posiadania strategii wśród badanych przedsiębiorstw

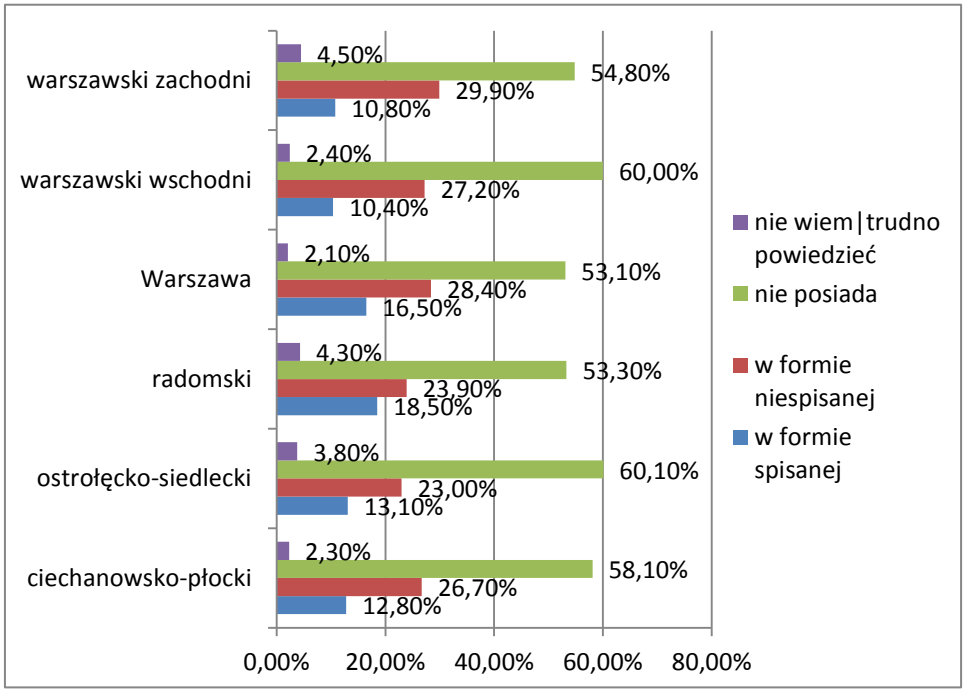

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Jeśli dokonać analizy odpowiedzi przedstawicieli firm na temat posiadania strategii rozwoju, według subregionów województwa mazowieckiego, stwierdzić należy, że odpowiedzi pozytywne rozkładają się dość równomiernie między regionami (wykresy 70., 71.). Dostrzega się niewielkie różnice w udziale takich wskazań między przedstawicielami firm z subregionu warszawskiego zachodniego i wschodniego, gdzie wyniosły one odpowiednio 10,8% oraz 10,4%. Najwięcej pozytywnych odpowiedzi uzyskano w mieście stołecznym Warszawa. Tu prawie co piąty respondent udzielił odpowiedzi „tak, w formie spisanej".

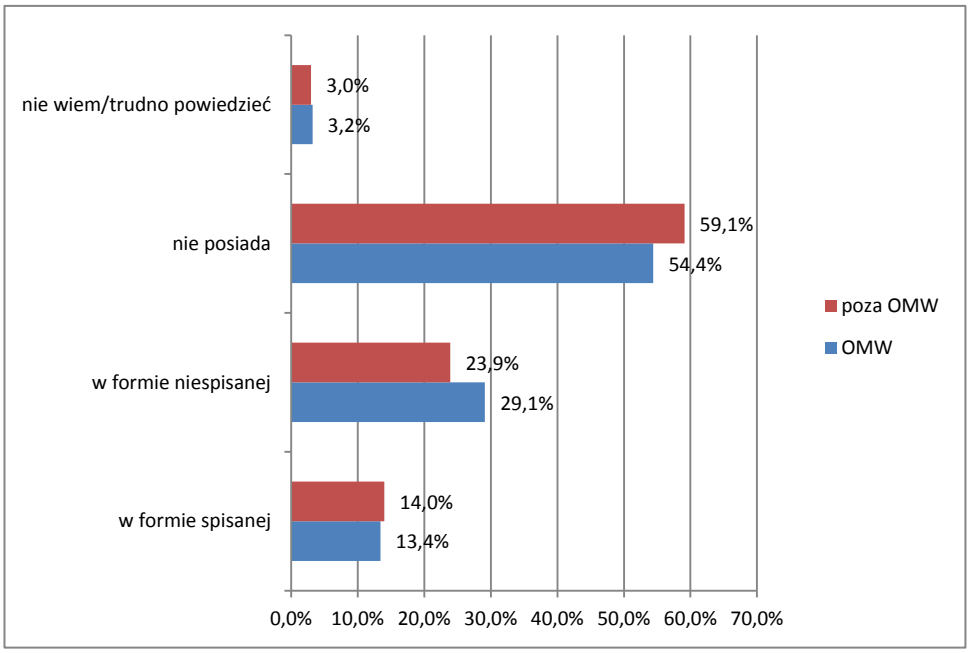
[48] Ibidem, s. 57.

Wykres 70.Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg subregionów województwa mazowieckiego

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Wykres 71.Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg podziału na OMW i obszar poza nim

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

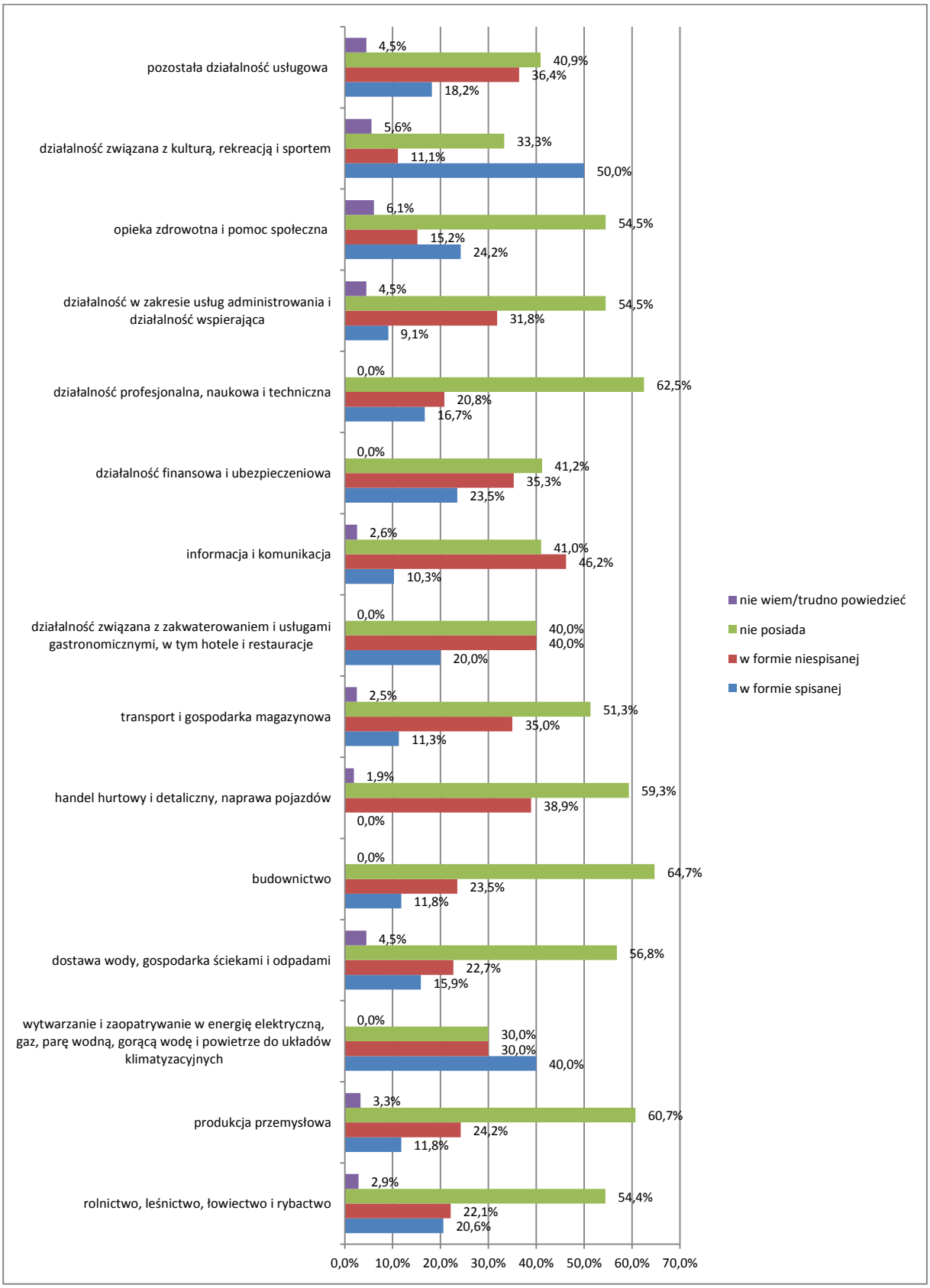
Analiza odpowiedzi respondentów według podziału na podmioty działające w Obszarze Metropolitalnym Warszawy i poza nim wskazuje, że dość podobna liczba podmiotów z obu tak wydzielonych regionów posiada strategie rozwoju w postaci spisanej (wykres 71.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Odpowiedzi takich udzieliło odpowiednio 13,4% i 14,0% przedstawicieli sektora MŚP. Co trzeci badany, którego przedsiębiorstwo zlokalizowane jest na terenie OMW deklarował, że w jego podmiocie jest strategia rozwoju, jednak nie ma postaci spisanej, gdy w pozostałym obszarze województwa mazowieckiego takie odpowiedzi pozytywne uzyskano od co czwartego respondenta. W zasadzie więc różnica nie jest znacząca, jednak widoczna jest przewaga wskazań na rzecz Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

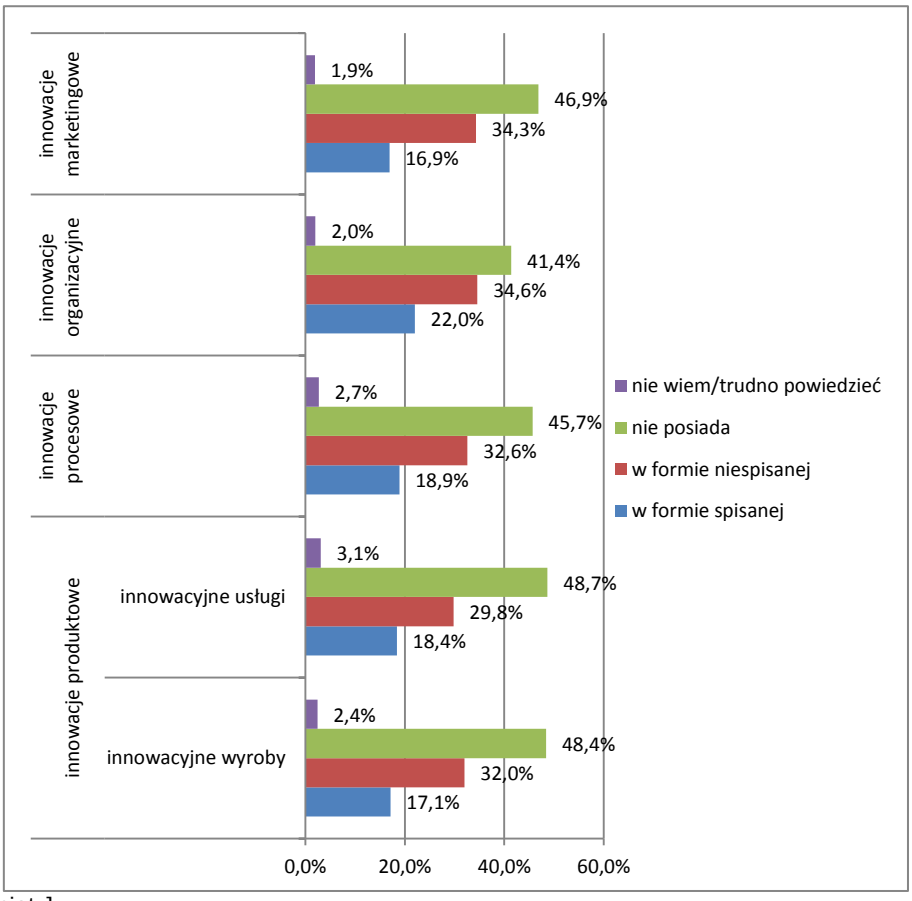
Wykres 72.Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg sekcji prowadzonej działalności

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Ciekawe było zweryfikowanie,jakimi rodzajami działalności zajmowały się podmioty posiadające strategie rozwoju (wykres 72.). Analiza danych według sekcji PKD pokazuje, że opracowanie strategii i to w postaci zapisanejbyło charakterystyczne dla działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem. Połowa podmiotów przebadanych z tej sekcji wskazała na taką odpowiedź. Drugie w kolejności, pod kątem najczęstszego wskazywania takiej odpowiedzi, były podmioty zajmujące się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (40,0%).
Najmniej podmiotów, które miały tego rodzaju dokument w formie spisanej to te, które zajmowały się: działalnością w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (9,1%), informacją i komunikacją (10,3%), transportem i gospodarką magazynową, budownictwem oraz produkcją przemysłową (po 11,8%). Dwie ostatnie działalności charakteryzował także niski ogólny poziom posiadania strategii w ogóle – czy to w postaci zapisanej, czy też nie.
W zasadzie na podstawie uzyskanych odpowiedzi trudno o wskazanie występowania relacji pomiędzy posiadaniem strategii, a wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa sektora MŚP (wykres 73.). Co jednak ciekawe, mimo że to innowacje organizacyjne były relatywnie rzadziej wdrażane niż pozostałe przez badane podmioty, to okazuje się, że to właśnie w ich przypadku przedsiębiorstwa częściej posiadały spisane strategie rozwoju. Dokumenty strategiczne miało 22,0% podmiotów, które wprowadziły tego rodzaju zmiany. Natomiast najmniej podmiotów, które deklarowały posiadanie spisanej strategii rozwoju, to te, które wprowadzały innowacje marketingowe (16,9%).

Wykres 73.Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg rodzajów wprowadzonych innowacji

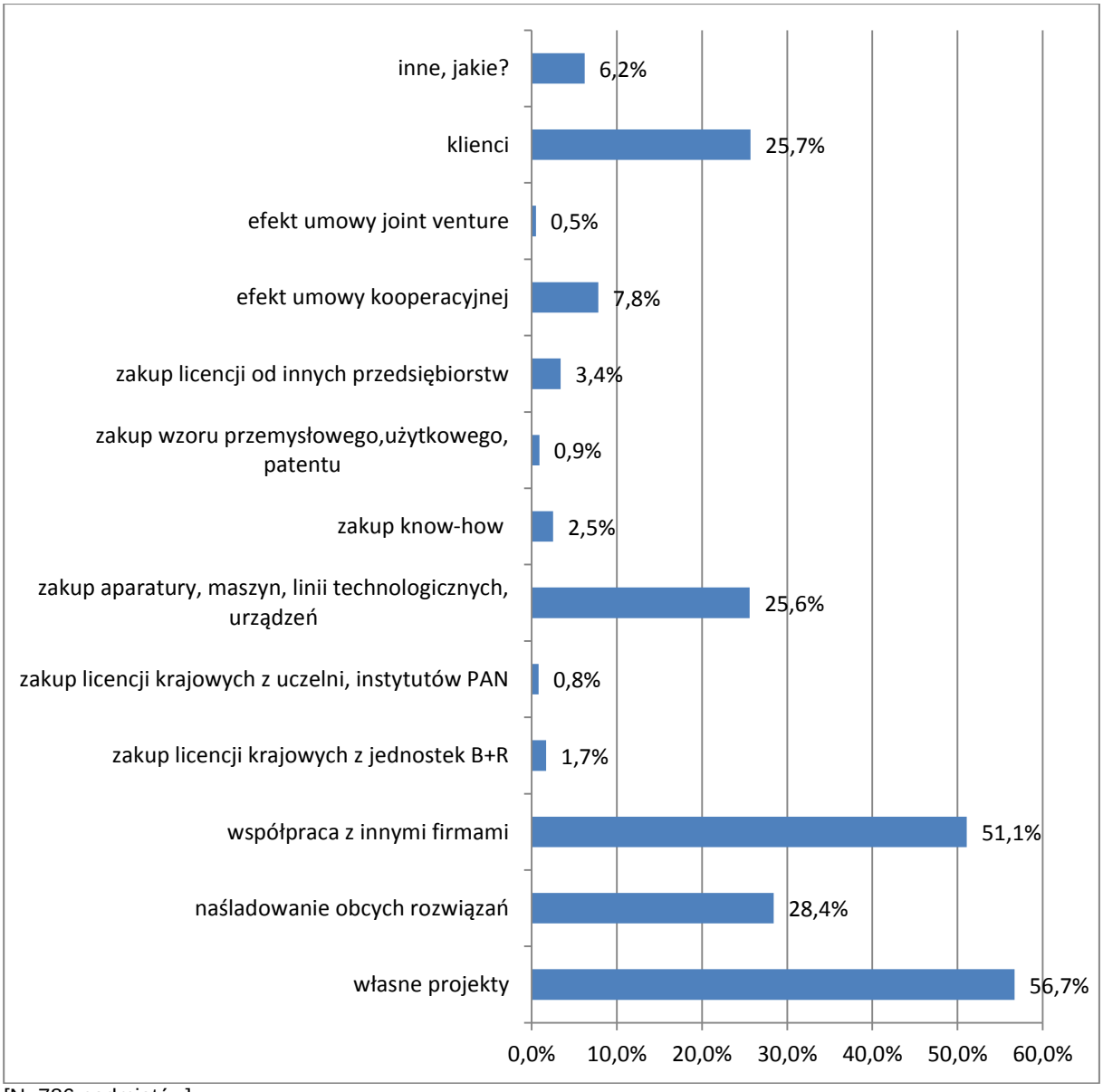

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Inne pytanie, które zostało zadane w trakcie badań CATI, dotyczyło głównych źródeł innowacji w firmie. Respondenci z listy dwunastu odpowiedzi mogli wskazać maksymalnie cztery. Odpowiedzi udzielało łącznie 786 podmiotów, które wprowadziły jakiekolwiek z czterech rodzajów innowacji (wykres 74.). Najczęściej stwierdzano, że zmiany związane były z wprowadzaniem własnych projektów. Strategią było zatem działanie na własną rękę, co może świadczyć o kreatywności i wiedzy pracowników badanych podmiotów. Odpowiedzi takiej udzieliło 56,7% badanych podmiotów. Zarówno zakup środków trwałych, środków transportu, lepszych surowców czy oprogramowania, jak i szkolenia mogą przekładać się na budowanie potencjału wewnętrznego podmiotu, który wpłynie na poziom innowacyjności przedsiębiorstw.

Wykres 74.Działania podejmowane przez przedsiębiorstwa w celu wprowadzenia nowych rozwiązań

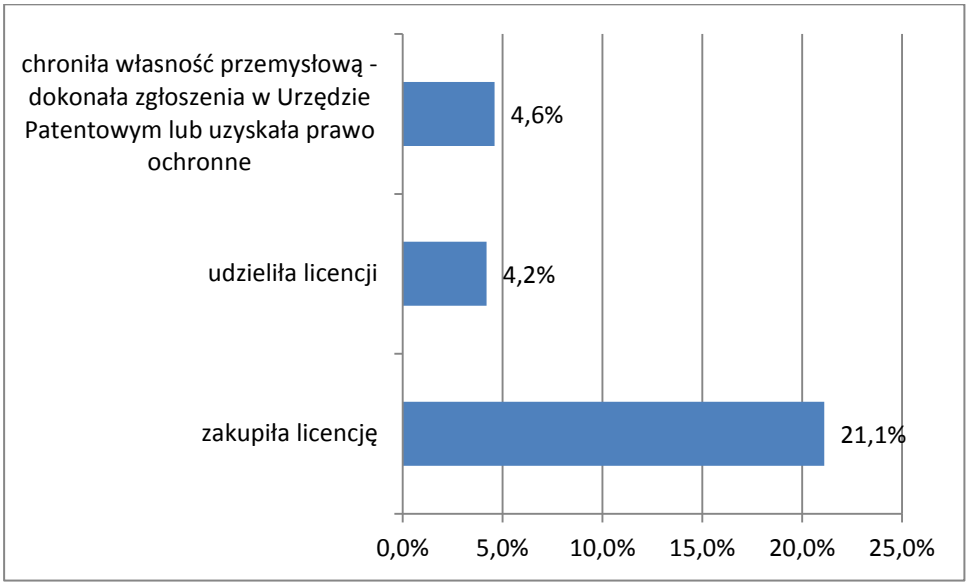

[N=786 podmiotów]
Pytanie wielokrotnego wyboru – wartości nie sumują się do 100%
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Co pozytywnie zaskakujące, ponad połowa badanych (51,1%) stwierdziła, że ich strategią rozwoju, będącą dobrym źródłem wdrażania nowych rozwiązań, jest współpraca z innymi firmami. Zdecydowanie mniej, bo co czwarty respondent ocenił, że w jego przedsiębiorstwie to zakup aparatury, maszyn czy linii technologicznych lub urządzeń (25,6%) był sposobem na rozwój firmy. Podobna liczba przedstawicieli firm wskazała zaś na współpracę z klientami (25,7%). Najmniej odpowiedzi odnosiło się do działania w ramach umów typu *joint venture* (0,5%), czy zakupu wzoru przemysłowego / użytkowego lub patentu (0,9%).

O strategiach podejmowanych przez badane podmioty świadczą nie tylko dotychczas przeanalizowane wyniki badań, ale także wydaje się, że dobrym uzupełnieniem może być analiza strategii mających na celu ochronę własności przemysłowej (wykres 75.).

Wykres 75.Podmioty, które zakupiły/udzieliły licencji lub dokonały ochrony własności przemysłowej

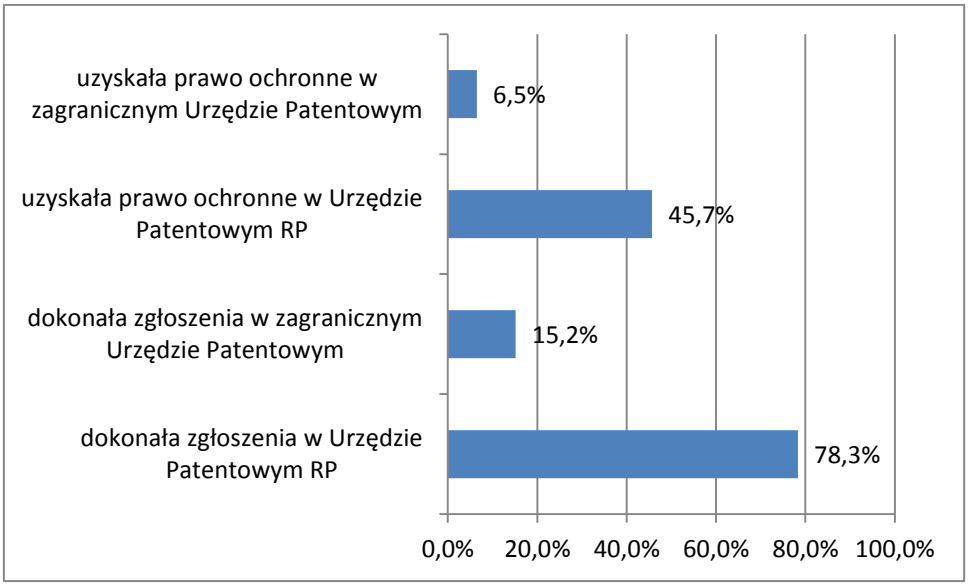

[N=1002 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, czy w ciągu lat 2010-2012 zostały przeprowadzone przez ich firmy działania mające na celu zakup czy udzielenie licencji. Co piąty badanych podmiot dokonał w tym okresie zakupu licencji. Natomiast udzieliły jej jedynie 42 podmioty. W przypadku 46 przedstawicieli firm miały miejsce działania nakierowane na ochronę ich własności przemysłowej poprzez zgłoszenie lub uzyskanie prawa do ochrony.
Na temat sposobów ochrony własności przemysłowej respondenci mogli wypowiedzieć się także w kwestii tego, gdzie ta ochrona miałaby zostać dokonana oraz czy już uzyskano ją, czy dopiero podjęto starania w tym zakresie. Najczęściej stosowanym sposobem ochrony własności intelektualnej były zgłoszenia w Urzędzie Patentowym RP (wykres 76.). Dokonało ich 36 respondentów. Natomiast 21 badanych uzyskało prawa ochronne w Urzędzie Patentowym RP. Tego rodzaju ochrona w zagranicznych urzędach patentowych była zdecydowanie rzadsza. Wśród badanych 7 podmiotów stwierdziło, że dokonało zgłoszenia w urzędzie zagranicznym, zaś prawa ochronne jak do tej pory uzyskały jedynie 3 badane podmioty.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

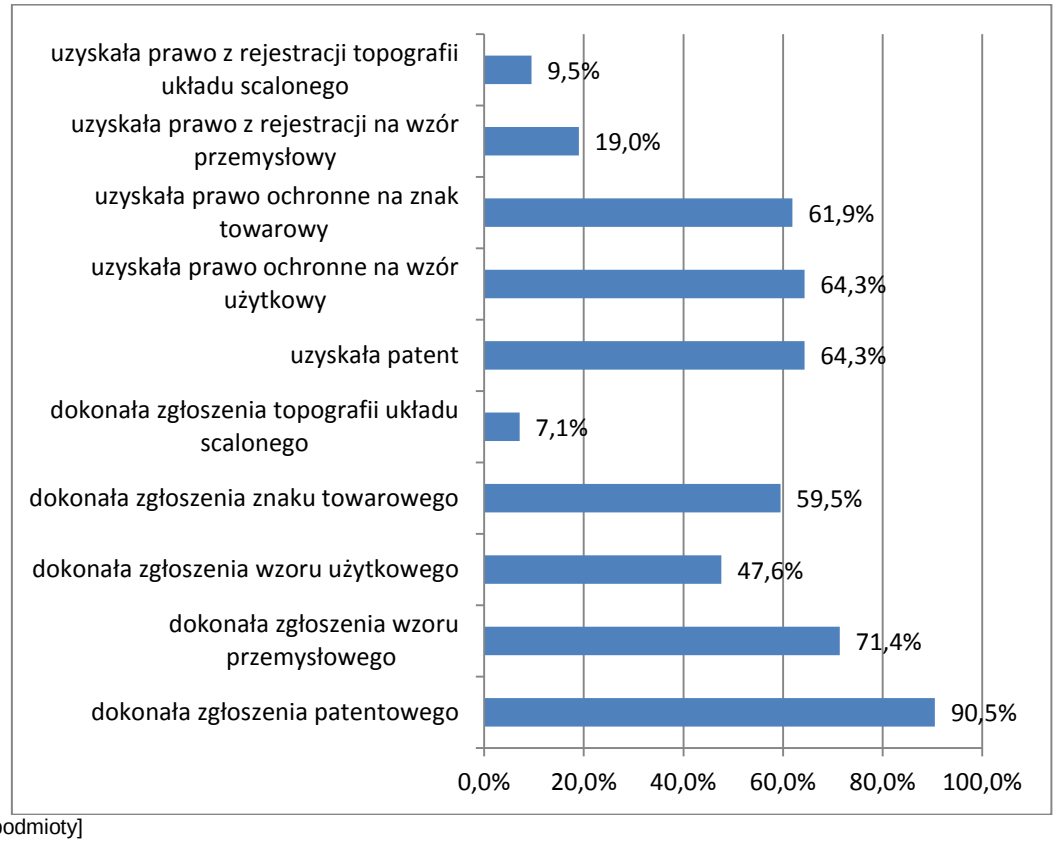
Wykres 76.Sposoby ochrony własności przemysłowej firmy

[N=46 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Najbardziej popularną formą zgłoszeń były zgłoszenia patentowe, których dokonało 38 przedsiębiorstw. Drugie w kolejności to zgłoszenia wzoru przemysłowego (30 przedsiębiorstw), zaś trzecie zgłoszenia znaku towarowego (25 podmiotów). Co ważne, co prawda relatywnie wiele podmiotów wskazało na to, że dokonało zgłoszenia wzoru przemysłowego, to na chwilę obecną jedynie 8 przedsiębiorstw otrzymało takie prawa (wykres 77.).

Wykres 77.Formy ochrony własności intelektualnej firmy

[N=42 podmioty]
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Podsumowując należy stwierdzić, że małe i średnie przedsiębiorstwa rzadko przywiązują wagę do opracowywania dokumentów strategicznych. Co może oznaczać, że większość z nich „walczy" o swoje przetrwanie na rynku i dąży do maksymalizacji swoich korzyści w krótkim okresie. Nie koncentrują się na trwałym rozwoju organizacji. Taka sytuacja nie sprzyja prowadzeniu działań z zakresu innowacji i to zarówno w kontekście budowania potencjału innowacyjności i konkurencyjności, jak i wprowadzania zmian mających na celu otrzymanie silnej pozycji rynkowej.

Jak wynika z analiz przedstawionych w rozdziale 4., podmioty z województwa mazowieckiego generalnie koncentrują się na strategiach dywersyfikacji produktowej – starają się wdrażać innowacje w swoich produktach i usługach. Dość znaczny udział podmiotów podejmuje również działania zmierzające do modyfikowania procesów wewnątrz organizacji. Jednocześnie jednak w mniejszym stopniu badane podmioty koncentrują się na zmianach o charakterze organizacyjnym. Jak się jednak okazuje, działania takie w zasadzie w połowie podmiotów są podejmowane na podstawie przyjętych wcześniej strategii, czy to mających spisaną czy niespisaną postać. Przy czym posiadanie w formie spisanej lub niespisanej strategii rozwoju było bardziej charakterystyczne dla firm, które w ostatnich latach wdrażały innowacje organizacyjne. Można zatem stwierdzić, że prowadzona przez badane przedsiębiorstwa działalność związana z wprowadzeniem nowych produktów czy usług na rynek, związana była być może w większym stopniu ze sprzyjającymi w ostatnich latach warunkami rynkowymi, jeszcze przed kryzysem gospodarczym, niż z przemyślanymi strategiami działania. Wdrożenie zmian organizacyjnych wymaga zaś większego wysiłku od pracowników organizacji, w tym w szczególności od menedżerów i wiedzy na temat ich wdrażania, w której być może występują znaczące deficyty w badanych przedsiębiorstwach.

Potwierdzeniem powyższego stwierdzenia może być fakt, że zmiany o charakterze strategicznym, do których można zaliczyć zakup czy też sprzedaż własnej licencji oraz działania w postaci nawiązania współpracy na zasadzie sformalizowanych umów kooperacyjnych, czy umów *joint venture* występowały wśród badanych podmiotów dość rzadko. Incydentalne wręcz było prowadzenie działań mających na celu ochronę własności intelektualnej badanych przedsiębiorstw. Zaledwie 46 podmiotów prowadziło w tym zakresie jakieś działania, w tym 42 wskazały na różne ich formy.

Okazało się, że w zasadzie w całym województwie mazowieckim nie widać znaczących różnic między przedsiębiorstwami odnośnie stanu posiadania opracowanego dokumentu strategii. Najmniejszy udział podmiotów posiadających spisane plany strategiczne cechował subregion warszawski wschodni i warszawski zachodni. Najwięcej zaś opracowanych strategii miały podmioty z subregionu radomskiego i miasta stołecznego Warszawa. Na posiadanie takiego dokumentu, jak i w ogóle strategii w formie niespisanej, najwięcej odpowiedzi uzyskano również od podmiotów z miasta stołecznego Warszawa. Na drugim zaś miejscu był ponownie subregion radomski. Analiza odpowiedzi respondentów według podziału na podmioty działające w Obszarze Metropolitalnym Warszawy i poza nim wskazuje, że relatywnie częściej strategie rozwoju w postaci spisanej lub nie posiadały podmioty z OMW.

Wśród sekcji PKD, które cechowało posiadanie strategii rozwoju w postaci spisanej wyróżniają się następujące: działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych.Następna była działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje; działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz informacja i komunikacja. Można zatem stwierdzić, że te rodzaje podmiotów przede wszystkim dbały o to, w jakim kierunku będzie podążał ich rozwój. W przypadku dwóch pierwszych działalności – związanej z kulturą i rekreacją oraz dotyczącej wytwarzania energii elektrycznej, wydaje się, że szczególnie znaczące są inwestycje w tego rodzaju działalność w postaci budowy

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

infrastruktury technicznej. To zaś wymusza na podmiotach konieczność przygotowania planów działania z długą perspektywą czasu. Na ten drugi rodzaj działalności znaczny wpływ wywierają również różne regulacje, w tym Unii Europejskiej. W przypadku działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz z sekcji informacja i komunikacja, częstsze niż w przypadku innych podmiotów przygotowywanie strategii rozwoju świadczyć może o wysokiej świadomości zmian, jakie zachodzą w otoczeniu tych podmiotów i to nie tylko na rynku krajowym, ale i międzynarodowym. Część tych podmiotów ze względu na naturę prowadzonej działalności realizując swoje działania jednocześnie konkuruje w sposób bezpośredni z podmiotami z innych krajów, a część stanowi być może filie lub oddziały zagranicznych przedsiębiorstw. Presja rynkowa w ich przypadku wydaje się być szczególnie duża, to zaś przekłada się na konieczność rozważnego i długoterminowego działania na rynku w oparciu o strategię rozwoju.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

9. Analiza SWOT potencjału innowacyjnego sektora MŚP w województwie mazowieckim

Jest to kompleksowa metoda służąca zarówno badaniu otoczenia, np. sektora, jak i analizy jego wnętrza. Jest ona uznawana za jedną z metod rejestracji i klasyfikacji czynników warunkujących strategię analizowanego podmiotu. Nazwa SWOT jest akronimem słów *Strengths* – mocne strony podmiotu, *Weakness* – słabe strony podmiotu, *Opportunities* – szanse w otoczeniu, *Threats* – zagrożenia w otoczeniu.
Realizacja badań za pomocą tej metody polegała na: a) wyodrębnieniu zewnętrznych w stosunku do sektora czynników oraz tych, które mają charakter uwarunkowań wewnętrznych; b) wskazaniu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które wywierają negatywny wpływ na sektor oraz tych, które mają pozytywny wpływ na sektor.
Prowadzona analiza popytowych i podażowych uwarunkowań rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim na podstawie badań *deskresearch* pozwoliła sformułować przede wszystkim szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne oddziałujące na ten rozwój. Były one również bazą do określenia mocnych i słabych stron. Także wnioski z analizy innowacyjności sektora posłużyły do opracowania analizy SWOT. Ponadto bazuje ona na informacjach zebranych przy wykorzystaniu innych technik badawczych, w tym: indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI), zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI), które zostały przeprowadzone z przedstawicielami przedsiębiorstw i instytucji otoczenia. Ostateczna wersja analizy SWOT została wypracowana podczas spotkań panelu ekspertów.
Analiza SWOT sektora pozwoliła na określenie jego mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń sektora.

Tabela 38. Analiza SWOT potencjału innowacyjnego sektora MŚP

Mocne strony	Słabe strony
• stosunkowo wysoki poziom innowacji procesowych, związany głównie z potrzebą dostosowywania się do potrzeb dużych odbiorców; • stosunkowo wysoki poziom innowacyjności usługowych MŚP (2-3 miejsce w kraju); • stosunkowo dobre nasycenie otoczenia MŚP instytucjami wsparcia innowacyjności, takimi jak parki technologiczne, instytucje B+R, ale przede wszystkim uczelnie wyższe; • wysokie nakłady na działalność B+R w skali kraju, co prawda skoncentrowane w przeważającej mierze w dużych podmiotach, to jednak tworzące także potencjalne warunki dla innowacyjności MŚP szczególnie współpracujących z większymi podmiotami; • istnienie własnego zaplecza B+R w części MŚP • nowoczesny park maszynowy w wielu produkcyjnych MŚP; • obecność w otoczeniu dużych firm w tym korporacji międzynarodowych o najwyższej w kraju innowacyjności tworzy potencjał do dyfuzji innowacji do sektora MŚP; • najwyższy w kraju udział podmiotów z sektora MŚP uczestniczących w procesach internacjonalizacji, co sprzyja wzrostowi innowacyjności, szczególnie innowacjom produktowym; • wysokiej jakości zasoby pracy, wysoko wykwalifikowani pracownicy zaangażowani w sprawy jakości;	• niska aktywność innowacyjna przemysłowych MŚP (13. miejsce w kraju); • brak własnych środków finansowych na innowacje, w tym na zakup nowoczesnych urządzeń i technologii; • trudności w dostępie do zewnętrznych źródeł kapitału na innowacje, w tym wysokie oprocentowanie oraz bariery w pozyskaniu kredytów; • większe niż średnie w kraju tempo spadku liczby innowacyjnych przedsiębiorstw; • wyższe niż średnio w kraju tempo obniżania się udziału przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność innowacyjną; występuje spadek udziału podmiotów z Mazowsza w nakładach innowacyjnychMŚP;słabe powiązanie MŚP ze sferą B+R • niski poziom skutecznego wykorzystania istniejących instytucji innowacyjnego otoczenia biznesu jak parki technologiczne, brak ich wyraźnego wpływu na innowacyjność sektora MŚP • duża liczba mikroprzedsiębiorstw o szczególnie małym potencjale innowacyjnym (znacznie mniejsze rozmiary przedsiębiorstw niż w krajach UE); • specjalizacja produkcyjnych MŚP w poddostawcach prostych wyrobów do dużych firm bez uczestnictwa w procesach innowacyjnych większych partnerów (często zagranicznych korporacji); • zaplecze naukowe i B+R nie jest wyspecjalizowane we wspieraniu/współpracy innowacyjnej z określonymi branżami sektora MŚP;

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

• wysoki poziom innowacyjności MŚP w niektórych sekcjach PKD, jak: „Informacja i komunikacja" czy „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych" czy"	• brak współpracy sieciowej przy procesach innowacyjnych w układzie grupy/klastry MŚP, instytucje otoczenia, uczelnie, inne instytucje sfery B+R; • niski poziom wdrażania innowacji organizacyjnych • spadek udziału przedsiębiorstwwspółpracujących w procesie realizacji nakładów na działalność innowacyjną: • niski stopień nowości wdrażanych nowych/udoskonalonych produktów – najczęściej są efektem naśladownictwa konkurentów; • niski i spadający udział przychodów ze sprzedaży innowacyjnych produktów w przychodach ze sprzedaży ogółem; • niski poziom współpracy z uczelniami wyższymi oraz instytucjami otoczenia biznesu; • nierównomierne geograficzne rozłożenie podmiotów o wyższy poziomie innowacyjności, na korzyść miasta stołecznego Warszawy oraz subregionu warszawskiego wschodniego i zachodniego;
Szanse	**Zagrożenia**
• zmiany w sektorze nauki, które mogą sprzyjać zwiększeniu współpracy MŚPz instytucjami badawczymi generującej rozwiązania innowacyjne; • utrzymujący się wizerunek Warszawy i województwa mazowieckiego, jako najlepszego miejsca dla nowych inwestycji, będącego centrum nauki, szkolnictwa wyższego, wysoko wykwalifikowanych kadr; • rozwinięta i dalej rozwijająca się infrastruktura techniczna; • wzrost znaczenia innowacyjności, jako priorytetu w strategiach rozwoju gospodarki na poziomie kraju i UE; • dalszy napływ dobrze przygotowanej kadry z innych województw, a być może także z zagranicy; • rozwój systemu finansowania działalności innowacyjnej w nowym okresie programowania UE, w tym preferencje w kredytowaniu małych i średnich przedsiębiorstw innowacyjnych • promowanie innowacyjności w polityce samorządów; • rozwój sieci powiązań gospodarczych z innymi regionami i zagranicą, w tym z światowymi ośrodkami innowacyjności; • poprawa dostępu do rzetelnych analiz rynku w odniesieniu do innowacyjnych rozwiązań; • rozwój publicznego systemu zachęt dla finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw we współpracy z rozwiniętym w regionie sektorem naukowo-badawczym; • dotacje na działalność firm oraz ulgi podatkowe i inwestycyjne dla innowacyjnych firm sektora MŚP; • coraz większe znaczenie jakości usług i produktów dla potencjalnych konsumentów; • publiczna polityka sprzyjająca dyfuzji innowacyjnych rozwiązanych do sektora MŚP głównie z sektora nauki, ale także w ramach współpracy z dużymi firmami	• stagnacyjny/kryzysowy stan gospodarki UE i Polski nie sprzyjający procesom inwestycyjnym; • utrzymywanie się stanu braku zapotrzebowania na produkty polskich wytwórców o wysokim poziomie zaawansowania technologicznego; • nieskuteczność publicznej polityki przemysłowej i innowacyjnej; • niedobór funduszy publicznych, w tym UE na wsparcie procesów innowacyjnych w MŚP; • niewystarczająco skuteczna polityka sprzyjająca dyfuzji innowacji w Polsce; • utrzymujący się niski stan rozwoju instytucji otoczenia biznesu i potencjału naukowo-badawczego poza Warszawą; • utrzymujący się niski poziom zainteresowania uczelni wyższych i IOB (w tym parków naukowo-technologicznych) współpracą z sektorem MŚP z województwa; • odpływ inwestycji zagranicznych z Mazowsza; kontynuacja strategii zagranicznych inwestorów do utrzymywania procesów innowacyjnych poza Polską i dalsze utrzymanie się tendencji do współpracy wielkich firm zMŚPjedynie na zasadzie zlecający - podwykonawca, a nie jako realni partnerzy np. w ramach wspólnego prowadzenia prac badawczo-rozwojowych; • zbyt ostrożne działania publiczne w zakresie wspierania innowacyjności w Polsce, w szczególności utrzymywanie się braku tolerancji dla niepowodzeń i zrozumienia konieczności ponoszenia ryzyka w przedsięwzięciach innowacyjnych ze strony instytucji wspierających innowacyjność;

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

10. Potencjalne inteligentne specjalizacje województwa mazowieckiego

Poprzez zestawienie uogólnionych wyników badań metodą CATI dotyczących zarówno dynamiki rozwoju, jak i innowacyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP w województwie mazowieckim uzyskano podział badanych sekcji PKD na cztery rodzaje. Wyróżniono wśród nich:

- Potencjalne inteligentne specjalizacje –sekcje PKD, które cechuje zarówno wysoki poziom prowadzenia działalności innowacyjnej, jak i stosunkowo dynamiczny rozwój;
- Innowacyjne branże – sekcje PKD, które cechuje stosunkowo wysoki poziom prowadzenia działalności innowacyjnej;
- Dynamiczne branże – sekcje PKD, które cechuje stosunkowo dynamiczny rozwój;
- Pozostałe branże – sekcje PKD, w przypadku których podmiotyw mniejszym zakresie prowadzą działalności innowacyjnej i nie charakteryzowały siędynamicznym rozwojem.

Poniżej (tabela 39.)przedstawiono zestawienie tych sekcji PKD według następujących rodzajów obszarów terytorialnych: województwo mazowieckie, Obszar Metropolitalny Warszawy i obszar poza nim oraz sześćsubregionów województwa mazowieckiego.

Tabela 39. Zestawienie inteligentnych specjalizacji, innowacyjnych i dynamicznych branż oraz pozostałych branż

POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	INNOWACYJNE BRANŻE
• **Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)** • **Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)** • **Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)** • **Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)** • **Pozostała działalność usługowa (sekcja S)**	• Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D) • Budownictwo (sekcja F) • Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G) • Informacja i komunikacja (sekcja J)
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) • Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) • Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) • Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)

POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	INNOWACYJNE BRANŻE WIODĄCE
• **Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)** • **Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)** • **Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)**	• Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D) • Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G) • Informacja i komunikacja (sekcja J)

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

• **Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)**	
DYNAMICZNE BRANŻE WIODĄCE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) • Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) • Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E) • Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) • Pozostała działalność usługowa (sekcja S)
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE WIODĄCE**
• **Informacja i komunikacja (sekcja J)** • **Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)** • **Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)** • **Pozostała działalność usługowa (sekcja S)**	• Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E) • Budownictwo (sekcja F)
DYNAMICZNE BRANŻE WIODĄCE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) • Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G) • Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C)
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)** • **Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)** • **Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)**	• Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E) • Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) • Pozostała działalność usługowa (sekcja S)
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C)
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)**	• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Informacja i komunikacja (sekcja J)
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E) • Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)** • **Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)** • **Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)** • **Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)**	• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D) • Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G) • Informacja i komunikacja (sekcja J)

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

DYNAMICZNE BRANŻE	POZOSTAŁE BRANŻE
• Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) • Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)** • **Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)** • **Informacja i komunikacja (sekcja J)**	
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)** • **Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)**	
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) • Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C)
POTENCJALNE INTELIGENTNE SPECJALIZACJE	**INNOWACYJNE BRANŻE**
• **Pozostała działalność usługowa (sekcja S)**	• Budownictwo (sekcja F)
DYNAMICZNE BRANŻE	**POZOSTAŁE BRANŻE**
• Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A) • Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)	• Produkcja przemysłowa (sekcja C) • Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI.

Łącznie w przypadku poszczególnych analizowanych powyżej obszarów uzyskano od pięciu do jednego wskazania na potencjalne inteligentne specjalizacje. Najwięcej cechowało województwo mazowieckie, zaś najmniej subregiony warszawski wschodni i ciechanowsko-płocki. Należy przy tym zwrócić uwagę, że jeśli chodzi o województwo mazowieckie potencjał jego wynika głównie z funkcji, jakie pełni dynamicznie rozwijająca się Warszawa będąca centrum życia społeczno-gospodarczego i politycznego[49], co znajduje swoje potwierdzenie również w fakcie, że trzy z pięciu potencjalnych inteligentnych specjalizacji województwa sątakie same jak w mieście stołecznym Warszawa.
Pierwsza z sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo wydaje się być szczególnie ważnym kierunkiem rozwoju, w którym można poszukiwać inteligentnych specjalizacji w przypadku dwóch subregionów – warszawskiego zachodniego i radomskiego. Wśród badanych z tej sekcji przede wszystkim znalazły się podmioty zajmujące się sadownictwem i produkcją warzyw, były jednak i te zajmującej się hodowlą zwierząt. Sekcję tę przede wszystkim cechuje dość wysoka pozytywna dynamika zmian rozwojowych w ostatnich latach. Poza tym są to podmioty wdrażające zmiany innowacyjne w zakresie procesów

[49] *Załącznik 2. Monitoring Strategii – Raport*, www.mbpr.pl/user_uploads/image/PRAWE_MENU/strategia%20rozwoju%20wojew%C3%B3dztwa%20mazowieckiego%20do%20roku%202020/raport_z_monitoringu_zalacznik_2.pdf [25.04.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

wytwarzania oraz marketingu swoich produktów. Jednak ich potencjał innowacyjności nie jest bardzo wysoki. Ponadto charakteryzuje je przeciętna pozycja konkurencyjna i to nie tylko na rynku regionalnym, ale także na krajowym. Niektóre podmioty wychodzą ze swoimi produktami również na rynki zagraniczne. Trzeba podkreślić, że podmioty z tej sekcji PKD zostały zaklasyfikowane w przypadku subregionu ostrołęcko-siedleckiego i ciechanowsko-płockiego do tzw. dynamicznych branż, co świadczy o ich wysokim pozytywnym rozwoju w ostatnich latach. Poza tym stan ten może wskazywać na fakt, że wybrane rodzaje dzielności rolniczej mają wysoki potencjał do rozwoju inteligentnej specjalizacji w skali niemal całego województwa mazowieckiego.

Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E) to sekcja PKD, która została wyróżniona w przypadku jednego z subregionów – radomskiego. Badane podmioty w większości zajmowały się rekultywacją oraz usługami związanymi z gospodarką odpadami, w tym ich zbieraniem, unieszkodliwianiem i odzyskiem. Przedsiębiorstwa te w ostatnich latach odnotowały znaczące pozytywne zmiany zarówno w przypadku wartości sprzedaży, jak i zysku netto. Poza tym przewidują pozytywne prognozy na przyszłość. Jednocześnie jednak ich działalność nie jest realizowana na rynkach zagranicznych. Oceniają swoją pozycję konkurencyjną jako słabą odnośnie rynku regionalnego i krajowego. Starają się wdrażać zmiany w swoich produktach, w tym w szczególności w oferowanych usługach. Ich działalność opiera się na działaniach, które nie są wytyczone przez jakąkolwiek strategię rozwoju. Sekcja ta została w przypadku dwóch innych subregionów zaklasyfikowana do dynamicznych branż, zaś w subregionie warszawskim zachodnim do branż innowacyjnych. To zaś może wskazywać, że w tych lokalizacjach są już pewne podstawy do dalszego rozwoju. Wydaje się jednak, że bez silnych impulsów wspierających ten kierunek rozwoju, być może będzie jednym z wielu rodzajów branż w województwie, które nie przekształcą się w inteligentną specjalizację województwa, a raczej będą zlokalizowane w subregionie radomskim. Podmioty zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów (sekcja G) mogą być inteligentną specjalizacją dla dwóch subregionów – warszawskiego zachodniego i wschodniego. Badane podmioty to zarówno te zajmujące się sprzedażą i naprawą pojazdów, jak i handlem hurtowym oraz detalicznym. Przedsiębiorstwa te cechowała dość wysoka pozytywna dynamika zmian w ostatnich latach. Większość z nich, szczególnie z subregionu warszawskiego wschodniego, ma wysoki potencjał innowacyjności. Przede wszystkim jednak skupiają się na innowacjach marketingowych, rzadziej zaś procesowych. Niektóre wprowadziły także innowacje organizacyjne. Podmioty te stopniowo wprowadzają nowe rodzaje produktów i usług w odpowiedzi na oczekiwania rynku. Część z nich działa na rynkach międzynarodowych. Wiele z nich posiada znaczącą pozycję na rynku regionalnym oraz krajowym. Niektóre deklarują działanie w niszach rynkowych. Handel i naprawa pojazdów znalazły się wśród innowacyjnych branż w mieście stołecznym Warszawa oraz branż pozostałych w subregionie ciechanowsko-płockim. Należy się zatem spodziewać, że szczególnie w Warszawie ma ona szanse przekształcenia się w przyszłości w inteligentną specjalizację. Wysoki poziom innowacyjności tych podmiotów wynika bowiem w tym przypadku nie tylko z wdrażania zmian o charakterze produktowym, ale przede wszystkim marketingowym i organizacyjnym. Świadczyć to może o dobrych perspektywach na przyszłość. Ten rodzaj działalności nie będzie jednak inteligentną specjalizacją całego województwa.

Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) może być inteligentną specjalizacją dla subregionu warszawskiego zachodniego i miasta stołecznego Warszawy. W tej sekcji PKD były badane głównie podmioty prowadzące działalność transportową środkami transportu drogowego, przede wszystkim związaną z przewozem towarów i ludzi. Kilka podmiotów zajmowało się zaś działalnością magazynową. Jest to branża średnio innowacyjna. O jej potencjale innowacyjnym świadczy przede wszystkim wdrażanie nowych rozwiązań procesowych, jak i poszerzanie oferty usług. Nie jest to sekcja PKD szczególnie dynamicznie rozwijająca się. W odpowiedziach badanych podmiotów uzyskano wiele pozytywnych wskazań na dobrą sytuację w odniesieniu do osiąganych zmian w wartości sprzedaży czy

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

zmian w zatrudnieniu personelu. Podmioty te dobrze radzą sobie na rynku krajowym, jak i prowadzą działalność na rynkach zagranicznych, gdzie udało im się zidentyfikować własne nisze rynkowe. Transport i gospodarka magazynowa utrzymuje się w dobrej kondycji w subregionach ostrołęcko-siedleckim i radomskim, gdzie została zaklasyfikowana jako branża dynamiczna. Specjalizacja w tym zakresie może zatem być w przyszłości szersza geograficznie niż tylko ograniczać się do subregionu warszawskiego zachodniego i miasta stołecznego Warszawy.

Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) może być kierunkiem poszukiwań inteligentnej specjalizacji w mieście stołecznym Warszawa oraz dla województwa mazowieckiego, w tym szczególnie Obszaru Metropolitalnego Warszawy. To przede wszystkim podmioty, które odnotowały dość pozytywne wyniki swojej działalności w postaci wzrostu wartości sprzedaży w ostatnich latach, jak i wdrożyły zmiany innowacyjne, jeśli chodzi o oferowane usługi. Co szczególnie godne uwagi to fakt, że jest to jedna z nielicznych grup przedsiębiorstw, które swoje działania opierają na posiadanych strategiach rozwoju. Są one także relatywnie konkurencyjne. Kilka z nich deklarowało posiadanie dominującej pozycji na rynku regionalnym.

Informacja i komunikacja (sekcja J) może być realizowana przede wszystkim przez podmioty z subregionu radomskiego. Większość z badanych przedsiębiorstw z tego regionu to takie, które prowadzą działalność związaną z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki. Ich potencjał innowacyjności jest wysoki. Sami respondenci oceniają dobrze perspektywy rozwoju tej działalności w okresie najbliższych kilku lat. Ich aktywność ma miejsce na wielu rynkach, także zagranicznych, na których charakteryzuje je ulokowanie się w zidentyfikowanej niszy rynkowej. Zazwyczaj podmioty te posiadają strategie swojego rozwoju, które ułatwiają im funkcjonowanie na rynku. Informacja i komunikacja to sekcja PKD, która również dla subregionu warszawskiego zachodniego i miasta stołecznego Warszawa wydaje się być istotnym kierunkiem rozwoju na przyszłość. Według przeprowadzonych badań została ona zaklasyfikowana jako branża innowacyjna, to zaś daje szanse na dalszy korzystny rozwój w przyszłości, a w perspektywie nawet zmianę na inteligentną specjalizację tych subregionów.

Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K) to sekcja PKD wskazana jako pretendująca do inteligentnych specjalizacji w mieście stołecznym Warszawa. Może jednak być postrzegana jako szczególnie charakterystyczny kierunek rozwoju całego województwa oraz Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Podmioty, które wzięły udział w badaniach przede wszystkim zajmowały się działalnością wspomagającą usługi finansowe oraz ubezpieczeniami i funduszami emerytalnymi, w tym działalnością maklerską. Przedsiębiorstwa te cechuje wysoka dynamika rozwoju oraz niski potencjał innowacyjności związany przede wszystkim z wdrażaniem nowych rodzajów oferowanych usług. Wiele z nich działa na podstawie opracowanej strategii rozwoju, a część swoich obrotów realizują także na rynkach zagranicznych.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q) została zidentyfikowana jako potencjalna inteligentna specjalizacja dla subregionu ostrołęcko-siedleckiego. Także dla województwa mazowieckiego oraz Obszaru Metropolitalnego Warszawy została wyznaczona jako inteligentna specjalizacja.W sekcji tej badane były głównie podmioty zajmujące się opieką zdrowotną. Jej dobra pozycja rynkowa jest jednak przede wszystkim ograniczona do rynku regionalnego. Część badanych podmiotów z tej branży deklaruje posiadanie dominującej pozycji konkurencyjnej. Podmioty te mogą się pochwalić bardzo wysoką dynamiką pozytywnych zmian rozwojowych, a także znaczącym poziomem wprowadzanych innowacji. Co warte podkreślenia to fakt, że są to jedne z nielicznych podmiotów, które wdrożyły w ostatnich latach nie tylko innowacje w oferowanych usługach czy realizowanych procesach, ale także o charakterze organizacyjnym. W subregionie warszawskim wschodnim także znalazła się ta sekcja PKD, ale jako tzw. dynamicznie rozwijająca się branża. Może jednak dzięki wprowadzanym w ostatnich latach innowacjom procesowym i organizacyjnym, które póki co nie przełożyły się na realny wzrost poziomu dochodów, być dobrym kierunkiem

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

rozwoju tego subregionu w niedalekiej przyszłości, a nawet stać się jego inteligentną specjalizacją.

Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R) okazała się być potencjalnie istotnym kierunkiem przyszłego rozwoju w przypadku miasta stołecznego Warszawa i subregionu ostrołęcko-siedleckiego. Całe województwo także może się w tym zakresie specjalizować, zresztą podobnie jak Obszar Metropolitalny Warszawy. Wśród podmiotów z tej sekcji PKD do udziału w badaniach zostali zaproszeni wszyscy jej reprezentanci poza firmami zajmującymi się grami losowymi i zakładami. Podmioty te mają wysoką innowacyjność. Wdrożyły wiele zmian w zakresie organizacji swojej działalności, jak i marketingu oraz innowacje o charakterze procesowym, polegające na zmianach w oferowanych usługach. Przede wszystkim jednak cechuje je wysoki poziom pozytywnej dynamiki zmian w ostatnich latach. Większość z nich ma opracowaną strategię swojego rozwoju. Generalnie jednak nie są to podmioty, które działają na rynku zagranicznym, czy krajowym.

Pozostała działalność usługowa (sekcja S) to podmioty zajmujące się naprawą artykułów użytku domowego, jak również inną działalnością usługową, jak np. fryzjerstwem czy kosmetyką. Jest to sekcja PKD zaklasyfikowana jako potencjalna inteligentna specjalizacja dla subregionu ciechanowsko-płockiego. Świadczenie wyspecjalizowanych usług może być także domeną całego województwa mazowieckiego. Podmioty te w ostatnich latach wprowadziły wiele zmian w ofercie swoich usług. Są dość innowacyjne, wiedzą, w jakim kierunku mają zmierzać i odnotowały korzystne zmiany rozwojowe w ostatnich latach. Rozwój tej sekcji PKD szczególnie pod względem wdrażania innowacyjnych rozwiązań jest również dostrzegany w subregionie warszawskim zachodnim. Zatem i tutaj można poszukiwać kierunków inteligentnej specjalizacji na przyszłość tego obszaru.

Część z przedstawionych pokrótce rodzajów działalności, które zostały zaklasyfikowane do potencjalnych inteligentnych specjalizacjisubregionów województwa mazowieckiego, odnajduje także swoje miejsce w zestawieniach odnoszących się do całego województwa mazowieckiego oraz Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Na podstawie powyższych wskazań trudno o identyfikacje bardziej szczegółowych rodzajów działalności, które mogłyby być rozwijane w województwie i jego subregionach. Można jednak zrobić to posiłkując się zarówno wynikami badań ze źródeł wtórnych, jak i opiniami uczestników panelu ekspertów, indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI), czy zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI), które zostały przeprowadzone z przedstawicielami przedsiębiorstw i instytucji otoczenia biznesu.

Przede wszystkim w odniesieniu do sekcji A można poszukiwać szans na rozwój sadownictwa i warzywnictwa. Uczestnicy panelu ekspertów, co prawda, mieli trudności ze wskazaniem inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego ze względu na fakt, że trudno tak naprawdę o jedną ogólnie przyjętą definicję tego pojęcia. Uznali jednak, że można przyjąć, iż powyższe dwie propozycję „…są inteligentną specjalizacją w tym subregionie, ponieważ korzystają z najnowszych technologii z SGGW. Niekoniecznie musimy latać w kosmos, żeby być wysoko innowacyjni w całej swojej technologii.” Rozwój rolnictwa może zaś przekładać się na rozwój przemysłu rolno-spożywczego, w tym owocowo-warzywnego. Przy tej okazji jednak można zwrócić również uwagę na przemysł mleczarski i mięsny.

W trakcie dyskusji w ramach FGI w subregionie warszawskim zachodnim pojawiły się wskazania na duże szanse rozwoju logistyki. Dzięki intensywnym inwestycjom w infrastrukturękomunikacyjną, w tym szczególnie drogową,branża ta ma znaczące szanse na rozwój.

Uczestnicy spotkania panelowego dostrzegli, że innym kierunkiem rozwoju może być informatyka, w tym produkcja oprogramowania komputerowego. Szczególnie, że zdaniem respondentów działalność taka możne być realizowana przez mniejsze podmioty. Poza tym z branżą tą uczestnicy spotkania połączyli handel, również ten w Internecie, czyli tzw. e-handel. Może być on sposobem na rozwój podmiotów, które już prowadzą działalność handlową, jak i kierunkiem działania nowych wchodzących na rynek przedsiębiorstw. Jednocześnie wskazano w trakcie indywidualnego wywiadu pogłębionego na możliwość

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

rozwoju w województwie mazowieckim usług wspierających typy B2B. Byłyby one wsparciem podmiotów działających w obszarze handlu, a jak wynika z ich specyfiki są świadczone drogą elektroniczną.

Wskazywano także na możliwości rozwoju szeroko pojętego sektora ICT. Uczestnicy spotkania fokusowego w Warszawie podkreślali, że szczególnie ze względu na silne zaplecze naukowe rozwój tego sektora będzie następował w tej lokalizacji. Jednym z pomysłów na ten rozwój jest tworzenie *„Data Center, ponieważ jak wiadomo w Warszawie istnieje bardzo duża liczba instytucji centralnych posiadających ogromne ilości danych, nie dotyczą tylko branży finansowej, całkowicie praktycznie w każdej strefie życia naszego społeczno-gospodarczego."*

Specyfiką inteligentnych specjalizacji może być poszukiwanie powiązań między różnymi rodzajami działalności tak jak powyżej, cechę taką ma również powiązanie informatyki z opieką zdrowotną. W trakcie dyskusji zwrócono chociażby uwagę, że wbrew pozorom *„…opieka zdrowotna i pomoc społeczna, natomiast ja uważam, że w tej chwili dla małych firm, właśnie w tej dziedzinie może być gwałtowny rozwój innowacyjny, weszły te nowe technologie oparte o Internet i opiekę, praktycznie rzecz biorąc*…". A zatem rozwiązaniem jest rozwój tzw. telemedycyny. Jak zauważył jeden z ekspertów: *„…w tej chwili praktycznie rzecz biorąc w Niemczech też nie mają pieniędzy, żeby budować domy spokojnej starości. Tylko dom spokojnej starości, który ma na przykład pięćdziesiąt łóżek opiekuje się tysiącem ludzi, którzy siedzą w domu i do tego są potrzebne małe firmy, które to załatwiają, jest cały system czynników, prosty smartfon z dużymi cyframi, proste rozwiązanie, jeżeli ktoś nie komunikuje się, wysyła mu się system, na smartfona cyfry jeden, dziesięć, osiem i ten, żeby po kolei tam ustawił, jeżeli nie, to znaczy, że trzeba jechać*." Szczególnie, że taka działalność, jak uznano w trakcie spotkania, *„jest szansą dla małych firm, które znajdą rozwiązanie, które przy ograniczonych pieniądzach pozwalają zrealizować szersze rozwiązania." Takie rozwiązania są atrakcyjne, gdyż „praktycznie rzecz biorąc człowiek starszy może spokojnie mieszkać w domu, mieć wszystko na smartfonie, jeden przycisk. Ale do tego musi być przemysł małych firm, czyli muszą być firmy, jak on naciśnie, że ktoś mu przyniesie ze sklepu produkty, że coś się zepsuje, to naciśnie przycisk i ten człowiek przyjedzie i mu to naprawi. Wokół tego będzie rosła bardzo duża liczba podmiotów*."

W odniesieniu do rozwoju opieki zdrowotnej w połączeniu z sektorem usługowym pojawiła się propozycja rozwoju kierunku, jakim są różnego rodzaju centra tzw. *spa &wellness*. W obliczu zachodzących zmian jest to atrakcyjny kierunek rozwoju.W trakcie indywidualnego wywiadu pogłębionego padło stwierdzenie, że ogólnie rzecz biorąc kierunkiem rozwoju powinna być szeroko pojęta medycyna.

Innym kierunkiem rozwoju – szczególnie w kontekście miasta Warszawy może być doradztwo finansowe. Jako przykład podano Nowy Jork. *„(…) historycznie, jak pamiętacie Panowie, jak było dwa lata temu, to WTC w dwa tysiące pierwszym padło, to wtedy w WTC było dziesiątki małych firm finansowych. (…) W większości przypadków szeregowej firmie małej potrzebna jest mała firma, która znajduje duży bank do Citibanku niech wszyscy przyjdą, tym bardziej, że Citibank i nie bardzo ma ochotę współpracować z małymi."* Zatem Warszawa powinna być centrum finansowym i to jednym z wiodących w Europie. *„Może nie konkurencją z Londynem, ale (…) wokół tych wiodących firm często mogą się pojawiać kooperanci, więc być może jakby tutaj była, jest może siedziba dużej giełdy, siedziba dużych przedstawicielstw firm zagranicznych, też finansowych, to może wokół nich te doradztwo finansowe, małe jakieś firmy mogłyby się rozwinąć*."

Poza uszczegółowieniem do kierunków inteligentnych specjalizacji, które zostały wyznaczone na podstawie wyników badań CATI, w trakcie spotkań i dyskusji pojawiły się również propozycje odnośnie innych kierunków rozwoju. Jeden z respondentów stwierdził, że *„…to nie muszą być tylko te miejsca, gdzie jest dużo czy mało [podmiotów, a raczej] te, gdzie jest potencjał zakupowy, ten przemysł maszynowy, elektromaszynowy*." Przedstawicielesubregionu radomskiego twierdzą, że silną branżą, która ma duży potencjał rozwojowy jest przetwórstwo metalowe. Podmioty takie nie tylko muszą być podwykonawcami dla dużych zagranicznych firm, ale mogą poszukiwać swoich specjalności

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

i chociażby w odniesieniu do rozwoju przetwórstwa spożywczego w województwie mogą wytwarzać np. sortowniki do jabłek czy inne produkty.

W trakcie dyskusji między innymi stwierdzono, że kierunkiem inteligentnej specjalizacji dla miasta Warszawy powinien być bez wątpienia także rozwój działalności naukowej, bo jak stwierdzono: „*popatrzmy (…), zawsze stolice są centrami edukacyjnymi i naukowymi*." Poza tym w trakcie wielu dyskusji, jakie odbyły się w związku z realizacją niniejszego badania wielokrotnie pojawiało się stwierdzenie, że w województwie mazowieckim zlokalizowanych jest wiele instytucji badawczo-rozwojowych i innych instytucji otoczenia biznesu, które mogłyby stać się same w sobie swego rodzaju inteligentną specjalizacją, jednak pod warunkiem większego otwarcia na potrzeby sektora gospodarki. Zatem także działalność badawczo-rozwojowa może stać się domeną województwa, a szczególnie miasta stołecznego Warszawa. Poza tym według Obserwatorium Atrakcyjności Innowacyjnej Mazowsza obok już wcześniej wymienianych rodzajów działalności powinien rozwijać się sektor kreatywny[50].

Inną propozycją na specjalizację, w kontekście całego województwa, był pomysł rozwoju bioenergetyki. Takie wskazanie wynika z jeszcze innego spojrzenia na inteligentną specjalizację przez uczestników spotkania panelowego. Otóż jeden z ekspertów zauważył: „*…czy nie podejść tutaj, jako inteligentna specjalizacja, tak jak powiedziałem, u nas daliśmy bioenergetyka i tam zostało zarówno i chemia i drzewo zawarte, bo coś tam i przemysł tworzyw sztucznych, (…) [więc] inteligentną specjalizacją to jest coś szerszego, gdzie można by i motoryzację pomieścić i metalowy przemysł, tak, pokazując jednocześnie, że to mocny element tego regionu*." W ten sposób, jak to podkreślali eksperci napanelu, możliwe byłoby połączenie różnych dziedzin, w których województwo ma tradycje. Należy także uwzględnić rozwój biotechnologii, która w opinii uczestników badań fokusowych jest dziedziną przyszłościową. Szczególnie Warszawa ma potencjał naukowo-badawczy, który sprzyjałby jej rozwojowi. Jednak trzeba jednocześnie mieć na uwadze problem potencjału absorpcyjnego po stronie sektora gospodarki i to nie tylko w województwie, ale także w kraju. Podkreślano, iż rozwój niektórych inteligentnych specjalizacji, szczególnie jeżeli myślimy o rozwoju przemysłu w danej branży, wymaga poniesienia znaczących nakładów finansowych, a dystans, jaki w danej dziedzinie dzieli Polskę od innych krajów, jest nie do nadrobienia. Jako przykład wskazywano tutaj właśnie biotechnologię. Podkreślano, iż większy sens będzie miało wyspecjalizowanie się w świadczeniu usług na rzecz zagranicznych podmiotów, a nie tworzenie nowej gałęzi gospodarki *de facto* od podstaw.

Innym takim przykładem kierunku rozwoju województwa mazowieckiego w kontekście inteligentnej specjalizacji może być dziedzina, jaką jest fotonika, będąca połączeniem optyki, elektroniki i informatyki. Ten przemysł jest zdolny absorbować wyniki prac B+R takich podmiotów, jak np. Bumar, Przemysłowe Centrum Optyki oraz sektora B+R współpracującego z przemysłem, który jest reprezentowany przez Instytut Optyki Stosowanej. Jak się wydaje, potwierdzeniem tego kierunku rozwoju jest też fakt powstania Mazowieckiego Klastra Optoelektroniki oraz Polskiej Platformy Technologii Fotonicznych. Podkreślano związki fotoniki z fotowoltaiką, która będzie się mocno rozwijać z uwagi na konieczność dywersyfikacji bilansu energetycznego Polski tak, by większe znaczenie odgrywały w nim źródła odnawialne, jak np. energia słoneczna.

Wielokrotnie pojawiały się również wskazania na funkcjonowanie w województwie wielu firm świadczących usługi biznesowe typu BPO (*business proces outsourcing*).

W trakcie dyskusji fokusowych wymieniona została również zasadność rozwoju turystyki, ale jak zauważono, mogłaby ona być jedynie rozwijana na terenach województwa o wysokiej atrakcyjności pod tym względem. Tereny takie są między innymi dostrzegane w subregionie warszawskim wschodnim, czy mieście stołecznym Warszawa.

[50] *Kierunki rozwoju regionu*, Obserwatorium Atrakcyjności Inwestycyjnej Mazowsza, www.investmazovia.com/pl/sektory-wysokiej-szansy/kierunki-rozwoju-regionu [25.04.2013].

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 40. Zestawienie potencjalnych inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego wraz z uszczegółowieniemna podstawie wyników badań FGI i panelu ekspertów zewnętrznych

Lp.	Potencjalne inteligentne specjalizacje wg sekcji PKD	Uszczegółowienie - filtr ekspercki wg badań FGI i panelu ekspertów
1.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	• Sadownictwo • Warzywnictwo • Bioenergetyka (OZE) • Biotechnologia
2.	Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)	
3.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)	• E-handel • Sektor kreatywny[51]
4.	Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	• Logistyka
5.	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	
6.	Informacja i komunikacja (sekcja J)	• Produkcja oprogramowania komputerowego • E-handel • ICT (w tym Data Center) • Usługi B2B • Fotonika • Telemedycyna • Sektor kreatywny
7.	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	• Doradztwo finansowe
8.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	• Medycyna • Telemedycyna • Biotechnologia
9.	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	• Spa &wellness • Turystyka • Sektor kreatywny
10.	Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	• Spa &wellness
11.	Produkcja przemysłowa (sekcja C)	• Przemysł rolno-spożywczy (w tym biotechnologia) • Przemysł maszynowy • Przemysł elektromaszynowy • Przetwórstwo metalowe • Przemysł chemiczny (w tym nano- i biotechnologie) • Przemysł optyczny (w tym fotowoltaika, fotonika)
12.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	• Bioenergetyka (OZE) • Fotowoltaika
13.	Działalność związaną z obsługą rynku	• Usługi biznesowe typu BPO[52]

[51] Według autorów raportu pt. *Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy*, sektory kreatywne są klasyfikowane do czterech sekcji PKD: 1. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G); 2. Informacja i komunikacja (sekcja J); 3. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M); 4. Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R). Na podstawie: *Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy*, Ecorys Warszawa, listopad 2009, s. 12-13.

[52] Na podstawie klasyfikacji PKD obowiązującej od 01.01.2009 roku jako miejsce w systemie nowych rodzajów usług biznesowych wyodrębniono: 1. Działalność związaną z obsługą rynku nieruchomości (Sekcja L);

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	nieruchomości (Sekcja L)	
14.	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)	• Działalność badawczo-rozwojowa • Usługi biznesowe typu BPO • Sektor kreatywny • Biotechnologia
15.	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą (Sekcja N)	• Usługi biznesowe typu BPO

*sekcje PKD i uszczegółowienia do nich, które nie zostały zidentyfikowane w trakcie badań metoda CATI jako tzn. inteligentne specjalizacje, ale zostały zidentyfikowane innymi zastosowanymi metodami badawczymi
na niebiesko oznaczono te rodzaje działalności, które mają charakter interdyscyplinarny (zaliczają się do kilku sekcji PKD)
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CATI, FGI i panelu ekspertów.

Zawartość tabeli 41. stanowi odpowiedź na pytanie, w jakich branżach zasadne jest wspieranie rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim, mając przy tym na uwadze rozwój inteligentnych specjalizacji regionu. Przedstawione powyżej zestawienia (tabela 39. i tabel 40.) zostały nałożone na wytypowane w ramach analizy statystycznej regionalne specjalizacje I i II stopnia (wyliczone w podrozdziale 3.4. oraz w Załączniku 3. opracowania). Na tej podstawie można stwierdzić, że w pierwszej kolejności powinny być wspierane te rodzaje działalności, w przypadku których:

1) zidentyfikowano w ramach analiz statystycznych specjalizacje regionalne I lub II stopnia;
2) w wyniku badań CATI uzyskano wskazania na tzw. potencjalne inteligentne specjalizacje sektora MŚP;
3) nastąpiło pozytywne „przepuszczenie" przez filtr ekspercki.

Dzięki powyższym krokom zostały wskazane inteligentne specjalizacje sektora MŚP w województwie mazowieckim, które oznaczono w tabeli 41. kolorem beżowym.
W dalszej kolejności należałoby wspierać rozwój MŚP w tych branżach, które jeszcze nie zostały wykazane w ramach specjalizacji regionalnej I i II stopnia, lecz można je przypisać do tzw. potencjalnych inteligentnych specjalizacji (zgodnie z tabelą 39.). Zostały one oznaczone kolorem zielonym w tabeli 41. Należy z troską prowadzić ich obserwację, gdyż są już przedstawiciele przedsiębiorstw z tych sekcji PKD,osiągają już zadowalające wyniki pod względem dynamiki zmian rozwojowych, jak i działalności innowacyjnej. Mogą one zatem stanowić potencjalne szanse rozwoju na przyszłość.

Tabela 41. Inteligentne specjalizacje w których zasadne jest wspieranie rozwoju sektora MŚPw województwie mazowieckim

Lp.	Specjalizacje regionu	Potencjalne inteligentne specjalizacje wg badań CATI	Filtr ekspercki wg badań FGI i panelu ekspertów
	I stopnia		
1.	K64 Finansowa działalność usługowa	K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Doradztwo finansowe
2.	M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa i doradztwo podatkowe		
3.	M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem		
	II stopnia		
1.	A01Uprawy rolne, chów zwierząt	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sadownictwo Warzywnictwo Bioenergetyka (OZE) Biotechnologia
2.	B06 Górnictwo ropy naftowej		

2. Działalność profesjonalną, naukową i techniczną (Sekcja M); 3. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą (sekcja N). Na podstawie: *Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24.12.2007r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności*, Dz.U. 2007, Nr 251, Poz. 1885.

3.	B08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie		
4.	C10 Produkcja artykułów spożywczych		Przemysł rolno-spożywczy (w tym biotechnologia)
5.	C11 Produkcja napojów		
6.	C13 Produkcja wyrobów tekstylnych		
7.	C16Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli		
8.	C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru		
9.	C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych		
10.	C24 Produkcja metali		Przetwórstwo metalowe
11.	C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych		
12.	C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych		Przemysł optyczny (w tym fotowoltaika, fotonika)
13.	C27 Produkcja urządzeń elektrycznych		
14.	C29 Produkcja pojazdów samochodowych		
15.	D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę		Bioenergetyka (OZE) Fotowoltaika
16.	E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	E Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	
17.	E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami		
18.	G46 Handel hurtowy	G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	E-handel
19.	H53 Działalność pocztowa i kurierska	H Transport i gospodarka magazynowa	Logistyka
20.	J59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	J Informacja i komunikacja	
21.	J60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych		
22.	J61 Telekomunikacja		Telemedycyna
23.	J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana		Produkcja oprogramowania komputerowego
24.	J63 Działalność usługowa w zakresie informacji		E-handel Usługi B2B Data Center
25.	M74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna		
26.	M75 Działalność weterynaryjna		
27.	N77 Wynajem i dzierżawa		
28.	N81 Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni		
29.	N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura		Usługi biznesowe typu BPO[53]
30.	Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	
31.	R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	R Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	Sektor kreatywny
32.	S95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	S Pozostała działalność usługowa	
	Brak specjalizacji		

[53] Na podstawie klasyfikacji PKD obowiązującej od 01.01.2009 roku jako miejsce w systemie nowych rodzajów usług biznesowych wyodrębniono: 1. Działalność związaną z obsługą rynku nieruchomości (Sekcja L); 2. Działalność profesjonalną, naukową i techniczną (Sekcja M); 3. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą (sekcja N). Na podstawie: *Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24.12.2007r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności*, Dz.U. 2007, Nr 251, Poz. 1885.

		I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje	Przemysł maszynowy Przemysł elektromaszynowy Przemysł chemiczny (w tym nano- ibiotechnologia) Sektor kreatywny[54] ICT Medycyna Działalność badawczo-rozwojowa Spa &wellness Turystyka

*sekcje PKD i uszczegółowienia do nich, które nie zostały zidentyfikowane w trakcie badań metoda CATI jako tzn. inteligentne specjalizacje, ale zostały zidentyfikowane innymi zastosowanymi metodami badawczymi
na niebiesko oznaczono te rodzaje działalności, które mają charakter interdyscyplinarny (zaliczają się do kilku sekcji PKD)

entne specjalizacje sektora MŚP

e mogące przerodzić się w inteligentne specjalizacje sektora MŚP w niedalekiej przyszłości,

wymagają obserwacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań statystycznych, CATI, FGI i panelu ekspertów.

[54] Według autorów raportu pt. *Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy*, sektory kreatywne są klasyfikowane do czterech sekcji PKD: 1. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G); 2. Informacja i komunikacja (sekcja J); Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M); 4. Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R). Na podstawie: *Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy*, Ecorys Warszawa, listopad 2009, s. 12-13.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

11.Wnioski z badań i rekomendacje

Lp.	Wniosek z badania	Proponowana rekomendacja	Ważność rekomendacji (wysoka, średnia, niska)	Adresat rekomendacji	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji
1.	Na podstawie przeprowadzonej analizy statystycznej dokonano wyróżnienia tzw. specjalizacji regionalnych I i II stopnia, które następnie zostały zweryfikowane za pomocą wyników badań metodą CATI przedsiębiorców z sektora MŚP. Na tej podstawie wyróżniono te sekcje PKD, które cechuje wysoka dynamika i innowacyjność. W efekcie omówienia powyższych uzyskano 8 działów PKD w województwie mazowieckim, w których można wyróżnić tzw. inteligentne specjalizacje województwa. Są to: K64 Finansowa działalność usługowa; A01 Uprawy rolne, chów zwierząt; G46 Handel hurtowy; H53 Działalność pocztowa i kurierska; w sekcji J: J61 Telekomunikacja; J62 Działalność związana z	Należy poszukiwać inteligentnych specjalizacji rozwoju MŚP we wskazanych działach PKD.	wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Niezbędne jest opracowanie strategii rozwoju Inteligentnych Specjalizacji w województwie mazowieckim, w której szczególną uwagę należy poświęcić takim rodzajom działalności, jak: K64 Finansowa działalność usługowa; A01 Uprawy rolne, chów zwierząt; G46 Handel hurtowy; H53 Działalność pocztowa i kurierska; w sekcji J: J61 Telekomunikacja; J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; J63 Działalność usługowa w zakresie informacji oraz R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką.	Przed zakończeniem negocjacji programu z KE

	oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana; J63 Działalność usługowa w zakresie informacji oraz R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką.					
2.	Subregiony województwa mazowieckiego są silnie zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju gospodarczego. Wskaźnik PKD *per capita*miasta Warszawa wielokrotnie przewyższa odpowiednie wskaźniki uzyskiwany w innych subregionach. Ponadto zdecydowana większość produkcji w województwie mazowieckim wytwarzana jest w sektorze usług. MŚP w województwie są zlokalizowane przede wszystkim w mieście stołecznym Warszawa i subregionie warszawskim zachodnim. Pozostałe subregiony cechuje niski poziom rozwoju przedsiębiorczości.	Zróżnicowany poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie województwa mazowieckiego w układzie poszczególnych subregionów wymaga stosowania zróżnicowanej/selektywnej polityki wsparcia przedsiębiorczości. W szczególności w subregionach poza miastem Warszawa, warto zwrócić uwagę na rozwój przedsiębiorczości w sferze przemysłowej. Promocja postaw przedsiębiorczych powinna natomiast dotyczyć całego województwa, także w Warszawie warto oddziaływać na wyższą chęć mieszkańców do podejmowania własnej działalności gospodarczej.	wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	W ramach prac dotyczących przyszłego okresu programowania, należy opracować subregionalne strategie rozwoju, które obejmowałyby identyfikację specyficznych uwarunkowań poszczególnych subregionów oraz kierunki optymalnych działań. Wsparcie przedsiębiorczości ze środków publicznych, w tym w szczególności z Regionalnego Programu Operacyjnego powinno uwzględniać/preferować te kierunki interwencji, które są zgodne ze strategiami subregionalnymi.	Przed zakończeniem negocjacji programu z KE
3.	Poważnym problemem rozwoju przemysłu przetwórczego w mieście Warszawa są m.in. wysokie koszty pracy, ograniczenia środowiskowe (np. dozwolony poziom hałasu), brak terenów	Konieczne jest tworzenie przez władze korzystnych warunków dla inwestorów . Należy podkreślić, iż istnieją ograniczone możliwości wygospodarowania dużych terenów pod inwestycje MŚP w granicach miasta	średnia	Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy Jednostki terytorialne wchodzące w skład Obszaru	Tworzenie stref inwestycyjnych powinno być uwzględnione w przygotowywanej Strategii Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Wyznaczenie specjalnych uzbrojonych terenów pod inwestycje, w postaci tzw. stref przemysłowych. Powinno to być uwzględnione w nowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy.	

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	inwestycyjnych. Ponadto brak odpowiednio przygotowanych terenów pod taką działalność, co sprawia, że łatwiej o rozwój sektora usługowego niż przemysłowego.	Warszawy. Konieczne jest zatem tworzenie takich terenów w szerszym obszarze metropolitalnym Warszawy.		Metropolitalnego Warszawy Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie		
4.	Potencjał wielu branż w województwie mazowieckim jest bardzo rozproszony. Przykładem jest chociażby przetwórstwo metalowe. Duża liczba, ale stosunkowo niewielkich przedsiębiorstw, napotyka wiele barier rozwoju i nie zachęca to do podejmowania działalności innowacyjnej. Działając indywidualnie nie osiągają one efektów skali i napotykają na bariery finansowania działalności innowacyjnej.	Rozproszenie przestrzenne małych firm z określonych branż na terenie województwa, które utrudnia ich współpracę powinno być w części pokonywane przez wsparcie rozwoju inicjatyw klastrowych o zasięgu regionalnym.	wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Z funduszy przeznaczonych na wsparcie rozwoju kapitału ludzkiego należy przewidzieć finansowanie projektów promujące współdziałanie przedsiębiorstw. Regionalny Program Operacyjny powinien uwzględniać wsparcie tworzenia inicjatyw klastrowy. Należy przewidzieć środki w ramach RPO na wzmacnianie konkurencyjności i innowacyjności wiodących klastrów regionalnych.	Przez cały nowy okres programowania
5.	Podmioty sektora MŚP w ostatnich latach odczuwały dynamiczne zmiany rozwojowe, jednak u przeważającej części podmiotów miały one negatywny charakter. W ostatnich trzech latach większości przedsiębiorstw odnotowała spadki zysku netto, zaś poziom zatrudnienia pozostał bez zmian. Większość respondentów spodziewa się też, że w najbliższych latach dojdzie do ograniczania działalności	Biorąc pod uwagę prawdopodobne zagrożenie ograniczania działalności, a także zatrudnienia w sektorze MŚP, należy wspierać firmy w zdolności do utrzymania potencjału kadrowego w okresie pogorszenia koniunktury.	niska	Powiatowe Urzędy Pracy Wojewódzki Urząd Pracy	W okresie pogorszenia koniunktury należy stosować selektywne subsydiowanie zatrudnienia (np. z funduszu pracy). Jednocześnie należy promować i wspierać możliwości elastycznego zatrudniania (doradztwo, promowanie dobrych praktyk).	W okresach pogorszenia koniunktury gospodarczej

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	podmiotów w ich branży.					
6	Przeprowadzone analizy wskazują na nierównomierny geograficzny rozkład innowacyjnych przedsiębiorstw w województwie. Okazuje się, że firmy poza miastem Warszawa charakteryzują się zdecydowanie słabiej rozwiniętym potencjałem innowacyjnym.	Ogólnie niski potencjał innowacyjny przedsiębiorstw poza miastem Warszawa wymaga stosowania w stosunku do nich odpowiednich instrumentów wsparcia innowacyjności dostosowanych do ich aktualnych potrzeb.	średnia	Instytucje Innowacyjnego Otoczenia Biznesu	Zróżnicowanie potrzeb innowacyjnych przedsiębiorstw w układzie przestrzennym powinno zostać odzwierciedlone w działaniach Instytucji Innowacyjnego Otoczenia Biznesu. W zakresie wsparcia innowacyjności w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw spoza miasta Warszawa w pierwszej kolejności należy położyć nacisk na działania uświadamiające, rozpoznające potrzeby innowacyjne oraz ogólne doradztwo i szkolenia. Bardziej zaawansowane formy wsparcia innowacyjności powinny być rozwijane głównie w Warszawie w odpowiedzi na zapotrzebowanie firm tam zlokalizowanych, ale także w odniesieniu do bardziej zaawansowanych innowacyjnie firm z pozostałej części regionu.	Cały nowy okres programowania
7.	Województwo mazowieckie jest liderem w kraju pod względem wartości nakładów na działalność B+R i generuje najwyższy w kraju wskaźnik nakładów na B+R w stosunku do PKB. Jednak w większości nakłady te są ponoszone przez podmioty o większej skali działalności, zaś przedsiębiorstwa sektora MŚP posiadają wysoce ograniczone środki na wdrażania innowacji. Brak środków finansowych jest podstawową barierą rozwoju działalności innowacyjnej w sektorze MŚP województwa mazowieckiego. Wśród czynników	Niezbędne jest wspieranie sektora MŚP w zakresie poprawy dostępu do środków finansowych na działalność innowacyjną.	wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Należy zabezpieczyć środki w ramach RPO na rozwój instytucji finansowego wsparcia MŚP. Należy zwiększyć potencjał finansowy funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Należy zwiększyć liczbę funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Niezbędne jest rozwijanie oferty produktowej funduszy pożyczkowych i poręczeniowych dostosowanej do potrzeb małych podmiotów gospodarczych, przede wszystkim w postaci zabezpieczenia kredytów. Należy także rozwijać instytucje finansowania przedsięwzięć wysokiego ryzyka nastawionych na małe przedsiębiorstwa. Przy czym w konstrukcji tych instrumentów zasadne jest uwzględnienie ryzyka związanego z finansowaniem najbardziej innowacyjnych projektów.	Przed zakończeniem negocjacji programu z KE

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	innowacyjności przedstawiciele MŚP najniżej oceniali własny potencjał finansowy podmiotów oraz posiadane wysoko wykwalifikowanych pracowników.					
8.	Inwestycje zagranicznych koncernów w województwie mazowieckim okazują się nie mieć oczekiwanego wysokiego wpływu na podnoszenie stanu innowacyjności województwa, a w szczególności sektora MŚP. Inwestorzy traktują małe podmioty jako podwykonawców często bardzo prostych elementów. Nie są one partnerem do współpracy, lecz jedynie „rezerwuarem taniej siły roboczej".	Tworzenie platformy współpracy sektora MŚP z wielkimi koncernami.	niska	Instytucje Otoczenia Biznesu	Należy wspierać firmy sektora MŚP w kształtowaniu relacji z dużymi międzynarodowymi koncernami tak, aby mogły one przejmować w większym zakresie etapy procesu wytwórczego generujące wyższą nadwyżkę ekonomiczną, a związane z bardziej zaawansowanymi innowacyjnie etapami procesu wytwórczego. W szczególności przy lokalizowaniu nowych inwestycji można uwzględnić w negocjacjach zakres współpracy inwestora z lokalnym biznesem. Z drugiej strony należy wspierać sieciowanie lokalnych przedsiębiorstw, w tym takie działania, jak tworzenie inicjatyw klastrowych, aby MŚP wzmacniały przez to swoją siłę przetargową w relacjach z dużymi podmiotami. Dodatkowo należy wspierać procesy innowacyjne w przedsiębiorstwach współpracujących z dużymi korporacjami, tak aby ich potencjał innowacyjny pozwalał im na przejmowanie bardziej zaawansowanych etapów procesu wytwórczego, czy nawet wytwarzanie produktów konkurencyjnych w stosunku do tych wytwarzanych przez korporacje.	Cały nowy okres programowania
9.	Po części niska innowacyjność MŚP wynika z ich uzależnienia od współpracy z dużymi firmami zlecającymi podwykonawstwo. Wynika to ze stawianych oczekiwań m.in. sprzętowych, które są podstawowym warunkiem do przystąpienia do współpracy z dużym koncernem, który oczekuje odpowiedniego standardu wykonywanej pracy. To zaś w bardzo wysokim stopniu	Trzeba wspierać MŚP w poszukiwaniu nowych rynków zbytu i kooperantów na produkty, które są one w stanie wytwarzać na zapotrzebowanie aktualnych jednostkowych dużych zleceniodawców.	średnia	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie Instytucje Otoczenia Biznesu	Należy przewidzieć w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego środki na internacjonalizację MŚP. Można tu zastosować takie instrumenty, jak: wyjazdy studyjne, wsparcie uczestnictwa w wystawach i targach, misje handlowe. Elementem ułatwiającym takie działania byłaby integracja małych podmiotów w formie struktur sieciowych/klastrowych. Łatwiej wówczas można by organizować także procesy wsparcia innowacji produktowych z perspektywy oczekiwań nowych rynków zbytu. (Rekomendacja ta wiąże się z Rekomendacją 3.).	Programowanie przed zakończeniem negocjacji programu z KE Działania wdrążające przez cały nowy okres programowania

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	ogranicza kreatywność MŚP i możliwości wdrażania własnych innowacji, w tym innowacji produktowych.					
10.	Instytucje Innowacyjnego Otoczenia Biznesu, w tym w szczególności parki technologiczne, w niedostatecznym stopniu są nastawione na realizację oczekiwań sektora gospodarczego. Ich oferta i kierunki rozwoju nie są znane podmiotom sektora MŚP. Raczej realizują one swoje wewnętrzne działania i w niedostatecznym stopniu wychodzą z ofertą do podmiotów w otoczeniu. Zarówno władze samorządowe, jak i przedsiębiorcy nie wiedzą czy i w jakim zakresie sektor MŚP może spodziewać się wsparcia ze strony tego rodzaju instytucji.	Parki technologiczne w większym stopniu powinny rozpoznawać potrzeby firm sektora MŚP, nie tylko tych ulokowanych w samych parkach, ale także pozostałych, na które także mogłyby oddziaływać wspierając ich procesy innowacyjne. Zasadna jest poprawa ukierunkowania oferty parków technologicznych na potrzeby sektora MŚP.	wysoka	Instytucje Innowacyjnego Otoczenia Biznesu Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Instytucje Innowacyjnego Otoczenia Biznesu, w szczególności parki technologiczne, powinny opracować nowe strategie działania, które uwzględniałyby oddziaływanie nie tylko na firmy bezpośrednio w nich ulokowane, ale także na MŚP w swoim otoczeniu. We współczesnych warunkach można przewidzieć status „wirtualnych uczestników" parków, którzy korzystaliby z różnych form wymiany informacji innowacyjnej nie będąc fizycznie umiejscowionymi na terenie samego parku. Parki powinny stać się centrami promocji innowacyjności w swoim otoczeniu lokalnym i regionalnym. Środki na działalność innowacyjną należy w większym stopniu kierować do samych przedsiębiorstw, tak aby mogły one nabywać innowacyjne usługi. Można rozważyć wprowadzenie tak zwanych „bonów na innowacje" w ramach RPO.	Cały nowy okres programowania
11.	Uczelnie wyższe są raczej nastawione na współpracę z dużymi podmiotami, a nie sektorem MŚP. Nie są przygotowane do podjęcia jej, szczególnie że często taka współpraca nie przekłada się na wyniki badań naukowych, które można „opublikować", za które można „otrzymać punkty", a poza tym naukowcy bardzo często nie potrafią pracować w	Wsparcie finansowe procesu współpracy na linii nauka-biznes.	wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Wsparcie o charakterze finansowym na działalność B+R powinno być skierowane nie tylko do jednostek naukowych, ale przede wszystkim do przedsiębiorców, w tym małych i średnich firm. Powinna być dofinansowywana wspólna realizacja projektów pomiędzy przedstawicielami sektora MŚP i sektorem nauki. Wydaje się bowiem, że takie działania mogą przyczynić się do zmotywowania obu stron do podjęcia współpracy przemysł – nauka. Szczególnie jest to ważne w kontekście niskiego zmotywowania naukowców do rozwiązywania problemów przedsiębiorców. Można rozważyć wprowadzenie tak zwanych „bonów na innowacje" w ramach RPO.	Programowanie przed zakończeniem negocjacji programu z KE Działania wdrażające przez cały nowy okres programowania

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	formie pracy projektowej. Innym przykładem barier współpracy są trudność w oszacowaniu kosztów realizacji badań na potrzeby firm, czy też odpowiednie dopasowanie terminów realizacji do partnera biznesowego.					
12.	Przedsiębiorstwa sektoraMŚP przede wszystkim wdrażają innowacje produktowe i procesowe. Rzadziej były wprowadzane innowacje marketingowe, natomiast szczególnie rzadko organizacyjne.	Konieczne jest uświadomienie firmom potrzeby wdrażania innowacji organizacyjnych i marketingowych oraz wsparcie tego procesu.	Wysoka	Instytucje Otoczenia Biznesu Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	W Regionalnym Programie Operacyjnym, w ramach instrumentów wsparcia innowacyjności należy przewidzieć działania promujące innowacje marketingowe i innowacje organizacyjne. Instrumentami wspierającymi mogą być m.in. tradycyjne szkolenia, jak również doradztwo, wyjazdy studyjne, staże, promocja dobrych praktyk.	Programowanie przed zakończeniem negocjacji programu z KE Działania wdrażające przez cały nowy okres programowania
13.	Wdrażane innowacje produktowe MŚP w niewielkim stopniu przekładają się na przychody ze sprzedaży nowych produktów. W przypadku jednej trzeciej badanych podmiotów średni udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych wynosi do 10% całości przychodów. Jednocześnie stwierdzono, że to innowacje produktowe są tym rodzajem innowacji, które sprzyjają wchodzeniu na rynki zagraniczne przedsiębiorstwom z sektora MŚP.	Należy bardziej zachęcać firmy do zwiększania udziału innowacyjnych produktów w całości sprzedaży. Niezbędne jest uświadomienie im takiej potrzeby.	Wysoka	Instytucje centralne PARP	Należy podnieść poziom/skalę innowacji produktowych, tak aby jak najwięcej było wdrażanych innowacyjnych produktów dla rynku, a nie tylko dla firmy, w tym celu należy: • wspierać prowadzenie prac B+R w małych i średnich przedsiębiorstwach; • wprowadzić programy doskonalenia potencjału kadrowego przedsiębiorstw sektora MŚP związanego ze sferą innowacji; • wprowadzić programy wsparcia inwestycji w wysoce innowacyjnych przedsiębiorstwach sektora MŚP; • należy wspierać internacjonalizację wysoce innowacyjnych przedsiębiorstw sektora MŚP.	Cały okres programowania

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

14.	Wśród czynników szczególnie pozytywnie determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw znaleźli się wysoko wykwalifikowani pracownicy. Przedstawiciele badanych firm wysoko oceniają element swojego potencjału konkurencyjnego, jakim jest zaangażowanie pracowników w sprawy jakości, a także wykształcenie pracowników.	Zasadne jest wspieranie podnoszenia kompetencji pracowników jako kluczowego źródła innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw.	Wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Należy przewidzieć w ramach RPO środki na podnoszenie kompetencji pracowników MŚP. Należy prowadzić innowacyjne formy podnoszenia kompetencji pracowników MŚP w całym przyszłym okresie programowania (np. coaching, szkolenia w miejscu pracy, staże, wizyty studyjne, wymiana kadr).	Programowanie przed zakończeniem negocjacji programu z KE Działania wdrażające przez cały nowy okres programowania
15.	Podmioty z województwa mazowieckiego silnie determinują ogólnopolskie wskaźniki charakteryzujące wymianę zagraniczną, gdyż udział eksportu w PKB w województwie utrzymuje się od lat na poziomie ok. 20%. Udział w tym eksporcie podmiotów MŚP jest jednak niedostateczny Podstawą działalności eksportowej mazowieckich firm są produkty zaliczane do średnio-wysokich technologii oraz niskich technologii.	Należy wspierać silne podmioty z sektora MŚP, które uzyskały dobrą pozycję konkurencyjną w regionie w zakresie ich ekspansji na inne rynki, w szczególności na rynki zagraniczne. Silna pozycja w zakresie ogólnego poziomu eksportu województwa mazowieckiego powinna być wykorzystana do wspierania eksportu sektora MŚP.	Wysoka	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Zasadne jest opracowanie **strategii wsparcia internacjonalizacji MŚP w województwie mazowieckim**. W ramach takiej strategii należy uwzględnić ułatwianie kontaktów i zacieśnianie współpracy małych firm z eksporterami. Można zakładać, że rozwój kooperacji małych firm z eksporterami będzie skutkował podjęciem przez nie najpierw eksportu pośredniego, a w przyszłości także bezpośredniego. Instrumentami tego kierunku działań mogą być m.in. wspólne przedsięwzięcia targowo-wystawiennicze, misje handlowe, klastry eksportowe i inne. Rekomendowana wyżej strategia wsparcia internacjonalizacji MŚP powinna uwzględnić zróżnicowanie sytuacji firm małych w poszczególnych subregionach i dostosować instrumenty wsparcia. O ile dla firm z Obszaru Metropolitalnego Warszawy potrzebne będą bardziej zaawansowane instrumenty, jak np. wsparcie tworzenia oddziałów zagranicznych, to firmy z pozostałych subregionów wymagają raczej wstępnych informacji, wsparcia w nawiązywaniu kontaktów. Ustalenia wzmiankowanej **strategii wsparcia internacjonalizacji MŚP w województwie mazowieckim** powinny znaleźć odzwierciedlenie w strukturze, a następnie w procesie wdrażania RPO.	Przed zakończeniem negocjacji programu z KE

16.	Większość podmiotów MŚP nie posiada strategii rozwoju, a jeśli już to częściej mają ją te przedsiębiorstwa działające w mieście Warszawa. Co więcej okazuje się, że podmioty posiadające strategię częściej niż inne podejmują się innowacji organizacyjnych, które jak się wydaje są wynikiem przemyślanego działania.	Niedostateczny poziom zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach MŚP w regionie wymaga wsparcia ich w zakresie opracowywania optymalnych strategii rozwoju.	Niski	Instytucje Otoczenia Biznesu Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie	Należy przewidzieć w ramach RPO działanie wspierające zarządzanie strategicznego w MŚP. Niezbędne jest zarówno wsparcie kompetencyjne, jak i pokrycie, przynajmniej w części, kosztów opracowania dokumentów strategicznych. Może to zachęcać firmy do strategicznego, dynamicznego, a jak wykazują także badania bardziej innowacyjnego rozwoju.	Cały okres programowania

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

12. Bibliografia

Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy, Ecorys Warszawa, listopad 2009.

Baczko T. (red.), *Raport o innowacyjności Polski w 2010 roku*, INE PAN, Warszawa 2010.

Bank Danych Lokalnych, GUS, www.stat.gov.pl/bdl [15.03.2013].

Baran M., Ostrowska A., Pander W., *Innowacje popytowe, czyli jak tworzy się współczesne innowacje*, PARP, Warszawa 2012.

Bogdaniecko J., Haffer M., Popławski W., *Innowacyjność przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004.

Bossak J., Bieńkowski W. (red.), *Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacji*, SGH, Warszawa 2001.

Bossak J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki kraju i przedsiębiorstwa. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, [w:] J. Bossak, W. Bieńkowski (red.), *Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacji*, SGH, Warszawa 2001.

Brojak-Trzaskowska M., *Społeczno-kulturowe determinanty aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw*, referat z konferencji naukowej "Wiedza i innowacje", 17-18.01.2013, Kraków, www.instytut.info/IVkonf/referaty/Brojak.pdf [23.03.2013].

Drozdowski R., Borkowska I., Morchat M., Stosio E., Zakrzewska A., *Przeprowadzenie diagnozy wśród przedsiębiorców i innych podmiotów w zakresie zbadania przyszłego obszaru działania Mazowieckiej Sieci Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji. Raport końcowy*, Public Profits Sp. z o.o., Poznań, sierpień 2010.

Duda J., *Próba oceny umiędzynarodowienia działalności polskich i małopolskich MŚP*, "Ekonomia Menedżerska" 2011, nr 10.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006, GUS, Warszawa 2008.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, Urząd Statystyczny w Szczecinie, GUS, Warszawa 2011.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011, GUS, Warszawa 2012.

Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2006 r., GUS, Warszawa 2006.

Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2012 r., GUS, Warszawa 2012.

Gilbert J.T., *Choosing an Innovation Strategy: Theory and Practice*, "Business Horizons" 1994, Vol. 37, No. 6.

Godziszewski B., *Potencjał konkurencyjności przedsiębiorstwa jako źródło przewag konkurencyjnych i podstawa stosowanych instrumentów konkurowania*, [w:] M.J. Stankiewicza (red.), *Budowanie potencjału konkurencyjności przedsiębiorstwa*, TNOiK, Toruń 1999.

Grabowski T., *Wzorzec rynkowego zachowania przedsiębiorstwa*, [w:] W. J. Otta (red.), *Droga do rynku aspekty mikroekonomiczne*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1994.

Griffin R.W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 2004.

Haffer M., *Zarządzanie nowym produktem*, [w:] J. Bogdaniecko, M. Haffer, W. Popławski, *Innowacyjność przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004.

Herbst J., *Przemiany rynku pracy i struktury gospodarki w województwie mazowieckim w kontekście rozwoju technologii informacji i komunikacji. Trendy rozwojowe i zmiany gospodarcze w regionie*, Wydawnictwo MGG Conferences Sp. z o.o., Warszawa 2012.

Innowacyjne Mazowsze - stan innowacyjności po uchwaleniu RIS Mazovia 2007-2015, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2010.

Juchniewicz M., *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Podręcznik dla mikroprzedsiębiorców*, PARP, Warszawa 2010.

Kasiewicz S., *Zarządzanie operacyjne w dobie globalizacji*, Difin, Warszawa 2002.

Kierunki rozwoju regionu, Obserwatorium Atrakcyjności Inwestycyjnej Mazowsza, www.investmazovia.com/pl/sektory-wysokiej-szansy/kierunki-rozwoju-regionu [25.04.2013].

Klimczuk M., *Konkurencyjność przedsiębiorstw wynikiem kształtowania lokalizacji przemysłowej przez politykę region*alną, [w:] J. Szabłowska (red.), *Strategie konkurencji przedsiębiorstw - wybrane zagadnienia*, WSFiZ, Białystok 2004.

Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w lutym 2013 r., nr 2/2013.

Kowalski A., *Aktywność gospodarcza przedsiębiorstw w ujęciu lokalnym (na przykładzie powiatu giżyckiego)*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2006.

Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego. Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny, Mazowieckie Biuro Regionalne, Warszawa 2011.

Obłój K., *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, PWE, Warszawa 2001.

Obroty towarowe handlu zagranicznego województwa mazowieckiego w 2008 roku, Zeszyt 4(24)/2010, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa 2010.

Obszar Metropolitalny Warszawy, Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2008.

Orłowski W., Pasternak R., Flaht K., Szubert D., *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, PARP, Warszawa 2010.

Otta W.J. (red.), *Droga do rynku aspekty mikroekonomiczne*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1994.

Pierścionek Z., *Strategie konkurencji i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2003.

Plawgo B., Kornecki J., *Wykształcenie pracowników a pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw*, PARP, Warszawa 2010.

Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji, OECD, Eurostat, Paryż 2006.

Podsumowanie fazy wyników badań i analiz, Innowacyjne Mazowsze, RIS Mazovia Regionalna Strategia Innowacji, wrzesień 2006.

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009, PARP, Warszawa 2010.

Raport z badania pt. Partnerstwo na rzecz adaptacyjności w regionie mazowieckim, TNS OBOP, www.partnerstwo.waw.pl/strona/badania.html [26.04.2013].

Regulski J., *Ekonomika miast*, PWE, Warszawa 1982.

Rocznik Statystyczny Rzeczpospolitej Polskiej 2012, GUS, Warszawa 2013.

Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2012, GUS, Warszawa 2013.

Rudnicki R., Podlejska K., Anuszewska I., *Raport z analizy ogłoszeń o pracę w województwie mazowieckim*, MillwardBrown SMG/KRC, Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, Warszawa 2012.

Stankiewicz M.J. (red.), *Budowanie potencjału konkurencyjności przedsiębiorstwa*, TNOiK, Toruń 1999.

Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń 2002.

Starczewska-Krzysztoszek M., *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, PKPP Le-wiatan, Warszawa, grudzień 2011.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Inteligentne Mazowsze. Projekt, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2012.

Sudoł S., *Przedsiębiorstwo. Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Teorie i praktyki zarządzania*, TNOiK, Toruń 1999.

Szabłowska J. (red.), *Strategie konkurencji przedsiębiorstw - wybrane zagadnienia*, WSFiZ, Białystok 2004.

Szultka S. (red.), *Badanie barier i stymulatorów dotyczących mechanizmów tworzenia i transferu innowacji ze środowiska naukowego do sektora przedsiębiorstw*, PARP, Gdańsk 2008.

Targalski J., Francik A., *Przedsiębiorczość i zarządzanie firmą. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa 2009.

Umiński S. (red.), *Eksport oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne firm województwa pomorskiego*, PBS DGA, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2009.

Wielkość potencjałów gospodarczych gmin a rozwój województwa mazowieckiego w 2010 r., Trendy rozwojowe Mazowsza, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, www.trendyrozwojowemazowsza.pl/potencjaly-gospodarcze-gmin-wojewodztwa-mazowieckiego [15.03.2013].

Województwo mazowieckie - podregiony, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl/gus/5840_6033_PLK_HTML.htm [15.03.2013].

Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2012, GUS, Warszawa 2013.

Wysokińska Z., *Konkurencyjność polskiej gospodarki*, [w:] J. Szabłowski (red.), *Strategie konkurencji przedsiębiorstw - wybrane zagadnienia*, WSFiZ, Białystok 2004.

Wyżnikiewicz B., *Konkurencyjność MŚP*, [w:] A. Żołnierski (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2008*, PARP, Warszawa 2009.

Załącznik 2. Monitoring Strategii - Raport, www.mbpr.pl/user_uploads/image/PRAWE_MENU/strategia%20rozwoju%20wojew%C3%B3dztwa%20mazowieckiego%20do%20roku%202020/raport_z_monitoringu_zalacznik_2.pdf [25.04.2013].

Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24.12.2007r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności, Dz.U. 2007, Nr 251, Poz. 1885.

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2012 roku, GUS, Warszawa 2013.

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie mazowieckim w 2012 r., GUS, Warszawa 2013.

Żołnierski A. (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2008*, PARP, Warszawa 2009.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

13. Wykaz tabel

Tabela 1. Struktura próby według subregionów....19
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w latach 2005-2012 21
Tabela 3. Struktura przedsiębiorstw według klas wielkości (%) 22
Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w subregionach województwa mazowieckiego (stan na 31.12.2012 r.) 34
Tabela 5. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego wg wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów (kraj jako obszar referencyjny) 36
Tabela 6. Wskaźnik lokalizacji i jego dynamika ze zmienną w postaci liczby podmiotów w województwie mazowieckim w latach 2009-2012 (kraj jako obszar referencyjny) 38
Tabela 7. Wskaźnik lokalizacji wg liczby pracujących w 2011 r. w województwie mazowieckim w poszczególnych sekcjach PKD (kraj jako obszar referencyjny) 41
Tabela 8. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego (kraj jako obszar referencyjny) 42
Tabela 9. Specjalizacje województwa mazowieckiego I i II stopnia 44
Tabela 10. Ocena dynamiki zmian w przedsiębiorstwach wg sekcji PKD w województwie mazowieckim, OMW i subregionach województwa mazowieckiego 55
Tabela 11. Wybrane wskaźniki innowacyjności przedsiębiorstw w latach 2004-2011 (%) 59
Tabela 12. Przedsiębiorstwa innowacyjne przemysłowe wg rodzajów wprowadzanych innowacji i klas wielkości w woj. mazowieckim w 2011 roku (%)....60
Tabela 13. Nakłady na działalność innowacyjną (tys. zł) 61
Tabela 14. Zestawienie sekcji PKD o wysokim poziomie przychodów z działalności innowacyjnej i wysokim stopniu nowości wdrażanych produktów wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 67
Tabela 15. Innowacyjne sekcje PKD w zakresie nowych i/lub istotnie ulepszonych wyrobów wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 72
Tabela 16. Innowacyjne sekcje w zakresie nowych i/lub istotnie ulepszonych usług wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 76
Tabela 17. Innowacyjne sekcje w zakresie nowych i//lub istotnie ulepszonych procesów wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 79
Tabela 18. Innowacyjne sekcje w zakresie innowacji organizacyjnych wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 82
Tabela 19. Innowacyjne sekcje w zakresie innowacji marketingowych wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 84
Tabela 20. Zestawienie wprowadzonych rodzajów innowacji w badanych sekcjach PKD wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 85
Tabela 21. Zestawienie oceny potencjału innowacyjności w badanych sekcjach PKD wg województwa mazowieckiego, OMW i jego subregionów 89
Tabela 22. Przeszkody w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2008-2010 wg województw 96
Tabela 23. Przeszkody w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw z sektora usług w latach 2008-2010 wg województw 97
Tabela 24. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego 98
Tabela 25. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw wg OMW Warszawy i poza nim 100
Tabela 26. Ocena czynników determinujących poziom innowacyjności przedsiębiorstw wg subregionów województwa mazowieckiego 101
Tabela 27. Bariery rozwoju przedsiębiorstw 118

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 28. Stopień koncentracji działań władz przedsiębiorstw nad obszarami rozwojowymi 119
Tabela 29. Udział przedsiębiorstw na rynku regionalnym, krajowym i zagranicznym wg sekcji PKD 131
Tabela 30. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw 136
Tabela 31. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw wg OMW i obszaru poza nim 138
Tabela 32. Ocena stanu zasobów potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw wg subregionów województwa mazowieckiego 139
Tabela 33. Eksport MŚP na tle eksportu w Polsce 143
Tabela 34. Skłonność do eksportu MŚP na tle ogółu podmiotów w 2011 roku 144
Tabela 35. Eksport i import w województwie mazowieckim w latach 2005-2011 145
Tabela 36. Wartość sprzedaży eksportowej i zakupów z importu polskich MŚP w roku 2008 w ujęciu regionalnym 146
Tabela 37. Udział procentowy obrotów realizowanych na rynku regionalnym, krajowym i zagranicznym 159
Tabela 38. Analiza SWOT potencjału innowacyjnego sektora MŚP 179
Tabela 39. Zestawienie inteligentnych specjalizacji, innowacyjnych i dynamicznych branż oraz pozostałych branż 181
Tabela 40. Zestawienie potencjalnych inteligentnych specjalizacji województwa mazowieckiego wraz z uszczegółowieniem na podstawie wyników badań FGI i panelu ekspertów zewnętrznych 189
Tabela 41. Inteligentne specjalizacje w których zasadne jest wspieranie rozwoju sektora MŚP w województwie mazowieckim 190
Tabela 42. Zestawienie rodzajów przeprowadzonych badań jakościowych oraz podmiotów biorących udział w badaniu 211
Tabela 43. Struktura próby badawczej CATI według subregionów, sekcji i wiodących sekcji PKD w województwie mazowieckim 212
Tabela 44. Specjalizacja branżowa subregionów województwa mazowieckiego ze względu na wskaźnik lokalizacji ze zamienną w postaci liczby podmiotów (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 216
Tabela 45. Wskaźnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów gęstości podmiotów oraz jego dynamika w subregionach województwa mazowieckiego w latach 2009 i 2012 (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 219
Tabela 46. Współczynnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących w 2011 r. w subregionach województwa mazowieckiego w poszczególnych sekcjach PKD (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 225
Tabela 47. Specjalizacja branżowa subregionów (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 226
Tabela 48. Specjalizacje branżowe subregionów województwa mazowieckiego (I kategorii) (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 232
Tabela 49. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie ciechanowsko-płockim 235
Tabela 50. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie ostrołęcko-płockim 236
Tabela 51. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie radomskim 238
Tabela 52. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w Obszarze Metropolitalnym Warszawy 239
Tabela 53. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w mieście stołecznym Warszawa 241
Tabela 54. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie warszawskim wschodnim 242

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 55. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie warszawskim zachodnim 243
Tabela 56. Branże wiodące w subregionach województwa mazowieckiego według analizy przesunięć udziałów (*shift-share*) 245
Tabela 57. Specjalizacje subregionalne województwa mazowieckiego z wykorzystaniem wyników analizy przesunięć oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki.....257
Tabela 58. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego wg subregionów z wykorzystaniem wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów w odniesieniu do kraju jako obszaru referencyjnego oraz nałożenia wyników analizy przesunięć (*shift-share*) na wyniki analizy według wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów dla subregionów województwa mazowieckiego 259
Tabela 59. Specjalizacje regionalne II stopnia województwa mazowieckiego wyznaczone w oparciu o statystykę regionalną i krajową 265
Tabela 60. Specjalizacje województwa mazowieckiego I i II stopnia – po uzupełnieniach 267
Tabela 61. Struktura populacji przedsiębiorstw, które wzięły udział w badaniach CATI według subregionów i sekcji PKD.....268

14. Wykaz wykresów

Wykres 1. Struktura branżowa podmiotów w zależności od wielkości przedsiębiorstwa w 2012 roku 22
Wykres 2. Zmiany w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7 lat.....23
Wykres 3. Zmiany w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7 lat w OMW i poza nim 24
Wykres 4. Zmian w wartości sprzedaży w okresie ostatnich 7 lat wg subregionów.....25
Wykres 5. Prognozy zmian.....26
Wykres 6. Prognozy zmian w OMW i poza nim 26
Wykres 7. Prognozy zmian wg subregionów 27
Wykres 8. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 28
Wykres 9. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 w OMW i poza nim...28
Wykres 10. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 wg subregionów.....29
Wykres 11. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3 latach 30
Wykres 12. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3 latach w OMW i poza nim.....30
Wykres 13. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3 latach wg subregionów.....31
Wykres 14. Udział podmiotów (w %) w danym subregionie w ogólnej liczbie podmiotów województwa mazowieckiego (stan na 31.12.2012 r.) 34
Wykres 15. Udział pracujących (w %) w danym subregionie w ogólnej liczbie pracujących w województwie mazowieckim w 2011 r. 35
Wykres 16. Ocena zmian w wartości sprzedaży badanych firm w okresie ostatnich 7 lat wg sekcji PKD.....47
Wykres 17. Prognoza dotycząca struktury podmiotowej wg sekcji PKD 49
Wykres 18. Zmiany zysku netto za rok 2012 w stosunku do roku 2010 wg sekcji PKD.....51
Wykres 19. Zmiany poziomu zatrudnienia w ostatnich 3 latach wg sekcji PKD.....53
Wykres 20. Przedsiębiorstwa aktywne innowacyjnie w latach 2009-2011 (% ogółu przedsiębiorstw) 57
Wykres 21. Przedsiębiorstwa wprowadzające innowacje w latach 2009-2011 (% ogółu przedsiębiorstw) 58
Wykres 22. Nakłady na działalność innowacyjną w latach 2005-2011 w % ogółu przedsiębiorstw 58

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 23. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych wg klas wielkości....60
Wykres 24. Rodzaje wprowadzonych innowacji....62
Wykres 25. Stopień nowości wdrożonych ulepszonych produktów (wyrobów i usług) 64
Wykres 26. Średni udział przychodów ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług) nowych lub istotnie ulepszonych 65
Wykres 27. Nowe i/lub istotnie ulepszone wyroby wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012 70
Wykres 28. Nowe i/lub istotnie ulepszone usługi wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012 73
Wykres 29. Nowe i/lub istotnie ulepszone procesy wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012 78
Wykres 30. Nowe i/lub istotnie ulepszone zmiany organizacyjne wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012 80
Wykres 31. Nowe i/lub istotnie ulepszone zmiany marketingowe wg sekcji w województwie mazowieckim wprowadzone w latach 2010-2012 83
Wykres 32. Nakłady na działalność innowacyjną wg województw w 2010 r. (w mln zł)....93
Wykres 33. Współpraca w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2008-2010 w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie wg województw 94
Wykres 34. Czynniki decydujące o konkurencyjności MŚP w latach 2004-2008 i w 2011 r. (w %) (1/2) 111
Wykres 35. Czynniki decydujące o konkurencyjności MŚP w latach 2004-2008 i w 2011 r. (w %) (2/2) 112
Wykres 36. Czynniki mające budować pozycję konkurencyjną firmy na rynku w ciągu najbliższych 2-3 lat – czynnik najważniejszy (w %) (1/2) 113
Wykres 37. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną MŚP na rynku w roku 2011 (w %) 114
Wykres 38. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną firmy na rynku wg klas wielkości podmiotów – czynnik najważniejszy (w %) 115
Wykres 39. Czynniki budujące dzisiaj pozycję konkurencyjną firmy na rynku wg sekcji gospodarki – czynnik wskazany na pierwszym miejscu (w %) 116
Wykres 40. Czynniki kształtujące pozycję firmy na rynku 117
Wykres 41. Na sukces mojej firmy na rynku ma wpływ (1/2)....117
Wykres 42. Na sukces mojej firmy na rynku ma wpływ (2/2)....118
Wykres 43. Najbardziej pożądane formy pomocy w działalności przedsiębiorstw....120
Wykres 44. Formy pomocy publicznej, z których skorzystali przedsiębiorcy 121
Wykres 45. Cel przeznaczenia środków z pomocy publicznej 122
Wykres 46. Konkurencyjność przedsiębiorstw w województwie mazowieckim 123
Wykres 47. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku regionalnym wg subregionów województwa mazowieckiego....124
Wykres 48. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku krajowym wg subregionów województwa mazowieckiego....125
Wykres 49. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku zagranicznym wg subregionów województwa mazowieckiego....126
Wykres 50. Konkurencyjność przedsiębiorstw w OMW i poza nim 127
Wykres 51. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku regionalnym wg sekcji PKD....128
Wykres 52. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku krajowym wg sekcji PKD 130
Wykres 53. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku zagranicznym wg sekcji PKD 132
Wykres 54. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku regionalnym wg rodzajów wprowadzonych innowacji 133
Wykres 55. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku krajowym wg rodzajów wprowadzonych innowacji 134
Wykres 56. Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku zagranicznym wg rodzajów wprowadzonych innowacji 135

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Wykres 57. Udział województw w eksporcie Polski w latach 2000, 2006, 2007 i 2008 (w %) 147
Wykres 58. Wartość eksportu *per capita* w roku 2000 oraz 2008 (EUR).....148
Wykres 59. Eksport według czynników produkcji w roku 2008 (w %) według klasyfikacji OECD.....149
Wykres 60. Eksport wg proporcji czynników produkcji w roku 2008 (w %) według klasyfikacji WIFO1.....150
Wykres 61. Struktura towarowa eksportu województwa mazowieckiego w 2008 roku (w %) 152
Wykres 62. Struktura towarowa eksportu województwa mazowieckiego w 2010 roku (w %) 153
Wykres 63. Struktura towarowa oraz wartość eksportu powiatów województwa mazowieckiego w 2008 roku 155
Wykres 64. Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg OMW i poza nim .157
Wykres 65. Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg subregionów województwa mazowieckiego.....158
Wykres 66. Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg sekcji PKD 160
Wykres 67. Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg rodzajów wdrażanych innowacji 161
Wykres 68. Obroty rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego wg stanu posiadania strategii rozwoju 162
Wykres 69. Stan posiadania strategii wśród badanych przedsiębiorstw 169
Wykres 70. Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg subregionów województwa mazowieckiego.....170
Wykres 71. Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg podziału na OMW i obszar poza nim 170
Wykres 72. Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg sekcji prowadzonej działalności 172
Wykres 73. Posiadanie strategii przez przedsiębiorstwa wg rodzajów wprowadzonych innowacji 173
Wykres 74. Działania podejmowane przez przedsiębiorstwa w celu wprowadzenia nowych rozwiązań.....174
Wykres 75. Podmioty, które zakupiły/udzieliły licencji lub dokonały ochrony własności przemysłowej 175
Wykres 76. Sposoby ochrony własności przemysłowej firmy.....176
Wykres 77. Formy ochrony własności intelektualnej firmy 176

15. Wykaz rysunków

Rysunek 1. Model wyboru specjalizacji regionalnej z wykorzystaniem analiz statystycznych 16
Rysunek 2. Macierz rozwoju branż.....18
Rysunek 3. Cztery kryteria specjalizacji regionalnej 36
Rysunek 4. Rozkład wskaźnika lokalizacji i jego dynamiki ze zmienną w postaci liczby podmiotów w województwie mazowieckim dla „Grupy I" regionu (kraj jako obszar referencyjny) 40
Rysunek 5. Mapa województwa mazowieckiego ze wskazaniem specjalizacji branżowych..44
Rysunek 6. Związki pomiędzy instrumentami konkurowania, przewagą konkurencyjną i potencjałem konkurencyjności.....110
Rysunek 7. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie ciechanowsko-płockim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 220

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 8. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie ostrołęcko-siedleckim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 221
Rysunek 9. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie radomskim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 221
Rysunek 10. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w mieście Warszawa (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 222
Rysunek 11. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie warszawskim wschodnim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 223
Rysunek 12. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie warszawskim zachodnim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny) 224
Rysunek 13. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w OMW (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny).....224
Rysunek 14. Mapa wojewódzka mazowieckiego ze wskazaniem specjalizacji branżowych w subregionach.....233
Rysunek 15. Subregion ciechanowsko-płocki – specjalizacje regionalne II kategorii 251
Rysunek 16. Subregion ostrołęcko-siedlecki – specjalizacje regionalne II kategorii.....252
Rysunek 17. Subregion radomski – specjalizacje regionalne II kategorii 253
Rysunek 18. Obszar Metropolitalny Warszawy – branże z największym przesunięciem.....254
całkowitym.....254
Rysunek 19. Miasto stołeczne Warszawa – specjalizacje regionalne II kategorii.....255
Rysunek 20. Subregion warszawski wschodni – specjalizacje regionalne II kategorii.....256
Rysunek 21. Subregion warszawski zachodni – specjalizacje regionalne II kategorii 257

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Załącznik 1.

Tabela 42. Zestawienie rodzajów przeprowadzonych badań jakościowych oraz podmiotów biorących udział w badaniu

Rodzaj badania	Data badania	Subregion	Rodzaje podmiotów, których przedstawiciele brali udział w badaniach	Liczba osób biorących udział w badaniu
FGI	14.05.2013	warszawski wschodni	Urząd Miasta Legionowo Starostwo Powiatowe w Legionowie Narodowy Instytut Badań Jądrowych 3 przedsiębiorstwa	6 osób
FGI	15.05.2013	Miasto Warszawa	Uniwersytet Warszawski, Uniwersytecki Ośrodek Transferu Technologii Instytut Tele i Radiotechniczny Fundacja Innowacji i Rozwoju SGGW, Centrum Innowacji i Transferu Technologii 4 przedsiębiorstwa	8 osób
FGI	16.05.2013	warszawski zachodni	Urząd Gminy Lesznowola Urząd Miasta i Gminy Piaseczno 8 przedsiębiorstw	11 osób
FGI	14.05.2013	radomski	Izba Przemysłowo-Handlowa Ziemi Radomskiej Urząd Gminy Zakrzew Urząd Miejski w Radomiu Wyższa Szkoła Handlowa Radomska Szkoła Wyższa 2 przedsiębiorców	8 osób
FGI	15.05.2013	ciechanowsko-płocki	Politechnika Warszawska, filia w Płocku Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Urząd Gminy Słupno Urząd Miasta Płock Urząd Gminy Bodzanów 3 przedsiębiorców	9 osób
FGI	16.05.2013	ostrołęcko-siedlecki	Agencja Rozwoju Regionalnego Agencja Rozwoju Regionu Mazowsza Północno-Wschodniego Urząd Gminy Troszyn Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna w Ostrołęce Starostwo Powiatu Ostrołęckiego 4 przedsiębiorców	9 osób
Panel	24.05.2013	Miasto Warszawa	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego Akademia Finansów i Biznesu Vistula Agencja Rozwoju Mazowsza SA Krajowa Izba Gospodarcza Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw Animator Klastra Chemicznego	7 osób
IDI		Miasto Warszawa	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, osoba zajmująca się pracami nad aktualizacją RSI w kontekście inteligentnych specjalizacji	1 osoba

Załącznik 2.

Tabela 43. Struktura próby badawczej CATI według subregionów, sekcji i wiodących sekcji PKD w województwie mazowieckim

Subregion ciechanowsko-płocki

Sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja E – dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami
• A01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo • A02 – leśnictwo i pozyskiwanie drewna	• C15 – produkcja skór i wyrobów ze skór • C19 –wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produkcja rafinacji ropy naftowej • C25 – produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń • C26 – produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych, w tym w szczególności produkcja sprzętu i urządzań radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych • C28 – produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana • C32 – pozostała produkcja wyrobów, w tym w szczególności produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów zegarków	• E36 – pobór, dostarczanie i uzdatnianie wody • E37 – odprowadzanie i oczyszczanie ścieków • E39 – działalność związana z rekultywacją i pozostałą działalnością usługową związaną z gospodarką odpadami
Sekcja F – budownictwo	Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	Sekcja S – pozostała działalność usługowa
• F42 – roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej • F43 – roboty budowlane specjalistyczne	• G45 – handel hurtowy i detaliczny pojazdów samochodowych	

Subregion ostrołęcko-siedlecki

Sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa
• A01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo • A02 – leśnictwo i pozyskiwanie drewna	• C10 – produkcja artykułów spożywczych i napojów • C11 – produkcja napojów • C13 – produkcja wyrobów tekstylnych • C16 –produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy • C17 – produkcja papieru i wyrobów z papieru • C19 – wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produkcji rafinacji ropy naftowej • C23 – produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych • C24 – produkcja metali • C25 –produkcja metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń	• H49 – transport lądowy oraz transport rurociągowy • H53 – działalność pocztowa i kurierska
Sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	• Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	
• Q86 – opieka zdrowotna • Q87 – pomoc społeczna z zakwaterowaniem	• R91 – działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą • R92 – działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi • R93 – działalność sportowa, rozrywkowa, rekreacyjna	

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Subregion radomski

Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja E – dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami
• A01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo • A02 – leśnictwo i pozyskiwanie drewna	• C11 – produkcja napojów • C13 – produkcja wyrobów tekstylnych • C14 – produkcja odzieży • C15 – produkcja skór i wyrobów ze skór • C23 – produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych • C25 – produkcja metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń • C31 – produkcja mebli	• E36 – pobór, dostarczanie i uzdatnianie wody • E38 – działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem, unieszkodliwianiem odpadów, odzysk surowców
Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa	Sekcja J –informacja i komunikacja	
• H53 – działalność pocztowa i kurierska	• J61– telekomunikacja	

Miasto Warszawa

Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	Sekcja G – w tym handel hurtowy i komisowy	Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa
• C19 –wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produkcja rafinacji ropy naftowej	• D35 – wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę, powietrze		H52 – magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport H53 – działalność pocztowa i kurierska
Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje	Sekcja J – informacja i komunikacja	Sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
	• J58 – działalność wydawnicza • J60 – nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych • J62 – działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana • J61 – telekomunikacja	• K64 – finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych • K65 – ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emertytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego • K66 – działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	M70 – działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem M72 – badania naukowe i prace rozwojowe
Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	• Sekcja R – działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem		
• N77 – wynajem i dzierżawa, w tym wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego • N79 – działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych, w tym działalność związana z turystyką			

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Subregion warszawski wschodni

Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja E – dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów
• C10 – produkcja artykułów spożywczych • C11 – produkcja napojów • C13 – produkcja wyrobów tekstylnych • C14 – produkcja odzieży • C15 – produkcja skór i wyrobów ze skór • C16 – produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy • C17 – produkcja papieru i wyrobów z papieru • C20 – produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych • C21 – produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych i leków • C22 – produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych • C23 – produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych • C27 – produkcja urządzeń elektrycznych • C29 – produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep • C31 – produkcja mebli	• E36 – pobór, dostarczanie i uzdatnianie wody • E37 – odprowadzanie i oczyszczanie ścieków • E39 – działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami	• G45 – handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych, w tym także sprzedaż, obsługa i naprawa motocykl • G47 – w tym sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
Sekcja J – informacja i komunikacja	Sekcja Q –Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	
• J58 – działalność wydawnicza	• Q86 – opieka zdrowotna • Q87 – pomoc społeczna z zakwaterowaniem	

Subregion warszawski zachodni

Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Sekcja C – produkcja przemysłowa	Sekcja E – dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami	Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów
• A01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo • A02 – leśnictwo i pozyskiwanie drewna	• C17 – produkcja papieru i wyrobów z papieru • C19 – wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produkcja rafinacji ropy naftowej • C20 – produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych • C21 – produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych i leków • C22 – produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych • C23 – produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych • C24 – produkcja metali • C28 – produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana • C29 – produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep • C31 – produkcja mebli	• E36 – pobór, dostarczanie i uzdatnianie wody • E37 – odprowadzanie i oczyszczanie ścieków • E38 – działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów • E39 – działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami	• Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych • G45 – handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi • G46 – handel hurtowy z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi • G47 – handel detaliczny z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi; w tym szczególnie sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa	Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	Sekcja S – pozostała działalność usługowa

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

• H49 – transport lądowy oraz transport rurociągowy • H51 – transport lotniczy • H52 – magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport, w tym szczególnie działalność wspomagająca transport	• Nauka	• N77 – wynajem i dzierżawa, w tym wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego • N79 – działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych, w tym działalność związana z turystyką	• S94 – w tym działalność organizacji członkowskich, gdzie indziej nie sklasyfikowana

Na czarno oznaczono te działy i sekcje PKD, które zostały wyodrębnione na postawie wyliczeń LQ.
Na czerwono oznaczono te działy i sekcje PKD, które zostały wyodrębnione na postawie badań zawartych w raporcie pt. *Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego*. *Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny.*
Na niebiesko oznaczono te działy i sekcje PKD, które zostały wyodrębnione na postawie badań własnych LQ i są tożsame z wynikami badań z raportu *Monitorowanie* …, wskazanego powyżej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyliczeń wskaźnika LQ i raportu *Monitorowanie i prognozowanie rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego*. *Diagnostyczno-prognostyczny raport półroczny*.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Załącznik 3.

Branże wiodące w subregionach województwa mazowieckiego

Diagnoza zagęszczenia podmiotów w subregionach województwa mazowieckiego w oparciu o wskaźnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów

W celu pogłębienia i poszerzenia analizy regionalnych specjalizacji warto przyjrzeć się specjalizacjom w poszczególnych subregionach Mazowsza. Procedura weryfikacji specjalizacji subregionalnych specjalizacji przebiegła zgodnie z metodologią wyboru specjalizacji dla województwa mazowieckiego. W celu określenia specjalizacji subregionalnej dokonane zostało w pierwszym etapie badanie poziomu wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów (LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów w działach PKD), który został wyliczony dla wszystkich powiatów i subregionów województwa mazowieckiego. Dodatkowo dla każdej branży obliczona została dynamika współczynnika gęstości podmiotów. Obszarem referencyjnym w tak liczonych wskaźnikach był obszar województwa mazowieckiego.

Obliczony został również współczynnik specjalizacji dla wszystkich powiatów i subregionów w województwie (LQ ze zmienną w postaci liczby pracujących w sekcjach PKD) oraz jego dynamika. Pozwoliło to na sprawdzenie, czy zaobserwowane skupiska podmiotów generują istotne z punktu widzenia lokalnego rynku pracy zatrudnienie, a tym samym czy mają znaczenie dla lokalnej gospodarki. Następnie dodatkowo przeprowadzono analizę przepływów (*shift-share*).

Przeprowadzona analiza pokazuje, że wartości współczynnika lokalizacji powyżej 1,30 w przypadku badania liczby podmiotów wykazuje duża liczba branż we wszystkich powiatach i subregionach województwa. Jedynie w przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy nie zaobserwowano współczynnika lokalizacji większego od przyjętej granicznej wielkości. Zestawienie współczynników lokalizacji w subregionach województwa mazowieckiego przedstawia tabela 44.

Tabela 44. Specjalizacja branżowa subregionów województwa mazowieckiego ze względu na wskaźnik lokalizacji ze zamienną w postaci liczby podmiotów (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Jednostka terytorialna	Wskaźnik gęstości podmiotóww poszczególnych branżach w przypadku badania liczby podmiotów			
	1,30 – 1,60	1,61 - 2,00	2,01 - 3,0	3,01 i powyżej
Subregion ciechanowsko-płocki	C10 Produkcja artykułów spożywczych C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H53 Działalność pocztowa i kurierska K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne Q88 Pomoc społeczna bez	A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych E36 Pobór i uzdatnianie wody E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków M75 Działalność weterynaryjna Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	B08 Pozostałe górnictwo O84 Administracja publiczna	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	zakwaterowania R93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna			
Subregion ostrołęcko-siedlecki	C10 Produkcja artykułów spożywczych C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne	B08 Pozostałe górnictwo E36 Pobór i uzdatnianie wody M75 Działalność weterynaryjna R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna O84 Administracja publiczna
Subregion radomski	C10 Produkcja artykułów spożywczych C24 Produkcja metali C29 Produkcja pojazdów samochodowych C31 Produkcja mebli F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi G47 Handel detaliczny H53 Działalność pocztowa i kurierska K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt B08 Pozostałe górnictwo C13 Produkcja wyrobów tekstylnych C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych E36 Pobór i uzdatnianie wody F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej O84 Administracja publiczna Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna C14 Produkcja odzieży C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych
Obszar Metropolitalny Warszawy	-	-	-	-
Miasto st. Warszawa	C18 Poligrafia C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych C30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną i ciepłą wodę H51 Transport lotniczy J58 Działalność wydawnicza J59 Produkcja filmowa, telewizyjna i muzyczna J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym J63 Działalność usługowa w zakresie informacji K64 Finansowa działalność usługowa L68 Pośrednictwo nieruchomości M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo podatkowe M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem M72 Badania naukowe i prace rozwojowe	J60 Nadawanie programów	-	-

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej N78 Pośrednictwo pracy N79 Działalność turystyczna			
Subregion *warszawski wschodni*	B08 Pozostałe górnictwo C10 Produkcja artykułów spożywczych C13 Produkcja wyrobów tekstylnych C14 Produkcja odzieży C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych C27 Produkcja urządzeń elektrycznych C31 Produkcja mebli F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi	C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych E36 Pobór i uzdatnianie wody Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	-
Subregion *warszawski zachodni*	C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych C29 Produkcja pojazdów samochodowych E36 Pobór i uzdatnianie wody G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H52 Magazynowanie I55 Zakwaterowanie	E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	-	-

- - zjawisko nie wystąpiło
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dodatkowo dla każdej branży obliczona została dynamika współczynnika lokalizacji odnosząca się do liczby podmiotów (tabela 45.).
Rysunki 7.-13. przedstawiają rozkład dynamiki współczynnika lokalizacji dla podmiotów w poszczególnych subregionach województwa mazowieckiego.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 45. Wskaźnik lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów gęstości podmiotów oraz jego dynamika w subregionach województwa mazowieckiego w latach 2009 i 2012(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

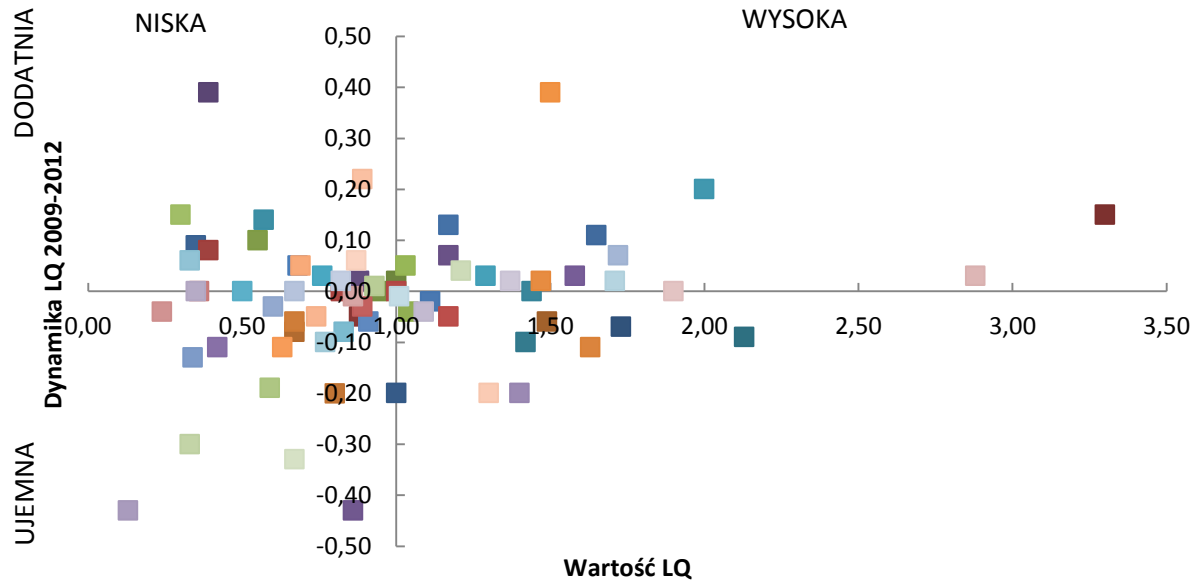
Sekcja		Subregiony													
		Ciechanowsko-płocki		Ostrołęcko-siedlecki		Radomski		Obszar Metropolitalny Warszawy		Miasto Warszawa		Warszawski wschodni		Warszawski zachodni	
		LQ	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**	**LQ**	**ΔLQ**
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	A	**3,09**	**0,11**	3,97	0	1,86	-0,11	0,12	-0,71	0,19	0,06	0,76	-0,12	0,77	-0,13
Górnictwo i wydobywanie	B	1,42	-0,24	1,17	-0,06	1,25	-0,23	0,58	-0,23	0,83	0,11	1,00	-0,20	0,67	-0,24
Przetwórstwo przemysłowe	C	1,01	0,00	1,00	0,02	1,37	-0,01	0,51	-0,47	0,79	-0,05	1,26	-0,06	1,08	-0,03
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	D	0,86	-0,43	0,33	-0,34	0,52	-0,13	1,00	0	**1,52**	**0,17**	0,38	-0,05	0,43	-0,14
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	E	1,35	-0,04	1,00	-0,11	**1,23**	**0,06**	0,45	-0,51	0,68	0,06	1,58	-0,12	1,19	-0,04
Budownictwo	F	1,19	0,00	1,27	-0,01	**1,20**	**0,05**	0,50	-0,47	0,77	-0,06	1,27	-0,03	0,99	-0,06
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	G	1,01	-0,06	0,98	-0,04	1,18	-0,05	0,56	-0,42	0,86	-0,03	1,04	-0,03	1,13	-0,01
Transport i gospodarka magazynowa	H	1,00	0,04	**1,12**	**0,07**	0,95	**0,08**	0,58	-0,43	0,90	-0,09	1,01	0,00	1,07	-0,02
Zakwaterowanie i gastronomia	I	0,87	-0,05	0,82	-0,11	0,88	-0,07	0,65	-0,36	0,99	-0,02	0,96	-0,04	1,02	-0,06
Informacja i komunikacja	J	0,36	-0,08	0,29	-0,03	0,33	-0,06	0,90	-0,24	0,73	-0,30	0,63	0,00	0,74	0,01
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	K	0,77	-0,11	0,72	-0,09	0,85	-0,04	1,39	-0,05	1,13	0,00	0,86	-0,05	0,80	-0,05
Obsługa rynku nieruchomości	L	0,69	0,05	0,51	-0,02	0,60	0,03	0,86	-0,23	1,33	-0,01	0,68	0,05	0,77	0,01
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	M	0,55	-0,07	0,49	-0,02	0,49	-0,06	0,84	-0,26	1,29	-0,04	0,64	-0,02	0,79	-0,02
Administrowanie i działalność wspierająca	N	0,69	0,03	0,69	0,15	0,48	0,04	0,74	-0,35	1,14	-0,08	0,99	0,06	0,87	-0,02
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	O	**2,88**	**0,03**	**3,44**	**0,02**	**2,00**	**0,09**	0,13	-0,73	0,21	-0,13	1,21	-0,03	0,79	0,01
Edukacja	P	**1,21**	**0,04**	1,2	-0,05	0,94	0,03	0,62	-0,36	0,95	-0,02	1,01	-0,01	0,99	0,08
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Q	1,09	-0,07	1,13	-0,04	0,94	0,00	0,62	0,36	0,95	-0,04	0,92	0,03	0,93	-0,03
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	R	0,94	-0,20	0,87	-0,16	0,64	-0,26	0,73	-0,26	1,11	0,07	0,77	-0,10	0,83	-0,11
Pozostała działalność usługowa	S	1,04	-0,02	1,01	0,00	0,89	0,03	0,65	-0,36	1,00	-0,06	0,93	-0,01	0,85	-0,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

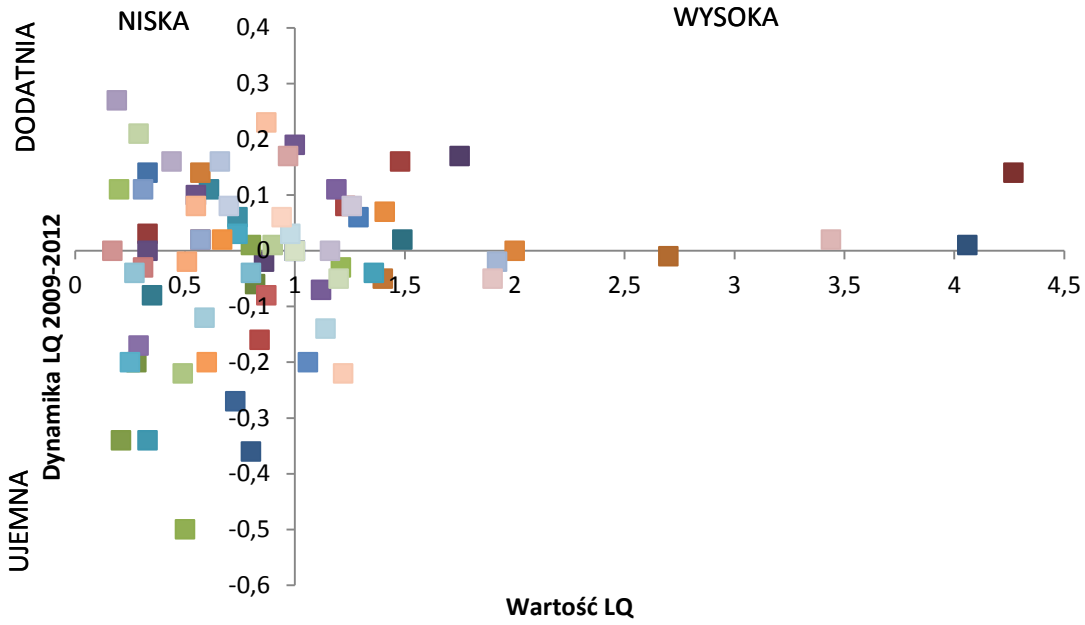
Rysunek 7. Rozkład wskaźnikalokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie ciechanowsko-płockim(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

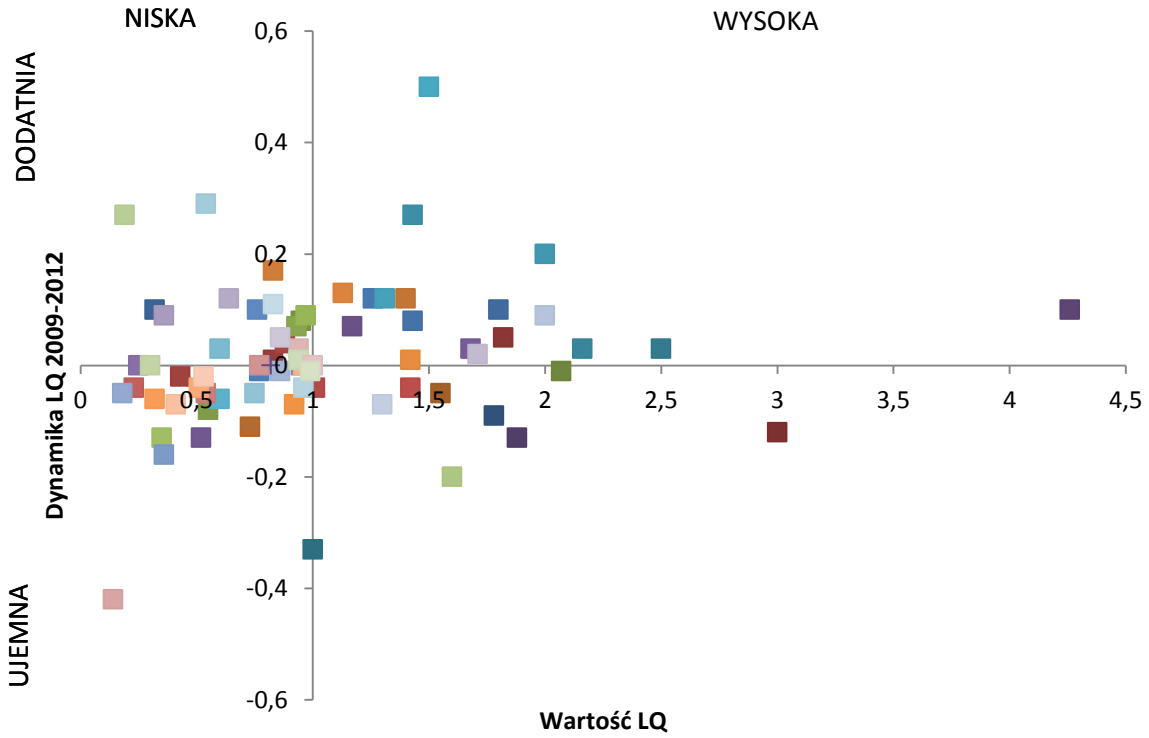

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 8. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie ostrołęcko-siedleckim(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 9. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie radomskim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

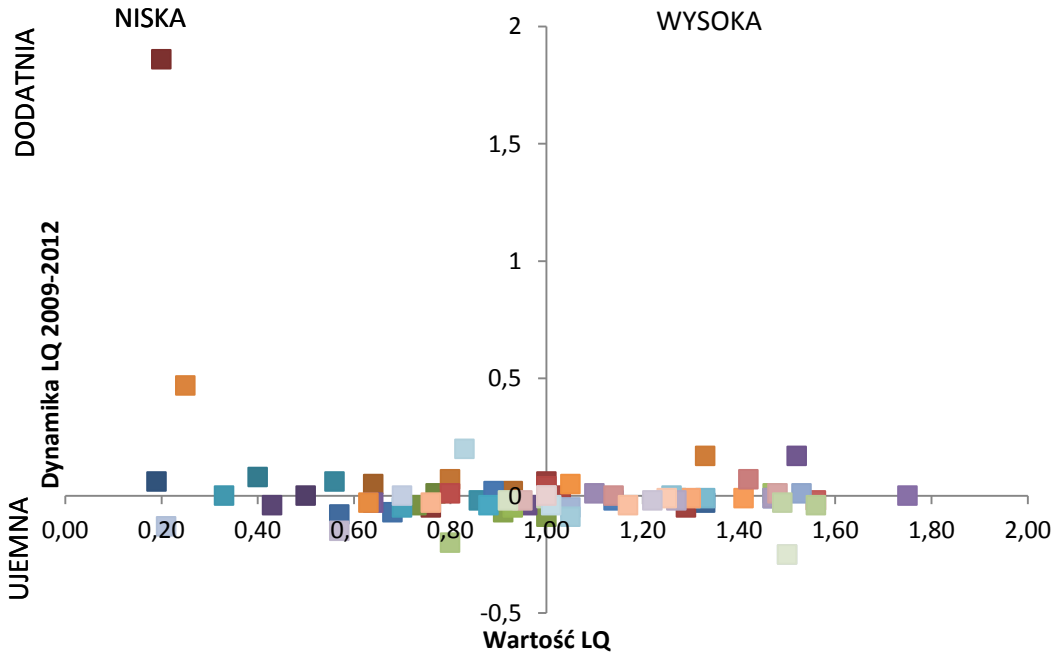

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

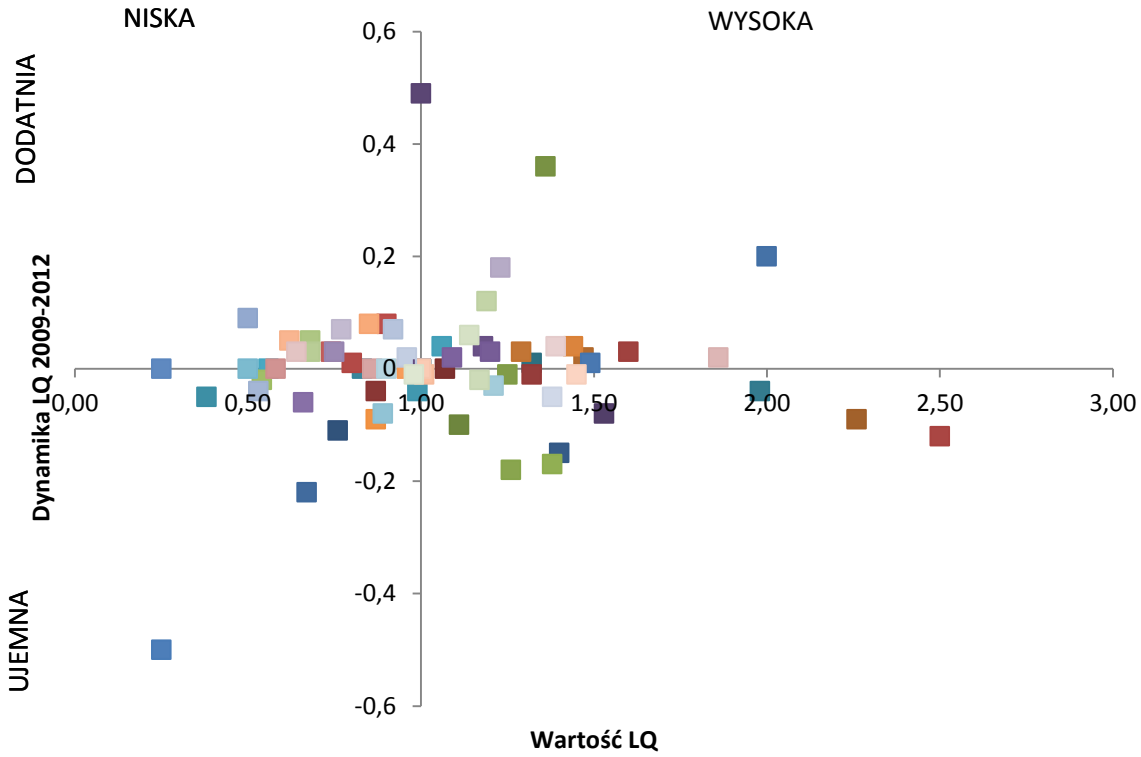
Rysunek 10. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w mieście Warszawa (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

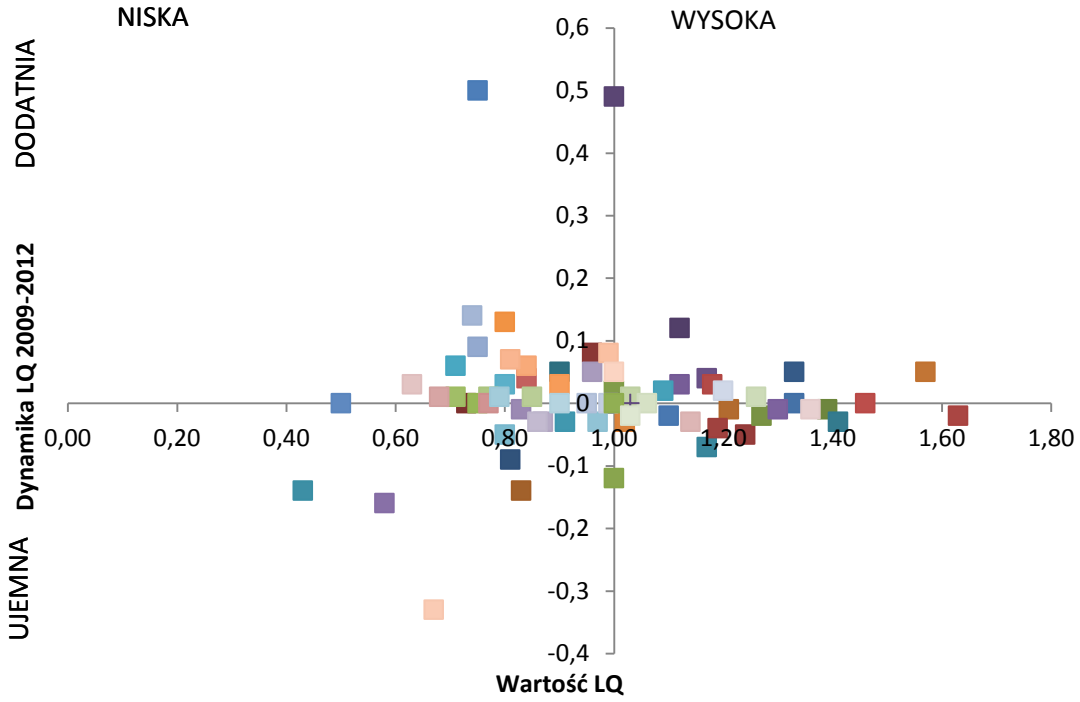
Rysunek11. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie warszawskim wschodnim (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

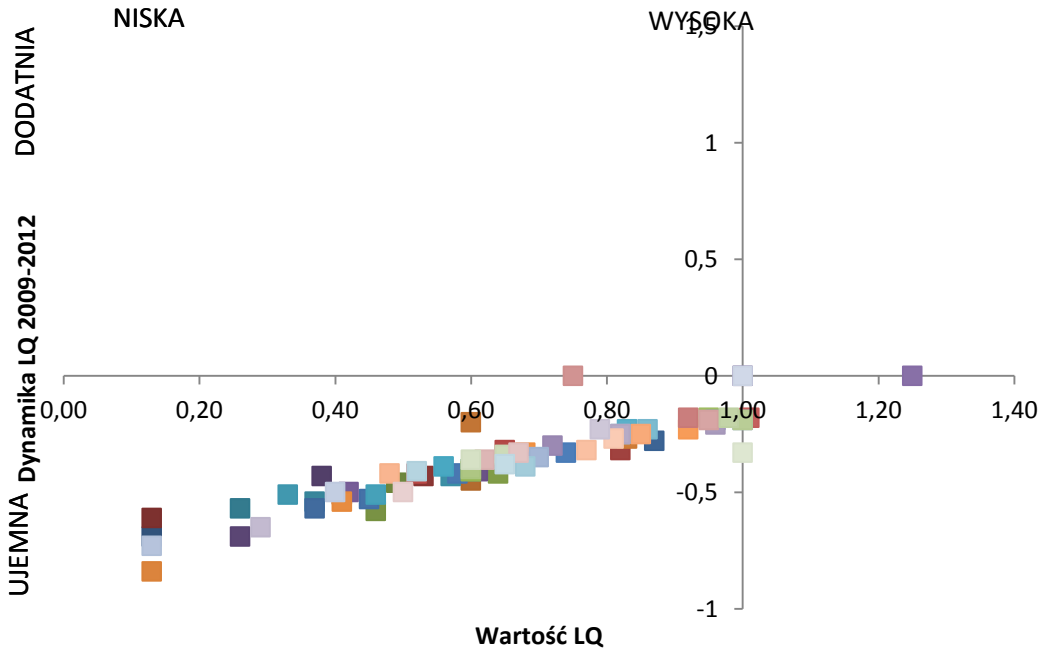

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek12. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w subregionie warszawskim zachodnim(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek13. Rozkład wskaźnika lokalizacji ze zmiennąw postaci liczby podmiotów i jego dynamiki w OMW(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Diagnoza zagęszczenia podmiotów w subregionach województwa mazowieckiego w oparciu o badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących

Drugą zastosowaną metodą weryfikującą,w jakich sektorach istnieje zagęszczenie podmiotów było badanie wskaźnika lokalizacji LQ uwzględniającego liczbę pracujących. Obliczony został tym samym współczynnik lokalizacji dla wszystkich powiatów i subregionów w województwie w oparciu o liczbę pracujących w sekcjach PKD. Pozwoliło to na sprawdzenie, czy zaobserwowane skupiska podmiotów generują istotne z punktu widzenia lokalnego rynku pracy zatrudnienie, a tym samym, czy mają znaczenie dla lokalnej gospodarki. Zestawienie współczynnika lokalizacji w odniesieniu do liczby pracujących w sekcjach przedstawia tabela 46. wyróżniono w niej współczynniki lokalizacji o wartości przekraczającej 1,30.

Tabela 46. Współczynnik lokalizacji ze zmienną w postaciliczby pracujących w 2011 r. w subregionach województwa mazowieckiego w poszczególnych sekcjach PKD(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Sekcja		Subregion						
		Ciechanowsko-płocki	Ostrołęcko-siedlecki	Radomski	Obszar Metropolitalny Warszawy	Miasto Warszawa	Warszawski wschodni	Warszawski zachodni
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	A	**2,55**	**3,39**	**1,66**	0,52	0,14	1,25	**1,84**
Górnictwo i wydobywanie	B	-	0,42	0,50	0,75	0,67	-	**1,75**
Przetwórstwo przemysłowe	C	**1,76**	**1,64**	**1,50**	0,81	0,47	**2,01**	**1,52**
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	D	0,87	**1,30**	**3,00**	0,70	0,76	0,63	0,44
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	E	1,08	**1,51**	**1,71**	0,83	0,61	**1,58**	**1,33**
Budownictwo	F	**1,60**	0,98	1,04	0,94	0,93	1,04	0,89
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	G	0,83	0,84	0,81	1,05	0,99	0,97	**1,43**
Transport i gospodarka magazynowa	H	0,82	1,19	0,74	1,02	0,97	0,82	**1,42**
Zakwaterowanie i gastronomia	I	0,38	0,31	0,53	1,17	**1,31**	0,99	0,66
Informacja i komunikacja	J	0,16	0,06	0,13	1,25	**1,62**	0,99	0,66
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	K	0,29	0,32	0,30	1,21	**1,55**	0,13	0,33
Obsługa rynku nieruchomości	L	0,57	0,32	0,42	1,16	**1,30**	0,24	0,27
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	M	0,27	0,14	0,21	1,23	**1,54**	0,82	0,75
Administrowanie i działalność wspierająca	N	0,62	0,40	0,42	1,15	1,28	0,43	1,07
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	O	1,00	1,10	1,18	0,97	1,09	0,73	0,59

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Edukacja	P	1,25	**1,57**	**1,58**	0,86	0,78	**1,30**	0,92
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Q	**1,37**	**1,36**	**1,64**	0,87	0,83	1,12	0,85
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	R	0,87	0,73	0,83	1,05	1,20	0,58	0,69
Pozostała działalność usługowa	S	0,12	0,14	0,25	1,12	1,04	1,04	**1,53**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Analiza liczby pracujących wykazała, iż sekcje PKD N Administrowanie i działalność wspierająca, O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne oraz R Działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją w żadnym z subregionów nie są branżami wiodącymi. Podkreślenia wymaga fakt, iż w Obszarze Metropolitalnym Warszawy żadna z sekcji PKD nie wyróżnia się pod względem zatrudnienia na tle województwa.

Zagęszczenie podmiotów w poszczególnych branżach w subregionach województwa mazowieckiego wg wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących

Należy przyjąć, iż wiodącą branżą (w rozumieniu działu PKD) w danym subregionie jest ta, która spełnia następujące kryteria:

- wskaźnik gęstości podmiotów kształtuje się powyżej 1,30 (LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów według działów PKD);
- dynamika wskaźnika gęstości podmiotów jest dodatnia, a wartość wskaźnika gęstości podmiotów jest wysoka – „Grupa I" (I ćwiartka);
- badany dział PKD, który spełnia powyższa dwa warunki zawiera się w sekcji, w której wskaźnik specjalizacji wg liczby pracujących kształtował się na poziomie pow. 1,30 (LQ ze zmienną w postaci liczby pracujących według sekcji PKD);
- dynamika wskaźnika specjalizacji jest dodatnia, a wartość wskaźnika gęstości podmiotów jest wysoka „Grupa I" (I ćwiartka).

Zestawienie branż, które charakteryzują się opisanymi powyżej cechami przedstawia tabela 47.

Tabela 47. Specjalizacja branżowa subregionów (województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

Lp.	Subregion	Badanie wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów wg działów PKD (LQ > 1,3)	Zmiana LQ ze zmienną w postaci liczby podmiotów wg działów PKD (Δ LQ)	Badanie liczby pracujących wg sekcji PKD (LQ > 1,3)	Zmiana LQ ze zmienną w postaci liczby pracujących wg sekcji PKD (Δ LQ)
1	Ciechanowsko-płocki	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna B08 Pozostałe górnictwo C10 Produkcja artykułów spożywczych C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli C23 Produkcja	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** C28 Produkcja maszyn i urządzeń C31 Produkcja mebli E36 Pobór i uzdatnianie wody **F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej**	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe F Budownictwo Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe F Budownictwo P Edukacja Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** E36 Pobór i uzdatnianie wody E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków **F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej** G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H53 Działalność pocztowa i kurierska K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne M75 Działalność weterynaryjna O84 Administracja publiczna **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** Q88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów R93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H49 Transport lądowy i rurociągowy H53 Działalność pocztowa i kurierska O84 Administracja publiczna P85 Edukacja **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** R93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna		
2	Ostrołęcko-siedlecki	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** **A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna** B08 Pozostałe górnictwo **C10 Produkcja artykułów spożywczych** C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** **A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna** B08 Pozostałe górnictwo **C10 Produkcja artykułów spożywczych** **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** C31 Produkcja mebli F43 Roboty budowlane specjalistyczne	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe D Wytwarzanie i zapatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja P Edukacja Q Opieka zdrowotna i	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami H Transport i magazynowanie P Edukacja

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		niemetalicznych **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** E36 Pobór i uzdatnianie wody F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne M75 Działalność weterynaryjna O84 Administracja publiczna R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H49 Transport lądowy i rurociągowy O84 Administracja publiczna R93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	pomoc społeczna	
3	Radomski	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna B08 Pozostałe górnictwo C10 Produkcja artykułów spożywczych **C13 Produkcja wyrobów tekstylnych** C14 Produkcja odzieży **C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych** **C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli** **C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych** **C24 Produkcja metali** **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** **C29 Produkcja pojazdów samochodowych** **C31 Produkcja mebli** **E36 Pobór i uzdatnianie wody** F42 Budowa	**C13 Produkcja wyrobów tekstylnych** **C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych** **C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli** **C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych** **C24 Produkcja metali** **C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** C28 Produkcja maszyn i urządzeń **C29 Produkcja pojazdów samochodowych** **C31 Produkcja mebli** **E36 Pobór i uzdatnianie wody** E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków E38 Przetwarzanie odpadów F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe D Wytwarzanie i zapatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja P Edukacja Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	C Przetwórstwo przemysłowe D Wytwarzanie i zapatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja F Budownictwo P Edukacja

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi G47 Handel detaliczny H53 Działalność pocztowa i kurierska K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne O84 Administracja publiczna Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H53 Działalność pocztowa i kurierska O84 Administracja publiczna Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem		
4	Obszar Metropolitalny Warszawy	-	-	-	J Informacja i komunikacja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa N Administrowanie i działalność wspierająca
5	Miasto Warszawa	C18 Poligrafia C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych C30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną i ciepłą wodę H51 Transport lotniczy J58 Działalność wydawnicza J59 Produkcja filmowa, telewizyjna i muzyczna J60 Nadawanie programów J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym	C30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną i ciepłą wodę I56 Działalność związana z wyżywieniem J59 Produkcja filmowa, telewizyjna i muzyczna K66 Działalność wspomagająca usługi finansowe M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem N78 Pośrednictwo pracy	I Zakwaterowanie J Informacja i komunikacja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa L Obsługa rynku nieruchomości M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	J Informacja i komunikacja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa O Administracja publiczna i obrona narodowa

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		J63 Działalność usługowa w zakresie informacji K64 Finansowa działalność usługowa L68 Pośrednictwo nieruchomości M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo podatkowe M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem M72 Badania naukowe i prace rozwojowe M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej N78 Pośrednictwo pracy N79 Działalność turystyczna			
6	Warszawski wschodni	B08 Pozostałe górnictwo C10 Produkcja artykułów spożywczych C13 Produkcja wyrobów tekstylnych C14 Produkcja odzieży C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych **C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli** C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych **C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych** C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych **C27 Produkcja urządzeń elektrycznych** **C31 Produkcja**	**C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli** **C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych** **C27 Produkcja urządzeń elektrycznych** C29 Produkcja pojazdów samochodowych **C31 Produkcja mebli** C33 Naprawa maszyn i urządzeń **E36 Pobór i uzdatnianie wody** F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi G47 Handel detaliczny	C Przetwórstwo przemysłowe E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja P Edukacja	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo C Przetwórstwo przemysłowe E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja P Edukacja S Pozostała działalność usługowa

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		mebli **E36 Pobór i uzdatnianie wody** E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków F42 Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	H49 Transport lądowy i rurociągowy I55 Zakwaterowanie N81 Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni N82 Administracyjna obsługa biura Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem S95 Naprawa i konserwacja komputerów i sprzętu AGD		
7	Warszawski zachodni	**C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych **C29 Produkcja pojazdów samochodowych** E36 Pobór i uzdatnianie wody E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H52 Magazynowanie I55 Zakwaterowanie	C10 Produkcja artykułów spożywczych C13 Produkcja wyrobów tekstylnych **C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych **C29 Produkcja pojazdów samochodowych** C33 Naprawa maszyn i urządzeń G46 Handel hurtowy G47 Handel detaliczny H49 Transport lądowy i rurociągowy N81Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni Q88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania	A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo B Górnictwo i wydobywanie C Przetwórstwo przemysłowe E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja G Handel, naprawa pojazdów samochodowych H Transport i gospodarka magazynowa S Pozostała działalność usługowa	C Przetwórstwo przemysłowe H Transport i gospodarka magazynowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Banku Danych Lokalnych* i danych Urzędu Statystycznego w Warszawie.

W wyniku przeprowadzonej analizy można określić specjalizację branżową dla każdego z subregionów województwa mazowieckiego. W przypadku Warszawy i Obszaru Metropolitalnego Warszawy analiza nie przyniosła wiążącego rozstrzygnięcia. Wynika to z przytoczonych na wstępie uwarunkowań. Lokalizacje te zarówno pod względem liczby podmiotów, jak

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

i wielkości liczby pracujących obejmuje większość badanych zbiorowości (podmiotów i pracujących). W takim przypadku należy oczekiwać, że rozkład badanych zmiennych będzie odzwierciedlał rozkład występujący w całym województwie mazowieckim. W tabeli 48. wymieniono ustalone specjalizacje branżowe województwa mazowieckiego dla poszczególnych subregionów przy wykorzystaniu wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących. Tak określone branże można określić mianem specjalizacji subregionalnych I kategorii.

Tabela 48. Specjalizacje branżowe subregionów województwa mazowieckiego (I kategorii)(województwo mazowieckie jako obszar referencyjny)

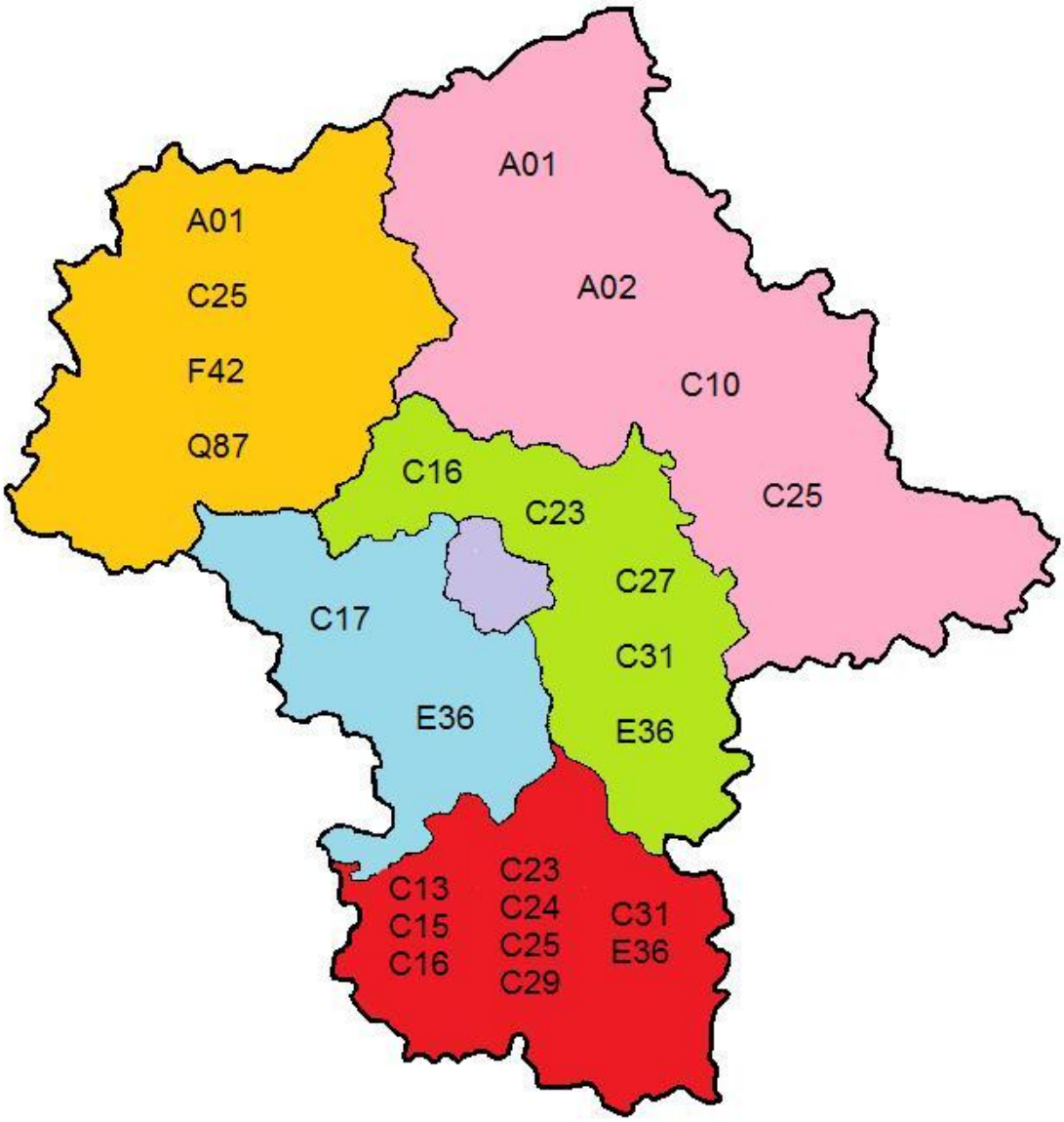
Subregion	Specjalizacja branżowa I kategorii
ciechanowsko-płocki	1. Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) 2. Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) 3. Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (F42) 4. Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87)
ostrołęcko-siedlecki	1. Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) 2. Leśnictwo i pozyskanie drewna (A02) 3. Produkcja artykułów spożywczych (C10) 4. Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25)
radomski	1. Produkcja wyrobów tekstylnych (C13) 2. Produkcja skór i wyrobów skórzanych (C15) 3. Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) 4. Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) 5. Produkcja metali (C24) 6. Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) 7. Produkcja pojazdów samochodowych (C29) 8. Produkcja mebli (C31) 9. Pobór i uzdatnianie wody (E36) *
Obszar Metropolitalny Warszawy	*Brak regionalnej specjalizacji*
Miasto Warszawa	*Brak regionalnej specjalizacji*
warszawski wschodni	1. Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) 2. Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) 3. Produkcja urządzeń elektrycznych (C27) 4. Produkcja mebli (C31) 5. Pobór i uzdatnianie wody (E36) *
warszawski zachodni	1. Produkcja papieru i wyrobów z papieru (C17) 2. Produkcja pojazdów samochodowych (C29)

* - (w przypadku „Poboru i uzdatniania wody" należy zrezygnować z dalszej analizy tego działu PKD. Wynika to z faktu braku realnych możliwości dynamicznego rozwoju sieci wodociągowych w poszczególnych gminach, powiatach i subregionach – nie podlega typowemu oddziaływaniu sił rynkowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań statystycznych.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek14. Mapa wojewódzka mazowieckiego ze wskazaniem specjalizacji branżowych w subregionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań statystycznych.

Rysunek 14. prezentuje graficznie merytoryczną zawartość tabeli 48., wskazującą na branżowe specjalizacje w poszczególnych subregionach województwa mazowieckiego. Zostały one wyznaczone przy wykorzystaniu wskaźnika ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących.
.

Dodatkowa analiza statystyczna – analiza przesunięć udziałów (shift-share) dla subregionów województwa mazowieckiego

W celu weryfikacji ustaleń pomocniczo w badaniu miała zastosowanie analiza przesunięć udziałów, która pozwoliło na weryfikację wykazanych przyjętymi metodami regionalnych specjalizacji. W ten sposób podjęto próbę oceny czy wskazane branże charakteryzują się

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

potencjałem rozwojowym większym od występującego w danym subregionie, jak również od potencjału rozwojowego województwa.[55]
Pomocniczo w badaniu zastosowano analizę przesunięć udziałów, która pozwoliła na weryfikację wykazanych przyjętymi metodami regionalnych specjalizacji. Analiza przesunięć udziałów (*shift-share*) jest narzędziem ekonomicznym, które wykorzystywane jest do badania zmian poziomu rozwoju gospodarki danego regionu na tle zmian zachodzących w poziomie rozwoju gospodarki obszaru referencyjnego. Jest ona jedną z najtrafniejszych i najczęściej stosowanych technik do tego służących[56]. Wyniki analizy dostarczają informacji niezbędnych do zrozumienia i selekcji kluczowych rodzajów działalności dla rozwoju badanego obszaru. Odbywa się to poprzez analizowanie trzech składowych[57]:

- potencjału badanego obszaru na tle rozwoju obszaru referencyjnego (PBO);
- struktury przedsiębiorstw, które funkcjonują na badanym obszarze (SP);
- konkurencyjności obszaru podlegającego badaniu (KO);

Obliczenia przesunięcia całkowitego (PC) możnadokonać za pomocą wzoru:

$$PC = \sum E_{ib}^{t} g_r + \sum E_{ib}^{t} (g_{ir} - g_r) + \sum E_{ib}^{t} (g_{ib} - g_{ir})$$

g_r - wskaźnik zmiennej w całym przemyśle w obszarze referencyjnym

$$g_r = \left(E_r^{t+1} - E_r^{t} \right) \div E_r^{t}$$

g_{ir} - wskaźnik zmiennej w przedziale czasowym w sekcji i w obszarze referencyjnym r

$$g_{ir} = \left(E_{ir}^{t+1} - E_{ir}^{t} \right) \div E_{ir}^{t}$$

g_{ib} - wskaźnik zmiennej w przedziale czasowym w sekcji i w badanym obszarze b

$$g_{ib} = \left(E_{ib}^{t+1} - E_{ib}^{t} \right) \div E_{ib}^{t}$$

gdzie:

E_r - zmienna w obszarze referencyjnym r, w danym okresie t,
E_{ir} - zmienna w sektorze i, w obszarze referencyjnym r, w danym okresie t,
E_{ib} - zmienna w sektorze i, w badanym obszarze b, w danym okresie t.
Oznaczenie subskryptów i superskryptów: r – obszar referencyjny, ir – sekcja i w obszarze referencyjnym, ib – sekcja i w obszarze badanym.

Komponent pierwszy mierzy oczekiwany wzrost zmiennej analizowanej, przy założeniu że obszar rozwija się na takim samym poziomie względem obszaru odniesienia. Komponent drugi (struktura przedsiębiorstw) obrazuje wielkość zmian w obszarze badanym (gałęzi gospodarki) w odniesieniu do ogólnej tendencji rozwojowej analizowanej branży w obszarze referencyjnym. Dodatnia wartość wskaźnika oznacza, że obszar badany rozwija się szybciej niż obszar referencyjny, odpowiednio ujemna wartość wskaźnika świadczy o wolniejszym poziomie rozwoju. Konkurencyjność obszaru jako komponent trzeci przedstawia różnice

[55] Sposób wyznaczania specjalizacji metodą shift-share został opisany w części *Metodologia badania* niniejszego raportu.
[56] A. Kowalski, *Wykorzystanie analizy przesunięć i wskaźnika lokalizacji w procesie monitorowania przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, [w:] Z. Wyszkowska (red.) *Zarządzanie w przedsiębiorstwach agrobiznesu w aspekcie integracji z Unią Europejską*, AT-R Bydgoszcz 2003, s. 343-354.
[57] M. Dinc, *Regional and local economic analysis tools*, The World Bank, Washington DC 2002, s. 4-10.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

pomiędzy wskaźnikiem wzrostu na obszarze badanym względem obszaru referencyjnego. Obrazuje on wzrost (spadek) zmiennej analizowanej, spowodowany pozycją konkurencyjną każdej działalności w obszarze badanym
Dane wynikające z analizy danych statystycznych są prezentowane w formie graficznej w postaci wykresów i map z symbolami przypisanymi danej specjalizacji i obszarowi dla której występuje jej nasilenie.Wyniki analizy *shift-share* dla poszczególnych subregionów zostały przedstawione w tabelach 49.-56.
W subregionie ciechanowsko-płockim w analizowanym okresie nastąpił wzrost liczby podmiotów o 2229 firm. Komponent PO przyjmuje dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, F Budownictwo, C Przetwórstwo przemysłowe, H Transport i gospodarka magazynowa, M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 43 Roboty budowlane specjalistyczne, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy, 46 Handel hurtowy i 01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt (tabela 6.)

Tabela 49. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie ciechanowsko-płockim

Sekcja PKD	Mazowieckie		Subregion - ciechanowsko-płocki		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	43503	45732	-	-	-	3532	-603	-700	2229
A	12031	12294	2259	4128	0,0812	0,0219	0,8274	183	-134	1820	1869
B	507	787	64	76	0,0812	0,5523	0,1875	5	30	-23	12
C	54431	57178	3707	3918	0,0812	0,0505	0,0569	301	-114	24	211
D	626	1431	64	80	0,0812	1,2859	0,2500	5	77	-66	16
E	1599	2122	152	191	0,0812	0,3271	0,2566	12	37	-11	39
F	69076	70725	5553	5700	0,0812	0,0239	0,0265	451	-318	14	147
G	184341	187125	13218	12845	0,0812	0,0151	-0,0282	1073	-874	-572	-373
H	48043	45375	3103	3062	0,0812	-0,9354	-0,0132	252	-3155	2862	-41
I	15214	17258	946	1021	0,0812	0,1343	0,0793	77	50	-52	75
J	25095	33054	651	805	0,0812	0,3172	0,2366	53	154	-52	154
K	22926	23707	1348	1234	0,0812	0,0341	-0,0846	109	-63	-160	-114
L	25388	29374	1124	1336	0,0812	0,157	0,1886	91	85	36	212
M	72656	85312	2859	3200	0,0812	0,1742	0,1193	232	266	-157	341
N	19880	23259	891	1089	0,0812	0,1700	0,2222	72	79	47	198
O	3544	3494	668	670	0,0812	-0,0141	0,0030	54	-64	11	2
P	18946	24314	1480	1949	0,0812	0,2833	0,3169	120	299	50	469
Q	25254	30298	1982	2232	0,0812	0,1997	0,1261	161	235	-146	250
R	9940	10701	787	846	0,0812	0,0766	0,0750	64	-4	-1	59
S	37133	41262	2647	2910	0,0812	0,1112	0,0994	215	79	-31	263

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Składowa SP informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące w subregionie trendy rozwojowe liczby podmiotów gospodarczych są wolniejsze niż w całym województwie zwłaszcza w sekcjach H Transport i gospodarka magazynowa i G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów. Struktura liczby podmiotów według sekcji PKD wskazuje na bardziej dynamiczny względem województwa rozwój sekcji: P Edukacja, M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, J Informacja i komunikacja, L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, oraz działów: 85 Edukacja, 86 Opieka zdrowotna, 69 Działalność prawnicza,

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 94 Działalność organizacji członkowskich, 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki.
Poziom konkurencyjności obszaru, odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa w poszczególnych branżach, jest dość wysoki. Bardzo dużą konkurencyjnością odznaczały się zwłaszcza sekcje H Transport i gospodarka magazynowa i A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. W przypadku działów PKD dużym potencjałem konkurencyjnym odznaczały się: 01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, 49 Transport lądowy i rurociągowy, 43 Roboty budowlane specjalistyczne; 81 Działalność usługowa związana z utrzymywaniem porządku w budynkach oraz 46 Handel hurtowy.
Podsumowując analizę przesunięć udziałów należy podkreślić, iż największym przesunięciem całkowitym charakteryzują się P Edukacja, M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 85 Edukacja; 01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt; 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 46 Handel hurtowy; 86 Opieka zdrowotna oraz 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.
Na podstawie analizy *shift-share* można stwierdzić, iż wzrost liczby podmiotów w subregionie ostrołęcko-siedleckim wynika głównie z potencjału wewnętrznego obszaru (tabela 50.).

Tabela 50. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie ostrołęcko-płockim

Sekcja / dział	Mazowieckie		Subregion - ostrołęcko-siedlecki		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	53871	57182	-	-	-	4374	-1030	-33	3311
A	12031	12294	3979	4128	0,0812	0,0219	0,0374	323	-236	62	149
B	507	787	53	82	0,0812	0,5523	0,5472	4	25	0	29
C	54431	57178	4447	4840	0,0812	0,0505	0,0884	361	-137	169	393
D	626	1431	26	41	0,0812	1,2859	0,5769	2	31	-18	15
E	1599	2122	151	175	0,0812	0,3271	0,1589	12	37	-25	24
F	69076	70725	7377	7628	0,0812	0,0239	0,0340	599	-423	75	251
G	184341	187125	15715	17839	0,0812	0,0151	-0,0109	1276	-1039	-409	-171
H	48043	45375	4205	4317	0,0812	-0,0555	0,0266	341	-575	345	112
I	15214	17258	1165	1207	0,0812	0,1343	0,0361	95	62	-114	42
J	25095	33054	634	826	0,0812	0,3172	0,3028	51	150	-9	192
K	22926	23707	1519	1435	0,0812	0,0341	-0,0553	123	-72	-136	-84
L	25388	29374	1091	1231	0,0812	0,157	0,1283	89	83	-31	140
M	72656	85312	3049	3534	0,0812	0,1742	0,1591	248	284	-46	485
N	19880	23259	999	1360	0,0812	0,17	0,3614	81	89	191	361
O	3544	3494	1003	1000	0,0812	-0,0141	-0,0030	81	-96	11	-3
P	18946	24314	1990	2419	0,0812	0,2833	0,2156	162	402	-135	429
Q	25254	30298	2479	2906	0,0812	0,1997	0,1722	201	294	-68	427
R	9940	10701	863	976	0,0812	0,0766	0,1309	70	-4	47	113
S	37133	41262	3126	3534	0,0812	0,1112	0,1305	254	94	60	408

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ogólne przesunięcie udziałów było dodatnie, co wskazuje na korzystną sytuację subregionu na tle województwa mazowieckiego. Jedynie zmiany w sekcji O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne i K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa odróżniają dynamikę zmian w subregionie (na jego niekorzyść) od

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

ogólnowojewódzkiej. Potencjał subregionu jest duży, o czym świadczy fakt iż parametr PO przyjmuje dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Najwyższe jego wartości otrzymano w przypadku sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, F Budownictwo, H Transport i gospodarka magazynowa, C Przetwórstwo przemysłowe oraz A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Działami o największym potencjale są podobnie jak w przypadku subregionu ciechanowsko-płockiego: 47 Handel detaliczny, 43 Roboty budowlane specjalistyczne, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy, 01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt i 46 Handel hurtowy.

Struktura przedsiębiorstw w subregionie ostrołęcko-siedleckim wykazuje, że trendy zmian liczby podmiotów gospodarczych są wolniejsze niż w całym województwie, na co największy wpływ miała sytuacja w sekcjach G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów oraz H Transport i gospodarka magazynowa. Jednakże w przypadku P Edukacji; Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja oraz S Pozostała działalność usługowa rozwój ten był na wyższym poziomie od rozwoju w województwie. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku działów: 85 Edukacja, 86 Opieka zdrowotna, 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 94 Działalność organizacji członkowskich oraz 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych, co wskazuje na bardzo dużą zbieżność z subregionem ciechanowsko-płockim.

Odzwierciedlenie różnicy między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa, wskazane w poziomie konkurencyjności, należy ocenić jako dość wysokie. Pomimo, iż kilka sekcji PKD wykazywało niższą od wojewódzkiej dynamikę, to niemniej jednak większość rozwijała się szybciej i były to m.in. G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, H Transport i gospodarka magazynowa, N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, C Przetwórstwo przemysłowe oraz F Budownictwo. Do najbardziej konkurencyjnych działów PKD można zaliczyć: 49 Transport lądowy i rurociągowy; 43 Roboty budowlane specjalistyczne; 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych oraz 81 Działalność usługowa związana z utrzymywaniem porządku w budynkach.

Najbardziej znaczące przesunięcie całkowite można zaobserwować w sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów. Z kolei do działów PKD charakteryzujących się największym przesunięciem całkowitym według analizy *shift-share* w subregionie ostrołęcko-siedleckim zaliczyć można: 85 Edukacja; 86 Opieka zdrowotna; 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 43 Roboty budowlane specjalistyczne oraz 94 Działalność organizacji członkowskich.

W subregionie radomskim komponent PO przyjmuje dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Świadczy to o tym, iż w subregionie radomskim należy oczekiwać większych niż przeciętna wojewódzka zmian. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku: sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, F Budownictwo, C Przetwórstwo przemysłowe, H Transport i gospodarka magazynowa, M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Z kolei działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 43 Roboty budowlane specjalistyczne, 46 Handel hurtowy, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy, i 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych (tabela 51.).

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 51. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie radomskim

Sekcja / dział	Mazowieckie		Subregion - radomski		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	50457	51213	-	-	-	4097	-1088	-2254	756
A	12031	12294	1951	1730	0,0812	0,0219	-0,1133	158	-116	-264	-221
B	507	787	66	76	0,0812	0,5523	0,1515	5	31	-26	10
C	54431	57178	5870	5960	0,0812	0,0505	0,0153	477	-180	-207	90
D	626	1431	30	56	0,0812	1,2859	0,8667	2	36	-13	26
E	1599	2122	146	197	0,0812	0,3271	0,3493	12	36	3	51
F	69076	70725	6163	6445	0,0812	0,0239	0,0458	500	-353	135	282
G	184341	187125	17839	16779	0,0812	0,0151	-0,0594	1449	-1179	-1329	-1060
H	48043	45375	3299	3285	0,0812	-0,0555	-0,0042	268	-451	169	-14
I	15214	17258	1127	1157	0,0812	0,1343	0,0266	92	60	-121	30
J	25095	33054	693	825	0,0812	0,3172	0,1905	56	164	-88	132
K	22926	23707	1596	1529	0,0812	0,0341	-0,0420	130	-75	-121	-67
L	25388	29374	1154	1318	0,0812	0,157	0,1421	94	87	-17	164
M	72656	85312	2938	3161	0,0812	0,1742	0,0759	239	273	-289	223
N	19880	23259	707	844	0,0812	0,17	0,1938	57	63	17	137
O	3544	3494	512	525	0,0812	-0,0141	0,0254	42	-49	20	13
P	18946	24314	1352	1714	0,0812	0,2833	0,2678	110	273	-21	362
Q	25254	30298	1864	2151	0,0812	0,1997	0,1540	151	221	-85	287
R	9940	10701	672	674	0,0812	0,0766	0,0030	55	-3	-49	2
S	37133	41262	2478	2786	0,0812	0,1112	0,1243	201	74	32	308

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura przedsiębiorstw informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące w subregionie trendy zmian liczby podmiotów gospodarczych są wolniejsze niż w całym województwie, zwłaszcza w sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów. Struktura liczby podmiotów wskazuje na bardziej dynamiczny względem województwa rozwój sekcji: P Edukacja, M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, J Informacja i komunikacja, L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, oraz działów: 85 Edukacja; 86 Opieka zdrowotna; 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 94 Działalność organizacji członkowskich; 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych.

Poziom konkurencyjności obszaru odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa jest niski. Dużą konkurencyjnością odznaczały się zwłaszcza nieliczne sekcje, takie jak: H Transport i gospodarka magazynowa; F Budownictwo; S Pozostała działalność usługowa; O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne oraz E Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami. W przypadku działów PKD dużym potencjałem konkurencyjnym odznaczały się: 43 Roboty budowlane specjalistyczne; 49 Transport lądowy i rurociągowy; 81 Działalność usługowa związana z utrzymywaniem porządku w budynkach; 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych oraz 15 Produkcja skór i wyrobów ze skór.

Ogólne przesunięcie udziałów było dodatnie, co wskazuje na korzystną sytuację subregionu na tle województwa mazowieckiego. Największy wpływ na taką sytuację miała wysoka wartość współczynnika dotyczącego potencjału badanego obszaru. Jednakże zmiany w sekcjach: A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; H Transport i gospodarka magazynowa i K Działalność finansowa

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

i ubezpieczeniowa, odróżniają dynamikę zmian w subregionie (na jego niekorzyść) od ogólnowojewódzkiej. Podsumowując analizę przesunięć udziałów należy podkreślić, iż największym przesunięciem całkowitym charakteryzują się P Edukacja; Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz F Budownictwo. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 85 Edukacja; 43 Roboty budowlane specjalistyczne; 86 Opieka zdrowotna; 94 Działalność organizacji członkowskich oraz 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych.
Obszar Metropolitalny Warszawy dominuje w województwie mazowieckim. W analizowanym okresie nastąpił w nim wzrost liczby podmiotów o 46220 firm. Potencjał obszaru jest niewątpliwie bardzo duży, o czym świadczą dodatnie wskaźniki we wszystkich sekcjach i działach PKD. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku sekcji: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; F Budownictwo, C Przetwórstwo przemysłowe i H Transport i gospodarka magazynowa. Działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 46 Handel hurtowy, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy, 43 Roboty budowlane specjalistyczne oraz 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości. Obserwowany potencjał wynika z dużej liczby podmiotów funkcjonujących w tych branżach, co przekłada się również w konsekwencji na przesunięcie całkowite (tabela 52.).

Tabela 52. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w Obszarze Metropolitalnym Warszawy

Sekcja / dział	Mazowieckie		Obszar Metropolitalny Warszawy		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	498865	545085	-	-	-	40505	2734	2981	46220
A	12031	12294	3842	3868	0,0812	0,0219	0,0068	312	-228	-58	26
B	507	787	324	553	0,0812	0,5523	0,7068	26	153	50	229
C	54431	57178	40407	42460	0,0812	0,0505	0,0508	3281	-1240	12	2053
D	626	1431	506	1254	0,0812	1,2859	1,4783	41	610	97	748
E	1599	2122	1150	1559	0,0812	0,3271	0,3557	93	283	33	409
F	69076	70725	49983	50952	0,0812	0,0239	0,0194	4058	-2864	-225	969
G	184341	187125	137569	141958	0,0812	0,0151	0,0319	11171	-9093	2312	4389
H	48043	45375	37436	34711	0,0812	-0,0555	-0,0728	3040	-5118	-648	-2725
I	15214	17258	11976	13873	0,0812	0,1343	0,1584	972	636	289	1897
J	25095	33054	23117	30598	0,0812	0,3172	0,3236	1877	5456	148	7481
K	22926	23707	18463	19509	0,0812	0,0341	0,0567	1499	-870	416	1046
L	25388	29374	22019	25489	0,0812	0,157	0,1576	1788	1669	13	3470
M	72656	85312	85829	100906	0,0812	0,1742	0,1819	5181	5934	491	11607
N	19880	23259	17283	19966	0,0812	0,17	0,1552	1403	1536	-256	2683
O	3544	3494	1361	1299	0,0812	-0,0141	-0,0456	111	-130	-43	-62
P	18946	24314	14124	18232	0,0812	0,2833	0,2909	1146	2854	107	4108
Q	25254	30298	18929	23009	0,0812	0,1997	0,2155	1537	2244	299	4080
R	9940	10701	7618	8205	0,0812	0,0766	0,0771	619	-35	4	587
S	37133	41262	28882	32032	1,0812	0,1112	0,1091	2344	866	-61	3150

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Składowa SP informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące na Obszarze Metropolitalnym Warszawy trendy zmian liczby podmiotów gospodarczych są bardziej dynamiczne niż w całym województwie, zwłaszcza w sekcjach: M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja; P Edukacja oraz Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Struktura liczby podmiotów według sekcji PKD wskazuje również na wolniejszy względem województwa rozwój m.in. sekcji: G Handel

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; F Budownictwo i H Transport i gospodarka magazynowa. Z kolei działami, w których możemy zaobserwować szybszy rozwój są: 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 85 Edukacja, 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem; 86 Opieka zdrowotna.
Poziom konkurencyjności obszaru odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa jest dość wysoki. Dużą konkurencyjnością odznaczały się zwłaszcza sekcje: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. W przypadku działów PKD dużym potencjałem konkurencyjnym odznaczały się: 47 Handel detaliczny, 41 Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków; 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem; 66 Działalność wspomagająca usługi ubezpieczeniowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne oraz 86 Opieka zdrowotna.
Podsumowując analizę przesunięć udziałów należy podkreślić, iż wysoka wartość przesunięcia całkowitego jest związana z dodatnimi wartościami poszczególnych jego części składowych. Największym przesunięciem całkowitym charakteryzują się M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja; G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; P Edukacja oraz Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 85 Edukacja; 63 Działalność usługowa w zakresie informacji; 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem oraz 86 Opieka zdrowotna.
W mieście Warszawie można zauważyć, że komponent PO przyjmuje dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Świadczy to o tym, iż w stolicy należy oczekiwać większych niż przeciętna wojewódzka zmian. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku sekcji: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, F Budownictwo oraz H Transport i gospodarka magazynowa. Z kolei działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 46 Handel hurtowy, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy, 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości i 43 Roboty budowlane specjalistyczne (tabela 10.).
Struktura przedsiębiorstw informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące w subregionie zmiany liczby podmiotów gospodarczych mają większą dynamikę zwłaszcza w sekcjach: M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja; P Edukacja; Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości. Struktura liczby podmiotów według sekcji PKD wskazuje na wolniejszy względem województwa rozwój sekcji: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów, R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz H Transport i gospodarka magazynowa. Działami, które mają większą dynamikę zmian w stosunku do województwa w Warszawie są: 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem; 85 Edukacja, 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.
Poziom konkurencyjności obszaru odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa jest niski. Większą od wojewódzkiej konkurencyjnością odznaczały się nieliczne sekcje, a zwłaszcza: K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych oraz A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. W przypadku działów PKD duży potencjał konkurencyjny cechował: 41 Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków; 47 Handel detaliczny; 64 Finansowa działalność usługowa z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych;

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem, 35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (tabela 53.).

Tabela 53. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w mieście stołecznym Warszawa

Sekcja / dział	Mazowieckie		Powiat m. st. Warszawa		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	328317	355083	-	-	-	26662	4699	-4595	26766
A	12031	12294	1075	1216	0,0812	0,0219	0,1312	87	-64	117	141
B	507	787	182	365	0,0812	0,5523	1,0055	15	86	82	183
C	54431	57178	22976	23747	0,0812	0,0505	0,0336	1865	-705	-388	771
D	626	1431	423	1096	0,0812	1,2859	1,5910	34	510	129	673
E	1599	2122	512	747	0,0812	0,3271	0,4590	42	126	68	235
F	69076	70725	28723	28738	0,0812	0,0239	0,0005	2332	-1645	-672	15
G	184341	187125	83593	84456	0,0812	0,0151	0,0103	6789	-5525	-401	863
H	48043	45375	24086	21412	0,0812	-0,0555	-0,1110	1956	-3293	-1337	-2674
I	15214	17258	7782	9034	0,0812	0,1343	0,1609	632	413	207	1252
J	25095	33054	18586	24160	0,0812	0,3172	0,2999	1509	4386	-322	5574
K	22926	23707	13196	14009	0,0812	0,0341	0,0616	1072	-622	363	813
L	25388	29374	17238	19659	0,0812	0,157	0,1404	1401	1307	-286	2421
M	72656	85312	49617	57940	0,0812	0,1742	0,1677	4030	4614	-323	8322
N	19880	23259	12529	13915	0,0812	0,17	0,1106	1017	1113	-744	1386
O	3544	3494	430	363	0,0812	-0,0141	-0,1558	35	-41	-61	-67
P	18946	24314	9315	11635	0,0812	0,2833	0,2491	756	1883	-319	2320
Q	25254	30298	12744	15122	0,0812	0,1997	0,1866	1035	1510	-167	2378
R	9940	10701	5244	5550	1,0812	0,0766	0,0584	426	-24	-95	306
S	37133	41262	20000	21778	0,0812	0,1112	0,0889	1624	600	-446	1778

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ogólne przesunięcie udziałów było dodatnie, co wskazuje na korzystną sytuację stolicy na tle województwa mazowieckiego. Na taką sytuację niewątpliwy wpływ miał duży potencjał wiążący się z większą liczbą podmiotów zarejestrowanych w Warszawie. Pomimo to należy podkreślić iż w sekcji H Transport i gospodarka magazynowa oraz O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne, przesunięcie całkowite było ujemne, co oznacza zdecydowanie mniejszy rozwój w stolicy tych branż w porównaniu z całym województwem. Z kolei największym przesunięciem całkowitym charakteryzowały się: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja; P Edukacja oraz Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem; 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz 85 Edukacja.

W subregionie warszawskim wschodnim można zauważyć, że komponent PO przyjął dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Świadczy to o tym, iż w subregionie należy oczekiwać większych zmian niż przeciętna wojewódzka. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku sekcjach: G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów; F Budownictwo; C Przetwórstwo przemysłowe; H Transport i gospodarka magazynowa i M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Z kolei

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 43 Roboty budowlane specjalistyczne, 46 Handel hurtowy, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy i 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych (tabela 54.). Struktura przedsiębiorstw informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące w subregionie trendy zmian liczby podmiotów gospodarczych są wolniejsze niż w całym województwie zwłaszcza w sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; H Transport i gospodarka magazynowa i C Przetwórstwo przemysłowe. Struktura liczby podmiotów według sekcji PKD wskazuje na bardziej dynamiczny względem województwa rozwój sekcji: M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; P Edukacja; J Informacja i komunikacja i Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz działów: 85 Edukacja, 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 86 Opieka zdrowotna oraz 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem.

Tabela 54. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie warszawskim wschodnim

Sekcja / dział	Mazowieckie		Subregion - warszawski wschodni		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	75451	84329	-	-	-	6125	-976	3728	8878
A	12031	12294	1208	1162	0,0812	0,0219	-0,0381	98	-72	-72	-46
B	507	787	79	99	0,0812	0,5523	0,2532	6	37	-24	20
C	54431	57178	8522	9014	0,0812	0,0505	0,0577	692	-262	61	492
D	626	1431	31	62	0,0812	1,2859	1,0000	3	37	-9	31
E	1599	2122	340	417	0,0812	0,3271	0,2265	28	84	-34	77
F	69076	70725	10575	11202	0,0812	0,0239	0,0593	859	-606	374	627
G	184341	187125	22946	24425	0,0812	0,0151	0,0645	1862	-1517	1134	1479
H	48043	45375	5657	5699	0,0812	-0,0555	0,0074	459	-773	356	42
I	15214	17258	1775	2067	0,0812	0,1343	0,1645	144	94	54	292
J	25095	33054	1836	2586	0,0812	0,3172	0,4085	149	433	168	750
K	22926	23707	2443	2546	0,0812	0,0341	0,0422	198	-115	20	103
L	25388	29374	1934	2395	0,0812	0,157	0,2384	157	147	157	461
M	72656	85312	5499	6868	0,0812	0,1742	0,2490	447	511	411	1369
N	19880	23259	2160	2895	0,0812	0,17	0,3403	175	192	368	735
O	3544	3494	518	516	0,0812	-0,0141	-0,0039	42	-49	5	-2
P	18946	24314	2247	2972	0,0812	0,2833	0,3227	182	454	89	725
Q	25254	30298	2625	3464	0,0812	0,1997	0,3196	213	311	315	839
R	9940	10701	1000	1145	0,0812	0,0766	0,1450	81	-5	68	145
S	37133	41262	4056	4796	0,0812	0,1112	0,1822	329	122	288	739

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poziom konkurencyjności obszaru odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa, jest dość wysoki. Dużą konkurencyjnością odznaczały się zwłaszcza sekcje, takie jak: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; F Budownictwo; N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca oraz H Transport i gospodarka magazynowa. W przypadku działów PKD dużym potencjałem konkurencyjnym odznaczały się: 47 Handel detaliczny; 43 Roboty budowlane specjalistyczne; 49 Transport lądowy i rurociągowy; 86 Opieka zdrowotna oraz 46 Handel hurtowy.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Ogólne przesunięcie udziałów było dodatnie, co wskazuje na korzystną sytuację subregionu na tle województwa mazowieckiego. Jednakże zmiany w sekcji A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo i O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne odróżniają dynamikę zmian w subregionie (na jego niekorzyść) od ogólnowojewódzkiej. Podsumowując analizę przesunięć udziałów należy podkreślić, iż największym przesunięciem całkowitym charakteryzują się: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; J Informacja i komunikacja oraz F Budownictwo. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 86 Opieka zdrowotna; 85 Edukacja; 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 46 Handel hurtowy oraz 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe.
W subregionie warszawskim zachodnim można zauważyć, że potencjał obszaru przyjmuje dodatnie wartości we wszystkich sekcjach, jak i działach PKD. Jak w poprzednich przypadkach świadczy to o tym, iż w tym subregionie należy oczekiwać większych zmian niż przeciętna wojewódzka. Najwyższe wartości parametru PO otrzymano w przypadku sekcji G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów; F Budownictwo; C Przetwórstwo przemysłowe; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna i H Transport i gospodarka magazynowa. Z kolei działami o największym potencjale są: 47 Handel detaliczny, 46 Handel hurtowy, 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy 43 Roboty budowlane specjalistyczne i 45 Działalność w zakresie architektury i inżynierii, badania i analizy techniczne. Wynika to z dużej liczby podmiotów zarejestrowanych w tych branżach i wpływa w sposób znaczący na ogólne przesunięcie całkowite (tabela 55.).

Tabela 55. Analiza przesunięć udziałów – liczba podmiotów w subregionie warszawskim zachodnim

Sekcja / dział	Mazowieckie		Subregion - warszawski zachodni		Człon I	Człon II	Człon III	PO	SP	KO	PC
rok	2009	2012	2009	2012	g^r	g^{ir}	g^{ib}				
ogółem	646696	699212	95097	105673	-	-	-	7721	-990	3846	10577
A	12031	12294	1559	1490	0,0812	0,0219	-0,0443	127	-92	-103	-69
B	507	787	63	89	0,0812	0,5523	0,4127	5	30	-9	26
C	54431	57178	8909	9699	0,0812	0,0505	0,0887	723	-274	340	790
D	626	1431	52	96	0,0812	1,2859	0,8462	4	63	-23	44
E	1599	2122	298	395	0,0812	0,3271	0,3255	24	73	0	97
F	69076	70725	10685	11012	0,0812	0,0239	0,0306	868	-612	72	327
G	184341	187125	31030	33077	0,0812	0,0151	0,0660	2519	-2051	1579	2047
H	48043	45375	7693	7600	0,0812	-0,0555	-0,0121	625	-1052	334	-93
I	15214	17258	2419	2772	0,0812	0,1343	0,1459	196	128	28	353
J	25095	33054	2695	3852	0,0812	0,3172	0,4293	219	636	302	1157
K	22926	23707	2824	2954	0,0812	0,0341	0,0460	229	-133	34	130
L	25388	29374	2847	3435	0,0812	0,157	0,2065	231	216	141	588
M	72656	85312	8694	10609	0,0812	0,1742	0,2203	706	809	401	1915
N	19880	23259	2594	3156	0,0812	0,17	0,2167	211	230	121	562
O	3544	3494	413	420	0,0812	-0,0141	0,0169	34	-39	13	7
P	18946	24314	2562	3625	0,0812	0,2833	0,4149	208	518	337	1063
Q	25254	30298	3560	4423	0,0812	0,1997	0,2424	289	422	152	863
R	9940	10701	1374	1510	0,0812	0,0766	0,0990	112	-6	31	136
S	37133	41262	4826	5459	0,0812	0,1112	0,1312	392	145	97	633

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Struktura przedsiębiorstw informująca o wielkości zmian w stosunku do województwa pokazuje, iż występujące w subregionie trendy zmian liczby podmiotów gospodarczych, są wolniejsze niż w całym województwie, zwłaszcza w sekcjach: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; H Transport i gospodarka magazynowa i F Budownictwo. Struktura liczby podmiotów według sekcji PKD wskazuje na bardziej dynamiczny względem województwa rozwój sekcji: M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja; P Edukacja i Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz działów: 85 Edukacja, 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki; 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe; 86 Opieka zdrowotna oraz 70 Działalność firm centralnych, doradztwo związane z zarządzaniem. Struktura przedsiębiorstw jest prawie identyczna jak w przypadku subregionu warszawskiego wschodniego.

Poziom konkurencyjności obszaru odzwierciedlający różnicę między wskaźnikiem wzrostu w subregionie w stosunku do województwa jest dość wysoki. Jednakże w niektórych sekcjach można zauważyć, iż na obszarze subregionu w tych sekcjach rozwój przebiegał wolniej niż na obszarze województwa: A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; B Górnictwo i wydobywanie i E Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami). Dużą konkurencyjnością odznaczały się zwłaszcza sekcje: G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; P Edukacja; H Transport i gospodarka magazynowa oraz J Informacja i komunikacja. W przypadku działów PKD dużym potencjałem konkurencyjnym odznaczały się: 47 Handel detaliczny, 46 Handel hurtowy, 85 Edukacja; 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy i 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii, badania i analizy techniczne.

Ogólne przesunięcie udziałów było dodatnie, co wskazuje na korzystną sytuację subregionu na tle województwa mazowieckiego. Jednakże zmiany w sekcji A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo i H Transport i gospodarka magazynowa odróżniają dynamikę zmian w subregionie (na jego niekorzyść) od ogólnowojewódzkiej. Podsumowując analizę przesunięć udziałów należy podkreślić, iż największym przesunięciem całkowitym charakteryzują się G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów; M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; J Informacja i komunikacja oraz P Edukacja. Branżami, w których zaobserwowano największe przesunięcie udziałów w subregionie są: 46 Handel hurtowy; 85 Edukacja; 86 Opieka zdrowotna; 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe.

Podsumowując analizę *shift-share* należy podkreślić, iż na dodatni wynik przesunięcia całkowitego miał w przeważającej mierze wpływ znaczny potencjał, którym charakteryzuje się każdy z subregionów województwa mazowieckiego. Wynika to z ogólnego rozwoju całego województwa, i zaobserwowanego wzrostu całkowitej liczby podmiotów. W zależności od badanego subregionu poszczególne części składowe różnie wpływały na przesunięcie całkowite. Niemniej jednak szybszy rozwój od całego województwa, wyrażony wielkością współczynnika SP, można zaobserwować w przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy i samej stolicy. Z kolei rozwój poszczególnych sekcji wewnątrz poszczególnych subregionów na tle sekcji w województwie (KO) wskazuje na ich szybszy rozwój z wyłączeniem samej Warszawy.

Za branże wiodące w każdym z analizowanych subregionów należałoby uznać wszystkie, w których analiza przesunięć udziałów dała wynik dodatni, a zwłaszcza te, których parametr (KO) świadczący o szybszym rozwoju danej branży w subregionie niż w województwie wskazuje również dodatnie wartości.Zestawienie branż wiodących według analizy *shift-share* przedstawione zostało w tabeli 56.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Tabela 56. Branże wiodące w subregionach województwa mazowieckiego według analizy przesunięć udziałów (*shift-share*)

Lp.	Subregion	Branże wiodące w subregionie
1	Ciechanowsko-płocki	01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt 15 Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji 22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana 31 Produkcja mebli 38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów 42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej 43 Roboty budowlane specjalistyczne 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 46 Handel hurtowy 51 Transport lotniczy 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport 53 Działalność pocztowa i kurierska 58 Działalność wydawnicza 63 Działalność usługowa w zakresie informacji 65 Ubezpieczenie, reasekuracja oraz fundusze emerytalne z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne 73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej 75 Działalność weterynaryjna 77 Wynajem i dzierżawa 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni 84 Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne 85 Edukacja 87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz działalność związana z kulturą 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
2	Ostrołęcko-siedlecki	01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt 02 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna 08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie 10 Produkcja artykułów spożywczych 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji 21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych 22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 24 Produkcja metali 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych 27 Produkcja urządzeń elektrycznych 28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana 29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep 30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego 31 Produkcja mebli 43 Roboty budowlane specjalistyczne 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 46 Handel hurtowy 49 Transport lądowy oraz transport rurociągowy 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem 58 Działalność wydawnicza 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana 65 Ubezpieczenie, reasekuracja oraz fundusze emerytalne z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego 74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		77 Wynajem i dzierżawa 78 Działalność związana z zatrudnieniem 79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni 82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna 94 Działalność organizacji członkowskich
3	Radomski	13 Produkcja wyrobów tekstylnych 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji 22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych 28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana 29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep 31 Produkcja mebli 33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków 38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami 43 Roboty budowlane specjalistyczne 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport 53 Działalność pocztowa i kurierska 55 Zakwaterowanie 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych 73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni 84 Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne 87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem 94 Działalność organizacji członkowskich
4	Obszar Metropolitalny Warszawy	02 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna 08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie 10 Produkcja artykułów spożywczych 11 Produkcja napojów 13 Produkcja wyrobów tekstylnych 16 Produkcja wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru 20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych 21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych 23 Produkcja wyrobów z sztucznych pozostałych surowców niemetalicznych 24 Produkcja metali 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego 32 Pozostała produkcja wyrobów 35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych 36 Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków 38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami 41 Roboty budowlane związane z wznoszeniem budynków 42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej 46 Handel hurtowy 55 Zakwaterowanie 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych 61 Telekomunikacja

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana 63 Działalność usługowa w zakresie informacji 64 Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych 66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe 70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne 72 Badania naukowe i prace rozwojowe 74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 75 Działalność weterynaryjna 78 Działalność związana z zatrudnieniem 80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska 85 Edukacja 86 Opieka zdrowotna 88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz działalność związana z kulturą
5	Miasto Warszawa	01 Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt 02 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna 08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie 10 Produkcja artykułów spożywczych 11 Produkcja napojów 13 Produkcja wyrobów tekstylnych 16 Produkcja wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru 20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych 23 Produkcja wyrobów z sztucznych pozostałych surowców niemetalicznych 24 Produkcja metali 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 30 Produkcja pozostałego sprzętu transportowego 35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych 36 Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków 38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami 41 Roboty budowlane związane z wznoszeniem budynków 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych 61 Telekomunikacja 64 Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalnych 70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem 80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska 88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania
6	Warszawski wschodni	11 Produkcja napojów 16 Produkcja wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli 21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych 23 Produkcja wyrobów z sztucznych pozostałych surowców niemetalicznych 25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 27 Produkcja urządzeń elektrycznych 28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana 31 Produkcja mebli 32 Pozostała produkcja wyrobów 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami 42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej 43 Roboty budowlane specjalistyczne 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych;

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		46 Handel hurtowy 47 Handel detaliczny 51 Transport lotniczy 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport 53 Działalność pocztowa i kurierska 55 Zakwaterowanie 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem 58 Działalność wydawnicza 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana 63 Działalność usługowa w zakresie informacji 66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe 70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne 72 Badania naukowe i prace rozwojowe 73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej 74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 75 Działalność weterynaryjna 78 Działalność związana z zatrudnieniem 79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych 80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni 82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą 85 Edukacja 86 Opieka zdrowotna 87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz działalność związana z kulturą 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna 94 Działalność organizacji członkowskich 95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
7	Warszawski zachodni	02 Leśnictwo i pozyskiwanie drewna 10 Produkcja artykułów spożywczych 11 Produkcja napojów 13 Produkcja wyrobów tekstylnych 16 Produkcja wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji 21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych 22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych 24 Produkcja metali 26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych 32 Pozostała produkcja wyrobów 33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami 43 Roboty budowlane specjalistyczne 45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; 46 Handel hurtowy 47 Handel detaliczny 51 Transport lotniczy 52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport 53 Działalność pocztowa i kurierska 55 Zakwaterowanie 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem 58 Działalność wydawnicza

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych 61 Telekomunikacja 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana 63 Działalność usługowa w zakresie informacji 65 Ubezpieczenie, reasekuracja oraz fundusze emerytalne z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego 66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne 68 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 69 Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe 71 Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne 72 Badania naukowe i prace rozwojowe 73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej 74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 75 Działalność weterynaryjna 77 Wynajem i dzierżawa 78 Działalność związana z zatrudnieniem 79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych 80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska 81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni 84 Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne 85 Edukacja 86 Opieka zdrowotna 87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem 88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz działalność związana z kulturą 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna 94 Działalność organizacji członkowskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza *shift-share*potwierdza w zdecydowanej mierze wyniki przeprowadzonych wcześniej analiz z użyciem współczynnika lokalizacji i jego dynamiki. Większość z wskazanych w tabeli 48. specjalizacji branżowych w poszczególnych subregionach jest wskazana również jako branże wiodące dla tych subregionów po analizie przesunięć udziałów. Jedynie w przypadku subregionu radomskiego trzech branż związanych z przetwórstwem przemysłowym nie można określić jako wiodących. Można to uzasadnić przede wszystkim wolniejszym rozwojem całego subregionu (najmniejsze przesunięcie całkowite spośród wszystkich subregionów). Wysoki stopień koncentracji podmiotów zajmujących się produkcją skór i wyrobów skórzanych oraz produkcją wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych spowodował, iż pomimo zmniejszenia się liczby podmiotów w tych branżach o odpowiednio o 72 i 7, dynamika współczynnika lokalizacji wykazywała wartości dodatnie. W przypadku produkcji wyrobów z drewna, z wyłączeniem mebli, przesunięcie całkowite było dodatnie, niemniej jednak porównanie rozwoju tej branży w subregionie z rozwojem w województwie wypada niekorzystnie (parametr KO przyjmuje wartości ujemne). Analiza *shift-share* wykazała również nieistotną rolę branży związanej z poborem i uzdatnianiem wody. We wszystkich przypadkach, co prawda wzrosła liczba podmiotów (przesunięcie całkowite było dodatnie) zajmujących się ta działalnością, jednakże w każdym z analizowanych przypadków branża ta nie była konkurencyjna (parametr KO przyjmuje wartości ujemne).
Wyniki analizy przesunięć udziałów wskazały na najszybciej rozwijające się branże i sektory poszczególnych subregionów. Niewątpliwie te rodzaje działalności gospodarczej, w których następuje najszybszy przyrost podmiotów, a w dodatku jest on większy na tle całego województwa, można określić branżami wiodącymi w danym subregionie.

Nałożenie wyników analizy przesunięć (shift-share) na wyniki analizy według wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów wg subregionów województwa mazowieckiego

Odnosząc wyniki dotychczasowych badań do poszczególnych subregionów należy stwierdzić, iż województwo mazowieckie jest obszarem wewnętrznie zróżnicowanym. Specjalizacja branżowa jest w dużej mierze uzależniona od charakteru subregionu. Inną istotną cechą województwa mazowieckiego jest to, iż Obszar Metropolitalny Warszawy dominuje nad pozostałym regionem, o czym świadczy fakt, iż około 77% podmiotów i zatrudnionych w województwie jest w nim zlokalizowanych.

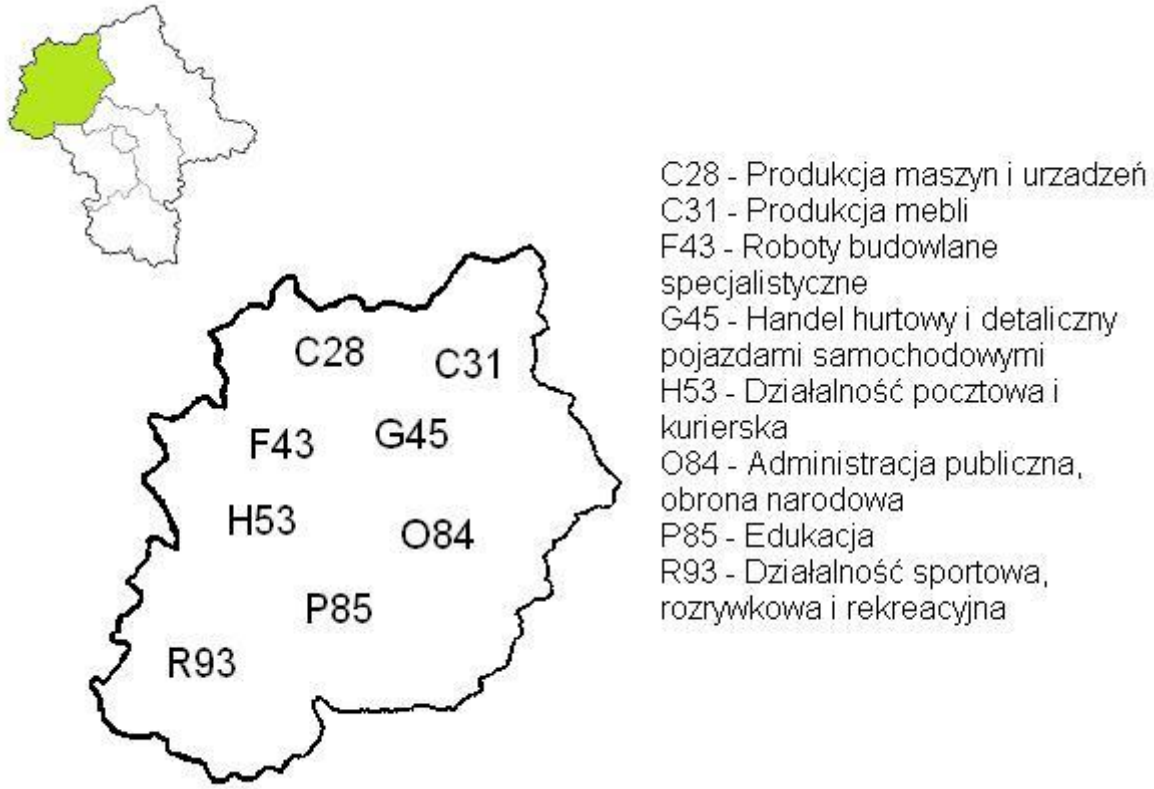
Nakładając wyniki badań obu dotychczas prowadzonych analizy statystycznych (analiza przesunięć (*shift-share*) oraz wskaźnika gęstości podmiotów i jego dynamiki) można z bardzo dużym prawdopodobieństwem wskazać na specjalizację poszczególnych subregionów. Tam, gdzie wyznaczone w obu typach analiz branże pokrywają się (wskaźnik lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów LQ>1, dynamika wskaźnika ΔLQ>0 – I ćwiartka oraz *shift-share*>0, w tym komponent KO>0), można stwierdzić występowanie specjalizacji subregionalnej II kategorii. Cześć z tych branż będzie pokrywać się z branżami wyznaczonymi jako specjalizacje subregionalne I kategorii, wyznaczone we wcześniejszym paragrafie. Wówczas potwierdzać będą wcześniej poczynioną analizę. Pozostałe branże utworzą katalog specjalizacji subregionalnych II kategorii.

Poniżej zaprezentowane zostały wyniki nałożenia wyników analizy przesunięć (*shift-share*) na wyniki analizy z wykorzystaniem wskaźnika gęstości podmiotów i jego dynamiki.

Subregion ciechanowsko-płocki charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem przetwórstwa przemysłowego (sekcja C - 27%) w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (sekcja A), sięgająca 7 % wartości dodanej brutto w tym subregionie. Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie podmiotów gospodarczych oraz liczbie pracujących na tym obszarze. Wyżej wymienione sekcje PKD cechują się wysokimi wskaźnikami lokalizacji jeżeli chodzi o zatrudnienie wynoszącymi odpowiednio 2,55 i 1,76. Dwiema dodatkowymi sekcjami PKD, których wskaźnik gęstości podmiotów wynosił powyżej 1,3 są: budownictwo (sekcja F – 1,6) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q - 1,37). Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w koncentracji podmiotów w działach PKD składających się na wyżej wymienione sekcje, a także w dynamice ich przyrostu. Na rysunku 15. przedstawiono lokalizacji specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 15. Subregion ciechanowsko-płocki – specjalizacje regionalne II kategorii

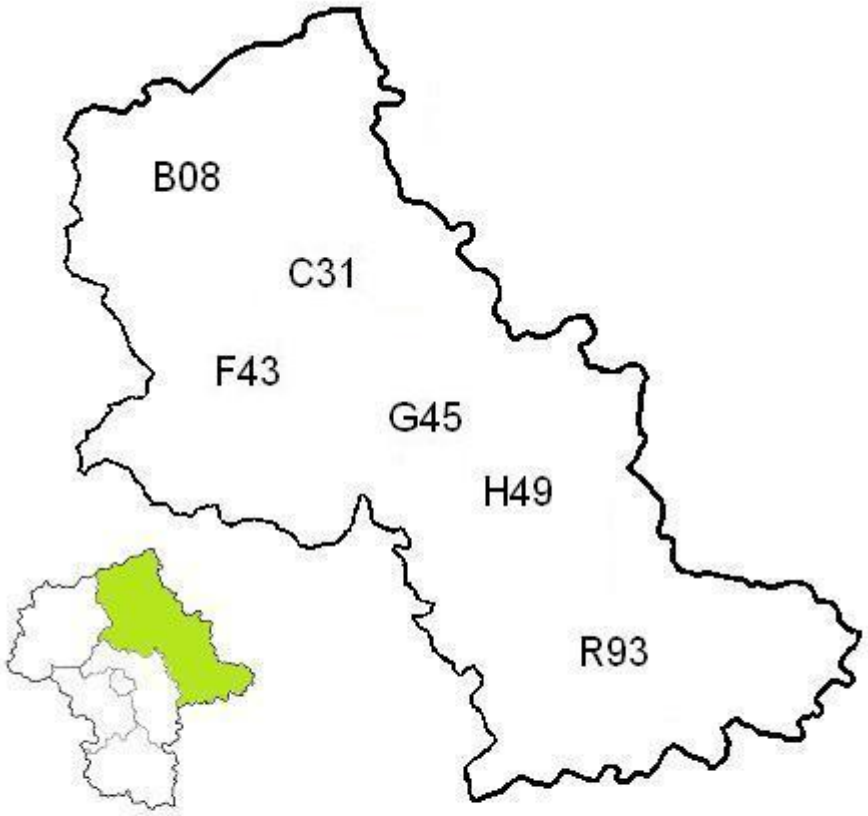

Źródło: opracowanie własne.

Subregion ostrołęcko-siedlecki charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (sekcja A – 14,55%), w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto przetwórstwa przemysłowego (sekcja C), sięgająca 13% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz usług mieszczących się w sekcjach od M do S (blisko 23%). Sekcje A i C cechują się wysokimi wskaźnikami gęstości podmiotów jeżeli chodzi o zatrudnienie wynoszącymi odpowiednio 3,39 i 1,64. Dodatkowymi sekcjami PKD, których wskaźnik ten wynosił powyżej 1,3 są: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (sekcja D – 1,3), dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami (sekcja E - 1,51), a także edukacja (sekcja P – 1,57) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q – 1,36). Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w koncentracji podmiotów w działach PKD składających się na wyżej wymienione sekcje, a także w dynamice ich przyrostu. Na rysunku 16. przedstawiono w tej lokalizacji specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek16. Subregion ostrołęcko-siedlecki – specjalizacje regionalne II kategorii

B08 - Pozostałe górnictwo
C31 - Produkcja mebli
F43 - Roboty budowlane specjalistyczne
G45 - Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi
H49 - Transport lądowy i rurociągowy
R93 - Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna

Źródło: opracowanie własne.

Subregion radomski charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem usług mieszczących się w sekcjach od M do S (blisko 25%) w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto rolnictwa (sekcja A) sięgająca 8,5% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz przetwórstwa przemysłowego (sekcja C - 12,24%). W przypadku większości pozostałych sekcji wysokość wartości dodanej brutto kształtuje się na poziomie niższym od wojewódzkiego. Sekcje A i C cechują się wysokimi wskaźnikami lokalizacji jeżeli chodzi o zatrudnienie wynoszącymi odpowiednio 1,66 i 1,50. Dodatkowymi sekcjami PKD, których wskaźnik gęstości podmiotów wynosił powyżej 1,3 są: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (sekcja D – 3,00), dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami (sekcja E - 1,71) a także edukacja (sekcja P – 1,58) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q – 1,64). Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w koncentracji podmiotów w działach PKD składających się na wyżej wymienione sekcje, a także w dynamice ich przyrostu. Na rysunku 17. przedstawiono podmiotów specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 17. Subregion radomski – specjalizacje regionalne II kategorii

C28 - Produkcja maszyn i urzadzeń
E37 - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
E38 - Przetwórstwo odpadów
F43 - Roboty budowlane specjalistyczne
H53 - Działalność pocztowa i kurierska
O84 - Administracja publiczna, obrona narodowa
Q87 - Pomoc społeczna z zakwaterowaniem

Źródło: opracowanie własne.

Obszar Metropolitalny Warszawy cechuje się dość dużym udziałem usług mieszczących się w sekcjach od G do J (ponad 38%) w ogólnej wartości dodanej brutto w tym subregionie. Ponadto posiada dość wysoką wartość dodaną brutto usług finansowych i związanych z obsługą rynku nieruchomości (sekcje K i L), sięgająca ponad 15% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz usług w sekcjach od M do S (blisko 24%). Udział przetwórstwa przemysłowego (C) w tworzeniu wartości dodanej brutto w Obszarze Metropolitalnym Warszawy kształtuje się na poziomie ponad 7%. Ze względu na to, iż na obszarze tym ogólna liczba podmiotów obejmuje większość wojewódzkiej zbiorowości, należy oczekiwać, że rozkład badanych zmiennych będzie odzwierciedlał rozkład występujący w całym województwie mazowieckim. Podobna sytuacja występuje w przypadku liczby pracujących. Dlatego też badanie wskaźnika lokalizacji w przypadku Obszaru Metropolitalnego Warszawy nie określiło, które branże są wiodące dla tego regionu. Jedynie w przypadku dynamiki wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby pracujących można wskazać, te sekcje PKD które są istotne dla regionalnej gospodarki. Dlatego też nie można określić specjalizacji regionalnych II kategorii Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek18. Obszar Metropolitalny Warszawy – branże z największym przesunięciem całkowitym

Źródło: opracowanie własne

Miasto Warszawa charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem usług mieszczących się w sekcjach od G do J (ponad 38%) w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto usług finansowych i związanych z obsługą rynku nieruchomości (sekcje K i L), sięgająca ponad 18% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz usług w sekcjach od M do S (25,5%). Cechą charakterystyczną w przypadku stolicy jest również niski udział przetwórstwa przemysłowego w tworzeniu wartości dodanej brutto (C – 4,15%). Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie pracujących na tym obszarze. Wskaźnika gęstości podmiotów kształtujący się powyżej 1,3 występuje wyłącznie w sekcjach od I do M, to jest: I – zakwaterowanie i gastronomia (1,31), J – Informacja i komunikacja (1,62), K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (1,55), L – Obsługa rynku nieruchomości (1,30) oraz M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (1,54). Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w koncentracji podmiotów w działach PKD składających się na wyżej wymienione sekcje, a także w dynamice ich przyrostu. Na rysunku 19. przedstawiono specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek 19. Miasto stołeczne Warszawa – specjalizacje regionalne II kategorii

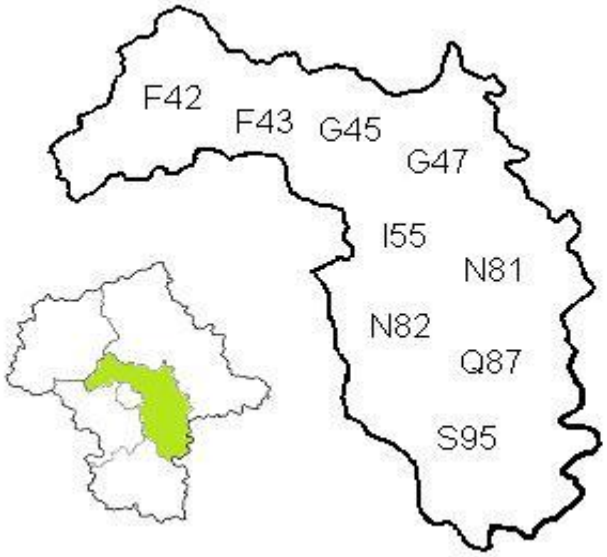

Źródło: opracowanie własne.

Miasto Warszawa podobnie jak Obszar Metropolitalny Warszawy charakteryzuje się dużą koncentracją podmiotów i pracujących w sektorze różnego rodzaju usług. Wynika to w dużej mierze z jej stołecznego charakteru i lokalizacji wielu podmiotów działających na terytorium ogólnopolskim.
Subregion warszawski wschodni charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem przetwórstwa przemysłowego (sekcja C – ponad 18%) w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto budownictwa (sekcja F) sięgająca 8% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz usług mieszczących się w sekcjach od G do J (21,5%). W przypadku większości pozostałych sekcji wysokość wartości dodanej brutto kształtuje się na poziomie niższym od wojewódzkiego. Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie podmiotów gospodarczych oraz liczbie pracujących na tym obszarze. Sekcja C cechuje się wysokimi wskaźnikami lokalizacji jeżeli chodzi o zatrudnienie wynoszącym 2,01. Dodatkowymi sekcjami PKD, których wskaźnik lokalizacji wynosił powyżej 1,3 są dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami (sekcja E – 1,58) i edukacja (sekcja P – 1,30). Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w koncentracji podmiotów w działach PKD składających się na wyżej wymienione sekcje, a także w dynamice ich przyrostu. Na rysunku 20. specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek20. Subregion warszawski wschodni – specjalizacje regionalne II kategorii

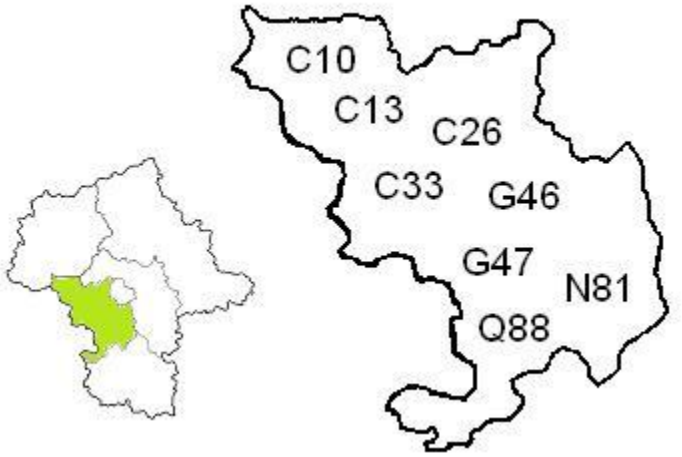

F42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej
F43 Roboty budowlane specjalistyczne
G45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi
G47 Handel detaliczny
I55 Zakwaterowanie
N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni
N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura
Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem
S95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego

Źródło: opracowanie własne.

Subregion warszawski zachodni charakteryzuje się relatywnie dużym wkładem przetwórstwa przemysłowego (sekcja C – blisko 19%) w ogólną wartość dodaną brutto w tym subregionie. Cechuje go również dość wysoka wartość dodana brutto budownictwa (sekcja F) - ponad 8% wartości dodanej brutto w tym subregionie oraz usług mieszczących się w sekcjach od G do J (30,34%). Wskaźniki lokalizacji w subregionie na poziomie powyżej 1,3 wykazują sekcje: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i zbieractwo (A) – 1,84, Górnictwo i wydobywanie (B) – 1,78, Przetwórstwo przemysłowe (C) – 1,52, Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (E) – 1,33, Handel, naprawa pojazdów samochodowych (F) – 1,43, Transport i gospodarka magazynowa (H) – 1,42 oraz Pozostała działalność usługowa (S) – 1,53. Duża rola przetwórstwa przemysłowego odzwierciedlona jest w koncentracji podmiotów w działach PKD. Na rysunku 21. przedstawiono przemysłowe specjalizacje regionalne II kategorii.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Rysunek21. Subregion warszawski zachodni – specjalizacje regionalne II kategorii

C10 Produkcja artykułów spożywczych
C13 Produkcja wyrobów tekstylnych
C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych
C33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń
G46 Handel hurtowy
G47 Handel detaliczny
N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni
Q88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie będące efektem nałożenia wyników dwóch analiz statystycznych prezentuje tabela 57. Z uwzględnieniem podziału w ten sposób wyznaczonych specjalizacji subregionalnych na specjalizacje subregionalne (I kategorii) oraz specjalizacje subregionalne II kategorii.

Tabela 57. Specjalizacje subregionalne województwa mazowieckiego z wykorzystaniem wyników analizy przesunięć oraz wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów i jego dynamiki

Subregion	Specjalizacja subregionalna	
	I kategorii	II kategorii
ciechanowsko-płocki	Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (F42) Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87)	Produkcja maszyn i urządzeń (C28) Produkcja mebli (C31) Roboty budowlane specjalistyczne (F43) Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi (G45) Działalność pocztowa i kurierska (H53) Administracja publiczna (O84) Edukacja (P85) Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna (R93)
ostrołęcko-siedlecki	Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) Leśnictwo i pozyskanie drewna (A02) Produkcja artykułów spożywczych	Produkcja mebli (C31) Roboty budowlane specjalistyczne (F43) Handel detaliczny i hurtowy pojazdami

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	(C10) Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25)	samochodowymi (G45) Transport lądowy i rurociągowy (H49) Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna. (R93)
radomski	Produkcja wyrobów tekstylnych (C13) Produkcja skór i wyrobów skórzanych (C15) Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) Produkcja metali (C24) Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) Produkcja pojazdów samochodowych (C29) Produkcja mebli (C31) Pobór i uzdatnianie wody (E36)*	Produkcja maszyn i urządzeń (C28) Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków (E37) Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów(E38) Roboty budowlane specjalistyczne (F43) Działalność pocztowa i kurierska (H53) Administracja publiczna, i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O84) Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87)
Obszar Metropolitalny Warszawy	*Brak regionalnej specjalizacji*	*Brak regionalnej specjalizacji*
Warszawa	*Brak regionalnej specjalizacji*	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię (D35) elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych Działalność usługowa związana z wyżywieniem (I56) Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych (J59) Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem (M70)
warszawski wschodni	Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) Produkcja urządzeń elektrycznych (C27) Produkcja mebli (C31) Pobór i uzdatnianie wody (E36)*	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej (F42) Roboty budowlane specjalistyczne (F43) Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych (G45) Handel detaliczny (G47) Zakwaterowanie (I55) Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni (N81) Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą (N82) Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87) Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego (S95)
warszawski zachodni	Produkcja papieru i wyrobów z papieru (C17) Produkcja pojazdów samochodowych (C29)	Produkcja artykułów spożywczych (C10) Produkcja wyrobów tekstylnych (C13) Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (C26) Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń (C33) Handel hurtowy (G46) Handel detaliczny (G47) Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni (N81) Pomoc społeczna bez zakwaterowania (Q88)

* - (w przypadku „Poboru i uzdatniania wody" należy zrezygnować z dalszej analizy tego działu PKD. Wynika to z faktu braku realnych możliwości dynamicznego rozwoju sieci wodociągowych w poszczególnych gminach, powiatach i subregionach – nie podlega typowemu oddziaływaniu sił rynkowych)
Źródło: opracowanie własne.

W celu dodatkowej weryfikacji istotności branż w danym subregionie dokonano: (1) analizy statystycznej wykorzystującej trzy dodatkowe parametry w odniesieniu do całego województwa wg sekcji PKD: udział podmiotów z danej branży w liczbie podmiotów ogółem; udział pracujących w branży w pracujących w sektorze przedsiębiorstw w 2012; udział nakładów inwestycyjnych w danej branży w nakładach inwestycyjnych w 2012 oraz (2) analizy statystycznej wykorzystującej 4 dodatkowe parametry w odniesieniu do całego województwa wg działu PKD: udział podmiotów z danej branży w liczbie podmiotów ogółem; udział branży w produkcji sprzedanej w przemyśle w 2012 r.; udział pracujących w branży w pracujących w sektorze przedsiębiorstw w 2012; udział nakładów na działalność innowacyjną w branży w nakładach na działalność innowacyjną w 2011.[58]Analiza zmiennych pozwoliła w większości przypadków pozytywnie zweryfikować działy PKD z tabeli 14. wskazywane na podstawie innych metod analizy statystycznej jako specjalizacje branżowe I i II kategorii dla poszczególnych subregionów.

Weryfikacja specjalizacji subregionalnych w odniesieniu do kraju jako obszaru referencyjnego

W celu potwierdzenia siły wyróżnionych specjalizacji subregionalnych jako specjalizacji dla całego regionu, a więc istotnych nie tylko w skali województwa mazowieckiego, ale również w skali kraju, dokonano zestawienia uzyskanych wyników analiz subregionów dla obszaru referencyjnego województwa mazowieckiego (tabela 45.) z wyliczonymi wartościami wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów oraz jego dynamiki dla kraju jako obszaru referencyjnego. Zestawienie to prezentuje tabela 58.
W tabeli 15. zaznaczone zostały w formie podkreślenia te branże, które mogą stanowić specjalizację subregionalną, jak i regionalną. Owe branże są więc specjalizacjami regionalnymi II stopnia.

Tabela 58. Specjalizacja branżowa województwa mazowieckiego wg subregionów z wykorzystaniem wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów w odniesieniu do kraju jako obszaru referencyjnego oraz nałożenia wyników analizy przesunięć (*shift-share*) na wyniki analizy według wskaźnika lokalizacji ze zmienną w postaci liczby podmiotów dla subregionów województwa mazowieckiego

Subregion	**Specjalizacja subregionalna I kategorii**	**Specjalizacja subregionalna II kategorii**	**Wskaźnik lokalizacji wg liczby podmiotów wg działów PKD (LQ > 1,3)** **Obszar referencyjny kraj**	**Dynamika wskaźnika lokalizacji wg liczby podmiotów wg działów PKD (Δ LQ > 0)** **Obszar referencyjny kraj**
ciechanowsko-płocki	**Uprawy rolne, chów zwierząt (A01)** Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (F42) **Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87)**	C28 – produkcja maszyn i urządzeń, C31 Produkcja mebli F43 – Roboty budowlane specjalistyczne, G45 – Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi, **H-53 Działalność pocztowa i kurierska** **O84 – Administracja publiczna,** P85 – Edukacja, R93 – Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna.	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** **E36 Pobór i uzdatnianie wody** **E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków** E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami **G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi** **H53 Działalność pocztowa i kurierska** K65 Ubezpieczenia,	**A01 Uprawy rolne, chów zwierząt** **E36 Pobór i uzdatnianie wody** **E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków** E38 Przetwarzanie odpadów **G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi** H49 Transport lądowy i rurociągowy **H53 Działalność pocztowa i kurierska** **M75 Działalność weterynaryjna** N81 Działalność usługowa

[58] Szczegółową analizę zawiera Załącznik nr 1. Aneksu.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

			reasekuracja, fundusze emerytalne **M75 Działalność weterynaryjna** **O84 Administracja publiczna** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** **R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów**	związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura **O84 Administracja publiczna** P85 Edukacja **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką **R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów** R93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
ostrołęcko-siedlecki	Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) Leśnictwo i pozyskanie drewna (A02) **Produkcja artykułów spożywczych (C10)** Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25)	**B08 – Pozostałe górnictwo i wydobywanie** C31 Produkcja mebli F43 – Roboty budowlane specjalistyczne, G45 – Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi, H49 – Transport lądowy i rurociągowy, R93 – Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna.	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt **B08 Pozostałe górnictwo** **C10 Produkcja artykułów spożywczych** C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli **E36 Pobór i uzdatnianie wody** H53 Działalność pocztowa i kurierska **K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne** **M75 Działalność weterynaryjna** O84 Administracja publiczna R91 Działalność bibliotek, archiwów i muzeów	A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna **B08 Pozostałe górnictwo** **C10 Produkcja artykułów spożywczych** *C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych* **E36 Pobór i uzdatnianie wody** E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi H49 Transport lądowy i rurociągowy **K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne** **M75 Działalność weterynaryjna** N77 Wynajem i dzierżawa N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura
radomski	**Produkcja wyrobów tekstylnych (C13)** Produkcja skór i wyrobów skórzanych (C15) **Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16)** **Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23)** **Produkcja metali (C24)** **Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25)** **Produkcja pojazdów samochodowych (C29)** 10. Produkcja mebli (C31) 11. Pobór i uzdatnianie wody (E36)*	C28 – Produkcja maszyn i urządzeń, E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków E38 Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów F43 Roboty budowlane specjalistyczne **H53 Działalność pocztowa i kurierska** **O84 – Administracja publiczna, i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie**	A01 Uprawy rolne, chów zwierząt A02 Leśnictwo i pozyskanie drewna B08 Pozostałe górnictwo **C10 Produkcja artykułów spożywczych** **C13 Produkcja wyrobów tekstylnych** C14 Produkcja odzieży **C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych** **C16 Produkcja wyrobów z drewna z**	**C10 Produkcja artykułów spożywczych** **C13 Produkcja wyrobów tekstylnych** **C15 Produkcja skór i wyrobów skórzanych** **C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli** C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych **C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych** *C24 Produkcja metali*

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		<u>społeczne</u> Q87 – Pomoc społeczna z zakwaterowaniem.	**<u>wyłączeniem mebli</u>** **<u>C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</u>** **<u>C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych</u>** **<u>C29 Produkcja pojazdów samochodowych</u>** G47 Handel detaliczny **<u>H53 Działalność pocztowa i kurierska</u>** K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne **O84 Administracja publiczna** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem**	**C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych** C28 Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana **<u>C29 Produkcja pojazdów samochodowych</u>** C31 Produkcja mebli *E36 Pobór i uzdatnianie wody* E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków E38 Przetwarzanie odpadów *F43 Roboty budowlane specjalistyczne* G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi G46 Handel hurtowy **<u>H53 Działalność pocztowa i kurierska</u>** M75 Działalność weterynaryjna **<u>O84 Administracja publiczna</u>** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem**
Obszar Metropolitalny Warszawy	*Brak regionalnej specjalizacji*	*Brak regionalnej specjalizacji*	**C11 Produkcja napojów** **C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** C 18 Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych C27 Produkcja urządzeń elektrycznych C29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep **D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę** E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami G46 Handel hurtowy	**C11 Produkcja napojów** **C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** **D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę** **J59 Produkcja filmowa, telewizyjna i muzyczna** **J60 Nadawanie programów** **J61 Telekomunikacja** **J63 Działalność usługowa w zakresie informacji** **K64 Finansowa działalność usługowa** K66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne **M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo podatkowe** **M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem** **M74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna** **R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką**

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

			H51 Transport lotniczy H52 Magazynowanie H53 Działalność pocztowa i kurierska J58 Działalność wydawnicza **J59 Produkcja filmowa, telewizyjna i muzyczna** **J60 Nadawanie programów** **J61 Telekomunikacja** J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym **J63 Działalność usługowa w zakresie informacji** **K64 Finansowa działalność usługowa** K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne **M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo podatkowe** **M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem** M72 Badania naukowe i prace rozwojowe M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej **M74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna** N77 Wynajem i dzierżawa N78 Pośrednictwo pracy N79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych N80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura **R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką**	
Miasto Warsza	*Brak regionalnej specjalizacji*	D **35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w**	C18 Poligrafia	C11 Produkcja napojów

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

wa		**<u>energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych</u>** I 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem J 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych **<u>M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem</u>**	**C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych** C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych **<u>D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę</u>** G46 Handel hurtowy H51 Transport lotniczy J58 Działalność wydawnicza J59 Produkcja filmowa **J60 Nadawanie programów** **J61 Telekomunikacja** J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym **J63 Działalność usługowa w zakresie informacji** **K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne** **K64 Finansowa działalność usługowa** **M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo** **<u>M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem</u>** M72 Badania naukowe i prace rozwojowe M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej **M74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna** N78 Pośrednictwo pracy N79 Działalność turystyczna N80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura R90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	**C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych** **<u>D35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę</u>** J59 Produkcja filmowa **J60 Nadawanie programów** **J61 Telekomunikacja** **J63 Działalność usługowa w zakresie informacji** **K64 Finansowa działalność usługowa** K66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne **M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo** **<u>M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem</u>** **M74 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna**

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

warszawski wschodni	Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) **Produkcja urządzeń elektrycznych (C27)** Produkcja mebli (C31) 6. Pobór i uzdatnianie wody (E36)*	F42 Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej F43 Roboty budowlane specjalistyczne G45 Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych; G47 Handel detaliczny I55 Zakwaterowanie **N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni** **N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** S95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	B08 Pozostałe górnictwo C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru C18 Poligrafia C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych **C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych** C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych **C27 Produkcja urządzeń elektrycznych** E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków E 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami H53 Działalność pocztowa i kurierska K65 Ubezpieczenia, reasekuracja, fundusze emerytalne **N81 Działalność usługowa związana zutrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni** **N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem**	C11 Produkcja napojów **C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych** **C27 Produkcja urządzeń elektrycznych** C31 Produkcja mebli C33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń E36 Pobór i uzdatnianie wody G45 Handel detaliczny i hurtowy pojazdami samochodowymi G47 Handel detaliczny H51 Transport lotniczy J59 Produkcja filmowa J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej M75 Działalność weterynaryjna N80 Działalność detektywistyczna i ochroniarska **N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni** **N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura** **Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem** S95 Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego
warszawski zachodni	**Produkcja papieru i wyrobów z papieru (C17)** Produkcja pojazdów samochodowych (C29)	C10 Produkcja artykułów spożywczych C13 Produkcja wyrobów tekstylnych **C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych** C33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń **G46 Handel hurtowy** G47 Handel detaliczny N81 Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem	**C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** **C18 Poligrafia** C20 Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych **C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych** C22 Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych **C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych**	C10 Produkcja artykułów spożywczych C11 Produkcja napojów **C17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru** **C18 Poligrafia** **C21 Produkcja leków i substancji farmaceutycznych** **C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych** *C33 Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń*

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

		zieleni Q88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania	C27 Produkcja urządzeń elektrycznych *C29 Produkcja pojazdów samochodowych* **E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków** E39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami **G46 Handel hurtowy** **H51 Transport lotniczy** H52 Magazynowanie **J58 Działalność wydawnicza** **J59 Produkcja filmowa** **J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym** M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem M72 Badania naukowe i prace rozwojowe **M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej** N82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura	**E37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków** **G46 Handel hurtowy** G47 Handel detaliczny **H51 Transport lotniczy** **J58 Działalność wydawnicza** **J59 Produkcja filmowa** J61 Telekomunikacja **J62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem informatycznym** J63 Działalność usługowa w zakresie informacji M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa, doradztwo **M73 Reklama, badanie rynku i opinii publicznej** N77 Wynajem i dzierżawa Q88 Pomoc społeczna bez zakwaterowania

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 58. należy stwierdzić, iż analiza z uwzględnieniem kraju jako obszaru referencyjnego, generalnie pozytywnie zweryfikowała szereg regionalnych specjalizacji I i II kategorii zidentyfikowanych wcześniej z wykorzystaniem województwa mazowieckiego jako obszaru referencyjnego. Oznacza to, iż w poszczególnych subregionach funkcjonują branże o znaczeniu nie tylko regionalnym, ale i krajowym. Tabela 59. prezentuje regionalne specjalizacje II stopnia dla poszczególnych subregionów.

Tabela 59. Specjalizacje regionalne II stopnia województwa mazowieckiego wyznaczone w oparciu o statystykę regionalną i krajową

Subregion	Specjalizacja regionalna II stopnia
ciechanowsko-płocki	1) Uprawy rolne, chów zwierząt (A01) 2) Działalność pocztowa i kurierska (H53) 3) Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O84)* 4) Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87)
ostrołęcko-siedlecki	1) Pozostałe górnictwo i wydobywanie (B08) 2) Produkcja artykułów spożywczych (C10)
radomski	1) Produkcja wyrobów tekstylnych (C13) 2) Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16) 3) Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23) 4) Produkcja metali (C24) 5) Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25) 6) Produkcja pojazdów samochodowych (C29) 7) Działalność pocztowa i kurierska (H53)

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

	8) Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O84)*
Obszar Metropolitalny Warszawy	*Brak regionalnej specjalizacji*
miasto Warszawa	1) Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych D 35 2) Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem M70
warszawski wschodni	3) Produkcja urządzeń elektrycznych (C27) 1) Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni N81 2) Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą N82 3) Pomoc społeczna z zakwaterowaniem Q87
warszawski zachodni	1) Produkcja papieru i wyrobów z papieru (C17) 2) Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (C26) 3) Handel hurtowy (G46)

* - (w przypadku sekcji Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O84) należy zrezygnować z dalszej analizy tego działu PKD. Wynika to z faktu braku realnych możliwości dynamicznego rozwoju w oparciu o uwarunkowania rynkowe – nie podlega typowemu oddziaływaniu sił rynkowych)
Źródło: opracowanie własne.

Dla poszczególnych subregionów są to:

g) subregion ciechanowsko-płocki: A01Uprawy rolne, chów zwierząt, (H53) Działalność pocztowa i kurierska, Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87);
h) subregion ostrołęcko-siedlecki: Pozostałe górnictwo i wydobywanie (B08), Produkcja artykułów spożywczych (C10);
i) subregionu radomski: Produkcja wyrobów tekstylnych (C13); Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli (C16), Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (C23), Produkcja metali (C24), Produkcja metalowych wyrobów gotowych (C25), Produkcja pojazdów samochodowych (C29), Działalność pocztowa i kurierska (H53);
j) miasta Warszawa: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energie elektryczną i ciepłą wodę (D35); Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem (M70);
k) subregionu warszawski wschodni: Produkcja urządzeń elektrycznych (C27); Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem zieleni (N81); Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca działalność gospodarczą(N82); Pomoc społeczna z zakwaterowaniem (Q87);
l) subregionu warszawski zachodni: (C17) Produkcja papieru i wyrobów z papieru; Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (C26); Handel hurtowy (G46).

Należy zatem uznać za zasadne by wyznaczony katalog regionalnych specjalizacji branżowych (II stopnia) wyznaczonych we wcześniej części raportu rozszerzyć o następujące branże:A01 Uprawy rolne, chów zwierząt; B08 Pozostałe górnictwo i wydobywanie, C10 Produkcja artykułów spożywczych; C13 Produkcja wyrobów tekstylnych, C16 Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli; C23 Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych; C24 Produkcja metali; C25 Produkcja metalowych wyrobów gotowych; (C26) Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych,(C29) Produkcja pojazdów samochodowych,G46 Handel hurtowy; (H53) Działalność pocztowa i kurierska, (N81); Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni.; Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem.
Tabela 60. stanowi podsumowanie dotychczasowych analiz statystycznych. Zawiera ona wyznaczone specjalizacje regionalne I i II stopnia.

Tabela 60. Specjalizacje województwa mazowieckiego I i II stopnia – po uzupełnieniach

	Specjalizacje regionu
	I stopnia
1	K64 Finansowa działalność usługowa
2	M69 Działalność prawnicza, finansowo-księgowa i doradztwo podatkowe,
3	M70 Działalność firm centralnych; doradztwo związane z zarządzaniem
	II stopnia
1	***A 01Uprawy rolne, chów zwierząt***
2	B 06 Górnictwo ropy naftowej
3	***B08 Pozostałe górnictwoi wydobywanie***
4	***C10 Produkcja artykułów spożywczych***
5	C 11 Produkcja napojów
6	***C13 Produkcja wyrobów tekstylnych***
7	**C16*Produkcja wyrobów z drewna z wyłączeniem mebli***
8	C 17 Produkcja papieru i wyrobów z papieru
9	**C23 *Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych***
10	**C24 *Produkcja metali***
11	**C25 *Produkcja metalowych wyrobów gotowych***
12	***C26 Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych***
13	Produkcja urządzeń elektrycznych (C27);
14	***C 29 Produkcja pojazdów samochodowych***
15	D 35 Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę
16	E 37 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
17	E 39 Działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
18	**G46 *Handel hurtowy***
19	***H 53 Działalność pocztowa i kurierska***
20	J 59 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych
21	J 60 Nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych
22	J 61 Telekomunikacja
23	J 62 Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana
24	J 63 Działalność usługowa w zakresie informacji
25	M 74Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
26	M 75 Działalność weterynaryjna
27	N 77 Wynajem i dzierżawa
28	***N 81 Utrzymywanie porządku w budynkach i zagospodarowywanie zieleni***
29	N 82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura
30	***Q87 Pomoc społeczna z zakwaterowaniem***
31	R 90 Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką

Źródło: opracowanie własne

Reasumując analizy statystyczne prowadzone zarówno dla kraju, jak i regionu, pozwoliły na wyłonienie dla województwa mazowieckiego 3 specjalizacje I stopnia oraz 31 specjalizacji regionalnych II stopnia.

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Załącznik 4.

Tabela 61. Struktura populacji przedsiębiorstw, które wzięły udział w badaniach CATI według subregionów i sekcji PKD

Sekcja PKD	Województwo mazowieckie (łącznie)	OMW	poza OMW	Subregion					
				warszawski zachodni	warszawski wschodni	Miasto Warszawa	radomski	ostrołęcko-siedlecki	ciechanowsko-płocki
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	68	17	51	15			11	25	17
Produkcja przemysłowa (sekcja C)	549	282	267	79	68	130	54	122	96
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sekcja D)	10	10				10			
Dostawa wody, gospodarka ściekami i odpadami (sekcja E)	44	30	14	16	16		4		8
Budownictwo (sekcja F)	17		17						17
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (sekcja G)	54	37	17	16	16	5			17
Transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	80	42	38	16		17	12	35	
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, w tym hotele i restauracje (sekcja I)	5	5				5			
Informacja i komunikacja (sekcja J)	39	26	13		10	18	11		
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	17	17				17			
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)	24	24		5		19			
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N)	22	22		5		17			
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)	33	14	19		15			18	
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (sekcja R)	18	6	12			5		13	
Pozostała działalność usługowa (sekcja S)	22	5	17	5					17
Łącznie	1002	537	465	157	125	243	92	213	172